

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

9 Φεβρουαρίου 2022

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 508

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. απόφ. *731.2021

Λήψη απόφασης επί της καταγγελίας κατά επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά της παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για παράβαση των άρθρων 1 του ν. 703/1977 και 1 του ν. 3959/2011 και 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες έχουν μείνει εκτός της διαδικασίας διευθέτησης, η οποία κατέληξε στην απόφαση ΕΑ 721/2020, και συγκεκριμένα κατά των επιχειρήσεων α) MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (δ.τ. «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES Α.Ε.»), β) ESA SECURITY SOLUTIONS ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ (δ.τ. «ESA SECURITY SOLUTIONS S.A.»), καθώς και της αυτεπάγγελτης έρευνας της Υπηρεσίας σε επιχειρήσεις στην αγορά της παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για παράβαση των άρθρων 1 του ν. 703/1977 και 1 του ν. 3959/2011 και 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτηρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 2α Φεβρουαρίου 2021, ημέρα Τρίτη και ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Ιωάννης Λιανός

Μέλη: Καλλιόπη Μπενετάτου (Αντιπρόεδρος)

* Η παρούσα απόφαση εκδίδεται σε 6 επιπλέον εκδόσεις με τα διακριτικά: (1) Προς Δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, (2) Έκδοση για την εταιρεία [...], (3) Έκδοση για την εταιρεία «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES Α.Ε.», (4) Έκδοση για την εταιρεία «ESA SECURITY SOLUTIONS S.A.», (5) Έκδοση για τον «ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ», (6) Έκδοση για την ατομική επιχείρηση «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY». Από τις παραπάνω εκδόσεις έχουν αφαιρεθεί τα απόρρητα επιχειρηματικά στοιχεία (όπου η ένδειξη [...]) τα οποία δεν θα πρέπει να περιέλθουν σε γνώση του αντίστοιχου αποδέκτη της έκδοσης, σύμφωνα με το άρθρο 41 του ν. 3959/2011 (Α' 93), όπως ισχύει, και τον Κανονισμό Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (Β' 54).

Παναγιώτης Φώτης (Εισηγητής)
Ιωάννης Στεφάτος
Μαρία Ιωάννα Ράντου
Μαρία Ιωαννίδου
Σωτήριος Καρκαλάκος και
Ιωάννης Πετρόγλου

Γραμματέας: Ηλιάνα Κούτρα

Θέμα της συνεδρίασης: Λήψη απόφασης επί της καταγγελίας κατά επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά της παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για παράβαση των άρθρων 1 του ν. 703/1977 και 1 του ν. 3959/2011 και 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες έχουν μείνει εκτός της διαδικασίας διευθέτησης, η οποία κατέληξε στην απόφαση ΕΑ 721/2020, και συγκεκριμένα κατά των επιχειρήσεων α) MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (δ.τ. «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES Α.Ε.»), β) ESA SECURITY SOLUTIONS ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ (δ.τ. «ESA SECURITY SOLUTIONS S.A.»), καθώς και της αυτεπάγγελτης έρευνας της Υπηρεσίας σε επιχειρήσεις στην αγορά της παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/1977 και του άρθρου 1 του ν. 3959/2011 και του άρθρου 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πριν την έναρξη της συζήτησης, Γραμματέας της συνεδρίασης ορίσθηκε η υπάλληλος της Γραμματείας Πρόεδρου, Αντιπροέδρου και Εισηγητών, Ηλιάνα Κούτρα με αναπληρώτρια την Ευγενία Ντόρντα.

Η συζήτηση της υπόθεσης συνεχίσθηκε και ολοκληρώθηκε την 12η Φεβρουαρίου 2021, ημέρα Παρασκευή και ώρα 12:00.

Στη συζήτηση της υπόθεσης τα νομίμως κλητευθέντα μέρη παραστάθηκαν ως εξής: α) η εταιρεία ESA SECURITY SOLUTIONS S.A. (νυν επωνυμία της ISS ASPIS SECURITY ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΕ) διά των πληρεξουσίων δικηγόρων Αθανάσιου Ταλιαδούρου και Αλέξανδρου Ντάλλα και β) η εταιρεία MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES Α.Ε. με τον σύνδικο πτώχευσης Θεόδωρο Κρίθιμο.

Τα λοιπά Μέρη, ήτοι: α) ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, β) η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, καθώς και γ) η εταιρεία [...], καίτοι νομίμως κλητευθέντες δεν προσήλθαν.

Στην υπόθεση κατέθεσε για λογαριασμό των εταιρειών ΔΡΑΣΙΣ ΑΕ και MEGA SPRINT ΑΕ, η Αναστασία Σταυροπούλου, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 23 παρ. 1 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (υπ' αρ. 117/4.1.2013 κοινή υπουργική απόφαση, Β' 54),

Στην αρχή της συζήτησης τον λόγο έλαβε ο Εισηγητής της υπόθεσης, Παναγιώτης Φώτης, ο οποίος ανέπτυξε συνοπτικά το περιεχόμενο της υπ' αρ. 5073/09.06.2020 γραπτής εισήγησης επί της κρινόμενης υπόθεσης και πρότεινε, για τους λόγους που αναφέρονται αναλυτικά στην ανωτέρω Εισήγηση, α) να διαπιστωθεί η παράβαση του άρθρου 1 του ν. 3959/2011, του άρθρου 1 του ν. 703/1977 και του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ για τον ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, με βάση το σκεπτικό της Εισήγησης, για το χρονικό διάστημα από 25.5.2009 έως 6.9.2011, β) να διαπιστωθεί η παράβαση του άρθρου 1 του ν. 3959/2011 και του άρθρου 1 του ν. 703/1977, με βάση το σκεπτικό της Εισήγησης, για την ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY για το χρονικό διάστημα από 11/12.11.2010 έως 12.4.2011, γ) να επιβληθεί πρόστιμο αναφορικά με τις εκτιθέμενες παραβάσεις στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις για τη διάρκεια συμμετοχής έκαστης στις αντίστοιχες παραβάσεις, δ) να υποχρεωθούν οι ανωτέρω επιχειρήσεις να παραλείπουν στο μέλλον τις διαπιστωθείσες παραβάσεις, ε) να απειληθούν οι ανωτέρω επιχειρήσεις με πρόστιμο και χρηματική ποινή εάν με απόφαση της Επιτροπής βεβαιώνεται η επανάληψη των

διαπιστωθεισών παραβάσεων στο μέλλον και στ) να μην διαπιστωθεί η παράβαση του άρθρου 1 του ν. 3959/2011 και του άρθρου 1 του ν. 703/1977, κατά το σκεπτικό στην προαναφερόμενη Εισήγηση από τις εταιρείες MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES Α.Ε. και ESA SECURITY SOLUTIONS S.A. (νυν επωνυμία της ISS ASPIS SECURITY ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΕ).

Κατά την ως άνω συνεδρίαση οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των εμπλεκόμενων μερών, έδωσαν διευκρινίσεις και απάντησαν σε ερωτήσεις, που τους υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα μέλη της Επιτροπής.

Με την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι ζήτησαν και ο Πρόεδρος της Επιτροπής χορήγησε προθεσμία μίας ημερολογιακής εβδομάδας μετά την παραλαβή των πρακτικών από τα ενδιαφερόμενα μέρη, προκειμένου να υποβάλουν το συμπληρωματικό υπόμνημά τους.

Η Επιτροπή συνήλθε σε διάσκεψη την 17η Μαρτίου 2021, ημέρα Τετάρτη και ώρα 11:00, η οποία συνεχίστηκε την 26η Μαρτίου 2021, ημέρα Παρασκευή και ώρα 15:00, με τη συμμετοχή του Εισηγητή της υπόθεσης, Παναγιώτη Φώτη, ο οποίος δεν έλαβε μέρος στην ψηφοφορία, και αφού έλαβε υπόψη την υπ' αρ. 5073/9.6.2020 Εισήγηση του αρμοδίου Εισηγητή, τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, το ισχύον νομικό πλαίσιο, και τις απόψεις που διατυπώθηκαν εγγράφως με τα υπομνήματα που κατέθεσαν και προφορικώς κατά τη συζήτηση της υπόθεσης τα ενδιαφερόμενα Μέρη.

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Την 21.7.2011 (με ημ. αρ. πρωτ. 4744) η εταιρεία με την επωνυμία [...] κοινοποίησε στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (εφεξής και «ΓΔΑ») καταγγελία κατά των εταιριών α) «MEGA SPRINT GUARD ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΕ» (εφεξής και «MEGA SPRINT»), β) «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES ΑΕ» (εφεξής και ως «MONDIALPOL») και γ) «ISS ASPIS SECURITY ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΕ» (εφεξής και «ISS»)¹, για παράβαση των άρθρων 1 του Ν. 703/1977, όπως ίσχυε, και 1 του Ν. 3959/2011. Με αφορμή την ως άνω καταγγελία, τον Μάρτιο του 2012, η Υπηρεσία εκκίνησε

¹ Η επωνυμία της εταιρείας σήμερα είναι «ESA SECURITY SOLUTIONS ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ». Στην παρούσα χρησιμοποιούμε και τις δύο επωνυμίες.

και αυτεπάγγελτη έρευνα στην αγορά της παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, για διερεύνηση τυχόν παραβάσεων των ως άνω διατάξεων.

2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ²

2. Η καταγγέλλουσα στρεφόμενη κατά των εταιριών MEGA SPRINT, ISS και MONDIALPOL αναφέρεται σε μη νόμιμη εναρμονισμένη πρακτική από τις τρεις εταιρείες σχετικά με υπηρεσίες φύλαξης, κατά παράβαση της νομοθεσίας του ανταγωνισμού. Η καταγγέλλουσα αναφέρεται σε δυο διαγωνισμούς, για τους οποίους υποστήριξε ότι υπήρξε εναρμόνιση των οικονομικών προσφορών των εταιριών, κατά παράβαση των διατάξεων του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011.

3. Ειδικότερα, στην καταγγελία της, η καταγγέλλουσα ανέφερε ότι οι εταιρείες MEGA SPRINT, ISS και MONDIALPOL προέβησαν σε υποβολή όμοιων και ισότιμων οικονομικών προσφορών (ύψους [...]ευρώ, πλέον Φ.Π.Α.), σε [...] διαγωνισμό του [...].³ Σύμφωνα με την καταγγελία, ο εν λόγω διαγωνισμός, με προϋπολογισμό [...], είχε ως αντικείμενο την επιλογή αναδόχου για την παροχή υπηρεσιών φύλαξης [...], για χρονικό διάστημα [...], με κριτήριο κατακύρωσης [...]. Σύμφωνα με την καταγγέλλουσα, οι συγκεκριμένες ανταγωνίστριες εταιρείες υπέβαλαν για ένα «[...] πολύπλοκο και απαιτητικό έργο [...] ίδιες ακριβώς οικονομικές προσφορές με ταύτιση ακόμη και στα εκατοστά των λεπτών του ευρώ [...]», δηλαδή εφήρμοσαν «εναρμονισμένη πρακτική», με απώτερο σκοπό:

- «[τ]ον παράνομο έλεγχο και την παράνομη χειραγώγηση του σχετικού διαγωνισμού»,
- «[τ]ην αποστέρηση των λοιπών εταιριών από την δυνατότητα της δικαστικής προστασίας λόγω έλλειψης εννόμου συμφέροντος (ως τέταρτες, πέμπτες κ.ο.κ. εταιρείες στην κατάταξη των οικονομικών προσφορών) αλλά και»,
- «[τ]ην παράνομη κατακύρωση του διαγωνισμού είτε σε μια από τις τρεις εναρμονισμένες εταιρείες είτε και στις τρεις εταιρείες από κοινού».

4. Συνεπώς, σύμφωνα με την καταγγέλλουσα, «[...] οι τρεις παραπάνω θεωρητικά ανταγωνίστριες εταιρείες παραβιάζουν κατάφορα την ίδια την Διακήρυξη αλλά και νοθεύουν παράνομα και αθέμιτα τον ελεύθερο ανταγωνισμό καθώς και την ειδική νομοθεσία περί ανταγωνισμού (Ν.703/1977, Ν.3959/2011, Ν, 3959/2011)».

² Βλ. σχετικά και Ενότητα «ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ» κατωτέρω.

³ [...].

5. Επιπροσθέτως, η καταγγέλλουσα ανέφερε ότι οι εταιρείες MONDIALPOL και ISS παρανόμως εναρμόνισαν τις προσφορές τους στον [...]διαγωνισμό [...]⁴. Ο εν λόγω διαγωνισμός, με προϋπολογισμό [...] και κριτήριο κατακύρωσης [...], είχε ως αντικείμενο την επιλογή αναδόχου για την ανάθεση [...]. Η καταγγέλλουσα ανέφερε ότι οι εταιρείες MONDIALPOL και ISS «έχουν υποβάλλει ακριβώς όμοιες προσφορές οικονομικές ποσού [...] (όμοιες ακόμη και στα εκατοστά των λεπτών του ευρώ) και έχουν εφαρμόσει παράνομη εναρμονισμένη πρακτική με σκοπό την κατακύρωση και χειραγώγηση της κατακύρωσης [...]».

3 ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

6. Στο πλαίσιο εξέτασης της παρούσας υπόθεσης, έλαβαν χώρα σειρά μέτρων έρευνας και ειδικότερα α) διενεργήθηκαν, σε δύο διαφορετικές ημερομηνίες της περιόδου 2012-2016 (21.3.2012 και 10.2.2016), επιτόπιοι έλεγχοι στα γραφεία εταιρειών παροχής υπηρεσιών φύλαξης, στον ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΣΕΕΑ) και στον ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΣΕΕΥΑ), λαμβάνοντας αντίγραφα εγγράφων και ηλεκτρονικών αρχείων σχετικών με την παρούσα υπόθεση, καθώς και ανωμοτί καταθέσεις από εκπροσώπους ή/και στελέχη αυτών κατά τη διάρκεια των επιτόπιων ελέγχων, β) στάλθηκαν ερωτηματολόγια σε εταιρείες του κλάδου και σε αναθέτουσες αρχές, γ) λήφθηκαν ανωμοτί καταθέσεις από εκπροσώπους εταιριών παροχής υπηρεσιών φύλαξης στα γραφεία της ΕΑ, καθώς και από [...] και δ) στελέχη της Υπηρεσίας μετέβησαν στα γραφεία [...] για να αιτηθούν [...] τη συνδρομή τους, μέσω παροχής στοιχείων σχετικά με τον καταγγελλόμενο διαγωνισμό παροχής υπηρεσιών φύλαξης του οργανισμού, αλλά και για τους λοιπούς σχετικούς διαγωνισμούς [...] κατά την τελευταία πενταετία.

4 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

7. Σε συνέχεια της κοινοποίησης της προαναφερόμενης Εισήγησης, έξι (6) επιχειρήσεις, ήτοι οι MEGA SPRINT GUARD A.E., ΔΙΑΣ SPRINT GUARD, ΔΡΑΣΙΣ SECURITY GROUP, ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, BRINK'S SECURITY SERVICES S.A. και BRINK'S AVIATION SECURITY SERVICES S.A. (εφεξής και «μέρη που συμμετείχαν στη Διαδικασία Διευθέτησης Διαφορών (εφεξής και «ΔΔΔ»), εκδήλωσαν εγγράφως το ενδιαφέρον τους για διερεύνηση της δυνατότητας υπαγωγής τους στη ΔΔΔ και

---

⁴ [...].

κατέθεσαν σχετικό αίτημα, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην παρ. 30 της Ανακοίνωσης για τη ΔΔΔ.

8. Σε συνέχεια των εν λόγω αιτημάτων, η ΕΑ σε συνεδρίασή της στις 17.9.2020 έκρινε ομόφωνα ότι η υπόθεση είναι πρόσφορη και μπορεί να υπαχθεί στην εν λόγω διαδικασία διευθέτησης, καθώς πληροί τα κριτήρια υπαγωγής σε αυτή⁵. Κατόπιν τούτου, κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 32 της Ανακοίνωσης για τη ΔΔΔ, η ΕΑ ενημέρωσε σχετικά τα μέρη που συμμετείχαν στη ΔΔΔ με σχετικές κλητεύσεις, όρισε ημερομηνία έναρξης των διμερών συσκέψεων μεταξύ της Επιτροπής και έκαστης από τις εν λόγω επιχειρήσεις και ανέβαλε την συζήτηση της υπόθεσης ως προς τις λοιπές εμπλεκόμενες κατά την Εισήγηση επιχειρήσεις, οι οποίες δεν υπέβαλαν αίτημα διευθέτησης.

9. Με την ολοκλήρωση των διμερών συσκέψεων και της υποβολής Προτάσεων Διευθέτησης Διαφοράς από τα μέρη που συμμετείχαν στη ΔΔΔ, τους κοινοποιήθηκε η υπ' αριθ. πρωτ. 9513/10.11.2020 Εισήγηση Διευθέτησης του Εισηγητή Π. Φώτη, σύμφωνα με το άρθρο 25α του ν. 3959/2011 και της υπ' αριθ. 704/2020 Απόφασης ΕΑ⁶. Το σύνολο των μερών που συμμετείχαν στη ΔΔΔ υπέβαλε, στη βάση της προαναφερόμενης Εισήγησης Διευθέτησης, Δήλωση Διευθέτησης Διαφοράς, κατά την παράγραφο 37 της Ανακοίνωσης για τη ΔΔΔ, με την οποία έκαστο επιβεβαίωσε ανέκκλητα, ανεπιφύλακτα και με σαφήνεια ότι η προαναφερθείσα Εισήγηση Διευθέτησης απηχούσε τις Προτάσεις Διευθέτησης Διαφοράς που είχαν καταθέσει⁷.

10. Την 30η Νοεμβρίου 2020, η ΕΑ, σε Ολομέλεια ομόφωνα έλαβε την υπ' αριθ. 721/2020 Απόφαση Διευθέτησης, (αριθ. ΦΕΚ 5992/Β'/30.12.2020), η οποία εκδόθηκε κατ' απλοποιημένη διαδικασία, κατά τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 39 επ. της Ανακοίνωσης για τη ΔΔΔ. Η Απόφαση Διευθέτησης θεμελιώνεται, από πραγματική και νομική άποψη, στο σύνολο των στοιχείων του φακέλου της υπόθεσης και στην ανεπιφύλακτη και ρητή παραδοχή από τα μέρη που συμμετείχαν στη ΔΔΔ των πραγματικών περιστατικών, του νομικού χαρακτηρισμού τους, της συμμετοχής τους στις παραβάσεις που διαπιστώνονται και της ευθύνης τους από τη συμμετοχή αυτή. Η Απόφαση Διευθέτησης δεν προδικάζει ούτε αποφάινεται για τη συμμετοχή και την ευθύνη από τη συμμετοχή στις παραβάσεις που διαπιστώνονται όσων εμπλεκόμενων εταιριών δεν υπέβαλαν αίτημα υπαγωγής στη Διαδικασία Διευθέτησης Διαφορών. Κατά την εν λόγω διαδικασία, εξάλλου, την Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν απασχόλησε το θέμα συμμετοχής ή ευθύνης στις παραβάσεις που

⁵ Βλ. Ανακοίνωση για τη Διαδικασία Διευθέτησης Διαφορών, ενότητα II, παρ. 6-9 και 31.

⁶ Βλ. για τη ΔΔΔ, βλ. <https://www.epant.gr/nomothesia/nomothesia-antagonismou/diadikasia-diefthetisis.html>.

⁷ Βλ. υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφαση Διευθέτησης της ΕΑ, σκ. 15-16.

διαπιστώθηκαν των φερόμενων ως εμπλεκόμενων εταιριών που δεν υπέβαλαν αίτημα υπαγωγής στη διαδικασία διευθέτησης διαφορών και δεν σχημάτισε δικανική πεποίθηση ως προς το ζήτημα αυτό.

11. Συγκεκριμένα με την απόφαση Διευθέτησης, η ΕΑ διαπίστωσε ότι οι εταιρείες MEGA SPRINT GUARD A.E., ΔΙΑΣ SPRINT GUARD, ΔΡΑΣΙΣ SECURITY GROUP, ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ παραβίασαν, κατόπιν παραδοχής τους, τα άρθρα 1 Ν. 3959/2011 και 1 Ν. 703/1977 και οι εταιρείες BRINK'S SECURITY SERVICES S.A. και BRINK'S AVIATION SECURITY SERVICES S.A., παραβίασαν, κατόπιν παραδοχής τους, τα άρθρα 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ, τις επέβαλε πρόστιμο για τη διάρκεια συμμετοχής έκαστης στη διαπιστωθείσα στο σκεπτικό της ανωτέρω Απόφασης Διευθέτησης παράβασης και υποχρέωσε τις προαναφερόμενες επιχειρήσεις να παραλείπουν στο μέλλον τις διαπιστωθείσες στο ως άνω σκεπτικό παραβάσεις.

5 Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

5.1 ΤΑ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ

12. Τα εμπλεκόμενα μέρη της παρούσας Απόφασης είναι η καταγγέλλουσα εταιρεία, καθώς και οι ερευνώμενες εταιρείες - αποδέκτες της Εισήγησης (εφεξής «τα συμμετέχοντα στην παρούσα διαδικασία μέρη»), ήτοι οι καταγγελλόμενες εταιρείες, MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES A.E., ESA SECURITY SOLUTIONS S.A. (νυν επωνυμία ISS SECURITIES), και οι ερευνώμενες επιχειρήσεις / ενώσεις επιχειρήσεων ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΙΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΣΕΕΥΑ) και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.

5.2 Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΥΣΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

13. Η καταγγέλλουσα εταιρεία [...] ^{8, 9, 10}, αποτελεί συνέχεια των εταιριών [...] με δ.τ. [...]

14. Το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας με θητεία έως την [...] έχει ως εξής ¹¹: [...]

---

⁸ Βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. [...] επιστολή της εταιρείας.

⁹ Σύμφωνα με το προσκομισθέν κωδικοποιημένο καταστατικό έδρα της εταιρείας είναι [...] ενώ στον καταστατικό της σκοπό [...]

¹⁰ Σύμφωνα με την απάντηση της ίδιας της εταιρείας, [...]

¹¹ Ανακοίνωση ΓΕΜΗ [...]

15. Ο κύκλος εργασιών της εν λόγω εταιρείας στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών φύλαξης από το έτος 2009 έως και 2012 παρατίθεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 1: Κύκλος εργασιών της καταγγέλλουσας στην παροχή υπηρεσιών φύλαξης (σε ευρώ)

2009	2010	01/01/2011- 14/07/2011	15/07/2011- 31/12/2011	01/01/2012- 30/06/2012	01/07/2012- 31/12/2012
[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
			[...]		[...]

Πηγή: Υπ' αριθ. πρωτ. [...] απαντητική επιστολή της εταιρείας

5.3 «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

16. Η καταγγελλόμενη εταιρεία «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»¹² (με δ.τ. «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES A.E.»)¹³ από τις αρχές του 2017 έχει κηρυχθεί σε κατάσταση πτώχευσης¹⁴. Σύμφωνα με το από 1.8.2016 πρακτικό Δ.Σ. της εταιρείας, η σύνθεση Δ.Σ. με θητεία έως την 31.7.2021 είναι η ακόλουθη: [...]

17. Ο κύκλος εργασιών της εταιρείας στην παροχή υπηρεσιών φύλαξης για τα έτη 2009-2012 παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί¹⁵:

Πίνακας 2: Κύκλος εργασιών παροχής υπηρεσιών φύλαξης MONDIALPOL (σε ευρώ)

2009	2010	2011	2012
[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: Υ' αριθ. πρωτ. [...] και [...] απαντητικές επιστολές της εταιρείας

5.4 ISS ASPIS SECURITY ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

¹² Ο καταστατικός σκοπός της εταιρείας περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την «παροχή κάθε φύσεως υπηρεσιών προστασίας, φύλαξης και ασφαλείας σε κάθε είδους εγκαταστάσεις, κτίρια, γραφεία, εργοστάσια, αποθήκες, καταστήματα, νοσοκομεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα, περιοχές, οικισμούς, εκδηλώσεις, πρόσωπα και κινητά και ακίνητα πράγματα γενικώς». Επίσης, η εταιρεία [...] (βλ. στοιχεία Γ.Ε.ΜΗ. <https://www.businessregistry.gr/publicity/show/394501000>).

¹³Με έδρα τον Δήμο Αθηναίων.

¹⁴ Η εταιρεία έχει πτωχέυσει, όπως προκύπτει από την υπ' αριθ. πρωτ. 4932/22.3.2017 δημοσιευθείσα στο ΓΕΜΗ ανακοίνωση (απόφαση πτώχευσης 177/2017 ΜονΠρωτΑθ, με την οποία ορίζεται χρόνος παύσεως πληρωμών αυτής την 1.6.2016 και διορίζεται σύνδικος ο Δικηγόρος Αθηνών ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΡΙΘΥΜΟΣ (ΔΣΑ / 030147)).

¹⁵Σύμφωνα με [...] η εταιρεία παρέχει υπηρεσίες φύλαξης και ηλεκτρονικών συστημάτων, αλλά δεν παρέχει μεταφορά πολύτιμων αντικειμένων. Οι περιοχές στις οποίες δραστηριοποιείται είναι οι νομοί [...]. Επίσης, ο κύκλος εργασιών της MONDIALPOL που αφορούσε δημόσια έργα, ως ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών, αντιστοιχούσε (περίπου) στο [...] για το 2009, στο [...] για το 2010 και στο [...] για το 2011 (βλ. την από 21.3.2012 ανωμοτί κατάθεση [...]).

18. Η καταγγελλόμενη εταιρεία «ISS ASPIS Security Ιδιωτική Επιχείρηση Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας Ανώνυμη Εταιρεία.» (με δ.τ. «ISS ASPIS Security S.A.»)¹⁶ έχει έδρα το Δήμο Μενεμένης Θεσσαλονίκης. Δια της από 7.9.2011 απόφασης Γ.Σ. η επωνυμία της τροποποιήθηκε σε «ISS Security Ιδιωτική Επιχείρηση Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας Ανώνυμη Εταιρεία» με δ.τ. «ISS Security S.A.»¹⁷ και ακολούθως δια της από 29.7.2015 απόφασης Γ.Σ. επήλθε εκ νέου τροποποίηση της επωνυμίας της σε «ESA SECURITY SOLUTIONS ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ» και δ.τ. «ESA SECURITY SOLUTIONS S.A.»¹⁸, όπως ισχύει μέχρι σήμερα¹⁹. Καταστατικός σκοπός της εταιρείας είναι «[η] παροχή υπηρεσιών ασφαλείας υπό τις προϋποθέσεις του νόμου και ιδίως: αα) η επιτήρηση ή φύλαξη κινητών και ακίνητων περιουσιακών αγαθών και εγκαταστάσεων, όπως ενδεικτικά καταστημάτων τραπεζών, οργανισμών, αποθηκών, κτιρίων, ανοιχτών χώρων κλπ. ββ) η προστασία φυσικών προσώπων [...]»²⁰.

19. Η σύνθεση του Δ.Σ. της εταιρείας από 9.9.2008 έως 7.10.2010 ήταν η κάτωθι²¹

[...], Πρόεδρος

[...], Αντιπρόεδρος

[...], Δ/νων Σύμβουλος.

[...], Μέλος

[...], Μέλος²²

20. Η σύνθεση του Δ.Σ. της εταιρείας από 8.10.2010 με πενταετή θητεία ήταν η κάτωθι²³:

[...], Πρόεδρος

[...], Αντιπρόεδρος και Δ/νων Σύμβουλος.

[...], Μέλος

---

¹⁶ Η ανώνυμη εταιρεία που είχε συσταθεί με την επωνυμία «ASPIS Security Επιχείρηση Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας Ανώνυμη Εταιρεία» και δ.τ. «ASPIS SECURITY SA» (ΤΑΕ-ΕΠΕ 2569/20.5.1998, τροποποιήθηκε αρχικά σε «ASPIS Security Ιδιωτική Επιχείρηση Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας Ανώνυμη Εταιρεία» και διακριτικό τίτλο «ASPIS SECURITY SA» ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 9431/9.9.2003) και εν συνεχεία σε «ISS ASPIS Security Ιδιωτική Επιχείρηση Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας Ανώνυμη Εταιρεία» με διακριτικό τίτλο «ISS ASPIS Security S.A.» (ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 10587/16.9.2008).

¹⁷ ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 10154/22.9.2011.

¹⁸ Βλ. υπ' αριθ. πρωτ. 13960/24.8.2015 δημοσίευση ΓΕΜΗ.

¹⁹ Βλ. και την υπ' αριθ. πρωτ. 4066/15.5.2020 επιστολή της εταιρείας.

²⁰ Βλ. στοιχεία ΓΕΜΗ <https://www.businessregistry.gr/publicity/show/58154004000>.

²¹ ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 10669/17.9.2008.

²² Σημειώνεται ότι ο [...] είχε την ιδιότητα του Δ/ντος Συμβούλου και νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας στα εκλεγμένα με πενταετή θητεία από 5.5.2003 και 24.8.2006 Δ.Σ. (βλ. ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 3362/5.5.2003 και 9739/11.9.2006).

²³ ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 11973/14.10.2010. Για την ερευνώμενη περίοδο ακολούθησαν δύο νέες εκλογές Δ.Σ. πενταμελούς θητείας ήτοι την 27.4.2011 και την 29.7.2011, σε έκαστη εκ των οποίων εξελέγη νέος Πρόεδρος, ενώ τα υπόλοιπα μέλη και οι ιδιότητές τους παρέμειναν αμετάβλητα (βλ. ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 2752/13.5.2011, όπου ορίζεται ως Πρόεδρος ο [...] και ΦΕΚ ΤΑΕ-ΕΠΕ 8676/19.8.2011 όπου ορίζεται ως Πρόεδρος ο [...]).

[...], Μέλος

21. Η ισχύουσα σύνθεση του Δ.Σ. της εταιρείας με θητεία από 16.7.2019 έως 1.7.2024 έχει ως εξής²⁴:

[...], Πρόεδρος

[...], Αντιπρόεδρος και Δ/νων Σύμβουλος

[...], Μέλος

22. Ο συνολικός κύκλος εργασιών της εταιρείας, στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών φύλαξης για τα έτη 2009-2012 παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα²⁵:

Πίνακας 3: Κύκλος εργασιών παροχής υπηρεσιών φύλαξης ISS (σε ευρώ)

2009	2010	2011	2012
[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: Υπ' αριθ. πρωτ. [...] απαντητική επιστολή της εταιρείας

5.5 ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

23. Η ατομική επιχείρηση «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ» (με δ.τ. «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY») έχει έδρα στην Ξάνθη²⁶. Σύμφωνα με το υπ' αριθμ. πρωτ. 487/29.09.2020 υπόμνημα της η σύζυγος του Εμμανουήλ Καλογεράκη [...], ενημερώνει την ΕΑ ότι ο σύζυγος της απεβίωσε στις 10.03.2020 στην Ξάνθη ([...]). Με το ίδιο υπόμνημα η [...] αναφέρει ότι έχει προβεί «.....[...]» και ότι «..... [.....]». Για τον σκοπό αυτό, η [...] αναφέρει ότι «.....[...]».

24. Σύμφωνα δε με το υπ' αριθμ. πρωτ. 33/22.01.2021 υπόμνημα της, η [...] ενημερώνει την ΕΑ ότι επί της ανωτέρω αιτήσεως της ώστε να λάβει άδεια και να προβεί για λογαριασμό [...] «.....[...]». Κατόπιν της εν λόγω απόφασης, η [...] στις [...] προέβη εμπροθέσμως «.....[...]» της, δυνάμει της υπ' αριθμ. [...].

25. Δυνάμει της υπ' αριθμ. [...] δεν αποδείχθηκε ότι ο [...] κατά τον χρόνο [...], σύμφωνα με τα στοιχεία του Ε9 κατά το έτος 2020, «.....[...]». [...] δεν υπερβαίνει [...], ενώ βαρύνονται με δύο (2) [...] ²⁷. Επίσης, σύμφωνα πάντα με την ίδια απόφαση, «.....[...]». Συνεπώς, κατά την ανωτέρω απόφαση, «.....[...]».

²⁴ Κατά δήλωση της εταιρείας (την από 21.3.2012 ανωμοτί κατάθεση του [...]), «κανένα από τα σημερινά μέλη της διοίκησης της εταιρείας μας δεν ήταν μέλος της διοίκησης έως το έτος 2011 (ο σημερινός πρόεδρος του Δ.Σ. της εταιρείας [...] εξελέγη στο Δ.Σ. της εταιρείας το 2011, μετά την αποχώρηση της εταιρείας από το σωματείο), ενώ και η μετοχική σύνθεση της εταιρείας μας έχει μεταβληθεί πλήρως έκτοτε.»

²⁵ Σύμφωνα με [...], ο κύκλος εργασιών της ISS ο οποίος αφορούσε δημόσια έργα, ως ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών, αντιστοιχούσε (περίπου) στο [...] για το 2009, στο [...] για το 2010 και στο [...] για το 2011 (βλ. την από 21.3.2012 ανωμοτί κατάθεση [...]).

²⁶ Βλ. στοιχεία ΓΕΜΗ. https://www.businessregistry.gr/publicity/show/12350346000_

²⁷ Βλ. τα υπ' αριθμ. πρωτ. [...].

5.6 ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

26. Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ιδρύθηκε το 2003²⁸, με έδρα στην Αθήνα. Αποτελεί σωματείο μη κερδοσκοπικό και ειδικότερα εργοδοτική επαγγελματική οργάνωση που έχει συσταθεί και λειτουργεί με βάση το Ν. 1712/1987, όπως ισχύει²⁹, το οποίο σύμφωνα με το 1^ο άρθρο του καταστατικού του δύναται για την πραγμάτωση των σκοπών του «[γ]α αποφασίζει την ίδρυση και την εγκατάσταση παραρτημάτων, γραφείων και Υπηρεσιών του Σωματείου σε άλλες, εκτός έδρας του, πόλεις Ελλάδος ή εξωτερικού». Σύμφωνα δε με το 2^ο άρθρο του καταστατικού του³⁰, ως γενικοί σκοποί του σωματείου ορίζονται «[η] διαφύλαξη και προαγωγή των κοινών συμφερόντων των μελών αυτού και γενικότερα του κλάδου των υπηρεσιών ασφαλείας στο σύνολο τους από νομικής, οικονομικής, κοινωνικής και ηθικής άποψης».

27. Σχετικά με τα μέλη του σωματείου, στο 4^ο άρθρο³¹ του καταστατικού προβλέπεται μεταξύ άλλων ότι: «**Τακτικά μέλη Σωματείου**^[32] είναι τα ιδρυτικά μέλη του και οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών επανδρωμένων φυλάξεων, έστω και αν ασχολούνται και με άλλο αντικείμενο του Ν.2518/97 εκτός των παραπάνω. Διευκρινίζεται ότι όπου στο παρόν καταστατικό αναφέρεται ο όρος «Επιχείρηση» ως τέτοια νοείται κάθε φυσικό είτε νομικό πρόσωπο που ασκεί δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών επανδρωμένων φυλάξεων σε κάθε περιοχή της Ελλάδας[...]

. Στο ίδιο άρθρο περιγράφονται η διαδικασία και οι προϋποθέσεις απόκτησης της ιδιότητας του μέλους, ενώ επίσης υπάρχει πρόβλεψη για τα επίτιμα μέλη του σωματείου καθώς και για την υποχρέωση του τελευταίου να τηρεί μητρώο μελών.

28. Το σωματείο διοικείται από 9μελές Διοικητικό Συμβούλιο που εκλέγεται κάθε δυο έτη από την ετήσια Γενική Συνέλευση των μελών του, με μυστική ψηφοφορία και η θητεία για όλα τα μέλη είναι διετής. Το Δ.Σ. είναι υπεύθυνο για την υλοποίηση των σκοπών του σωματείου στο πλαίσιο των σχετικών αποφάσεων της Γ.Σ. και των καταστατικών σκοπών του και εκπροσωπεί το σωματείο στις σχέσεις του με τρίτους³³.

²⁸ Με αριθμό μητρώου 24994/ειδ. 5541 και αριθμό απόφασης αναγνώρισης 6581/28.11.2003 Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Σύμφωνα με το υπ' αριθ. ημ. πρωτ. 405/17.1.2020 πιστοποιητικό περί κατάθεσης σωματείου του Πρωτοδικείου Αθηνών, το εν λόγω σωματείο δεν έχει λυθεί.

²⁹ «Εκσυγχρονισμός επαγγελματικών οργανώσεων των εμπόρων, βιοτεχνών και λοιπών επαγγελματιών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 115).

³⁰ Το εν λόγω καταστατικό συλλέχθηκε στο πλαίσιο του επιτόπιου ελέγχου [...]. Επίσης υποβλήθηκε από την καταγγέλλουσα [...] στο πλαίσιο της υπ' αριθ. πρωτ. [...]

³¹ Υπό τον τίτλο «Μέλη – διάκριση και τρόπος εγγραφής».

³² Η έμφαση του καταστατικού.

³³ Βλ. 8^ο άρθρο του καταστατικού. Περαιτέρω, στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι «**Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου** εκπροσωπεί το Σωματείο σε κάθε δημόσια, δικαστική ή εκκλησιαστική αρχή και σε κάθε άλλο νομικό πρόσωπο, προϊστάται και διευθύνει τη συζήτηση κατά τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και υπογράφει

29. Στο 14^ο άρθρο του καταστατικού του ΣΕΕΥΑ προβλέπονται πειθαρχικές κυρώσεις σε βάρος των μελών του συλλόγου σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις Δ.Σ. και Γ.Σ.³⁴. Ως προς την οικειοθελή αποχώρηση μέλους δεν υπάρχει σχετικό άρθρο στο καταστατικό, ως εκ τούτου εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου (άρθρο 87 ΑΚ).

▪ Η διοίκηση του ΣΕΕΥΑ

30. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία στο φάκελο της υπόθεσης, ως προς τη διοίκηση του Συνδέσμου και αναφορικά με τα κρίσιμα της διερευνώμενης παράβασης έτη, σημειώνονται τα κάτωθι.

31. Στις αρχαιρεσίες της 24.9.2008^{35, 36}, για την ανάδειξη Δ.Σ. του ΣΕΕΥΑ, εξελέγησαν με διετή θητεία, σύμφωνα με το καταστατικό του³⁷, από την Έκτακτη Γενική Συνέλευση του σωματείου ως τακτικά μέλη οι:

[...] ³⁸, [...]

32. Σύμφωνα με τις ίδιες αρχαιρεσίες της 24.9.2008 εξελέγησαν ως αναπληρωματικά μέλη Δ.Σ. οι:

[...] ³⁹.

μαζί με τον ταμία και τον Γενικό Γραμματέα κάθε έγγραφο εισπράξεως πληρωμής. Όταν ο Πρόεδρος απουσιάζει ή κωλύεται τον αναπληρώνει ο Αντιπρόεδρος και αν κωλύεται και αυτός το μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου που αυτό θα ορίζει με σχετική απόφασή του».

³⁴ Βλ. άρθρο 14^ο του καταστατικού, όπου ορίζεται ότι: «1. Κάθε μέλος του Σωματείου, τακτικό ή επίτιμο που αντιτίθεται στις επιδιώξεις και τους σκοπούς του, ή παρεμβάλει εμπόδια στην εκτέλεση των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνελεύσεως, ή επιδεικνύει διαγωγή ανάρμοστη και ασυμβίβαστη σε άλλα μέλη του Σωματείου ή στην άσκηση του επαγγέλματός του και γενικά διαγωγή που δεν ταιριάζει στην αξιοπρέπεια και τα συμφέροντα του Σωματείου του Κλάδου και των μελών του τιμωρείται πειθαρχικά. Οι πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται ανάλογα με τη σοβαρότητα της παράβασης είναι με τη σειρά οι ακόλουθες α. έγγραφη επίπληξη β. πρόστιμο από 20 έως 150 ΕΥΡΩ γ. προσωρινή στέρηση της ιδιότητας του μέλους του Σωματείου από 10 μέρες μέχρι 1 χρόνο δ. οριστική διαγραφή [...]».

³⁵ Οι εν λόγω αρχαιρεσίες αποτελούν και τις τελευταίες που διεξήχθησαν από τη Γ.Σ. ΣΕΕΥΑ, σύμφωνα με την έρευνα της Υπηρεσίας στην αρμόδια Υπηρεσία Τήρησης Πρακτικών Αρχαιρεσιών του Πρωτοδικείου. Το σχετικό πρακτικό αρχαιρεσιών συλλέχθηκε από το Πρωτοδικείο αλλά και συμπεριλαμβάνεται στις υπ' αριθ. πρωτ. 7755/21.12.2015 και 4259/19.5.2020 υποβολές στοιχείων [...] και της καταγγέλλουσας [...].

³⁶ Σύμφωνα με το εν λόγω πρακτικό τα ταμειακώς εντάξει μέλη ήταν 19.

³⁷ Σημειώνεται ότι όπως προέκυψε από το πρωτόκολλο ψηφοφορίας των εκλογών του Διοικητικού Συμβουλίου και Εξελεγκτικής Επιτροπής της 24.9.2008 του ΣΕΕΥΑ που συγκαταλέγεται στα συλλεγμένα από το Πρωτοδικείο έγγραφα και περιλαμβάνεται στην υπ' αριθ. πρωτ. 7755/21.12.2015 υποβολή στοιχείων [...] και στην υπ' αριθ. πρωτ. 4259/19.5.2020 υποβολή στοιχείων της καταγγέλλουσας [...] στην ψηφοφορία συμμετείχαν οι ακόλουθοι: [...]

³⁸ Στα ιδρυτικά μέλη του ΣΕΕΥΑ ως παρατίθενται στο καταστατικό του Συνδέσμου αναφέρεται [...] Στα λοιπά διαθέσιμα στοιχεία εμφανίζεται ως μέλος [...] Η τελευταία είναι η εταιρεία με το δ.τ. [...] εφεξής και ως [...] όπως προκύπτει και από την [...] βεβαίωση της εταιρείας απευθυνόμενη στο ΣΕΕΥΑ. Στο εν λόγω έγγραφο, το οποίο συλλέχθηκε στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας στο ΣΕΕΥΑ, η εταιρεία βεβαιώνει ότι είναι μέλος του Συνδέσμου.

³⁹ Βλ. από 24.8.2008 πρακτικό αρχαιρεσιών για την ανάδειξη Δ.Σ. και άλλων οργάνων του ΣΕΕΥΑ.

33. Ακολούθως, το Δ.Σ. συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής⁴⁰: Πρόεδρος [...] Αντιπρόεδρος [...] Γενικός Γραμματέας [...], Ειδικός Γραμματέας [...], Ταμίας [...] και μέλη οι [...] και [...]
34. Κατά τη συνεδρίαση του Δ.Σ. ΣΕΕΥΑ της 1.7.2009, αποφασίστηκε η ανασύστασή του Δ.Σ.⁴¹, η οποία ανακοινώθηκε στα μέλη του την 22.7.2009⁴². Η νέα σύνθεση του Δ.Σ., που προέκυψε κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας, είχε ως εξής: Πρόεδρος [...], Γενικός Γραμματέας [...], Αντιπρόεδρος ο [...], Ειδικός Γραμματέας [...], Ταμίας [...], Μέλη [...] και [...].
35. Μετά τη λήξη της διετούς θητείας του ως άνω - εκλεγμένου από 24.9.2008 - Δ.Σ., κατατέθηκε ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών η από 2.11.2010 αίτηση διορισμού προσωρινής διοίκησης ΣΕΕΥΑ κατ' άρθρο 69 ΑΚ⁴³ για το λόγο ότι στερείται πλέον διοίκησης⁴⁴. Ακολούθως, εκδόθηκε η υπ' αριθ. 927/2011⁴⁵ απόφαση του ανωτέρω δικαστηρίου, με την οποία διορίστηκαν ως εννεαμελές προσωρινό διοικητικό συμβούλιο του ΣΕΕΥΑ τα κάτωθι πρόσωπα⁴⁶: 1) [...] 2) [...] 3) [...] 4) [...], 5) [...] 6) [...] 7) [...] 8) [...] και 9) [...] Η απόφαση όριζε περαιτέρω ότι οι παραπάνω, «αφού συγκροτηθούν σε σώμα σε διάστημα ενός (1) μηνός από τη δημοσίευση της απόφασης, θα επιμεληθούν των υποθέσεων του ως άνω σωματείου, που έχουν επείγοντα χαρακτήρα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η εκκαθάριση των μελών του, και θα συγκαλέσουν μέσα σε έξι (6) μήνες από τη συγκρότησή τους σε σώμα έκτακτη Γενική Συνέλευση των μελών του σωματείου, με πρόσκληση του Προέδρου της προσωρινής αυτής διοίκησης ή του αναπληρωτή του, που θα γίνει μέσα σε

⁴⁰ Η εδώ παρατεθείσα συγκρότηση Δ.Σ. προκύπτει άμεσα από το αμέσως κατωτέρω αναφερόμενο πρακτικό Δ.Σ. ΣΕΕΥΑ περί ανασύστασής του, όπου πριν την ψήφιση της ανασύστασης, αναφέρεται το Δ.Σ. στην αρχική του μορφή.

⁴¹ Βλ. από 1.7.2009 πρακτικό Δ.Σ. του ΣΕΕΥΑ με θέμα ημερήσιας διάταξης «Ανασύσταση του Δ.Σ. του Συνδέσμου» όπου αναφέρεται «Για το θέμα αυτό ο Πρόεδρος του Δ.Σ. έλαβε το λόγο και ενημέρωσε τα μέλη αναφορικά με την αναγκαιότητα ανασύστασης του Δ.Σ. του συνδέσμου, προκειμένου με την αναδιοργάνωση αυτή το διοικητικό σχήμα να είναι πιο ευέλικτο και λειτουργικό». Από το εν λόγω πρακτικό προκύπτει και η προηγούμενη σύνθεση του Δ.Σ., προ της ανασύστασης του, όπως προεκτέθηκε. Το εν λόγω πρακτικό περιλαμβάνεται στην υπ' αριθ. πρωτ. 7755/21.12.2015 υποβολή στοιχείων του [...].

⁴² Βλ. από 22.7.2009 επιστολή ΣΕΕΥΑ προς τα μέλη του με θέμα «Ανασύσταση Δ.Σ.». Με την εν λόγω ανασύσταση Δ.Σ. ουσιαστικά συντελέστηκε αλλαγή θέσεων μεταξύ των αρχικών ψηφισθέντων ως Πρόεδρο και Γενικό Γραμματέα. Το εν λόγω έγγραφο συλλέχθηκε στο πλαίσιο του επιτόπιου ελέγχου [...]

⁴³ Σύμφωνα με το σχετικό άρθρο, ως ίσχυε «Αν λείπουν τα πρόσωπα που απαιτούνται για τη διοίκηση του νομικού προσώπου, ή, αν τα συμφέροντά τους συγκρούονται προς εκείνα του νομικού προσώπου, ο πρόεδρος των πρωτοδικών διορίζει προσωρινή διοίκηση ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον».

⁴⁴ Η εν λόγω αίτηση κατατέθηκε από την εταιρεία [...] Ασκήθηκαν δε κύριες παρεμβάσεις από την εταιρεία με την επωνυμία [...] και από τον ίδιο το Σύλλογο με αίτημα διορισμού προσωρινής διοίκησης των αντιστοίχως προτεινόμενων ατόμων. Βλ. σχετικά και από [...] υπεύθυνη δήλωση [...]

⁴⁵ Ημερομηνία έκδοσης 24.2.2011. Το εν λόγω έγγραφο περιλαμβάνεται στην υπ' αριθ. πρωτ. 1026/11.2.2016 υποβολή στοιχείων.

⁴⁶ Βλ. και ΑΠ 561/2018 «Πρέπει να σημειωθεί, ότι η επιλογή των κατάλληλων προσώπων για το διορισμό της προσωρινής διοικήσεως του νομικού προσώπου ανήκει στην κυριαρχική κρίση του δικαστηρίου, η οποία είναι αναρρηκώς ανέλεγκτη (ΑΠ 512/2013)».

δεκαπέντε (15) ημερών πριν τη σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης, για την εκλογή νέων οργάνων διοίκησής του, όπως το καταστατικό ορίζει»⁴⁷.

36. Στις 14.4.2011, κατόπιν της ως άνω υπ' αριθ. 927/2011 απόφασης, το προσωρινό Δ.Σ. συγκροτήθηκε σε σώμα⁴⁸ με την ακόλουθη σύνθεση: Πρόεδρος [...] Γενικός Γραμματέας [...] Αντιπρόεδρος ο [...], και Ταμίας [...] Ο [...], ο οποίος ως αναφέρθηκε δυνάμει της σχετικής δικαστικής απόφασης εκτελεί χρέη αντιπροέδρου στην προσωρινή διοίκηση του ΣΕΕΥΑ, διατηρεί την [...]⁴⁹. Σύμφωνα με στοιχεία που συλλέχθηκαν στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας στο Σύνδεσμο η εν λόγω εταιρεία υπέβαλε αίτηση εγγραφής στον εν λόγω Σύνδεσμο την [...]⁵⁰. Τα λοιπά εκ των παρόντων μελών, ήτοι οι [...]⁵¹ και [...].

37. Ο Πρόεδρος του προσωρινού Δ.Σ. [...] ήδη από 7.6.2011, κοινοποίησε στα μέλη του Δ.Σ. έγγραφο επιστολή του με την οποία δήλωνε την παραίτησή του από το αξίωμα του προέδρου και εν γένει από τη διοίκηση του ανωτέρω σωματείου, ενώ με την από 1.9.2011 [...] δήλωσε εκ νέου ότι παραιτείται από πρόεδρος και μέλος Δ.Σ. αλλά και από μέλος του σωματείου εν γένει, επιθυμώντας την άμεση αποχώρησή του από αυτό⁵². Στο εν λόγω [...] αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι από την ημερομηνία συγκρότησης σε σώμα του προσωρινού Δ.Σ. (14.4.2011) «και μέχρι σήμερα καμία άλλη πράξη ή ενέργεια έχει αναλάβει η διοίκηση του ανωτέρω σωματείου. [...]» Εντωμεταξύ, είχε ήδη εκδηλώσει τη βούλησή της να αποχωρήσει από μέλος του ΣΕΕΥΑ η εταιρεία «[...]»⁵³.

38. Κατά τον επιτόπιο έλεγχο που διενήργησε η Υπηρεσία το 2016 [...] έδρα του ΣΕΕΥΑ, [...] καθώς είχε πραγματοποιηθεί διαδικασία [...]⁵⁴.

⁴⁷ Κατά της ανωτέρω απόφασης ασκήθηκε η υπ' αριθ. [...] έφεση η συζήτηση της οποίας εντέλει ματαιώθηκε, [...].

⁴⁸ Βλ. από 14.4.2011 πρακτικό προσωρινού Δ.Σ. ΣΕΕΥΑ, στο οποίο ήταν παρόντα τα διορισθέντα από το δικαστήριο μέλη, με εξαίρεση τους [...] και [...] Ο τελευταίος, [...] ανέφερε σχετικά στην αριθ. πρωτ. 1864/17.3.2015 απαντητική επιστολή [...]

⁴⁹ Με αριθμό ΓΕΜΗ [...] και έδρα τον [...]. Σημειώνεται ότι όπως προκύπτει από τα στοιχεία δημοσιότητας του ΓΕΜΗ η εν λόγω εταιρεία [...] έχει διαγραφεί.

⁵⁰ Στην αίτηση εγγραφής αναφέρεται το ΑΦΜ της εταιρείας ήτοι [...]

⁵¹ [...] όπως προκύπτει από την από [...] απευθυνόμενη προς τον [...] η οποία θυροκολλήθηκε στην τελευταία έδρα του, [...]

⁵² Βλ. από [...]

⁵³ Ήτοι η εταιρεία με δ.τ. [...] Βλ. από [...] επιστολή της εν λόγω εταιρείας προς τον ΣΕΕΥΑ [...] Η συγκεκριμένη επιστολή [...] γεγονός που υποδηλώνει ότι ο σύνδεσμος έλαβε γνώση του συγκεκριμένου εγγράφου. Σημειώνεται ότι [...] δυνάμει της ανωτέρω δικαστικής απόφασης διορισμού προσωρινής διοίκησης, ήταν κατά το κρίσιμο διάστημα του δικαστικού διορισμού του αλλά και της σύνταξης της ως άνω επιστολής αποχώρησης, [...]

⁵⁴ Βλ. την υπ' αριθ. 670/24.4.2012 έκθεση [...], όπως προσκομίστηκε δια της υπ' αριθ. πρωτ. 1220/17.2.2016 υποβολής στοιχείων. Ακολούθως η Υπηρεσία έλαβε αντίγραφα των [...] όπως προκύπτει από τα [...] και [...].

▪ **Τα μέλη του ΣΕΕΥΑ**

39. Σύμφωνα με το Καταστατικό του ΣΕΕΥΑ, (22) εταιρείες ήταν τα ιδρυτικά μέλη του⁵⁵. Εν συνεχεία, σύμφωνα με κατάσταση μελών του ΣΕΕΥΑ της 14.11.2007, η οποία περιλαμβάνεται μεταξύ των στοιχείων, που συλλέχθηκαν κατά τον επιτόπιο έλεγχο στα γραφεία του εν λόγω Συνδέσμου⁵⁶, προκύπτει ότι εκ των ως άνω 22 ιδρυτικών του συνδέσμου εταιριών, οι 21 παραμένουν μέλη του κατά την ως άνω ημερομηνία⁵⁷. Επιπλέον, στη λίστα των μελών του ΣΕΕΥΑ προστίθενται 12 ακόμη εταιρείες. Ο πίνακας που ακολουθεί εμφανίζει την ως άνω κατάσταση των μελών του συνδέσμου με τα ονόματα των αντίστοιχων εκπροσώπων.

Πίνακας 4: Μέλη ΣΕΕΥΑ βάσει της από 14.11.2007 κατάστασης μελών

α/α	Εταιρεία	Ον/μο εκπροσώπου
1	[...]	[...]
2	[...]	[...]
3	[...]	[...]
4	[...]	[...]
5	[...]	[...]
6	[...]	[...]
7	[...]	[...]
8	[...] ⁵⁸	[...]
9	[...]	[...]
10	[...]	[...]
11	[...]	[...]
12	[...]	[...]
13	[...]	[...]
14	[...]	[...]
15	[...]	[...]
16	[...]	[...]
17	[...]	[...]
18	[...]	[...]
19	[...]	[...]
20	[...]	[...]
21	[...]	[...]
22	[...]	[...]
23	[...]	[...]
24	[...]	[...]
25	[...]	[...]
26	[...]	[...]

⁵⁵ [...]

⁵⁶ Η εν λόγω κατάσταση απευθύνεται στην εταιρεία [...]. Σημειώνεται ότι η ίδια κατάσταση μελών με ημερομηνία 24.10.2007 απευθυνόμενη στην εταιρεία [...]

⁵⁷ Επιπλέον σημειώνεται ότι αντί της ιδρυτικής εταιρείας [...] στην ως άνω λίστα εμφανίζεται η εταιρεία με το δ.τ. [...] με αριθμό ΓΕΜΗ [...] στην οποία [...] εμφανίζεται στα μέλη Δ.Σ. [...]

⁵⁸ Πρόκειται για την εταιρεία [...] με δ.τ. [...] Σημειώνεται ότι η εν λόγω εταιρεία στην από [...] επιστολή παροχής στοιχείων επιβεβαιώνει ότι υπήρξε μέλος του ΣΕΕΥΑ από το 2007.

α/α	Εταιρεία	Ον/μο εκπροσώπου
27	[...]	[...]
28	[...]	[...]
29	[...]	[...]
30	[...]	[...]
31	[...]	[...]
32	[...]	[...]
33	[...]	[...]

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΑ.

40. Περαιτέρω, κατά τον επιτόπιο έλεγχο στα γραφεία [...] το 2016⁵⁹ βρέθηκε βεβαίωση σχετικά με τα μέλη του ΣΕΕΥΑ⁶⁰, με ημερομηνία 12.5.2010, στην οποία αναφέρονται οι ακόλουθες 39 εταιρείες ως μέλη του. Από την επεξεργασία των πινάκων 4 και 5, προκύπτει ότι στις 33 εταιρείες μέλη του ΣΕΕΥΑ του Πίνακα 4 προστίθενται επιπλέον 6 εταιρείες στη λίστα μελών του Πίνακα 5.

Πίνακας 5: Μέλη ΣΕΕΥΑ βάσει της από 12.5.2010 βεβαίωσης μελών

α/α	Εταιρεία	Ον/μο εκπροσώπου
1	[...]	[...]
2	[...]	[...]
3	[...]	[...]
4	[...]	[...]
5	[...]	[...]
6	[...]	[...]
7	[...]	[...]
8	[...]	[...]
9	[...]	[...]
10	[...]	[...]
11	[...]	[...]
12	[...]	[...]
13	[...]	[...]
14	[...]	[...]
15	[...]	[...]
16	[...]	[...]
17	[...]	[...]
18	[...]	[...]
19	[...]	[...]
20	[...]	[...]
21	[...]	[...]
22	[...]	[...]
23	[...]	[...]
24	[...]	[...]
25	[...]	[...]
26	[...]	[...]

⁵⁹ Βλ. υπ' αριθ. [...]

⁶⁰ Την εν λόγω βεβαίωση υπογράφουν [...] και [...]

α/α	Εταιρεία	Ον/μο εκπροσώπου
27	[...]	[...]
28	[...]	[...]
29	[...]	[...]
30	[...]	[...]
31	[...]	[...]
32	[...]	[...]
33	[...]	[...]
34	[...]	[...]
35	[...]	[...]
36	[...]	[...]
37	[...]	[...]
38	[...]	[...]
39	[...]	[...]

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΑ.

41. Με τις υπ' αριθ. πρωτ. 171 και 172/18.03.2021 επιστολές της, η ΕΑ προς τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (εφεξής και «ΔΟΥ») Ψυχικού και Χολαργού, ζήτησε τις υποβληθείσες οικονομικές καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των φορολογικών δηλώσεων, του ΣΕΕΥΑ για τις οικονομικές χρήσεις από το 2003 (οικονομικό έτος 2004) έως το 2019 (οικονομικό έτος 2020), προκειμένου να καταστεί δυνατόν από την Ολομέλεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού να εκδώσει άμεσα απόφαση επί της παρούσας υπόθεσης.

42. Η ΔΟΥ Ψυχικού με την υπ' αριθ. πρωτ. 178/24.03.2021 απάντηση της απέστειλε φωτοτυπίες των δηλώσεων φόρου εισοδήματος οικ. ετών 2011 έως και 2013 που υποβλήθηκαν στην ίδια και εκτυπώσεις των δηλώσεων φορολογικών ετών 2014 έως και 2019 (έντυπα Ν και Ε3) που υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά. Κατά δήλωση της [...] *Η δήλωση αυτή είναι μηδενική όπως και των προηγούμενων οικ. ετών. [...]*».

43. Από τα προσκομισθέντα στοιχεία της ΔΟΥ Ψυχικού (αριθ. πρωτ. 178/24.03.2021) προκύπτει ότι για το οικονομικό έτος 2011 ο ΣΕΕΥΑ εμφάνισε έσοδα από συνδρομές μελών του ύψους 6.000 ευρώ και έξοδα (ενοίκιο) ύψους 4.200 ευρώ. Για τα οικονομικά έτη 2012 – 2020 (χρήσεις 2011 – 2019) προκύπτει ότι οι κατατεθειμένες στη ΔΟΥ Ψυχικού φορολογικές δηλώσεις του ΣΕΕΥΑ είναι μηδενικές.

44. Με την υπ' αριθ. πρωτ. 174/18.03.2021 απάντηση της η ΔΟΥ Χολαργού ενημέρωσε την ΕΑ ότι το αίτημα της Υπηρεσίας με την υπ' αριθ. πρωτ. 172/18.03.2021 επιστολή της δεν μπορεί να ικανοποιηθεί διότι έχει καταστρέψει αρχεία δηλώσεων και δικαιολογητικών μέχρι το οικονομικό έτος 2010 (χρήση 2009), σύμφωνα με την υπ' αριθ. 16/20 Απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών.

6 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

45. Στο πλαίσιο ορισμού της σχετικής αγοράς τίθενται τα όρια μέσα στα οποία επικρατούν σχετικά ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού. Η σχετική αγορά ορίζεται σε συνάρτηση με τους ανταγωνιστικούς περιορισμούς που υπάρχουν για τις επιχειρήσεις σε προϊόντα και γεωγραφικές αγορές. Συνεπώς, η σχετική αγορά προσδιορίζεται ως προς δύο διαστάσεις:

- Τα προϊόντα/υπηρεσίες που πωλούνται/προσφέρονται στην εν λόγω αγορά (σχετική αγορά προϊόντων)
- Τη γεωγραφική περιοχή στην οποία πωλούνται/προσφέρονται τα προϊόντα/ υπηρεσίες (σχετική γεωγραφική αγορά).

6.1 ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ⁶¹

46. Σύμφωνα με πάγια ελληνική και ευρωπαϊκή νομολογία⁶², σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 1 Ν. 3959/2011 ή 101 ΣΛΕΕ και όταν η κρινόμενη οριζόντια σύμπραξη έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, η ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς προϊόντος παρέλκει διότι δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τη νομική αξιολόγησή της. Άλλωστε, στις περιπτώσεις αυτές, *«δεν είναι η εκάστοτε αρχή ανταγωνισμού που επιλέγει κάθε φορά “κατ’ αυθαίρετο” τρόπο τη σχετική αγορά προϊόντων, αλλά οι ίδιες οι συμπράττουσες επιχειρήσεις που επικεντρώνουν την αντι-ανταγωνιστική τους συμπεριφορά σε ορισμένο/-α προϊόν/τα (καθορίζοντας έτσι και το εύρος της σχετικής έρευνας)»⁶³.*

47. Εν προκειμένω, οι εμπλεκόμενες εταιρείες δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη αγορά υπηρεσιών ασφαλείας, η οποία περιλαμβάνει τις επιμέρους υποαγορές των υπηρεσιών φύλαξης, των χρηματοποστολών και της μεταφοράς πολύτιμων αντικειμένων, και των ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας⁶⁴, η παροχή των οποίων γίνεται προς ιδιώτες, ιδιωτικές εταιρείες και φορείς του Δημοσίου τομέα. Παρόλο που η εξεταζόμενη

⁶¹ Η σχετική αγορά προϊόντων/υπηρεσιών περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων/υπηρεσιών που θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της σκοπούμενης χρήσης τους. Η σχετική αγορά προϊόντων/υπηρεσιών ενδέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αποτελείται από επί μέρους προϊόντα/υπηρεσίες που παρουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό όμοια φυσικά ή τεχνικά χαρακτηριστικά και είναι εναλλάξιμα.

⁶² Βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΕΑ 643/2017, 583/VII/2012 παρ. 42επ., απόφαση ΣτΕ 2780/2012, σκ. 4, Αποφάσεις ΠΕΚ Τ-38/02 Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκ. 99, απόφαση ΠΕΚ Τ-71/03, Tokai Carbon κατά Επιτροπής, σκ. 90 και Τ-48/02 Brouwerij Haacht NV κατά Επιτροπής, σκ. 58 (καθώς και στη σχετική νομολογία που παραπέμπουν). Αναφορικά με τον κλάδο παροχής υπηρεσιών φύλαξης βλ. Case No COMP/M.5993-SECURITAS/RELIANCE SECURITY SERVICES/ RELIANCE SECURITY SERVICES SCOTLAND, Case No COMP/M.6292 - SECURITAS/NISCAYAH GROUP.

⁶³ Απόφαση ΕΑ 583/VII/2012, σκ. 42, η οποία παραπέμπει και στην απόφαση ΠΕΚ Τ-71/03, Tokai Carbon κατά Επιτροπής, σκ. 90.

⁶⁴ Βλ. απόφαση ΕΑ 325/V/2007, σελ.5.

συμπεριφορά των εμπλεκόμενων εταιριών αφορά κατά κύριο λόγο στην παροχή υπηρεσιών φύλαξης προς φορείς του δημοσίου τομέα, για τους σκοπούς της παρούσας υπόθεσης, η αγορά υπηρεσιών φύλαξης θα πρέπει να θεωρηθεί ενιαία, ήτοι περιλαμβάνοντας τις υπηρεσίες προς ιδιώτες, ιδιωτικές εταιρείες και το Δημόσιο και τούτο διότι:

- υπάρχει σχεδόν απόλυτη υποκατάσταση από την πλευρά της προσφοράς μεταξύ των υπηρεσιών φύλαξης⁶⁵,
- δεν υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τις εταιρείες που προμηθεύουν υπηρεσίες ασφαλείας⁶⁶,
- δεν υπάρχουν σημαντικά εμπόδια εισόδου στην εν λόγω αγορά τόσο προς το Δημόσιο, όσο και προς τον ιδιωτικό τομέα⁶⁷,
- δεν υφίσταται διαφοροποίηση των τιμών εργατικού κόστους υπηρεσιών παροχής ασφαλείας μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών διαγωνισμών όπως προκύπτει από τις Κλαδικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας (εφεξής και «ΚΣΣΕ») των ετών 2009 και 2010⁶⁸.

48. Σε σχετικό ερώτημα της Υπηρεσίας εάν υφίσταται εξειδίκευση των εταιριών παροχής υπηρεσιών φύλαξης μεταξύ της παροχής των εν λόγω υπηρεσιών προς Δημοσίους οργανισμούς και επιχειρήσεις και προς ιδιώτες/ιδιωτικές επιχειρήσεις, σύμφωνα με την από 21.3.2012 ανωμοτί κατάθεση του [...] προκύπτει ότι υπάρχουν εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών προς τον ιδιωτικό τομέα, κυρίως γιατί δεν πληρούν τις αυξημένες απαιτήσεις των δημοσίων διαγωνισμών, όπως χρόνια λειτουργίας, εξειδίκευση, τα αναληφθέντα έργα, εκπαίδευση, πελατολόγιο κ.α. Ωστόσο, κατά την εκτίμηση της Υπηρεσίας η ανωτέρω διαφοροποίηση/επιχειρηματολογία σχετίζεται με τα έτη λειτουργίας μίας επιχείρησης και όχι με ουσιαστική διαφοροποίηση μεταξύ των εκάστοτε παρεχόμενων υπηρεσιών.

⁶⁵ Βλ. σχετ. και τις εταιρείες [...] ανωτέρω, όπου όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, ο κύκλος εργασιών τους από υπηρεσίες φύλαξης σε δημόσια έργα είναι ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών από υπηρεσίες φύλαξης των εν λόγω εταιριών.

⁶⁶ Ο.π.

⁶⁷ Βασική προϋπόθεση παροχής της υπηρεσίας είναι η κατοχή άδειας εργασίας σε επαγγέλματα παροχής ασφαλείας από τους εργαζόμενους-φύλακες των εταιριών (βάσει της ΚΥΑ 4892/1/76-Γ και της τροποποίησης του Ν.3707/2008), η οποία εκδίδεται από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Επίσης, δεν θεωρούνται εμπόδια εισόδου οι προϋποθέσεις συμμετοχής που προβλέπει το νομοθετικό πλαίσιο, ήτοι ο κανονισμός προμηθειών για τους δημόσιους διαγωνισμούς.

⁶⁸ Βλ. Παράρτημα Γ', σελ. 10 της ΚΣΣΕ του 2009 και 2010, όπου αναγράφεται «Σε δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς κάθε τιμή κάτω του νόμιμου εργατικού κόστους που προέκυψε μετά από μελέτη που ανατέθηκε σε αρμόδιο ορκωτό λογιστή (όπως προσδιορίζεται στο παρόν παράρτημα και στον συνημμένο πίνακα) θα θεωρείται ως μη νόμιμη με συνέπεια εκ του προοιμίου ποινή αποκλεισμού του υποψηφίου»

49. Σε αντίθεση με την προαναφερθείσα κατάθεση [...], σύμφωνα με τις ανωμοτί καταθέσεις των [...] που ελήφθησαν στις 21.3.2012, προκύπτει ότι δεν υφίσταται διαφορά ανάμεσα στην παροχή υπηρεσιών προς τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.

50. Ειδικότερα, σε σχετικό ερώτημα της Υπηρεσίας εάν υφίσταται εξειδίκευση των εταιριών παροχής υπηρεσιών φύλαξης μεταξύ της παροχής των εν λόγω υπηρεσιών προς Δημόσιους οργανισμούς και επιχειρήσεις και προς ιδιώτες/ιδιωτικές επιχειρήσεις, [...] αναφέρει ότι δεν υφίσταται εξειδίκευση καθώς *«όλες οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα»*. Αντίστοιχα, σύμφωνα με [...] *«η υπηρεσία είναι η ίδια ακριβώς»*. Σύμφωνα δε με [...] της εταιρείας [...] *«δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους δημόσιους διαγωνισμούς. Όλες οι εταιρείες καταβαίνουν και σε δημόσιους και σε ιδιωτικούς διαγωνισμούς»*, ενώ συμπληρώνει ότι κατά την εκτίμησή του *«εξειδικευμένος – έμπειρος θεωρείται αυτός στον οποίο έχουν κατακυρωθεί πλείονες δημόσιες υπηρεσίες – φορείς πχ Υπουργεία, Δημόσιου Οργανισμού, Δημόσια Ταμεία κ.λ.π.»*.

51. Ως εκ τούτου, κατά την Υπηρεσία και βάσει των στοιχείων του φακέλου της υπόθεσης, ως σχετική αγορά για τους σκοπούς της παρούσας υπόθεσης θεωρείται η παροχή υπηρεσιών φύλαξης.

6.2 ΣΧΕΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΓΟΡΑ⁶⁹

52. Οι υπηρεσίες φύλαξης προσφέρονται στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού, καθώς η εμπορική πολιτική των εταιριών δεν διαφοροποιείται βάσει γεωγραφικών κριτηρίων. Ως εκ τούτου, ως γεωγραφική αγορά στην παρούσα υπόθεση ορίζεται το σύνολο της ελληνικής επικράτειας⁷⁰.

7 Η ΑΓΟΡΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΦΥΛΑΞΗΣ

7.1 ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

53. Η παροχή υπηρεσιών ασφάλειας στην ελληνική επικράτεια χαρακτηρίζεται από σημαντικό αριθμό αδειοδοτημένων εταιριών. Σύμφωνα με σχετική κλαδική μελέτη της εταιρείας ICAP (στοιχεία του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας), κατά τον Οκτώβριο του 2012, 1.741 επιχειρήσεις διέθεταν άδεια λειτουργίας, με σκοπό την παροχή υπηρεσιών

⁶⁹ Η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή στην οποία οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις πωλούν τα σχετικά προϊόντα υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού και η οποία μπορεί να διακριθεί από άλλες γειτονικές γεωγραφικές περιοχές, ιδίως λόγω των αισθητά διαφορετικών συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν σε αυτές.

⁷⁰ Βλ. απόφαση ΕΑ 325/Υ/2007,σελ. 5 και υπόθεση COMP/M.3653-SIEMENS/VA TECH, σκ. 26.

ασφαλείας, κατά τα οριζόμενα στο νόμο 3707/2008⁷¹. Σύμφωνα με αναφερόμενα στην ίδια κλαδική μελέτη, ο αριθμός των εν λόγω επιχειρήσεων κυμαίνονταν σε 2.067 στις 31.12.2010 και 1.250 στις 31.12.2009. Παράλληλα, περί τα τέλη του 2012 εκτιμάται ότι υπήρχαν σε ισχύ πάνω από 50.000 άδειες εργασίας προσωπικού ασφαλείας⁷². Ωστόσο, παρά το σημαντικό αριθμό των αδειοδοτημένων εταιρειών, σύμφωνα πάντα με την μελέτη της ICAP, η ελληνική αγορά χαρακτηρίζεται από την παρουσία λίγων μεγάλων εταιριών, με την πλειονότητα των δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων να είναι μικρού μεγέθους. Συναφώς, το εύρος των υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρει η κάθε επιχείρηση ποικίλει, ανάλογα με το μέγεθος και τη δυναμικότητά της, το βαθμό εξειδίκευσης σε κάποια συγκεκριμένη κατηγορία υπηρεσιών, καθώς και το βαθμό συνεργασίας με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου. Παράλληλα, πολλές από τις εταιρείες του κλάδου συμμετέχουν σε δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς σε όλη την ελληνική επικράτεια.

54. Ειδικότερα, σημειώνεται ότι σύμφωνα με την προαναφερθείσα μελέτη της ICAP:

- οι μεγαλύτερες εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας διαθέτουν δίκτυα αποκλειστικών αντιπροσώπων στην περιφέρεια, πετυχαίνοντας έτσι πληρέστερη γεωγραφική κάλυψη της αγοράς, αλλά και ευρύτερη γκάμα υπηρεσιών,
- αρκετές από τις δραστηριοποιούμενες εταιρείες ασχολούνται παράλληλα με την εισαγωγή ή/και την εμπορία ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας (συναγερμούς, κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης - CCTV κλπ.) και αναλαμβάνουν τη μελέτη των φυλασσόμενων χώρων, την εγκατάσταση, τη συντήρηση (after sales service) των συστημάτων, καθώς και την παρακολούθηση αυτών μέσω του κέντρου λήψης σημάτων που διαθέτουν, ενώ υπάρχουν και αρκετές εταιρείες οι οποίες παρέχουν υπηρεσίες φύλαξης (παράλληλα με την εισαγωγή και διάθεση ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας) μόνο μέσω κέντρου λήψης σημάτων, χωρίς να παρέχουν άλλου είδους υπηρεσίες φύλαξης, ενώ τέλος
- στον ευρύτερο κλάδο δραστηριοποιούνται και εμπορικές εταιρείες, οι οποίες εισάγουν και διαθέτουν στην αγορά ηλεκτρονικά συστήματα ασφαλείας, χωρίς ωστόσο να παρέχουν οποιαδήποτε υπηρεσία.

55. Ο ανταγωνισμός κυρίως μεταξύ των μεγαλύτερων εταιριών παροχής υπηρεσιών ασφαλείας είναι έντονος, ενώ επιτείνεται με την εμφάνιση επιχειρήσεων (συνήθως μικρού μεγέθους), οι οποίες δραστηριοποιούνται για μικρό χρονικό διάστημα παρέχοντας υπηρεσίες

⁷¹ Βλ. την Κλαδική Μελέτη ICAP «Ιδιωτικές Υπηρεσίες Ασφαλείας – Ηλεκτρονικά Συστήματα Ασφαλείας», Νοεμβρίου 2012, ιδίως ενότητα 3.1 αυτής.

⁷² Ο.π.

χαμηλής ποιότητας σε μειωμένες τιμές, ακολουθώντας δικές τους προδιαγραφές χωρίς να υπόκεινται σε οποιοδήποτε έλεγχο.

56. Οι υπηρεσίες ασφαλείας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, παρέχονται σε φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, τράπεζες, οικίες, καθώς και φυσικά πρόσωπα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ICAP για το 2011⁷³, στις υπηρεσίες φύλαξης ο ιδιωτικός τομέας (επιχειρήσεις, εμπορικά κέντρα κλπ) κάλυψε κατά μέσο όρο το 49% της ζήτησης, με το δημόσιο τομέα (σχολεία, χώροι δημοσίων έργων, οργανισμοί κ.ά) να ακολουθεί, καλύπτοντας το 40% της ζήτησης το ίδιο έτος, οι τράπεζες το 7% και οι λοιποί (φυσικά πρόσωπα κ.ά.) το 4%.

57. Ειδικότερα, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, ενδέχεται να προσφέρουν μία ή και περισσότερες από τις κάτωθι αναφερθείσες υπηρεσίες:

- Επιτήρηση ή φύλαξη ιδιωτικής ή δημόσιας περιουσίας και χώρων.
- Φύλαξη ή προστασία φυσικών προσώπων
- Φύλαξη χώρων μαζικής συγκέντρωσης (εκθέσεις, συνέδρια, αθλητικά γεγονότα, πολιτιστικά γεγονότα και θεάματα, διαγωνισμοί κτλ)
- Έλεγχος εισόδου επιβατών και αποσκευών σε αεροδρόμια, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς
- Χρηματοποστολές, φύλαξη και μεταφορά πολύτιμων αντικειμένων
- Εμπόριο, εγκατάσταση και υποστήριξη ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας - διαχείριση του κέντρου λήψεως σημάτων.
- Εκπόνηση μελετών για τις ως άνω υπηρεσίες.

58. Σημειώνεται σχετικά ότι οι υπηρεσίες φύλαξης (Physical Security Services)⁷⁴ περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες επιτήρησης ιδιωτικής ή δημόσιας περιουσίας (κυρίως φρούρηση κτιρίων και εγκαταστάσεων), την προστασία φυσικών προσώπων, τη φύλαξη χώρων μαζικής συγκέντρωσης, καθώς και τον έλεγχο εισόδου σε άτομα και αποσκευές. Η φύλαξη μπορεί να γίνεται σε στατική βάση (στατικές φυλάξεις), όπου ο φύλακας έχει συγκεκριμένη θέση, ή/και με περιπολίες (με αυτοκίνητα ή πεζοί). Οι χώροι που συνήθως φυλάσσονται είναι τράπεζες, γραφεία, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, αεροδρόμια, σταθμοί μετρό, πολυκαταστήματα, οικίες, σχολεία κ.ά. Δεδομένης της ιδιαίτερης σημασίας που έχει (τα τελευταία κυρίως χρόνια) ο τομέας της φύλαξης αεροδρομίων, υπάρχει (διεθνώς) τάση

⁷³ Οι εκτιμήσεις των αναφερόμενων ποσοστών προέρχονται από στοιχεία που παρέθεσαν στην ICAP επιχειρήσεις του κλάδου.

⁷⁴ Βλ. σελ 17 της Κλαδικής Μελέτη ICAP «Ιδιωτικές Υπηρεσίες Ασφαλείας – Ηλεκτρονικά Συστήματα Ασφαλείας», Νοεμβρίου 2012.

διαχωρισμού των επί μέρους αυτών υπηρεσιών φύλαξης (αεροδρομίων και αεροπορικών συγκοινωνιών), από τις λοιπές υπηρεσίες φύλαξης εν γένει. Ωστόσο για τις ανάγκες της παρούσας ο διαχωρισμός αυτός δεν κρίνεται σκόπιμος καθώς αμφότερες οι κατηγορίες περιλαμβάνουν τη φυσική παρουσία εργαζομένων στους χώρους που φυλάσσονται και ως εκ τούτου ενδεχόμενη διάκρισή τους παρέλκει.

59. Στον πίνακα 6 παρατίθεται το συνολικό μέγεθος της αγοράς παροχής υπηρεσιών ασφαλείας σε όρους κύκλου εργασιών ανά κατηγορία υπηρεσίας για τα έτη 2009-2012, διακρίνοντας μεταξύ των υπό εξέταση υπηρεσιών φύλαξης και των λοιπών υπηρεσιών ασφαλείας σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ICAP⁷⁵.

Πίνακας 6: Εγχώρια αγορά ιδιωτικών υπηρεσιών ασφαλείας ανά κατηγορία, (2009 – 2012) (σε ευρώ)

Κατηγορία	2009	2010	2011	2012*
Αεροπορικές υπηρεσίες ασφαλείας (Aviation Security)	[...]	[...]	[...]	[...]
Λοιπές Φυλάξεις	[...]	[...]	[...]	[...]
Σύνολο	[...]	[...]	[...]	[...]
Χρηματοποστολές & μεταφορά πολύτιμων αντικειμένων	[...]	[...]	[...]	[...]
Ηλεκτρονικά συστήματα ασφαλείας–	[...]	[...]	[...]	[...]
Κέντρο λήψης σημάτων	[...]	[...]	[...]	[...]
Σύνολο	[...]	[...]	[...]	[...]

*Πρόβλεψη

Πηγή: ICAP Group A.E. - Εκτιμήσεις αγοράς

60. Από τα στοιχεία του πίνακα 6, συνάγεται ότι η κατηγορία των υπηρεσιών φύλαξης (physical security services) αποτελεί τη σημαντικότερη κατηγορία του κλάδου υπηρεσιών ασφαλείας καθώς παράγει διαχρονικά άνω του 65% του συνολικού κύκλου εργασιών του (ευρύτερου) κλάδου υπηρεσιών ασφαλείας (69,06% κατά το 2009, 66,80% για το 2010, 66,46% για το 2011 και 65,95% σύμφωνα με τις προβλέψεις της ICAP για το 2012). Η δε κατανομή μεταξύ των υπηρεσιών αεροπορικής φύλαξης και λοιπών υπηρεσιών φύλαξης διαμορφώνεται σε περί το 13% και 87% αντιστοίχως.

7.2 ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ

61. Η Υπηρεσία προκειμένου να εκτιμήσει τα μερίδια αγοράς των εμπλεκόμενων μερών και λοιπών δραστηριοποιούμενων εταιριών στη σχετική αγορά συνέλλεξε στοιχεία τόσο από

⁷⁵ Βλ Πίνακα 4.2 της Κλαδικής Μελέτη ICAP «Ιδιωτικές Υπηρεσίες Ασφαλείας – Ηλεκτρονικά Συστήματα Ασφαλείας», Νοεμβρίου 2012.

κλαδικές μελέτες της εταιρείας ICAP, όσο και από τις δραστηριοποιούμενες εταιρείες του κλάδου. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΓΔΑ⁷⁶ τα μερίδια αγοράς των δραστηριοποιούμενων εταιριών για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα⁷⁷.

Πίνακας 7: Κύκλοι Εργασιών (σε ευρώ) και Μερίδια Αγοράς στην Αγορά των Υπηρεσιών Φύλαξης

α/α	Εταιρεία	2009		2010		2011	
		Κ.Ε*	Μ.Α	Κ.Ε	Μ.Α	Κ.Ε	Μ.Α
1	ATHENS SECURITY S.A.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
2	CRONOS SECURITY E.P.E.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
3	ΔΡΑΣΙΣ SECURITY GROUP	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
4	ISS	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
5	FALCON SECURITY	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
6	ZEYUS SECURITY	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
7	Εταιρείες Ομίλου G4S	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	G4S AVIATION AND PORTS SECURE SOLUTIONS S.A.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	G4S SECURE SOLUTIONS S.A.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
8	ICTS	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
9	INTEP ΣΤΑΡ ΣΕΚΙΟΥΡΠΙΤΙ Ε.Π.Ε.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
10	MEGA SECURITY A.E.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
11	MEGA SPRINT	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
12	SWEDISH	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
13	ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ Α.Ε.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
14	ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ⁷⁸	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
15	MONDIALPOL	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
16	JCB	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
17	Εταιρείες Ομίλου BRINK'S	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	BRINK'S SECURITY SERVICES S.A.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	BRINK'S AVIATION SECURITY SERVICES S.A.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
18	ARGOS SECURITY A.E.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
19	OCEANIC SECURITY A.E.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
20	SECURITEK SECURITY SERVICES A.E.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
21	ΗΦΑΙΣΤΟΣ SECURITY Ε.Π.Ε.	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]

⁷⁶Οι εκτιμήσεις της Υπηρεσίας βασίστηκαν στους κύκλους εργασιών των εταιριών, όπως τους παρέθεσαν οι ίδιες οι εταιρείες στις απαντητικές επιστολές τους λαμβάνοντας υπόψη το συνολικό μέγεθος της αγοράς, όπως αυτό εμφανίζεται στις κλαδικές μελέτες της ICAP για τα έτη 2009, 2010 και 2011.

⁷⁷ Τα εν λόγω στοιχεία δεν μεταβάλλονται ουσιωδώς σε σχέση με τα στοιχεία των κλαδικών μελετών της ICAP.

⁷⁸ Ο κύκλος εργασιών είναι κατ' εκτίμηση της ίδιας της εταιρείας (βλ. υπ' αριθ. πρωτ. 3794/11.5.2020 & 3857/12.5.2020 απαντητικές επιστολές της εταιρείας)

α/α	Εταιρεία	2009		2010		2011	
		Κ.Ε*	Μ.Α	Κ.Ε	Μ.Α	Κ.Ε	Μ.Α
	ΣΥΝΟΛΟ	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΛΑΞΗΣ	[...]		[...]		[...]	

Επεξηγήσεις: *Κ.Ε.: κύκλος εργασιών

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων εταιρειών

62. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Υπηρεσίας κατά το 2009 η εταιρεία ISS κατείχε το [...] ⁷⁹. Αντιστοίχως το 2010, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Υπηρεσίας, η εταιρεία ISS κατείχε το [...] ⁸⁰. Κατά το έτος 2011, σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις της ΓΔΑ, η εταιρεία ISS κατείχε το [...] ⁸¹. Όσον αφορά στα μερίδια αγοράς των λοιπών εμπλεκόμενων μερών, σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Το μερίδιο της [...] στην αγορά παροχής υπηρεσιών φύλαξης για τα έτη 2010 και 2011, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της, κυμαινόταν [...] ⁸² αντίστοιχα, ενώ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Υπηρεσίας για τα έτη 2009-2011 ανήλθε σε [...]
- Το μερίδιο της MONDIALPOL στην αγορά παροχής υπηρεσιών φύλαξης για τα έτη 2009, 2010 και 2011, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΓΔΑ, ανήλθε σε [...] αντίστοιχα ⁸³.
- Όσον αφορά στην εταιρεία ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY για την οποία δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ώστε να εξαχθούν τα σχετικά μερίδιά της - σημειώνεται ότι πρόκειται για

⁷⁹ Τα εν λόγω μερίδια αγοράς συνάδουν με τις εκτιμήσεις των ίδιων των εταιριών. Ειδικότερα, τα μερίδια στην αγορά φύλαξης σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ISS, BRINK'S SECURITY SERVICES S.A., G4S SECURE SOLUTIONS S.A. το 2009 ανέρχονται σε: [...] αντίστοιχα, συγκεντρώνοντας το [...] περίπου της συγκεκριμένης αγοράς (βλ τις υπ' αριθ. πρωτ. 4066/15.5.2020, 3777/8.5.2020 και 4054/15.5.2020 απαντητικές επιστολές τους αντίστοιχα). Η εταιρεία MEGA SPRINT δεν παρείχε σχετική πρόβλεψη για την ειδικότερη αγορά των υπηρεσιών φύλαξης κατά το συγκεκριμένο έτος (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 3843/12.5.2020 απαντητική επιστολή).

⁸⁰ Τα εν λόγω μερίδια αγοράς συνάδουν με τις εκτιμήσεις των ίδιων των εταιριών. Ειδικότερα, τα μερίδια στην αγορά φύλαξης, των εταιριών ISS, BRINK S SECURITY SERVICES S.A., G4S SECURE SOLUTIONS S.A. (σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ίδιων των εταιριών) το 2010 ανέρχονταν σε: [...] αντίστοιχα, συγκεντρώνοντας προσεγγιστικά ποσοστό που δεν ξεπερνά το [...] της συγκεκριμένης αγοράς (βλ τις υπ' αριθ. πρωτ. 4066/15.5.2020, 3777/8.5.2020, 4054/15.5.2020 και 3843/12.5.2020 απαντητικές επιστολές τους αντίστοιχα). Η εταιρεία MEGA SPRINT δεν παρείχε σχετική πρόβλεψη για την ειδικότερη αγορά των υπηρεσιών φύλαξης κατά το συγκεκριμένο έτος (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 3843/12.5.2020 απαντητική επιστολή).

⁸¹ Τα εν λόγω μερίδια αγοράς συνάδουν με τις εκτιμήσεις των ίδιων των εταιριών. Ειδικότερα, τα μερίδια στην αγορά φύλαξης (χωρίς την συμπερίληψη των υπηρεσιών αεροπορικής φύλαξης) ISS, BRINK S SECURITY SERVICES S.A., G4S SECURE SOLUTIONS S.A. και MEGA SPRINT (σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ίδιων των εταιριών) το 2011 ανέρχονταν σε: [...] αντίστοιχα, συγκεντρώνοντας ποσοστό που δεν ξεπερνά το [...] της συγκεκριμένης αγοράς αντίστοιχα (βλ τις υπ' αριθ. πρωτ. 4066/15.5.2020, 3777/8.5.2020, 4054/15.5.2020 και 3843/12.5.2020 απαντητικές επιστολές τους αντίστοιχα).

⁸² Βλ. υπ' αριθ. πρωτ [...] απαντητική επιστολή της εταιρείας. Όπως αναφέρει η εταιρεία [...] για το 2009 πιθανολογεί, καθώς δεν διαθέτει σχετικά στοιχεία, ότι το μερίδιο αγοράς της [...]

⁸³ Σύμφωνα με τις υπ' αριθ. πρωτ. 4260/19.5.2020 και 4404/21.5.2020 επιστολές η εταιρεία MONDIALPOL τέθηκε σε πτώχευση με την υπ' αριθ. 177/2017 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Ως εκ τούτου ο σύνδικος πτώχευσης που υπογράφει τις ανωτέρω επιστολές όπως αναφέρει «δεν μπορώ να απαντήσω με ακρίβεια [...] η εταιρεία ήταν από τις παλαιότερες του κλάδου [...]. Ήταν στις 4-5 μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου εκείνη την περίοδο».

μικρή ατομική επιχειρήση και σε σύγκριση με αντίστοιχου μεγέθους εταιρείες του κλάδου για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, εκτιμάται ότι το μερίδιό της δεν ξεπερνούσε, κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, το [...].

63. Τέλος, αναφορικά με το μερίδιο αγοράς του ΣΕΕΥΑ, εκτιμάται ότι ανερχόταν περίπου στο [...] το 2009 και [...] κατά τα έτη 2010 και 2011⁸⁴, με βάση τα αντίστοιχα μερίδια των εταιριών – μελών του.

8 ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

8.1 ΑΝΤΙΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

▪ Άρθρο 1 Ν. 3959/2011 και άρθρο 1 Ν. 703/1977 – Διαχρονικό Δίκαιο

64. Βάσει των αρχών που διέπουν τη διαχρονική εφαρμογή του δικαίου, καθώς και των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου, εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις ουσιαστικού δικαίου, οι οποίες ίσχυαν κατά τον χρόνο επελεύσεως των γεγονότων που συνιστούν την παράβαση, χωρίς να έχει σημασία ο χρόνος κατά τον οποίο εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις και επιβάλλονται οι σχετικές κυρώσεις⁸⁵. Έτσι, κάθε συμπεριφορά η οποία έλαβε χώρα μέχρι την 20.4.2011 (ημερομηνία κατάργησης του Ν. 703/1977 και θέσης σε ισχύ του Ν. 3959/2011⁸⁶) και η οποία πιθανολογείται ότι πληροί την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση της προβλεπόμενης στο άρθρο 1 του Ν. 703/1977 παράβασης, αξιολογείται βάσει του προαναφερόμενου άρθρου. Παραβατική συμπεριφορά διαρκείας, με χρονική αφετηρία εκδήλωσης προγενέστερη της θέσης σε ισχύ του Ν. 3959/2011, η οποία διαρκεί και μετά τη θέσπιση του νόμου αυτού, καταλαμβάνεται από το ρυθμιστικό πεδίο του νέου νόμου που θεσπίστηκε διαρκούσης της παράβασης και κατήργησε τον παλαιότερο.

65. Συνεπώς, ελλείψει ρητής διαχρονικού δικαίου διάταξης προβλεπόμενης στο Ν. 3959/2011, στα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης εφαρμόζονται οι ουσιαστικού δικαίου κανόνες του άρθρου 1 Ν. 703/1977, εφόσον οι εξεταζόμενες συμπεριφορές των εμπλεκόμενων μερών εκδηλώθηκαν και έπαυσαν προ της 20.4.2011, ενώ

⁸⁴ Σημειώνεται ότι το μερίδιο του ΣΕΕΥΑ υπολογίσθηκε ως το άθροισμα των σχετικών μεριδίων που παρατίθενται στον Πίνακα 5 ανωτέρω, που αντιστοιχούν στις εταιρείες που εμφανίζονται στην κατάσταση των μελών του Συνδέσμου της 12.5.2010 (βλ. Ενότητα «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΑΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» ανωτέρω) και για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία στον εν λόγω πίνακα, καθώς και στην εταιρεία ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ Α.Ε. η οποία στην υπ' αριθ. πρωτ. 3230/24.4.2020 απάντησή της δήλωσε ότι υπήρξε μέλος του εν λόγω Συνδέσμου.

⁸⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-201/09 και C-216/09, *ArcelorMittal Luxembourg SA κατά Επιτροπής*, Συλλ.2011, σελ. I-2239, σκ. 67-71.

⁸⁶ Με την έναρξη ισχύος του Ν. 3959/2011 για την «Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού» (ΦΕΚ Α' 93) την 20.4.2011 καταργήθηκε ο Ν. 703/1977 «Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού» (ΦΕΚ Α' 278) (βλ. άρθρο 51 Ν. 3959/2011).

εφαρμόζονται οι ουσιαστικού δικαίου κανόνες του άρθρου 1 Ν.3959/2011, όταν οι εξεταζόμενες συμπεριφορές εκδηλώνονται ή/και διαρκούν και μετά από το χρονικό αυτό σημείο⁸⁷. Σε κάθε περίπτωση, ουδεμία ουσιαστική διαφοροποίηση υφίσταται μεταξύ των διατάξεων του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του άρθρου 1 του Ν. 3959/2011, δεδομένου ότι οι εν λόγω διατάξεις του προϊσχύοντος και του διάδοχου νόμου αντίστοιχα είναι πανομοιότυπες.

▪ **Προϋποθέσεις εφαρμογής των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ**

66. Τα άρθρα 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011 και 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 απαγορεύουν όλες τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής και των αγορών, ή στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού.

67. Προϋποθέσεις, επομένως, εφαρμογής της ως άνω διάταξης είναι η ύπαρξη συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ επιχειρήσεων ή απόφασης ένωσης επιχειρήσεων. Αντικείμενο ή αποτέλεσμα της ανωτέρω συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής ή απόφασης να είναι ο περιορισμός, η παρακώλυση ή η νόθευση του ανταγωνισμού.

68. Αντίστοιχα ισχύουν και για το άρθρο 101 ΣΛΕΕ. Σημειωτέον ότι κατά την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, η ερμηνεία που έχει δοθεί από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δεσμευτική για το σύνολο των εθνικών δικαστηρίων και αρχών των κρατών-μελών⁸⁸.

69. Κατά συνέπεια, θα πρέπει, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί παράβαση των εν λόγω διατάξεων να ερευνηθεί η συνδρομή ή μη των ως άνω προϋποθέσεων στην υπό κρίση υπόθεση.

▪ **Η έννοια της «επιχείρησης»**

70. Ως «επιχείρηση», κατά το δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο ή οικονομική ενότητα που ασκεί εμπορική ή άλλη οικονομική

⁸⁷ Διάφορο ως ένα βαθμό είναι το ζήτημα της αρμοδιότητας έκδοσης απόφασης περί διαπίστωσης ή μη παράβασης και επιβολής των όποιων κυρώσεων καθώς και των εφαρμοστέων κανόνων για την επιμέτρηση του προστίμου που θα αναλυθεί στην οικεία Ενότητα.

⁸⁸ Βλ. ΔΕΚ C-8/08, *T-Mobile Netherlands κ.λπ.*, Συλλ. 2009, σελ. I-4529, σκ. 50.

δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του και από τον τρόπο χρηματοδότησής του⁸⁹.

71. Ειδικότερα, η ύπαρξη επιχείρησης προϋποθέτει αυτονομία οικονομικής δράσης και συνακόλουθα πλήρη ανάληψη των οικονομικών κινδύνων που συνεπάγεται η εκάστοτε οικονομική δραστηριότητα⁹⁰. Ως οικονομική δραστηριότητα νοείται κάθε δραστηριότητα προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά⁹¹. Η άσκηση αυτής της δραστηριότητας συνδέεται συνήθως με κάποιο αντιστάθμισμα, το οποίο συνίσταται στην πληρωμή αμοιβής έναντι των παρεχόμενων υπηρεσιών⁹².

72. Συναφώς, ως «εργαζόμενος» («employee» ή «worker»)⁹³, κατά το δίκαιο της Ένωσης νοείται όποιος ενεργεί υπό τις εντολές του εργοδότη, ιδίως ως προς την επιλογή του χρόνου, του τόπου και του αντικειμένου της εργασίας του, δεν συμμετέχει στους επιχειρηματικούς κινδύνους του εν λόγω εργοδότη και ενσωματώνεται στην επιχείρηση του τελευταίου καθ' όλη τη διάρκεια της σχέσεως εργασίας, με συνέπεια τη δημιουργία μιας οικονομικής ενότητας⁹⁴. Ως εκ τούτου, οι εργαζόμενοι υπό την ανωτέρω έννοια δεν μπορούν να θεωρηθούν επιχειρήσεις, καθότι δεν καθορίζουν αυτοτελώς τη συμπεριφορά τους στην αγορά και δεν φέρουν τους οικονομικούς κινδύνους της ασκηθείσας από αυτούς δραστηριότητας, απλώς παρέχουν την εργασία τους υπό τις κατευθύνσεις και τις οδηγίες του εργοδότη, λειτουργώντας ως προστηθέντες αυτού, ενσωματωμένοι στην επιχείρησή του⁹⁵.

73. Οι δε συνδικαλιστικές οργανώσεις στις οποίες υπάγονται οι ως άνω εργαζόμενοι - πέραν του ότι προφανώς δεν λογίζονται ως ενώσεις επιχειρήσεων δεδομένου ότι δεν απαρτίζονται από επιχειρήσεις - δεν θεωρούνται κατά κανόνα ούτε επιχειρήσεις, στο βαθμό που ενεργούν ως εκπρόσωποι των μελών τους και αποτελούν απλώς όργανα για την εκτέλεση της συμφωνίας των μελών τους⁹⁶. Έχει υποστηριχθεί, ωστόσο, ότι όταν οι εν λόγω

⁸⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-244/94, *Federation Francaise des Societes d'Assurance κ.ά. κατά Ministère de l'Agriculture et de la Pêche*, Συλλ. 1995, σελ. I-4013, σκ. 14 και ΔΕΚ C-180/98, *Pavel Pavlov κ.ά. κατά Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten*, Συλλογή 2000, σελ. I-6451, σκ. 74 με περαιτέρω παραπομπές.

⁹⁰ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-180/98, ό.π., σκ. 76-77 καθώς και ΕΑ 292/IV/2005, σελ. 12-13, υπό 2., επικυρωθείσα από ΣτΕ 148, 149, 150/2015 (Ολομ.) και ΕΑ 430/V/2009, σελ. 6, υπό III.Β με περαιτέρω παραπομπές. Βλ. επίσης Β. Σκουρής, *Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, σελ. 690.

⁹¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-118/85, *Επιτροπή κατά Ιταλίας*, Συλλ. 1987, σελ. 2599, σκ. 7, ΔΕΚ C-35/96, *Επιτροπή κατά Ιταλίας (CNSD)*, Συλλ. 1998, σελ. 3851, σκ. 36 με περαιτέρω παραπομπές καθώς και ΔΕΕ C-138/11, *Compass-Datenbank GmbH κατά Republik Österreich*, Ψηφιακή Συλλογή (Γενική Συλλογή), σκ. 35.

⁹² Βλ. Lennart Ritter/W.David Braun, *European Competition Law: A Practitioner's Guide*, 3rd Edition, Kluwer Law International, 2005, σελ. 45. Βλ. επίσης ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 87, επικυρωθείσα από ΔεφΑΘ 4771/2015.

⁹³ Σε αντιδιαστολή με τον όρο «αυτόαπασχολούμενος» («self-employed»).

⁹⁴ Βλ. ΔΕΕ C-413/13, ό.π., σκ. 36 με περαιτέρω παραπομπές σε ενωσιακή νομολογία.

⁹⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-22/98, *Criminal Proceedings κατά Becu*, Συλλ. 1999, σελ. I-5665, σκ. 26 και ΔΕΚ C-217/05, *Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio*, Συλλ. 2006, σελ. I-11987, σκ. 43-44.

⁹⁶ Βλ. Alison Jones and Brenda Sufrin, *EU Competition Law - Text, Cases and Materials*, 4th Edition, Oxford University Press, 2011, σελ. 134 με περαιτέρω παραπομπές. Βλ. και ΔΕΚ C-22/98, ό.π., σκ. 27, όπου κρίθηκε

συνδικαλιστικές οργανώσεις αυτενεργούν σε ορισμένο βαθμό ανεξάρτητα από τη βούληση των μελών τους και δεν δρουν αποκλειστικά και μόνο σαν εκτελεστικά όργανα της συναφθείσας από τα μέλη τους συμφωνίας, τότε δύναται να λογιστούν ως επιχειρήσεις⁹⁷. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να κριθεί εάν μια συνδικαλιστική οργάνωση εργαζομένων αποτελεί επιχείρηση για τους σκοπούς της εφαρμογής των οικείων περί ανταγωνισμού διατάξεων, θα πρέπει να διερευνηθεί πρώτα αν η υπό εξέταση πρακτική της μπορεί να αποδοθεί στην ίδια τη συνδικαλιστική οργάνωση και σε καταφατική περίπτωση αν η εν λόγω πρακτική είναι οικονομικής φύσεως⁹⁸. Τέτοιες περιπτώσεις, όπου πληρούνται και τα δύο ως άνω κριτήρια, αποτελούν για παράδειγμα συνδικαλιστικές οργανώσεις που διαχειρίζονται ιδίω δικαιώματι υπεραγορές, ταμειυτήρια, γραφεία ταξιδίων κ.λπ⁹⁹, ή που διενεργούν επενδύσεις, οι οποίες έχουν απόδοση και οικονομικό κίνδυνο¹⁰⁰.

▪ **Η έννοια της «ένωσης επιχειρήσεων»**

74. Η «ένωση επιχειρήσεων», κατά το δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, προϋποθέτει πλειονότητα επιχειρήσεων που συνδέονται μεταξύ τους με οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης συνεργασίας. Δεν απαιτείται η «ένωση» να φέρει νομική προσωπικότητα¹⁰¹. Αρκεί να εξυπηρετεί τα εμπορικά συμφέροντα των μελών της¹⁰². Σωματεία, ενώσεις, σύνδεσμοι, επαγγελματικές οργανώσεις θεωρούνται ενώσεις επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή και τον κερδοσκοπικό ή μη χαρακτήρα τους (non-profit undertakings)¹⁰³.

75. Περαιτέρω, στην έννοια των ενώσεων επιχειρήσεων εμπίπτουν και ενώσεις αποτελούμενες από ενώσεις επιχειρήσεων¹⁰⁴. Εμπίπτουν δε ειδικότερα και οι δευτεροβάθμιες επαγγελματικές οργανώσεις (ομοσπονδίες), καθώς τα άρθρα 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ με την αναφορά του σε ενώσεις επιχειρήσεων στοχεύουν στο να αποτρέψουν το ενδεχόμενο επαγγελματικοί φορείς οποιασδήποτε βαθμίδας να λειτουργούν ως «forum»

ότι οι λιμενεργάτες, ως «εργαζόμενοι» κατά το ενωσιακό δίκαιο, δεν μπορεί να θεωρηθούν επιχείρηση ακόμη και όταν ενεργούν συλλογικά ως ενώσεις εργαζομένων.

⁹⁷ Βλ. Απόψεις Γενικού Εισαγγελέα Jacobs σε ΔΕΚ C 67/96, *Albany*, ό.π., παρ. 222 και 224.

⁹⁸ Βλ. Δικαστήριο ΕΦΤΑ E-14/15, ό.π., σκ. 73 και τη νομολογία στην οποία παραπέμπει.

⁹⁹ Βλ. Απόψεις Γενικού Εισαγγελέα Jacobs σε ΔΕΚ C 67/96, *Albany*, ό.π., παρ. 226.

¹⁰⁰ Βλ. ΕΑ 438/V/2009, σελ. 31-32, υπό V.4. και V.5, όπου κρίθηκε ότι το σωματείο φορτοεκφορτωτών Κεντρικής Λαχαναγοράς Αθηνών συνιστά επιχείρηση.

¹⁰¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-395/96 P, *Compagnie Maritime Belge Transports κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2000, σελ. I- 1365, σκ. 144.

¹⁰² Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 96/438/EK, *FENEX*, Υπόθεση IV/34.983, σκ. 31.

¹⁰³ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-209/78, *Van Landewyck κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1980, σελ. 3125, σκ. 87-88. Βλ. επίσης ΕΑ 369/V/2007, σκ. 231, επικυρωθείσα από ΔΕφαθ 1682/2009, καθώς και ΕΑ 571/VI/2013, σκ. 87, επικυρωθείσα από ΔΕφαθ 4771/2015 και τη νομολογία στην οποία παραπέμπουν.

¹⁰⁴ Βλ. ΠΕΚ T-217/03, *FNCBV κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. II-4987, σκ 49 με περαιτέρω παραπομπές.

οικονομικών συνεννοήσεων και συντονισμένης δράσης μεταξύ των ενδιαφερόμενων επαγγελματιών¹⁰⁵.

76. Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι προκειμένου μια επαγγελματική οργάνωση να αποτελέσει ένωση επιχειρήσεων κατά τα ανωτέρω, απαιτείται η από μέρους της άσκηση οικονομικής δραστηριότητας ή δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στη σφαίρα των οικονομικών συναλλαγών, χωρίς να αρκεί το γεγονός ότι τα μέλη της συνιστούν μεμονωμένα επιχειρήσεις. Και τούτο διότι σε ορισμένες περιπτώσεις η νομοθεσία που διέπει τις εν λόγω οργανώσεις έχει αναθέσει σε αυτές αρμοδιότητες που μπορεί να διαφοροποιούνται από τα καθήκοντα που ασκούν οι επαγγελματίες που είναι μέλη τους¹⁰⁶.

77. Τούτων λεχθέντων, καθίσταται προφανές ότι μια επαγγελματική οργάνωση ενεργεί ως ένωση επιχειρήσεων υπό το πρίσμα των οικείων περί ανταγωνισμού διατάξεων, όταν λαμβάνει μια απόφαση σχετική με την επιχειρηματική (οικονομική) συμπεριφορά των μελών της¹⁰⁷.

▪ Η έννοια της απαγορευμένης σύμπραξης

78. Για τους σκοπούς των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011 και 1 παρ. 1 Ν.703/1977 και αντίστοιχα του άρθρου 101 παρ.1 ΣΛΕΕ θεωρείται ότι υφίσταται «**συμφωνία**» όταν οι επιχειρήσεις, ρητά ή σιωπηρά, εγκρίνουν από κοινού σχέδιο που καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές της αμοιβαίας δράσης τους (ή αποχής από τη δράση) στην αγορά. Για τους σκοπούς εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού, αρκεί οι επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή τους βούληση να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά καθορισμένο τρόπο¹⁰⁸. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, κάθε φορά που επιχειρήσεις εκφράζουν κοινή βούληση προς επίτευξη επιδιωκόμενων τιμών ή επιδιωκόμενου όγκου πωλήσεων ή κατανομής αγορών/πελατείας¹⁰⁹.

¹⁰⁵ Βλ. ΕΑ 292/IV/2005, σελ. 12 υπό 1.1., επικυρωθείσα από ΣτΕ 148/2015 (Ολομ.) καθώς και ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 93, επικυρωθείσα από ΔεφΑθ 4771/2015.

¹⁰⁶ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-309/99, *Wooters v. Alegemene Raad van de Nederlandse Order van Advocaten*, Συλλ. 2002, σελ. I-577, σκ. 57. Βλ. επίσης ΕΑ 512/VI/2010, σκ. 106 και ΕΑ 518/VI/2011, σκ. 105.

¹⁰⁷ Βλ. ΕΑ 292/IV/2005, σελ. 13, υπό 3.1., επικυρωθείσα από ΣτΕ 148, 149, 150/2015 (Ολομ.) καθώς και ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 94, επικυρωθείσα από ΔεφΑθ 4771/2015.

¹⁰⁸ Βλ. ΣτΕ 2007/2013, σκ. 17 και ΣτΕ 2780/2012, σκ. 4-6, καθώς και ενδεικτικά ΔΕΚ C-41/69, *ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1969-1971, σελ. 397, σκ. 111-113, ΠΕΚ T-13/89, *ICI κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1992, σελ. II-1021, σκ. 253, ΠΕΚ T-7/89, *Hercules κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1991, σελ. II-1711, σκ. 256, ΠΕΚ T-305/94, *Limburge κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999, σελ. II-945, σκ. 715, ΠΕΚ T-9/99, *HFB Holding κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002, σελ. II-1487, σκ. 199, ΠΕΚ T-49/02, *Brasserie nationale κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005, σελ. II-3033, σκ. 118.

¹⁰⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-41/69, ό.π., σκ. 112 και ΔΕΚ C- 209/78, ό.π., σκ. 86, καθώς και ΠΕΚ T-1/89, *Rhône-Poulenc SA κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1991, σελ. II-1034, σκ. 120, T-15/89, *Chemie Linz AG κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1992, σελ. II-1280, σκ. 301, και T-310/94, *Gruber & Weber κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998, σελ. II-1043, σκ. 85, 87.

79. Εξάλλου, δεν είναι αναγκαίο οι συμμετέχοντες να έχουν εκ των προτέρων συμφωνήσει σε ένα ολοκληρωμένο κοινό σχέδιο. Κατά πάγια νομολογία, η έννοια της συμφωνίας καταλαμβάνει, όχι μόνον συμβάσεις με τη στενή έννοια του όρου, αλλά και συμφωνίες κυρίων¹¹⁰, ανεξαρτήτως μάλιστα του εάν είναι υπογεγραμμένες ή ανυπόγραφες¹¹¹. Συναφώς, η ειδικότερη μορφή εκδήλωσής της δεν είναι σημαντική, εφόσον συνιστά πιστή έκφραση της βούλησης των μερών¹¹². Υπό το φως της ενωσιακής νομολογίας, συμφωνία συνιστά και ο καθορισμός από μέρους των συμμετεχουσών σε μία συνάντηση επιχειρήσεων των «κανόνων παιχνιδιού» για τη συμπεριφορά τους στην αγορά, δεδομένου ότι εκφράστηκε η επιθυμία ή η ευχή να ακολουθηθεί η συγκεκριμένη συμπεριφορά¹¹³. Η ύπαρξη συμφωνίας μπορεί να προκύπτει άμεσα ή έμμεσα από τη συμπεριφορά των μερών, μπορεί, δε, να εφαρμόζεται σε ατελείς συνεννοήσεις, καθώς και σε επιμέρους και υπό όρους συμφωνίες κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης, η οποία οδηγεί σε συμφωνία¹¹⁴. Συναφώς, ο όρος συμφωνία μπορεί να εφαρμοστεί όχι μόνο σε ένα γενικό σχέδιο ή σε ρητά συμφωνηθέντες όρους, αλλά και στην υλοποίηση όσων έχουν συμφωνηθεί βάσει των ιδίων μηχανισμών και κατά την επιδίωξη του ίδιου κοινού σκοπού¹¹⁵. Με βάση τα προεκτεθέντα, για την έννοια της συμφωνίας, είναι αδιάφορος ο γραπτός ή προφορικός τύπος, καθώς και ο δεσμευτικός ή μη χαρακτήρας της. Δεν απαιτούνται, δηλαδή, τυπικές διαδικασίες, ούτε κυρώσεις ή μέτρα εφαρμογής¹¹⁶. Συναφώς, αδιάφορο είναι αν οι εκπρόσωποι που συμμετέχουν στη συμφωνία ήταν εξουσιοδοτημένοι να συνάπτουν συμφωνίες με αντίστοιχο περιεχόμενο¹¹⁷.

¹¹⁰ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C- 41/69, ό.π., σκ.110-112, ΔΕΚ C-44/69, *Buchler & Co κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1970, σελ. 734 και ΔΕΚ C-45/69, *Boehringer Mannheim κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1970, σελ. 769, καθώς και ΠΕΚ T-141/89, *Trefileurope κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1995, σελ. II-791, σκ. 95-96, ΠΕΚ T-66/99, *Μινωικές Γραμμές ANE κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2003, σελ. II-5515, σκ. 207 και ΠΕΚ T-53/03, *BPB κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2008, σελ. II-1333, σκ. 82

¹¹¹ Βλ. Faull and Nickray, *The EC Law of Competition I*, 3rd Edition, Oxford University Press, 2014, σελ. 204 επ και τη σχετική νομολογία στην οποία παραπέμπει.

¹¹² Βλ. ΣτΕ 2007/2013, σκ. 17 και ΣτΕ 2780/2012, σκ. 4-6, καθώς και ενδεικτικά ΔΕΚ C-41/69, ό.π., σκ. 112, ΔΕΚ C- 74/04 P, *Επιτροπή κατά Volkswagen*, Συλλ. 2006, σελ. I- 6585, σκ. 37, ΠΕΚ T-41/96, *Bayer κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2000, σελ. II-3383, σκ. 67-69, ΠΕΚ T-208/01, *Volkswagen κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2003, σελ. II-5141, σκ. 30-32, και ΠΕΚ T -99/04, *AC-Treuhand AG κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2008, σελ. II-1501, σκ. 118.

¹¹³ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-204/00 P, *Aalborg Portland and Others κατά Επιτροπής*, Συλλ.2004, σελ. I-123, σκ. 228, 248.

¹¹⁴ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 2004/104/ΕΚ, *Μεθυλογλυκαμίνη*, Υπόθεση COMP/E-1/37.978, σκ. 172, καθώς και ΕΑ 369/V/2007, σελ. 47.

¹¹⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-49/92 P, *Επιτροπή κατά Annic Partecipazioni*, Συλλ. 1999, σελ. I-4125, σκ. 81: παράβαση μπορεί να προκύπτει όχι μόνο από μεμονωμένη ενέργεια, αλλά και από σειρά ενεργειών ή ακόμη από διαρκή συμπεριφορά. Η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να αμφισβητηθεί για το λόγο ότι ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς ενεργειών ή η διαρκής αυτή συμπεριφορά θα μπορούσαν να συνιστούν και απ' εαυτών παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

¹¹⁶ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 2004/104/ΕΚ (Υπόθεση COMP/E-1/37.978), ό.π., σκ. 172.

¹¹⁷ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-25/95, *Cimenteries CBR κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2000, σελ. II-491, ό.π., σκ. 928 και ΕΑ 647/2017, σκ. 183.

80. Επιπλέον, κατά την ενωσιακή νομολογία, ο όρος συμφωνία ενδείκνυται να καλύπτει όχι μόνο τους όρους που έχουν συμφωνηθεί ρητώς, αλλά και την εφαρμογή των συμφωνηθέντων. Πέραν αυτού, ακόμη και πριν τη σύναψη οριστικής και ολοκληρωμένης συμφωνίας, η οποία διέπει τις αμοιβαίες πράξεις και παραλείψεις των μερών στην αγορά, ανταγωνιστικό περιεχόμενο ενδέχεται να έχουν συμφωνίες που τελούν υπό όρους ή συνάπτονται στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων¹¹⁸. Οι ακριβείς όροι μιας συμφωνίας ενδέχεται να μην έχουν διατυπωθεί ποτέ ρητώς, οπότε αυτοί να πρέπει να συναχθούν από το σύνολο των περιστάσεων. Επίσης, είναι πιθανό ένα από τα μέλη της σύμπραξης να διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και να καθοδηγεί τις υπόλοιπες. Πρόσθετα, είναι πιθανόν σε μία σύνθετη και μεγάλης διάρκειας σύμπραξη να σημειώνονται προσχωρήσεις νέων μελών, αποχωρήσεις από αυτή και ανακατατάξεις εντός των μελών χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η σύμπραξη θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως νέα συμφωνία κάθε φορά που μεταβάλλεται η σύνθεσή της. Τέλος, τόσο εξ επόψεως απόδειξης, όσο και εξ επόψεως ουσιαστικού δικαίου για να θεωρηθεί ότι δεδομένη συμφωνία πράγματι υπήρξε δεν είναι απαραίτητο να προκύπτει ότι καθένα από τα μετέχοντα μέλη συμμετείχε, ενέκρινε ρητώς ή έστω γνώριζε όλες ανεξαιρέτως τις επιμέρους πτυχές ή εκδηλώσεις του καρτέλ καθόλη τη διάρκεια συμμετοχής του σε αυτό¹¹⁹.

81. Η έννοια της «**εναρμονισμένης πρακτικής**» αφορά σε μορφή συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων, η οποία, χωρίς να φθάνει μέχρι τη σύναψη συμφωνίας, αντικαθιστά ηθελημένα τους κινδύνους που ενέχει ο ανταγωνισμός με την έμπρακτη συνεργασία των επιχειρήσεων αυτών. Τα κριτήρια συντονισμού πρέπει να νοούνται υπό το φως της αντίληψης που είναι συνυφασμένη με τις περί ανταγωνισμού διατάξεις, κατά την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στη σχετική αγορά¹²⁰. Αυτή η απαίτηση αυτονομίας δεν αποκλείει μεν το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών δυνάμενη, είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υφιστάμενου ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά. Η προϋπόθεση δε της αμοιβαιότητας πληρούται οσάκις η από μέρους ενός ανταγωνιστή αποκάλυψη σε άλλον ανταγωνιστή των μελλοντικών του

¹¹⁸ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 99/60/EK, *Καρτέλ προμωνομένων σωλήνων*, Υπόθεση IV/35691, σκ. 133

¹¹⁹ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 99/60/EK (Υπόθεση IV/35691), ό.π., σκ. 134.

¹²⁰ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 2780/2012, σκ. 5, όπου και παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία.

προθέσεων ή της μελλοντικής του συμπεριφοράς στην αγορά ζητήθηκε από το δεύτερο ή ο επιχειρηματίας αυτός δεν εξέφρασε καμία επιφύλαξη ή αντίρρηση όταν ο ανταγωνιστής του γνωστοποίησε τις προθέσεις του¹²¹. Κρίσιμο, εν προκειμένω είναι ότι οι ανταγωνιστές εν γνώσει τους δέχονται ή προσχωρούν σε μηχανισμούς συμπαιγνίας που διευκολύνουν το συντονισμό της εμπορικής τους πολιτικής. Επιπλέον, ο συντονισμός δεν πρέπει κατ' ανάγκην να είναι ρητά εκφρασμένος, αρκεί να είναι και σιωπηρός¹²². Αντίστοιχα, έχει κριθεί ότι, ακόμη και εάν τα στάδια της διαδικασίας διαπραγματεύσεων που οδήγησαν στη σύναψη ολοκληρωμένης συμφωνίας δεν καλύπτονται από την έννοια της «συμφωνίας», πάντως η επίμαχη συμπεριφορά εξακολουθεί να εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ ως εναρμονισμένη πρακτική¹²³.

82. Περαιτέρω, η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής προϋποθέτει μεν συμπεριφορά των μετεχουσών επιχειρήσεων στην αγορά, δεν συνεπάγεται όμως κατ' ανάγκην ότι η εν λόγω συμπεριφορά θα πρέπει και να επιφέρει, συγκεκριμένα, το περιοριστικό του ανταγωνισμού αποτέλεσμα¹²⁴. Κατά πάγια ενωσιακή νομολογία, τεκμαίρεται ότι οι μετέχουσες σε συνεννοήσεις επιχειρήσεις, οι οποίες εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται στην αγορά, δεν μπορεί παρά να λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που έχουν ανταλλάξει με τους ανταγωνιστές τους, όταν καθορίζουν τη συμπεριφορά τους στην αγορά ήτοι ότι υφίσταται η απαιτούμενη κατά νόμο αιτιώδης συνάφεια μεταξύ συνεννόησης και συμπεριφοράς¹²⁵. Μάλιστα, το εν λόγω τεκμήριο περί αιτιώδους συνάφειας για τη στοιχειοθέτηση εναρμονισμένης πρακτικής είναι απόρροια του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο, και, συνεπώς, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του εφαρμοστέου ενωσιακού δικαίου¹²⁶. Στο βαθμό που η μετέχουσα στη συνεννόηση επιχείρηση συνεχίζει να δραστηριοποιείται στην οικεία αγορά, το σχετικό τεκμήριο εφαρμόζεται έστω και αν η συνεννόηση προκύπτει από μία και μόνο σύσκεψη των

¹²¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-40/73, *Suiker Unie κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1975, σελ. 507, σκ. 173-174, ΔΕΚ C-199/92 P, *Huls κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, Συλλ. 1999, I-4287, σκ. 162-168 και 178, καθώς και ΠΕΚ T-1/89, ό.π., σκ. 101-103, 113-115 και 121-123, ΠΕΚ T-9/99, ό.π., σκ. 211-213, ΠΕΚ T-25/95, ό.π., σκ. 18-22 (περίληψης) και σκ. 1849, 1852, 1855, 1865, 3150, Βλ. επίσης ενδεικτικά ΣτΕ 1036/2016, σκ. 6.

¹²² Βλ. ΔΕΚ C-2/01P, *BAI and Commission κατά Bayer*, Συλλ. 2004, σελ. I-23, σκ.102 και Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης, ΕΕ C 101 της 27.4.2004, σελ. 97, παρ.15.

¹²³ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 99/60/ΕΚ (Υπόθεση IV/35691), ό.π., παρ. 138.

¹²⁴ Βλ. ΣτΕ 2780/2012, σκ. 4-6 καθώς και ενδεικτικά ΔΕΚ C-199/92 P, ό.π., σκ. 158-167, ΔΕΚ C-49/92 P, ό.π., σκ.121-124.

¹²⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-8/08, ό.π, σκ. 51-53, με περαιτέρω παραπομπές.

¹²⁶ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-8/08, ό.π, σκ. 52.

ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων – ενισχύεται δε οσάκις η συνεννόηση λαμβάνει χώρα σε τακτά διαστήματα επί μακρά χρονική περίοδο¹²⁷.

83. Επιπλέον, η συμμετοχή επιχειρήσεων σε συναντήσεις στις οποίες έλαβαν χώρα, κατά τα προεκτεθέντα, συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές θίγουσες τον ανταγωνισμό, χωρίς να αντιταχθούν σαφώς στις συμφωνίες αυτές, αποτελεί επαρκή απόδειξη της συμμετοχής και της ευθύνης των εν λόγω επιχειρήσεων στη σύμπραξη και δεν μειώνει την ευθύνη τους για συμμετοχή σε αυτή, ανεξαρτήτως εάν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις συμμορφώθηκαν τελικά με τα αποτελέσματα/συμφωνηθέντα στις σχετικές συναντήσεις¹²⁸ και ανεξαρτήτως εάν η συμμετοχή τους στη σύμπραξη ήταν ενδεχομένως προϊόν εξαναγκασμού από επιχειρήσεις με μεγαλύτερη οικονομική ισχύ¹²⁹. Η αποστασιοποίηση και μόνο, ήτοι η δημόσια διαφοροποίηση της θέσης μιας επιχείρησης από τα συμφωνηθέντα, σηματοδοτεί την παύση της συμμετοχής μίας επιχείρησης στη σύμπραξη¹³⁰.

84. Εξάλλου, μια επιχείρηση που συμμετείχε σε παραβίαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ μπορεί να κριθεί υπεύθυνη και για συμπεριφορές που υιοθετήθηκαν από άλλες επιχειρήσεις που ήταν μέρη στην ίδια σύμπραξη, εφόσον τις γνώριζε ή θα μπορούσε να τις προβλέψει, και, ειδικότερα, εφόσον γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει αφενός ότι η συμπαιγνία στην οποία μετείχε αποτελούσε μέρος συνολικού σχεδίου με στόχο τη στρέβλωση της φυσιολογικής λειτουργίας του ανταγωνισμού και αφετέρου ότι το συνολικό αυτό σχέδιο κάλυπτε όλα τα συστατικά στοιχεία της συμπράξεως¹³¹.

85. Τέλος, η απλή και μόνο διαπίστωση παράλληλων συμπεριφορών των επιχειρήσεων στην αγορά δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει εναρμονισμένη πρακτική παρά μόνο όταν η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής αποτελεί τη μόνη βάσιμη εξήγηση για τη συμπεριφορά αυτή, ενόψει της φύσεως των προϊόντων, του μεγέθους και του αριθμού των δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων, του όγκου της σχετικής αγοράς αλλά και

¹²⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-8/08, ό.π., σκ. 58- 62.

¹²⁸ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-204/00 P, ό.π., σκ. 249 και 291, 323, 330-331, ΔΕΚ C-49/92 P, ό.π., σκ. 95-100 και ΔΕΚ C-199/92 P, ό.π., σκ. 174, 180-183, ΔΕΚ C-291/98 P, *Sarrío κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2000, I-9991, σκ. 50, ΠΕΚ T-310/94, ό.π., σκ. 130, ΠΕΚ T-5/00, *DEP Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2003, σελ. II-5761, σκ. 359, ΠΕΚ T-50/00, *Dalmine κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2004, II-2395, σκ. 162 με περαιτέρω παραπομπές, καθώς και ΠΕΚ T-303/02, *Westfalen Gassen κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, II-4575, σκ. 97.

¹²⁹ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-9/99, ό.π., σκ. 226.

¹³⁰ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-25/95, ό.π., σκ. 2814, 3100, 3103, 3978, ΠΕΚ T-329/01, *Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. II-3255, σκ. 247. Βλ. και ΔΕΕ C-634/13 P, *Total Marketing Services κατά Επιτροπής*, ηλεκτρονικό αρχείο, σκ. 18επ. και ΔΕΕ C-74/14, *Eiuras and Others*, σκ. 46επ.

¹³¹ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-9/99, ό.π., σκ. 231, με περαιτέρω παραπομπές.

λαμβανομένων υπόψη των εναλλακτικών εξηγήσεων που παρέχουν τα εμπλεκόμενα μέρη¹³². Και τούτο διότι η απαίτηση αυτόνομης δράσης στην αγορά δεν αποκλείει το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους. Επομένως, εάν η παράλληλη συμπεριφορά μπορεί να εξηγηθεί με εύλογους λόγους εκτός της σύμπραξης, ο παραλληλισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί παράνομος¹³³.

86. «**Απόφαση**» **ένωσης επιχειρήσεων**, κατά το δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, αποτελεί κάθε έκφραση κοινής βούλησης της ένωσης μέσα από κάποια οργανωτική δομή, η οποία αποβλέπει στην κοινή συμπεριφορά των μελών, ανεξάρτητα από τη μορφή την οποία λαμβάνει, όπως κανονισμοί, ρήτρες καταστατικού, οδηγίες, εγκύκλιοι, απλές συστάσεις, εφόσον έχουν καταρχήν χαρακτήρα δεσμευτικό για τα μέλη και/ ή προβλέπονται κυρώσεις σε περίπτωση μη εφαρμογής τους¹³⁴. Απόφαση του οργάνου διοίκησης της εκάστοτε ένωσης θεωρείται νομικά δεσμευτική, εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό της ότι οι αποφάσεις της δεσμεύουν και είναι υποχρεωτικές για τα μέλη¹³⁵.

87. Η απαγόρευση των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται και σε περιπτώσεις που η απόφαση έχει το χαρακτήρα απλής σύστασης χωρίς δεσμευτικότητα, εφόσον αντανάκλα εν τοις πράγμασι τη συλλογική βούληση των μελών της ένωσης να συντονίσουν τη δράση τους σε μία συγκεκριμένη αγορά¹³⁶ ή εφόσον η συμμόρφωση των μελών με αυτήν είναι ικανή να επιφέρει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά¹³⁷. Οι συστάσεις μη δεσμευτικού χαρακτήρα οιασδήποτε ένωσης επιχειρήσεων προς τα μέλη της αναφορικά με τον καθορισμό τιμών εκ μέρους τους για την παροχή υπηρεσιών, απαγορεύονται, ακόμη και αν δεν τηρούνται εξ'

¹³² Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-89/85, *Ahlström Osakeyhtiö and Others κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1994, σελ. I-99, σκ. 71-72, Γεν ΔΕΕ T-442/08, *CISAC κατά Επιτροπής*, σκ. 99 καθώς και ΣτΕ 1036/2016 σκ. 6, ΣτΕ 1934/2013 σκ. 12, ΣτΕ 2780/2012, σκ. 6.

¹³³ Βλ. ΕΑ 617/2015, ιδίως σκ. 209 επ. με περαιτέρω παραπομπές. Βλ. επίσης ΔΕφαθ 1610/2004, που ακύρωσε την Απόφαση ΕΑ 225/III/2002 διότι η τελευταία «δεν επικαλέστηκε, όπως όφειλε, κάποιο στοιχείο, από το οποίο να προκύπτει η ύπαρξη συνεννοήσεως, κοινής αποφάσεως, πληροφορήσεως ή οποιασδήποτε άλλης τυχόν επαφής για τον ταυτόχρονο καθορισμό ενιαίας τιμής άρτου». Το ΔΕφαθ επεσήμανε ότι «[η] συμπτωματική, επομένως, ομοιόμορφη πρακτική των προσφευγουσών επιχειρήσεων σχετικά με την τιμή πωλήσεως (...) δεν αρκούσε για να υποδηλώσει, ελλείψει άλλων αποδείξεων, την ύπαρξη εναρμονισμένης μεταξύ τους πρακτικής».

¹³⁴ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, υποθ. C- 45/85, *Verband der Sachversicherer κατά Επιτροπής*, Συλλ 1987, σελ. 405, σκ. 28, ΠΕΚ T-213/95, *SCK και FNK κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1997, σελ. II-1739, σκ.157-164, καθώς και ΕΑ 277/IV/2005, σελ. 28, υπό IV.B.1., επικυρωθείσα από Διοικ.Εφ.Αθ. 1001/2006.

¹³⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-45/85, ό.π., σκ. 26-28, ΔΕΚ 209/78, ό.π., σκ. 88 καθώς και ΠΕΚ T-213/95, ό.π., 159-160, ΠΕΚ T-5/00, ό.π., σκ. 289, 376. Βλ. επίσης ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 87, επικυρωθείσα από ΔΕφαθ 4771/2015.

¹³⁶ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ 209/78, ό.π., σκ. 86, ΔΕΚ C- 45/85, ό.π., σκ. 32 και Απόφαση της Επιτροπής 96/438/EK (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 41.

¹³⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-96/82, *IAZ κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1983, σελ. 3369, σκ. 20 και ΔΕΚ 209/78, ό.π., σκ. 89.

ολοκλήρου, στο βαθμό που επιτρέπουν στα μέλη της ένωσης να αναγνωρίζουν την τιμολογιακή πολιτική των ανταγωνιστών τους, επηρεάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο αισθητά το επίπεδο ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, όπως αυτός εκδηλώνεται στο πεδίο των τιμών¹³⁸.

88. Δεν απαιτείται δε, προκειμένου να υπάρξει «απόφαση» ένωσης επιχειρήσεων, να έχει ληφθεί τυπική απόφαση των οργάνων αυτής, αλλά αρκεί να έχει ενταχθεί η εν λόγω συμπεριφορά στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της ένωσης¹³⁹.

89. Η βούληση της εκάστοτε ένωσης επιχειρήσεων να επηρεάσει την πολιτική των μελών της στην αγορά δύναται να αποδειχθεί από σωρεία περιστατικών όπως το ύψος και ο τρόπος διατύπωσης¹⁴⁰ ή/και τα μέσα εξωτερίκευσης¹⁴¹ των κοινοποιούμενων στα μέλη συστάσεων, η σύνταξη προτύπων συμβάσεων με αναφορά στις ελάχιστες/κατώτατες τιμές¹⁴², ο τυχόν σύνδεσμος με ρήτρα καταστατικού ή οποιουδήποτε άλλου δεσμευτικού κώδικα¹⁴³, η κατάρτιση και διανομή τιμοκαταλόγων με προτεινόμενες ή ενδεικτικές τιμές¹⁴⁴.

90. Συμπεριφορές, εμπίπτουσες στην ανωτέρω ορισμό της απόφασης ένωσης επιχειρήσεων μπορεί να είναι δεσμευτικές όχι μόνο ως προς τα μέλη που συμμετείχαν και ενέκριναν τη σχετική απόφαση¹⁴⁵, αλλά και ως προς εκείνα τα μέλη που δεν συμφώνησαν με αυτή και δεν έλαβαν μέρος κατά τη διαδικασία λήψεώς της¹⁴⁶. Κρίσιμο είναι η απόφαση να αντανακλά την πρόθεση της ένωσης να συντονίσει τη συμπεριφορά των μελών της στην αγορά¹⁴⁷. Για παράδειγμα ένα μέλος συνδικαλιστικής οργάνωσης μπορεί να δεσμεύεται από την απόφαση της ίδιας της οργάνωσης εάν η απόφαση έχει εκδοθεί σύμφωνα με τους κανόνες της, ακόμη κι αν το μέλος αυτό δεν συμμετείχε και δεν είναι σύμφωνο με την απόφαση¹⁴⁸. Παρομοίως, μη-μέλη μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης μπορεί να γίνουν εμπλεκόμενα μέρη στις αποφάσεις της εφόσον συμμορφώνονται με αυτές¹⁴⁹.

¹³⁸ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, 8/72, *Vereeniging van Cementhandelaren κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1972, σελ. 977, σκ. 21, ΠΕΚ Τ-213/95, ό.π., σκ. 164 και Απόφαση της Επιτροπής, 96/438/ΕΚ (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 72-73. Βλ. επίσης ΕΑ 561/VII/2013, σκ. 79, επικυρωθείσα από ΔΕφΑθ 5583/2014.

¹³⁹ Β. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-136/94, *Eurofer κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999, σελ. II-263, σκ.116-117.

¹⁴⁰ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 2005/8/ΕΚ, *Barème d'honoraires de l'Ordre des Architectes belges*, Υπόθεση COMP/A.38.549, σκ. 57, 69, 82.

¹⁴¹ Βλ. ΕΑ 561/VII/2013, σκ. 80, επικυρωθείσα από ΔΕφΑθ 5583/2014.

¹⁴² Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 2005/8/ΕΚ (Υπόθεση COMP/A.38.549), ό.π., σκ. 83.

¹⁴³ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 2005/8/ΕΚ (Υπόθεση COMP/A.38.549), ό.π., σκ. 84 επ.

¹⁴⁴ Βλ. ΔΕΚ 8/72, ό.π., σκ. 15-25, καθώς και Απόφαση της Επιτροπής 96/438/ΕΚ (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 32-42. Βλ. επίσης ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 337-357, επικυρωθείσα από ΔΕφΑθ 4771/2015.

¹⁴⁵ Συμπεριφορά που ταυτίζεται με συμφωνία μεταξύ των εν λόγω μελών.

¹⁴⁶ Αυτή είναι και η βασική διαφορά της απόφασης ενώσεως επιχειρήσεων από τη συμφωνία μεταξύ των μελών της. Βλ. Lennart Ritter/W.David Braun, ό.π., σελ. 105-106 και την εκεί αναφερόμενη νομολογία.

¹⁴⁷ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 96/438/ΕΚ (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 41.

¹⁴⁸ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C- 45/85, ό.π., σκ. 26-32. Στην υπόθεση αυτή κρίθηκε ότι με βάση το καταστατικό της η ένωση ήταν εξουσιοδοτημένη να συντονίζει τη δραστηριότητα των μελών της, ιδίως στον τομέα του ανταγωνισμού, ότι ειδική τεχνική επιτροπή στον κλάδο των βιομηχανικών κινδύνων είχε ως αποστολή να

91. Η παράβαση δύναται να καταλογιστεί αποκλειστικά στην ίδια την ένωση¹⁵⁰ ή παραλλήλως και στα μέλη της¹⁵¹, στο βαθμό που η ιδιότητα του μέλους συμπίπτει με συμμετοχή στη συμφωνία¹⁵².

92. Η απαγόρευση των «αποφάσεων», πέραν των «συμφωνιών» ή «εναρμονισμένων πρακτικών», διευκολύνει την απόδειξη και την απαγόρευση συμπράξεων που λειτουργούν στο πλαίσιο ενώσεων επιχειρήσεων, ακόμη και στην περίπτωση που δεν δύναται να στοιχειοθετηθεί συμφωνία ή εναρμόνιση μεταξύ των μελών της¹⁵³.

93. Εξάλλου κατά πάγια νομολογία, οι έννοιες «συμφωνία», «αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων» και «εναρμονισμένη πρακτική» καταλαμβάνουν ουσιαστικά μορφές συμπαιγνίας που μετέχουν της ίδιας φύσης, διακρίνονται δε μόνο κατά την έντασή τους και τις επιμέρους μορφές υπό τις οποίες εκδηλώνονται¹⁵⁴. Στο ίδιο πλαίσιο, έχει κριθεί ότι οι αρχές ανταγωνισμού δεν είναι υποχρεωμένες να προσδιορίζουν επακριβώς μία παράβαση ως προς καθεμία επιχείρηση και σε κάθε δεδομένο χρονικό σημείο ως απόφαση, συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική, διότι οι σχετικές έννοιες μπορεί να αλληλοκαλύπτονται. Μια σύμπραξη μπορεί να συνιστά ταυτόχρονα απόφαση, συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική

συντονίζει την πολιτική τιμών των μελών καθώς και ότι οι αποφάσεις ή συστάσεις της επιτροπής θεωρούνταν οριστικές. Ως εκ τούτου έγινε δεκτό ότι «η σύσταση, οποιαδήποτε κι αν είναι η ακριβής νομική της φύση, συνιστά πιστή έκφραση της βουλήσεώς της να συντονίζει τις ενέργειες των μελών της στη γερμανική ασφαλιστική αγορά σύμφωνα με το περιεχόμενο της συστάσεως».

¹⁴⁹ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 86/399/ΕΟΚ, *Ασφαλτούχες επενδύσεις*, Υπόθεση IV/31.371, σκ. 102, 111-113, επικυρωθείσα από ΔΕΚ 246/86, *Belasco κλπ κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1989, σελ. 2117, σκ. 13.

¹⁵⁰ Βλ. ενδεικτικά υπόθεση Mastercard (Απόφαση της Επιτροπής της 19.12.2007, COMP/34.379, επικυρωθείσα από ΔΕΕ C-380/12 P, *Mastercard κατά Επιτροπής*).

¹⁵¹ Βλ. ενδεικτικά *Belasco* (βλ. ανωτέρω Απόφαση της Επιτροπής 86/399/ΕΟΚ επικυρωθείσα από ΔΕΚ 246/86), όπου επιβλήθηκαν πρόστιμα τόσο στην ίδια την ένωση επιχειρήσεων *Belasco*, όσο και στα μέλη του καρτέλ ατομικά. Στην υπόθεση αυτή διαπιστώθηκε ότι τα μέλη της *Belasco* είχαν συμφωνήσει, μεταξύ άλλων, στην υιοθέτηση κοινού τιμοκαταλόγου και ελάχιστων τιμών πώλησης, στον καθορισμό ποσοστώσεων στις πωλήσεις στη βελγική αγορά και στην συλλογική διαφήμιση των προϊόντων «*Belasco*». Η συμφωνία εφαρμόζόταν με αποφάσεις που λαμβάνονταν στο πλαίσιο των γενικών συνελεύσεων της *Belasco*. Η τελευταία συμμετείχε ενεργά στις διαδικασίες με διάφορους τρόπους. Ειδικότερα, απασχολούσε έναν λογιστή που παρακολουθούσε τη συμμόρφωση με τις ποσοτώσεις των πωλήσεων στο τέλος κάθε χρόνου, με σκοπό την επιβολή προστίμου στα μέλη που τις υπερέβαιναν. Επιπλέον η *Belasco* χρηματοδότησε την κοινή διαφήμιση του σήματος «*Belasco*» που είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η εντύπωση ενός ομοιογενούς προϊόντος στον καταναλωτή. Επομένως, τα μέλη της οργάνωσης δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν διαφοροποιώντας τα προϊόντα τους. Βλ. και Alison Jones and Brenda Suftrin, *ό.π.*, σελ. 170.

¹⁵² Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-5/00, *ό.π.*, σκ. 355 όπου αναφέρεται: «Μόνη η ιδιότητα του μέλους μιας επαγγελματικής οργάνωσης δεν μπορεί να οδηγήσει στον αυτόματο καταλογισμό της ευθύνης στο ενδιαφερόμενο μέλος για τις διάφορες παραβάσεις της ένωσης, χωρίς να αποδεικνύεται η προσωπική συμμετοχή ή η εκ μέρους του μέλους στήριξη των καταγγελλόμενων παράνομων συμπεριφορών». Στην υπόθεση αυτή, υπό το φως των αποδεικτικών στοιχείων η παράβαση καταλογίστηκε στην επαγγελματική οργάνωση και σε ένα μόνο από τα μέλη της που κρίθηκε ότι είχε ενεργό ρόλο στις αποφάσεις και συμφωνίες/εναρμονισμένες πρακτικές στις οποίες πρόβη η ένωση (βλ. ως άνω απόφαση σκ. 349επ. και 382).

¹⁵³ Alison Jones and Brenda Suftrin, *ό.π.*, σελ. 169.

¹⁵⁴ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-8/08, *ό.π.*, σκ. 23 και ΔΕΚ C-49/92, *ό.π.*, σκ. 131. Βλ. και ΣτΕ 2780/2012, σκ. 5.

κατά την έννοια των σχετικών διατάξεων του νόμου και ο εν λόγω χαρακτηρισμός δεν είναι κρίσιμος για τη στοιχειοθέτηση τυχόν παράβασης¹⁵⁵.

▪ **Περιορισμός του ανταγωνισμού**

• **Εξ αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού**

94. Προκειμένου να εμπίπτει μια συμφωνία/εναρμονισμένη πρακτική ή απόφαση στην απαγόρευση του άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ πρέπει να έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της οικείας αγοράς¹⁵⁶.

95. Κατά πάγια ενωσιακή νομολογία¹⁵⁷, ο διαζευκτικός χαρακτήρας της προϋπόθεσης αυτής επιβάλλει καταρχάς να εξεταστεί το αντικείμενο της συμφωνίας, λαμβανομένου υπόψη του οικονομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται.

96. Σχετικά με τον χαρακτηρισμό μιας πρακτικής ως εξ αντικειμένου περιορισμού γίνεται δεκτό ότι ορισμένα είδη συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων είναι αρκούντως επιβλαβή για τον ανταγωνισμό, ώστε να μην απαιτείται εξέταση των αποτελεσμάτων τους. Τούτο στηρίζεται στο γεγονός ότι ορισμένες μορφές συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων μπορούν να λογίζονται, ως εκ της φύσεώς τους, ως παραβλάπτουσες την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού¹⁵⁸.

97. Έτσι, δεν αμφισβητείται ότι ορισμένες μορφές συμπαιγνίας, όπως αυτές που οδηγούν στον οριζόντιο καθορισμό των τιμών από συμπράξεις, μπορούν να θεωρηθούν από τη φύση τους ως ικανές να έχουν τέτοια δυσμενή αποτελέσματα, κυρίως επί των τιμών, της ποσότητας ή της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών, με αποτέλεσμα για τους σκοπούς εφαρμογής των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ, να παρέλκει να αποδειχθεί ότι έχουν συγκεκριμένα αποτελέσματα στην αγορά¹⁵⁹.

¹⁵⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-49/92, σκ. 112-114 καθώς και ΠΕΚ T-5/00, ό.π., σκ. 279-282, 295, 300, 338, 372-374 και ΠΕΚ T-7/89, ό.π., παρ. 264. Βλ. επίσης ΔΕΦΑΘ 1617/2009, σκ. 6.

¹⁵⁶ Όπως προεκτέθηκε, οι έννοιες «συμφωνία», «αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων» και «εναρμονισμένη πρακτική» καταλαμβάνουν, από υποκειμενική έποψη, μορφές συμπαιγνίας που μοιράζονται την ίδια φύση και διακρίνονται μόνον ως προς την ένταση και τις μορφές υπό τις οποίες αυτές εκδηλώνονται. Επομένως, τα κατωτέρω συναγόμενα από την ενωσιακή νομολογία κριτήρια για την εκτίμηση του αν συγκεκριμένη συμπεριφορά έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εφαρμόζονται ανεξάρτητα αν πρόκειται για συμφωνία, για απόφαση ή για εναρμονισμένη πρακτική (βλ. σχετ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-8/08, *T-Mobile Netherlands κ.λπ.*, Συλλ. 2009, σελ. I-4529, σκ. 23-24).

¹⁵⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-345/14 *Maxima Latvija*, Συλλ. ψηφιακή (Γενική Συλλογή), σκ. 16, ΔΕΕ C-373/14 P, *Toshiba Corporation κατά Επιτροπής*, Συλλ. ψηφιακή (Γενική Συλλογή), σκ. 24 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

¹⁵⁸ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-373/14 P, ό.π., σκ. 26, ΔΕΕ C-67/13 P, ό.π., σκ. 49-50 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία καθώς και ΣΤΕ 2780/2012, σκ. 4.

¹⁵⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-345/14, ό.π., σκ. 19 και ΔΕΕ C-67/13 P, ό.π., σκ. 51. Βλ. επίσης και ΓενΔΕΕ T-208/08, *Gosselin Group και Stichting Administratiekantoor Portielje κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2011, σελ. II-3639, σκ. 73.

Σύμφωνα δε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οριζόντιες συμπράξεις οι σχετικές με τον καθορισμό τιμών (price fixing) και τη νόθευση διαγωνισμών (bid rigging) συγκαταλέγονται ρητώς στους εξ αντικειμένου περιορισμούς του ανταγωνισμού, οι οποίοι μάλιστα εκφεύγουν του ασφαλούς λιμένα που δημιουργείται από τα όρια μεριδίων αγοράς που προβλέπονται στην Ανακοίνωση de minimis¹⁶⁰ ενώ συγχρόνως είναι μάλλον απίθανο να πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης ατομικής απαλλαγής κατ' άρθρο 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ¹⁶¹.

98. Κατά συνέπεια, εφόσον αποδεικνύεται το θίγον τον ανταγωνισμό αντικείμενο μιας σύμπραξης, παρέλκει, ως αλυσιτελής, η περαιτέρω έρευνα και απόδειξη κινδύνου βλάβης των καταναλωτών ή επέλευσης άλλων, συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, εν δυνάμει βλαπτικών για τον ανταγωνισμό. Ούτως, η διαπίστωση ότι η σύμπραξη έχει αντικείμενο περιοριστικό του ανταγωνισμού δεν μπορεί να ανατραπεί ούτε από ενδείξεις ότι δεν είχε αποτέλεσμα εντός της αγοράς, ή ότι δεν είχε άμεση επίδραση επί των τιμών, ούτε από τη διαπίστωση ότι οι ενδιαφερόμενοι εξασφάλισαν ταυτόχρονα, δια της πρακτικής αυτής, ορισμένα πλεονεκτήματα ως προς τον ανταγωνισμό¹⁶². Στο πλαίσιο αυτό, τυχόν παραχθέντα ή μη αποτελέσματα στην οικεία αγορά δεν μπορεί να έχουν σημασία παρά μόνο για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων και την αποτίμηση των δικαιωμάτων αποζημίωσης¹⁶³.

99. Συναφώς, δεν απαιτείται αντιανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντιανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Εφόσον το αντιανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά ενδεχόμενο, η σύμπραξη είναι απαγορευμένη, έστω κι αν τα μέρη δεν αποσκοπούν στα αποτελέσματα αυτό¹⁶⁴. Επιπλέον, μολονότι η πρόθεση των μερών δεν συνιστά στοιχείο αναγκαίο για τον προσδιορισμό του περιοριστικού χαρακτήρα μιας σύμπραξης,

¹⁶⁰ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής — Ανακοίνωση σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 101 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ C 291 της 30.8.2014, παρ. 13, όπου και ρητή αναφορά στον καθορισμό τιμών ως περιορισμό λόγω αντικειμένου, που εκφεύγει του ασφαλούς λιμένα που δημιουργείται από τα όρια μεριδίων αγοράς που προβλέπονται στην εν λόγω Ανακοίνωση καθώς και Commission staff working document, Guidance on restrictions of competition "by object" for the purpose of defining which agreements may benefit from the De Minimis Notice, 25.6.2014, revised version of 3.6.2015, υπό 2.1 (price fixing) και 2.4 (bid rigging), όπου και ενδεικτική παράθεση νομολογίας. Βλ. αντίστοιχα και Ανακοίνωση της ΕΑ με ημερομηνία 2.3.2006 σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας, οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 ν. 703/1977 (de minimis), παρ. 11 (1).

¹⁶¹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης, ό.π., παρ. 21, 23 και 46.

¹⁶² Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 2780/2012, σκ. 4, ΣτΕ 1324/2013, σκ. 4 καθώς και ΣτΕ 2775/2014, σκ. 9 με εκτενείς παραπομπές σε ενωσιακή νομολογία.

¹⁶³ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-32/11, ό.π., σκ. 38 και ΔΕΚ C-8/08, ό.π., σκ. 31.

¹⁶⁴ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-45/85, ό.π., σκ. 35-42 καθώς και ΔΕφαθ 559/2010, σκ. 17, ΔΕφαθ 2891/2009, σκ. 18 και ΔΕφαθ 1682/2009, σκ. 27, με τις οποίες επικυρώθηκε η ΕΑ 369/V/2007.

συδύλως απαγορεύεται στις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές να τη λαμβάνουν υπόψη κατά τη στοιχειοθέτηση της ενδεχόμενης παράβασης¹⁶⁵.

100. Εξάλλου, εφόσον μία σύμπραξη που έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού εμπίπτει στις απαγορευτικές διατάξεις της παρ. 1 των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ κατά τα προεκτεθέντα, η εν τοις πράγμασι μη εφαρμογή (εν όλω ή εν μέρει) της, όπως αντίστοιχα και η μη συμμόρφωση (εν όλω ή εν μέρει) προς τα συμφωνηθέντα, δεν ασκούν κατά νόμο επιρροή στη διαπίστωση της παράβασης, ούτε και συνιστούν λόγο απαλλαγής – ιδίως λαμβανομένου υπόψη ότι η εκάστοτε επιχείρηση μπορεί να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη σύμπραξη προς όφελός της. Στο πλαίσιο αυτό τυχόν μη τήρηση της συμφωνίας δύναται να συνιστά στοιχείο ληπτέο υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής¹⁶⁶.

101. Επομένως, η επίκληση αμυντικών επιχειρημάτων, όπως η αμελητέα επίπτωση στον ανταγωνισμό, η τυχόν απόκλιση από τα συμφωνηθέντα, το δυσχερές οικονομικό περιβάλλον¹⁶⁷ ή ακόμη και η άγνοια ότι πτυχές της συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής μπορούσαν να θεωρηθούν παράνομες¹⁶⁸, δεν απαλλάσσουν τους αυτουργούς της παράβασης από τη διάπραξή της. Ούτε, επίσης, απαλλάσσει από την ευθύνη τις συμπράττουσες εταιρείες η τυχόν πεποίθησή τους ότι ενεργούσαν σύμφωνα με το νόμο¹⁶⁹. Εξάλλου ο παραβατικός χαρακτήρας μιας σύμπραξης δεν αναιρείται επειδή επιδιώκεται με αυτήν και κάποιος νόμιμος σκοπός. Με άλλα λόγια, μία σύμπραξη δύναται να συνιστά εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού, ακόμη και στην περίπτωση που εξυπηρετεί και άλλους (θεμιτούς ή/και νόμιμους) σκοπούς¹⁷⁰. Συναφώς, εφόσον διαπιστώνεται το περιοριστικό αντικείμενο των εν λόγω συμβάσεων, δεν είναι απαραίτητο να εξεταστεί το τυχόν επιχειρηματικό συμφέρον των συμβαλλόμενων. Είναι, δηλαδή, αδιάφορο το ζήτημα αν η συμμετοχή κάποιας επιχείρησης στην εν λόγω σύμπραξη, για την οποία υπάρχουν έγγραφες αποδείξεις, υπαγορεύθηκε από συγκεκριμένους εμπορικούς λόγους ή ήταν κατ' εκτίμηση

¹⁶⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-67/13 P, ό.π., σκ. 54 καθώς και ΔΕΚ C-519/06 P, *Aseprofar κατά GlaxoSmithKline*, απόφαση της 6 Οκτωβρίου 2009, αδημ., σκ. 58.

¹⁶⁶ Βλ. ΣτΕ 2780/2012, σκ. 4, όπου και παραπομπές σε ενωσιακή νομολογία.

¹⁶⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕφαθ 3529/2013, σκ. 13, ΔΕφαθ 548/2012, σκ. 16, καθώς και ΔΕΚ C-238/99 P, *Limburgse Vinyl Maatschappij and Others κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002, I-8375, σκ. 487, ΠΕΚ T-217/03, ό.π., σκ. 90. Βλ. επίσης Απόφαση της Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, *Γαλλικό βόειο κρέας*, Υπόθεση COMP/C.38.279/F3, σκ. 130.

¹⁶⁸ Βλ. ενδεικτικά C-246/86, ό.π., σκ. 40

¹⁶⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕφαθ 1001/2006, σκ. 20.

¹⁷⁰ Βλ. ΣτΕ 2775/2014, σκ. 9 και ΣτΕ 2007/2013 σκ. 17, με εκτενείς παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία καθώς και ενδεικτικά ΔΕΚ C-209/07, *Beef Industry Development and Barry Brothers*, Συλλ. 2008, σελ. I-8637, σκ. 21, ΔΕΚ C-551/03P, *General Motors κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. I-3173, σκ. 64, ΠΕΚ T-49/02, *Brasserie Nationale κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005 σελ. II-3033, σκ. 85 και ΔΕΚ C-96/82, ό.π., σκ. 25.

οικονομικά λογική ή πρόσφορη¹⁷¹ καθώς και το γεγονός ότι η συμμετέχουσα σε σύμπραξη επιχείρηση δεν αποκόμισε όφελος¹⁷².

- **Καθορισμός τιμών**

102. Κατά πάγια νομολογία, ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών συνιστά πρόδηλο περιορισμό του ανταγωνισμού (και την κυριότερη περίπτωση εξ αντικειμένου νόθευσης του ανταγωνισμού)¹⁷³.

103. Αντικείμενο του εν λόγω περιορισμού μπορεί να είναι ο καθορισμός συγκεκριμένων τιμών, κλίμακας τιμών, τιμών στόχων, τιμών πλαισίων καθώς και ενδεικτικών τιμών. Επομένως, ο όρος «τιμές» λαμβάνεται υπό ευρεία έννοια περικλείοντας ακόμα και συστάσεις περί τιμών. Κατ' επέκταση, για τη διαπίστωση άμεσου ή έμμεσου καθορισμού τιμών δε απαιτείται, κατά την έννοια των εθνικών και ενωσιακών διατάξεων περί ανταγωνισμού, ούτε η ταύτιση τιμών, ούτε και η τυχόν ομοιόμορφη αύξηση ή αναπροσαρμογή τους. Ο καθορισμός μιας τιμής, ακόμη και τιμής η οποία συνιστά απλώς και μόνο επιδιωκόμενο στόχο ή προτεινόμενη ή ενδεικτική τιμή, επηρεάζει αρνητικά τον ανταγωνισμό, διότι παρέχει σε όλους τους συμβαλλόμενους μιας σύμπραξης τη δυνατότητα να προβλέψουν με εύλογη βεβαιότητα την πολιτική τιμών που θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους¹⁷⁴. Εκδηλώνοντας, δηλαδή, την κοινή πρόθεση να εφαρμόσουν ένα δεδομένο επίπεδο τιμών για τις υπηρεσίες τους, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις παύουν να καθορίζουν αυτοτελώς την πολιτική που θα ακολουθήσουν στην αγορά, αντιστρατευόμενοι έτσι την αντίληψη που εμπεριέχεται στις εθνικές και ενωσιακές διατάξεις περί ανταγωνισμού¹⁷⁵.

104. Ειδικά οι προκαθορισμένες και οι ελάχιστες τιμές που επιβάλλονται από ενώσεις επιχειρήσεων στα μέλη τους αποτελούν πρακτικές με τις μεγαλύτερες αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, αφού μπορούν να οδηγήσουν σε σοβαρό περιορισμό ή και εξάλειψη των ωφελειών που προσφέρουν στους καταναλωτές οι ανταγωνιστικές αγορές¹⁷⁶. Ομοίως, και οι απλώς συνιστώμενες τιμές μπορεί να έχουν αισθητά αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, καθώς διευκολύνουν τον συντονισμό των τιμών μεταξύ των επαγγελματιών

¹⁷¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-403/04P και C-405/04P *Sumitomo Metal Industries Ltd και Nippon Steel Corp. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2007, I-729, σκ. 46 ΔΕΚ C-204/00 P, ό.π., σκ. 335.

¹⁷² Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-195/99P, *Krupp Hoesch κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2003, I-10937, σκ. 86.

¹⁷³ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-374/94, *European Night Services κ.λπ. κατά της Επιτροπής*, Συλλ. 1998, σελ. II- 3141, σκ. 136 και ΓενΔΕΕ T-208/08, ό.π., σκ. 73.

¹⁷⁴ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ 8/72, ό.π., σκ. 21, ΠΕΚ. T-213/95, ό.π., σκ. 157 καθώς και Απόφαση της Επιτροπής 96/438/EK (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 46 και 49 και Απόφαση της Επιτροπής 2005/8/EK (Υπόθεση COMP/A.38.549), ό.π., σκ. 78.

¹⁷⁵ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ T-311/94, *BPB de Eendracht κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998, σελ. II-1129, σκ. 192.

¹⁷⁶ Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματιών Υπηρεσιών, COM (2004) 83 τελικό της 9.2.2004, παρ. 31.

του κλάδου και ενδέχεται να οδηγούν σε παραπλάνηση των καταναλωτών σχετικά με τα εύλογα επίπεδα τιμών¹⁷⁷.

105. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε σχετικά ότι «παρά το ότι είναι φυσιολογικό για μία επαγγελματική οργάνωση να παρέχει στα μέλη της βοήθεια στη διαχείριση, δεν πρέπει να επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τον ανταγωνισμό, ιδίως υπό τη μορφή προτεινομένων τιμών ισχυουσών για όλες τις επιχειρήσεις ανεξάρτητα από τη διάρθρωση του κόστους τους [...] Με βάση τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η εν λόγω οριζόντια πρακτική έχει στόχο να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την αγορά και ως εκ τούτου υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85 παρ. 1»¹⁷⁸.

106. Η κυκλοφορία από μία επαγγελματική οργάνωση πληροφοριών αναφορικά με τις τιμές από τη φύση της υποκινεί τις επιχειρήσεις που ανήκουν σε αυτή να ευθυγραμμίσουν τις τιμές τους, ανεξάρτητα από τη διάρθρωση του κόστους τους. Η μέθοδος αυτή αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις εκείνες των οποίων το κόστος είναι μικρό να χαμηλώσουν τις τιμές τους και προσφέρει ένα τεχνητό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις με μεγαλύτερο κόστος παραγωγής¹⁷⁹.

107. Η κυκλοφορία από μία ένωση τιμοκαταλόγων με προτεινόμενες ή ενδεικτικές τιμές (δηλαδή ακόμη και μη δεσμευτικές) επηρεάζουν τον ανταγωνισμό, λόγω του ότι επιτρέπει στους ανταγωνιστές να προβλέπουν με εύλογη βεβαιότητα ποια πολιτική τιμών θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους¹⁸⁰. Η κυκλοφορία έστω προτεινόμενων τιμών από μία ένωση δεν μπορεί να μην έχει περιοριστικό αποτέλεσμα, αφενός στο επίπεδο των μελών της ένωσης, τα οποία, ακόμα και εάν δεν εφαρμόζουν ακριβώς τις προτεινόμενες αυτές τιμές, αναγκαστικά επηρεάζονται κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους από αυτές και αφετέρου σε επίπεδο επιχειρήσεων- μη μελών αυτής, αλλά που έχουν γνώση της τιμολογιακής πολιτικής που συνιστά η ένωση και δημοσιεύει ο επαγγελματικός τύπος, στις οποίες οι πληροφορίες αυτές επιτρέπει να προβλέπουν με εύλογη βεβαιότητα ποια πολιτική τιμών θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές¹⁸¹.

¹⁷⁷ Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματιών Υπηρεσιών, ό.π., παρ. 37.

¹⁷⁸ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 96/438/EK (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 60, 70.

¹⁷⁹ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 96/438/EK (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 61 και Απόφαση της Επιτροπής 2005/8/EK (Υπόθεση COMP/A.38.549), ό.π., σκ. 88.

¹⁸⁰ Βλ. και ανωτέρω, υποσ. 174.

¹⁸¹ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής 96/438/EK (Υπόθεση IV/34.983), ό.π., σκ. 73. Βλ. επίσης ΔΕΚ C-246/86, ό.π., σκ. 13, όπου γίνεται δεκτό ότι η κοινοποίηση σε μη μέλη μίας ένωσης σχεδίων αιτήσεων αυξήσεων τιμών είχε ως σκοπό την παρακίνηση αυτών να ευθυγραμμίσουν τις τιμές τους προς εκείνες των μελών κατά τρόπο ώστε να ενισχυθούν τα αποτελέσματα της συμπράξεως και πέραν του κύκλου των μελών.

108. Περαιτέρω, έχει γίνει δεκτό ότι η υιοθέτηση κοινών μεθόδων υπολογισμού των στοιχείων κόστους των επιχειρήσεων συνεπάγεται καθορισμό τιμών¹⁸².

109. Στην υπόθεση FETTCSA, τα μέλη της συμφωνίας FETTCSA συμφώνησαν στη χρησιμοποίηση ενός κοινού μηχανισμού για τον υπολογισμό των τελών που επιβάρυναν τα τιμολόγια των ναυτιλιακών εταιρειών, μεταξύ των οποίων ήταν και το κόστος καυσίμων. Ταυτόχρονα, συμφωνήθηκε το κόστος αυτό να μετακυλίεται πλήρως στα τιμολόγια τους. Η συμφωνία αυτή θεωρήθηκε ότι είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, παρά το γεγονός ότι δεν είχε συμφωνηθεί η μετακύλιση του ανωτέρω κόστους επί του συγκεκριμένου ύψους τιμών που θα επέλεγε η εκάστοτε ναυτιλιακή εταιρεία. Ο κύριος λόγος ήταν ότι είχε καταργηθεί ο ανταγωνισμός ως προς τον υπολογισμό των πρόσθετων τελών, τα οποία δυνητικά αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα που αφορούσε τη τελική τιμή που χρέωνε η εκάστοτε ναυτιλιακή εταιρεία¹⁸³. Μάλιστα, στην εν λόγω υπόθεση λήφθηκε υπόψη το γεγονός ότι το πόσο επιβαρύνει το κόστος καυσίμου την κάθε εταιρεία εξαρτάται από την ικανότητα κάθε ναυτιλιακής εταιρείας να μεγιστοποιεί τα έσοδά της και να ελαχιστοποιεί το κόστος της στο μικρότερο δυνατό επίπεδο¹⁸⁴.

110. Επιπροσθέτως, γίνεται δεκτό ότι οι αποφάσεις ένωσης επιχειρήσεων που αφορούν συνιστώμενες τιμές δύνανται να λειτουργήσουν ως εστιακό σημείο (*focal point*) κατά την τιμολόγηση των υπηρεσιών των μελών της και κατ' επέκταση να διαμορφώσουν ένα επίπεδο τιμών, το οποίο θα εφαρμόζεται ενδεχομένως στην πράξη από την πλειοψηφία ή το σύνολο των μελών της, χωρίς να υπάρχει κίνητρο τιμολόγησης κάτω από αυτό¹⁸⁵.

111. Συναφώς, όπως προαναφέρθηκε¹⁸⁶, η απαίτηση αυτονομίας δράσης στην αγορά (που περικλείεται στις εθνικές και ενωσιακές διατάξεις περί ανταγωνισμού) δεν αποκλείει μεν το δικαίωμα των εταιριών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των εταιριών αυτών δυνάμενη, είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υφιστάμενου ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή την τιμολογιακή πολιτική που η εταιρεία έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να

¹⁸² Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 74/292/EOK, *Agreements between manufacturers of Glass Containers*, Υπόθεση IV/400, σκ.19-20 και 46.

¹⁸³ Βλ. ΠΕΚ T-213/00, *CMA CGM κατά Επιτροπής*, παρ.131-159 και 174-182 καθώς και Απόφαση της Επιτροπής 2000/627/EK, *FETTCSA*, Υπόθεση IV/34.018, σκ. 22-27, 42-48, 132-135.

¹⁸⁴ Βλ. Απόφαση της Επιτροπής, 2000/627/EK, (Υπόθεση IV/34.018), ό.π., σκ. 45. Επιπλέον, στη συγκεκριμένη υπόθεση, δεν έγινε δεκτό το επιχείρημα ότι σκοπός των εταιρειών ήταν μόνο η δημιουργία μίας κοινής μεθόδου υπολογισμού των τελών, αφού υπήρχαν στις σχετικές αποφάσεις της FETTCSA ρητές αναφορές περί αξιοποίησης της κοινής αυτής μεθόδου, ώστε να μετακυλιούνται τα τέλη αυτά στη τελική τιμή που χρέωνε η κάθε εταιρεία, χωρίς μάλιστα δυνατότητα χορήγησης εκπτώσεων (σκ. 154-155).

¹⁸⁵ Βλ. ΕΑ 512/VI/2010, σκ. 154 με περαιτέρω παραπομπές, επικυρωθείσα από ΔΕφαΘ 3657/2013.

¹⁸⁶ Βλ. ανωτέρω υπό παρ.81 - 82.

ακολουθήσει στην αγορά. Περαιτέρω, οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε συναντήσεις, στις οποίες ανταλλάσσονται πληροφορίες μεταξύ ανταγωνιστών που αφορούν, μεταξύ άλλων, την τιμολογιακή πολιτική που αυτοί σκοπεύουν να υιοθετήσουν στην αγορά, όχι μόνο σκοπεύουν στην εξάλειψη της προηγούμενης αβεβαιότητας ως προς τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών, αλλά και δεν μπορούν παρά να λάβουν, άμεσα ή έμμεσα, υπόψη τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται κατά τη διάρκεια των συναντήσεων αυτών κατά τον καθορισμό της μελλοντικής εμπορικής τους πολιτικής.

• **Η νόθευση διαγωνισμών**

112. Η νόθευση διαγωνισμών μέσω χειραγώγησης προσφορών προκύπτει όταν επιχειρήσεις οι οποίες, υπό κανονικές συνθήκες αναμένεται να δρουν ανταγωνιστικά μεταξύ τους, συνάπτουν μυστική συμφωνία ή εναρμονίζουν την συμπεριφορά τους με στόχο την αύξηση των τιμών ή την υποβάθμιση της ποιότητας των αγαθών ή υπηρεσιών για αγοραστές/αναθέτουσες αρχές που προμηθεύονται τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μέσω διαδικασίας (μειοδοτικών) διαγωνισμών. Οι συμφωνίες (ή/και εναρμονισμένες πρακτικές) για την νόθευση των διαγωνισμών μπορούν να λάβουν πολλές μορφές, οι οποίες όλες παρακωλύουν τις προσπάθειες των αγοραστών/αναθετουσών αρχών να προμηθεύονται προϊόντα και υπηρεσίες στη χαμηλότερη δυνατή τιμή. Οι ανταγωνιστές έρχονται εκ των προτέρων σε συμφωνία καθορίζοντας τον προμηθευτή που θα υποβάλει την επιτυχούσα προσφορά σε σύμβαση, η οποία θα κατακυρωθεί σε αυτόν μετά από μια ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών. Οι συμμετέχοντες, οι οποίοι συμφωνούν να μην υποβάλουν προσφορά ή να υποβάλουν αποτυχούσα προσφορά, δύνανται να λαμβάνουν ως αντάλλαγμα υπεργολαβίες ή συμβάσεις προμηθειών από τον ορισθέντα εκ των προτέρων επιτυχόντα μειοδότη. Η νόθευση διαγωνισμών δύναται, επίσης, να περιλαμβάνει ως αντάλλαγμα χρηματικές καταβολές από τον ορισθέντα ως επιτυχόντα μειοδότη σε έναν ή περισσότερους συμμετέχοντες¹⁸⁷.

113. Προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η επιχείρηση η οποία έχει προεπιλεγεί ως μειοδότης για έκαστο διαγωνισμό θα είναι και ο ανάδοχος στον οποίο θα ανατεθεί το έργο/σύμβαση, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις μπορεί να μετέρχονται πρακτικών καθορισμού τιμών, κατανομής αγορών καθώς και ανταλλαγής πληροφοριών. Συναφώς, μεθοδολογικά, η νόθευση διαγωνισμών, εκτός από ξεχωριστή κατηγορία περιορισμού του

¹⁸⁷ Βλ. σχετικά ΟΟΣΑ, *Κατευθυντήριες για την καταπολέμηση της νόθευσης διαγωνισμών και της χειραγώγησης προσφορών στις δημόσιες προμήθειες*, 2009, σελ. 1-2 (<http://www.oecd.org/daf/competition/cartels/42851044.pdf>).

Βλ. και <https://www.justice.gov/atr/price-fixing-bid-rigging-and-market-allocation-schemes>.

ανταγωνισμού¹⁸⁸, μπορεί να εξετασθεί, αναλόγως των πραγματικών περιστατικών της κάθε υπόθεσης, και ως ειδικότερη μορφή καθορισμού τιμών ή/και κατανομής αγορών¹⁸⁹.

114. Στην πιο απλή μορφή της οι συμπράττουσες επιχειρήσεις απλώς συμφωνούν να υποβάλλουν πανομοιότυπες τιμές στις προσφορές τους, με την ελπίδα στο τέλος έκαστη να κερδίσει ένα δίκαιο ποσοστό διαγωνισμών. Η πρακτική αυτή της υποβολής πανομοιότυπων οικονομικών προσφορών (level tendering) είναι εξαιρετικά ύποπτη και είναι πιθανό να τραβήξει την προσοχή των Αρχών Ανταγωνισμού, με αποτέλεσμα τα εμπλεκόμενα μέρη να μετέρχονται συνήθως πιο διακριτικές μεθόδους συντονισμού¹⁹⁰.

115. Οι συνηθέστεροι τρόποι νόθευσης διαγωνισμών, οι οποίοι δύνανται να εμφανίζονται και συνδυαστικά, είναι οι ακόλουθοι: α) υποβολή προσφοράς κάλυψης (cover bidding/pricing), άλλως βοηθητικής ή εικονικής προσφοράς, β) καταστολή προσφοράς (bid suppression), γ) υποβολή προσφορών εκ περιτροπής (bid rotation) και δ) κατανομή αγορών (market allocation)¹⁹¹.

116. Η υποβολή προσφορών κάλυψης¹⁹² λαμβάνει κατά κανόνα τις ακόλουθες μορφές: 1) οι συμπράττοντες ανταγωνιστές συμφωνούν να υποβάλουν προσφορές οι οποίες είναι υψηλότερες από την προσφορά που θα υποβάλει ο προσυμφωνηθείς από τις συμπράττουσες ως επιτυχών μειοδότης, 2) οι συμπράττοντες ανταγωνιστές υποβάλουν προσφορές οι οποίες είναι πολύ υψηλές και ως εκ τούτου είναι σαφές ότι δεν μπορεί να γίνουν αποδεκτές και 3) οι συμπράττοντες ανταγωνιστές υποβάλουν προσφορές οι οποίες περιλαμβάνουν ειδικούς όρους οι οποίοι δεν θα γίνουν αποδεκτοί από τον αγοραστή¹⁹³. Η προσφορά κάλυψης είναι

¹⁸⁸ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 2009/168/05/EK, *Marine Hoses*, Υπόθεση COMP/39.406 και Απόφαση της Επιτροπής 73/109/EK, *European Industrial Sugar*, Υπόθεση IV/26.918, κεφ. II, τμήμα F.

¹⁸⁹ Βλ. ΕΑ 647/2017, σκ. 196 με εκτενείς παραπομπές σε βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Βλ. επίσης ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής 1999/60/EK, *Pre Insulated Pipes*, Υπόθεση IV/35.691/E-4, σκ. 147, Απόφαση της Επιτροπής της 21.2.2007, *Elevators and Escalators*, Υπόθεση COMP/E-1/38.823, σκ. 225-228, 348, 384, 578-581 και Απόφαση της Επιτροπής της 10.12.2014, *Envelopes*, Υπόθεση ΑΤ.39780, σκ. 45.

¹⁹⁰ Βλ. Richard Whish & David Bailey, *Competition Law*, 7th Edition, Oxford University Press, 2012, σελ. 536. Βλ. και ICN, *Anticartel Enforcement Manual, Chapter on Relationships between Competition Agencies and Public Procurement Bodies*, 2015, σελ. 18, διαθέσιμο σε https://www.internationalcompetitionnetwork.org/wpcontent/uploads/2018/05/CWG_ACEMPublicProcurement.pdf

¹⁹¹ Βλ. Bellamy & Child, *European Union Law of Competition*, 7th Edition, V. Rose and D. Bailey, Oxford University Press, σελ.330-331, *EU Competition Law, Volume III, Cartels and collusive behavior*, Book One, Edited by M. Siracusa and C. Rizza, 2nd Edition, Clays & Casteels και Κατευθυντήριες ΟΟΣΑ, ό.π..

¹⁹² Η οποία άλλως καλείται συμπληρωματική, κατά παραχώρηση, ενδεικτική, συμβολική, εικονική, τυπική ή βοηθητική, όροι ισοδύναμοι κατά το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού.

¹⁹³ Βλ. Bellamy & Child, *European Union Law of Competition*, ό.π., σελ. 332 καθώς και Κατευθυντήριες ΟΟΣΑ, ό.π. Βλ. επίσης ενδεικτικά Απόφαση της Επιτροπής της 12.11.2008, *Carglass*, Υπόθεση COMP/39.125, σκ. 103, Απόφαση της Επιτροπής της 11.3.2008, *International Removal Services*, Υπόθεση 38.543, σκ. 325-326, 337, 340, 342, 358-366, Απόφαση της Επιτροπής της 21.2.2007, *Elevators and Escalators*, Υπόθεση COMP/E-1/38.823, σκ. 199-200, 235, 257, 316, 445-448 και Απόφαση της Επιτροπής της 24.1.2007, *Gas Insulated Switchgear*, Υπόθεση COMP/F/38.899, σκ. 153.

σχεδιασμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δίνει την εντύπωση στον αγοραστή ενός υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των συμμετεχόντων.

117. Στην περίπτωση καταστολής προσφοράς, οι ανταγωνιστές συμφωνούν να απέχουν από την διαδικασία υποβολής προσφορών ή να αποσύρουν μια ήδη υποβληθείσα προσφορά, ούτως ώστε να γίνει δεκτή από τον αγοραστή/αναθέτουσα αρχή η προσφορά του προσυμφωνηθέντος αναδόχου. Στην περίπτωση υποβολής προσφορών εκ περιτροπής, οι συμμετέχουσες στην σύμπραξη επιχειρήσεις υποβάλλουν προσφορές σε διαγωνιστικές διαδικασίες, συμφωνούν, ωστόσο, να καθίστανται εκ περιτροπής μειοδότες. Τέλος, οι ανταγωνιστές δύνανται να νοθεύουν τους διαγωνισμούς με καταμερισμό της αγοράς, συμφωνώντας να απέχουν από την ανταγωνιστική διαδικασία σε σχέση με ορισμένους πελάτες ή ορισμένες γεωγραφικές περιοχές¹⁹⁴.

▪ Αποδεικτικά μέσα

118. Όπως έχει ήδη προεκτεθεί¹⁹⁵, η νόθευση διαγωνισμών υπό όποια μορφή, συγκαταλέγεται, όπως άλλωστε και ο καθορισμός τιμών, στους ιδιαίτερος σοβαρούς εξ αντικειμένου περιορισμούς του ανταγωνισμού.

119. Κατά πάγια ενωσιακή νομολογία, εναπόκειται στην Αρχή Ανταγωνισμού να αποδείξει τις παραβάσεις τις οποίες διαπιστώνει, στηριζόμενη σε ακριβή και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία που θεμελιώνουν, επαρκώς κατά νόμο, τη συνδρομή των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την παράβαση, δημιουργώντας την αταλάντευτη πεποίθηση ότι η παράβαση όντως διαπράχθηκε¹⁹⁶. Εντούτοις, δεν είναι αναγκαίο το κάθε ένα από τα διαθέσιμα αποδεικτικά μέσα να ικανοποιεί τις προϋποθέσεις απόδειξης κάθε συστατικού στοιχείου της παράβασης. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται η εκάστοτε Αρχή Ανταγωνισμού, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται στην επιταγή αυτή¹⁹⁷.

120. Συναφώς, κατά την έννοια των διατάξεων του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, το διοικητικό δικαστήριο, προκειμένου να εκφέρει κρίση ως προς τη διάπραξη παράβασης των κανόνων του ανταγωνισμού που απέδωσε η Επιτροπή σε προσφεύγουσα επιχείρηση, θα πρέπει, χρησιμοποιώντας τα επιτρεπόμενα από τον εν λόγω κώδικα αποδεικτικά μέσα, στα οποία συγκαταλέγονται και τα δικαστικά τεκμήρια, να σχηματίσει πλήρη και βέβαιη

¹⁹⁴ Βλ. Κατευθυντήριες ΟΟΣΑ, ό.π. Βλ. επίσης R.Whish & D. Bailey, ό.π., σελ. 536-537.

¹⁹⁵ Βλ. ανωτέρω υπό παρ. 97.

¹⁹⁶ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-407/08 P, *Knauf Gips κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2010, Σελ. I-6375, σκ. 47 και Γεν ΔΕΕ T-442/08, *CISAC κατά Επιτροπής*, σκ. 91 και 96 με περαιτέρω παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία.

¹⁹⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-407/08 P, ό.π., σκ. 47 και Γεν ΔΕΕ T-442/08, ό.π., σκ. 97 με περαιτέρω παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία.

δικανική πεποίθηση για τη διάπραξη της παράβασης. Προς τούτο δεν απαιτείται άμεση απόδειξη του καθενός από τα περιστατικά που συγκροτούν την παράβαση, αλλά αρκεί, από την εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων – εκτίμηση που πρέπει βέβαια να είναι συνολική και συνδυαστική και όχι αποσπασματική ή μεμονωμένη – να μπορεί αιτιολογημένα να συναχθεί δικαστικό τεκμήριο ότι η παράβαση έχει πράγματι διαπραχθεί. Κατά τη διαμόρφωση, ειδικότερα, της κρίσης αυτής, δύναται να ληφθούν υπόψη και στοιχεία τα οποία, έστω κι αν αυτοτελώς εξεταζόμενα θα ήταν ανεπαρκή, συνεκτιμώμενα με το λοιπό αποδεικτικό υλικό, μπορούν εύλογα να θεμελιώσουν σοβαρές ενδείξεις για τη διάπραξη της παράβασης¹⁹⁸.

121. Επειδή, εξάλλου, η απαγόρευση συμμετοχής σε πρακτικές ή συμφωνίες θίγουσες τον ανταγωνισμό, καθώς και οι κυρώσεις που δύνανται να επιβληθούν στους παραβάτες, είναι σε όλους γνωστές, είναι σύνηθες οι δραστηριότητες αυτές να αναπτύσσονται μυστικά και συγκεκαλυμμένα και τα συναφή έγγραφα να περιορίζονται στο ελάχιστο. Ακόμη και όταν αποκαλύπτονται στοιχεία, τα οποία πιστοποιούν ρητώς παράνομες επαφές μεταξύ των επιχειρηματιών, όπως τα πρακτικά μιας συνάντησης, τα στοιχεία αυτά είναι συνήθως αποσπασματικά και διασκορπισμένα, οπότε κατά τη νομολογία είναι συχνά απαραίτητη η ανασύσταση ορισμένων λεπτομερειών διά της επαγωγής^{199,200}.

122. Στις περισσότερες περιπτώσεις η ύπαρξη θίγουσας τον ανταγωνισμό συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ επιχειρήσεων πρέπει να συναχθεί από ορισμένο αριθμό συμπτώσεων και ενδείξεων οι οποίες, συνολικά θεωρούμενες, μπορούν να αποτελέσουν, ελλείψει άλλης εύλογης εξηγήσεως, απόδειξη περί παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού²⁰¹. Τέτοιου είδους στοιχεία και συμπτώσεις καθιστούν δυνατή, όταν εκτιμώνται συνολικώς, την αποκάλυψη όχι μόνον της υπάρξεως αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών ή συμφωνιών, αλλά και της διάρκειας μιας αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφοράς, καθώς και του χρονικού

¹⁹⁸ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 1036/2016, σκ. 6, ΣτΕ 1934/2013 σκ. 10 και ΣτΕ 2780/2012, σκ. 7, με περαιτέρω παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία.

¹⁹⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-204/00 P, *Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2004, σελ. I-123, σκ. 55-56, Γεν ΔΕΕ T-110/07, *Siemens κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2011, II-477, σκ. 48 και ΠΕΚ T-303/02, *Westfalen Gassen Nederland κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. II-4567, σκ. 106.

²⁰⁰ Κατά πάγια νομολογία, η αναγραφή σε έγγραφα π.χ. πρακτικά, χειρόγραφες σημειώσεις, ηλεκτρονικά μηνύματα κ.λπ. της ημερομηνίας της στρεφόμενης εξ αντικειμένου κατά του ανταγωνισμού συνεδρίασης και των επιχειρήσεων που συμμετείχαν σε αυτή αποτελεί απόδειξη τόσο της συμμετοχής των επιχειρήσεων αυτών στη συνεδρίαση όσο και της λήψης των στρεφόμενων κατά του ανταγωνισμού αποφάσεων. Βλ. ενδεικτικά απόφαση ΠΕΚ T-303/02, ό.π., σκ. 99-114.

²⁰¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-407/08 P, ό.π., σκ. 49, Γεν ΔΕΕ T-442/08, ό.π., σκ. 98 και ΠΕΚ T-303/02, ό.π., σκ. 107 με περαιτέρω παραπομπές.

διαστήματος εφαρμογής συμφωνίας συνομολογηθείσας κατά παράβαση των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού²⁰².

123. Εκδηλώσεις συμπεριφοράς που παρέχουν ευθέως ενδείξεις για την ύπαρξη και το περιεχόμενο μιας σύμπραξης μπορεί να είναι, μεταξύ άλλων, έγγραφες και στοιχεία από τα εμπορικά ή φορολογικά βιβλία των επιχειρήσεων, εσωτερικά έγγραφα, ανακοινώσεις, αλληλογραφία, και εν γένει κάθε μορφής δήλωση ή ανακοίνωση βούλησης ή παράστασης, προκειμένου δε περί οριζόντιων συμπράξεων και οι ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών ή/και οι επαφές με ανταγωνιστές ή συνεργάτες τους, εφόσον κατά τις επαφές αυτές η επιχείρηση δεν αποστασιοποιήθηκε ρητά. Μονομερείς δηλώσεις ή ανακοινώσεις μιας επιχείρησης μπορεί κι αυτές να είναι ένδειξη συμμετοχής σε μία σύμπραξη, όπως άλλωστε και μονομερείς δηλώσεις ή ανακοινώσεις άλλης επιχείρησης που απευθύνονται προς αυτήν, εφόσον η επιχείρηση δεν αποστασιοποιήθηκε ρητά. Ενδείξεις συμμετοχής μιας επιχείρησης σε μία απαγορευμένη σύμπραξη μπορεί να συναχθούν ακόμη και από στοιχεία που δεν αναφέρονται άμεσα σε αυτήν, αλλά σε άλλα μέλη της σύμπραξης²⁰³.

124. Κατά πάγια νομολογία, οι άμεσες έγγραφες αποδείξεις που προέρχονται από έναν ή περισσότερους συμμετέχοντες σε επαφές/συναντήσεις με περιοριστικό του ανταγωνισμού περιεχόμενο συνιστούν αξιόπιστα αποδεικτικά μέσα για τη στοιχειοθέτηση της παράβασης. Ειδικότερα, αποδεικτικά μέσα, τα οποία συντάχθηκαν σε ανύποπτο, και σύγχρονο με τη διενέργεια των παραβατικών συναντήσεων, χρόνο (contemporaneous documents in tempore non suspecto) έχουν αυξημένη αποδεικτική αξία. Με βάση τις γενικές αρχές αποδείξεων, το γεγονός ότι τα έγγραφα που χρησιμοποιούνται προς στοιχειοθέτηση της παράβασης συντάχθηκαν αμέσως μετά τις επίμαχες επαφές/συναντήσεις και χωρίς ο/οι συντάκτης/-ες τους να έχουν την υποψία ότι θα πέσουν στα χέρια τρίτων προσώπων ή των δικωτικών αρχών, τους προσδίδει ιδιαίτερη σημασία²⁰⁴. Συναφώς, έγγραφα (πρακτικά και σημειώσεις) συναντήσεων, στις οποίες υιοθετήθηκαν συμφωνίες/πρακτικές θίγουσες τον ανταγωνισμό, θεωρούνται αυξημένης αποδεικτικής ισχύος, όταν ο συντάκτης τους είχε μετάσχει αυτοπροσώπως στις εν λόγω συναντήσεις²⁰⁵.

²⁰² Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-113/04 P, Technische Unie κατά Επιτροπής, Συλλ. 2006, σελ. I 8831, σκ. 165-166 και Γεν ΔΕΕ T-147/09 και T-148/09, *Trelleborg Industrie κατά Επιτροπής*, σκ. 57, με περαιτέρω παραπομπές.

²⁰³ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 1934/2013 σκ. 10 και ΣτΕ 2780/2012, σκ. 6 όπου και παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία.

²⁰⁴ Βλ. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Vesterdorf, όπως υιοθετήθηκαν στις συνεκδ. υποθέσεις T-1/89 κλπ. Rhone-Poulenc SA κ.αλ. κατά Επιτροπής, κεφάλαιο I.E.4.

²⁰⁵ Βλ. ενδεικτικά Γεν ΔΕΕ T-110/07, ό.π., σκ. 54 και ΠΕΚ T-67/00, *JFE Engineering Corp κατά Επιτροπής*, σκ. 207.

125. Προκειμένου η Επιτροπή να στηριχθεί σε ένα μόνο έγγραφο για να αποδείξει την ύπαρξη παράβασης, θα πρέπει η αποδεικτική του αξία να είναι αναμφίβολη και να αποδεικνύει από μόνο του με βεβαιότητα την ύπαρξη παράβασης²⁰⁶. Συναφώς, για την εκτίμηση της αποδεικτικής αξίας ενός εγγράφου πρέπει προπάντων να ελέγχεται η ακρίβεια της περιεχόμενης σ' αυτό πληροφορίας. Πρέπει επομένως να λαμβάνεται υπόψη η προέλευση του εγγράφου, οι περιστάσεις υπό τις οποίες καταρτίστηκε, ο αποδέκτης του και αν, συμφωνά με το περιεχόμενό του, το έγγραφο φαίνεται λογικό και αξιόπιστο²⁰⁷. Η απουσία ημερομηνίας ή υπογραφής από ένα έγγραφο, ή το γεγονός ότι είναι κακογραμμένο ή περιληπτικό, δεν αφαιρεί από το εν λόγω έγγραφο αποδεικτική ισχύ, υπό την απαραίτητη, ωστόσο, προϋπόθεση ότι η προέλευσή του, η πιθανή χρονολογία του, το περιεχόμενό του και οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται μπορούν να καθοριστούν με αρκετή βεβαιότητα κατά τη συνεκτίμηση του συνόλου των στοιχείων της υπόθεσης²⁰⁸.

126. Στο ίδιο πλαίσιο, έγγραφα στοιχεία που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια επιτόπιου ελέγχου που διενεργήθηκε στα γραφεία μίας επιχείρησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως απόδειξη κατά άλλης επιχείρησης. Το γεγονός ότι τα εις βάρος μίας επιχείρησης έγγραφα δεν βρέθηκαν στους χώρους της δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την αποδεικτική τους αξία²⁰⁹. Συναφώς, οι αρχές ανταγωνισμού μπορεί να στηριχθούν, προς απόδειξη της συμπεριφοράς μιας επιχείρησης, στην αλληλογραφία μεταξύ τρίτων και, συνεπώς, είναι αδιάφορο το εάν κατά τη διάρκεια των ελέγχων που διενεργήθηκαν στους χώρους της επιχείρησης δεν βρέθηκε κανένα έγγραφο αποσταλέν από αυτήν²¹⁰. Επιπλέον, το γεγονός ότι δεν γίνεται μνεία της επωνυμίας της επιχείρησης σε ένα έγγραφο δεν συνιστά απόδειξη της μη συμμετοχής της σε σύμπραξη, εφόσον η σύμπραξη αυτή αποδεικνύεται ή επιβεβαιώνεται από άλλα έγγραφα και εφόσον η παράλειψη μνείας δεν μπορεί να προσδώσει διαφορετική έννοια στις έγγραφες αποδείξεις που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για να αποδείξει τη συμμετοχή της στη συμφωνία²¹¹.

127. Εξάλλου, δηλώσεις που αντίκεινται στα συμφέροντα του δηλούντος πρέπει, καταρχήν, να θεωρούνται ως ιδιαιτέρως αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία²¹². Περαιτέρω, έχει

²⁰⁶ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-67/00, ό.π., σκ. 204 και ΠΕΚ Τ-25/95, *Cimenteries CBR κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2000, σελ. II-491, σκ. 1838.

²⁰⁷ Βλ. ΠΕΚ Τ-25/95, ό.π., σκ. 1838.

²⁰⁸ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-303/02, ό.π., σκ. 105-108, και ΠΕΚ Τ-11/89, *Shell κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1992, σελ. II-757, σκ. 86.

²⁰⁹ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-56/99, *Marlines κατά Επιτροπής*, σκ. 57 και Τ-305/94, *LVM κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999, σελ. II-931, σκ. 667.

²¹⁰ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-56/99, ό.π., σκ. 46 και 57, με περαιτέρω παραπομπές.

²¹¹ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-56/99, ό.π., σκ. 28, και 46, με περαιτέρω παραπομπές.

²¹² Βλ. ενδεικτικά Γεν ΔΕΕ Τ-110/07, ό.π., σκ. 54 και ΠΕΚ Τ-67/00, ό.π., σκ. 211-212.

κριθεί ότι οι δηλώσεις νομίμου εκπροσώπου επιχείρησης φέρουν ιδιαίτερη αποδεικτική αξία, υπό την έννοια ότι η αξιοπιστία των απαντήσεων που δίνονται εξ ονόματος μίας επιχειρήσεως αυτής καθεαυτήν, υπερβαίνει την αξιοπιστία της απαντήσεως ενός μέλους του προσωπικού της, γεγονός που ενισχύεται από την επαγγελματική υποχρέωση που υπέχει ο παρέχων τις απαντήσεις αυτές να ενεργεί προς το συμφέρον της επιχείρησης²¹³.

128. Περαιτέρω, πέρα από τις εκδηλώσεις συμπεριφοράς που παρέχουν ευθέως ενδείξεις για την ύπαρξη και το περιεχόμενο μιας σύμπραξης, κατά τα ανωτέρω, αντίστοιχες ενδείξεις για τη διάπραξη παράβασης μπορούν επίσης να συναχθούν, εμμέσως, από την ύπαρξη παράλληλης συμπεριφοράς επιχειρήσεων όταν, συνδυαζόμενη με τις λοιπές συνθήκες και τα στοιχεία της συγκεκριμένης υπόθεσης, δεν μπορεί να εξηγηθεί με άλλο εύλογο τρόπο παρά μόνον ως απόδειξη εναρμονισμένης πρακτικής²¹⁴.

129. Όταν η διαπίστωση παραβάσεως στηρίζεται σε μια τέτοια υπόθεση, ότι δηλαδή τα αποδειχθέντα γεγονότα δεν μπορούν να εξηγηθούν διαφορετικά παρά μόνο σε συνάρτηση με εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ των επιχειρήσεων, αρκεί οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να αποδείξουν τη συνδρομή περιστάσεων που φωτίζουν διαφορετικά τα αποδειχθέντα από την Επιτροπή γεγονότα, καθιστώντας έτσι δυνατή την υποκατάσταση άλλης εύλογης εξήγησης στην εξήγηση βάσει της οποίας η Επιτροπή διαπίστωσε την παράβαση²¹⁵. Τούτη η διαφορετική εξήγηση των πραγματικών περιστατικών έχει σημασία μόνο όταν η Επιτροπή στηρίζεται αποκλειστικά στη συμπεριφορά των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στην αγορά, ενώ καθίσταται άνευ σημασίας όταν η απόδειξη της εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ επιχειρήσεων δεν απορρέει από την απλή διαπίστωση παράλληλων συμπεριφορών στην αγορά, αλλά από έγγραφα από τα οποία προκύπτει ότι οι πρακτικές ήταν το αποτέλεσμα συνεννοήσεως²¹⁶.

130. Συναφώς, έστω κι αν το νόμιμο βάρος απόδειξης της παράβασης φέρει, όπως προεκτέθηκε, η Επιτροπή, τα πραγματικά στοιχεία τα οποία επικαλείται η μία πλευρά μπορεί να είναι ικανά να υποχρεώσουν την άλλη πλευρά να παράσχει μια εξήγηση ή αιτιολογία, ελλείψει της οποίας να επιτρέπεται να συναχθεί ότι η πρώτη πλευρά ανταποκρίθηκε στην υποχρέωσή της. Επομένως, κι αν ακόμη τα περιστατικά που επικαλείται η Επιτροπή δεν αρκούν, αυτά και μόνον, για τη συναγωγή δικαστικού τεκμηρίου, η τέλεση της παράβασης μπορεί να θεωρηθεί αποδεδειγμένη, αν τα περιστατικά αυτά αρκούν για να θεμελιώσουν

²¹³ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-67/00, ό.π., σκ. 205 και 206, με περαιτέρω παραπομπές.

²¹⁴ Βλ. ΣτΕ 1036/2016, σκ. 6, με περαιτέρω παραπομπές σε πάγια εθνική και ενωσιακή νομολογία.

²¹⁵ Βλ. ενδεικτικά Γεν ΔΕΕ Τ-442/08, ό.π., σκ. 99 και Γεν ΔΕΕ Τ-110/07, ό.π., σκ. 49 όπου και περαιτέρω παραπομπές.

²¹⁶ Βλ. ενδεικτικά Γεν ΔΕΕ Τ-442/08, ό.π., σκ. 99 και 101 και Γεν ΔΕΕ Τ-110/07, ό.π., σκ. 51 και 52 όπου και περαιτέρω παραπομπές. Βλ. και ΣτΕ 3859/2013, σκ. 12 και ΣτΕ 3859/2014, σκ. 6 (σελ. 22).

υποχρέωση της ενεχόμενης επιχείρησης να παράσχει μια πειστική εναλλακτική εξήγηση για την συμπεριφορά της και αυτή δεν ανταποκριθεί επιτυχώς στην υποχρέωση αυτή²¹⁷.

▪ **Ενιαίος και διαρκής χαρακτήρας της παράβασης**

131. Κατά πάγια νομολογία, παραβίαση των απαγορευτικών διατάξεων των άρθρων 1 του Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ δεν στοιχειοθετείται μόνο από μεμονωμένη ενέργεια, αλλά και από μία αλληλουχία διαδοχικών πράξεων ή ακόμη και από μια συνεχή, αδιάλειπτη συμπεριφορά, οπότε μπορεί ορθώς να θεωρηθεί ότι τα επιμέρους στοιχεία τους συνθέτουν μια ενιαία παράβαση²¹⁸. Τούτο συντρέπει ανεξαρτήτως του ότι ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς ενεργειών ή η διαρκής αυτή συμπεριφορά θα μπορούσαν να συνιστούν και αφ' εαυτών παράβαση των εν λόγω άρθρων²¹⁹. Όταν οι διάφορες πράξεις εντάσσονται σε ένα «συνολικό σχέδιο», λόγω του ότι επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τη νόθευση του ανταγωνισμού, η Επιτροπή δικαιούται να θεωρήσει τις πράξεις αυτές – μολονότι ενδέχεται να αφορούν ακόμη και σε διαφορετικά προϊόντα, υπηρεσίες ή εδάφη – ως συστατικά στοιχεία μιας ενιαίας συμφωνίας, θίγουσας των ανταγωνισμό και να καταλογίσει την ευθύνη για τις πράξεις αυτές αναλόγως της συμμετοχής στην παράβαση, η οποία λαμβάνεται υπόψη στο σύνολό της²²⁰.

132. Για τη διαπίστωση του ενιαίου χαρακτήρα της παράβασης έχουν ληφθεί υπόψη πολλά κριτήρια όπως, μεταξύ άλλων, η ταύτιση αντικειμένου²²¹, προϊόντων και υπηρεσιών στις οποίες αφορούν οι επίμαχες πρακτικές²²², η σύμπτωση των συμμετεχουσών επιχειρήσεων και των φυσικών προσώπων που τις εκπροσωπούν²²³, η χρήση των ίδιων μεθόδων για την εφαρμογή τους²²⁴ και η ταύτιση του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής των επίμαχων πρακτικών²²⁵. Τυχόν μεταβολή στις πρακτικές τέλεσης της παράβασης, μεταβλητότητα στην

²¹⁷ Βλ. ΣτΕ 2780/2012, σκ. 7, με εκτενείς παραπομπές σε ενωσιακή νομολογία, καθώς και Γεν ΔΕΕ Τ-442/08, ό.π., σκ. 138.

²¹⁸ Βλ. ΓενΔΕΕ Τ-410/09, *Almamet κατά Επιτροπής*, σκ. 152 και νομολογία στην οποία παραπέμπει.

²¹⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C- 49/92 P, *Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni SpA*, Συλλ. 1999, σελ. I-4125, σκ. 81.

²²⁰ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-204/00 P, *Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2004, σελ. I-123, σκ. 258 και 260, ΔΕΚ C-105/04 P *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. I-8725, σκ. 110 και ΔΕΕ C- 441/11 *Επιτροπή κατά Verhuizingen Coppens*, σκ. 41. Βλ. επίσης ΓενΔΕΕ Τ-147/09 και Τ-148 /09, *Trelleborg Industrie κατά Επιτροπής*, σκ. 58.

²²¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, C-113/04 P, *Technische Unie κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. I-8831, σκ. 170 και 171, και ΠΕΚ, Τ-43/02, *Jungbunzlauer κατά Επιτροπής*, σκ. 312.

²²² Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-71/03, *Tokai Carbon κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005, σελ. II-10, σκ.118, 119 και 124, και ΠΕΚ Τ-43/02, ό.π., σκ. 310. Για διαφορετικά προϊόντα βλ. ΓενΔΕΕ Τ- 410/09, ό.π., σκ. 170-175 με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία και ΠΕΚ Τ-15/02, *BASF κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. II-497, σκ.76-77.

²²³ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-43/02, ό.π., σκ. 312 και ΓενΔΕΕ Τ- 410/09, ό.π., σκ. 159 και 175.

²²⁴ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-21/99, *Dansk Rørindustri κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002, σελ. II-1681, σκ. 68, ΓενΔΕΕ Τ-385/06, *Aalberts Industries κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2011, σελ. II-1223, σκ. 91-100 και ΓενΔΕΕ Τ-410/09, ό.π., σκ. 161 και 175.

²²⁵ Βλ. ΓενΔΕΕ Τ-147/09 και Τ-148 /09, ό.π., σκ. 60 και ΓενΔΕΕ Τ- 410/09, ό.π., σκ. 174.

ένταση και στα χαρακτηριστικά τους ή μεταβολή στον αριθμό και την ταυτότητα των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, δεν σηματοδοτεί άνευ άλλου τινός την άρση του ενιαίου χαρακτήρα της παράβασης²²⁶. Τα δε στοιχεία και οι περιστάσεις που κρίνονται συναφή πρέπει να εξετάζονται στο σύνολό τους και όχι μεμονωμένα για την εξαγωγή συμπεράσματος²²⁷.

133. Πέραν των περιστάσεων που προαναφέρθηκαν, συνεκτιμάται περαιτέρω τυχόν προκύπτουσα «σχέση συμπληρωματικότητας» μεταξύ των υπό εξέταση δράσεων, αν και η πλήρωση του κριτηρίου της συμπληρωματικότητας δεν είναι απαραίτητη προκειμένου περισσότερες πρακτικές να συμπεριληφθούν σε ενιαία και διαρκή παράβαση²²⁸. Η έννοια της συμπληρωματικότητας αφορά κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας προκύπτει ότι κάθε μία από τις επίμαχες δράσεις αποσκοπεί στην αντιμετώπιση μιας ή περισσότερων συνεπειών της κανονικής λειτουργίας του ανταγωνισμού, καθώς και ότι αυτές συνδυαζόμενες συμβάλλουν, μέσω της αλληλεπιδράσεώς τους, στην επέλευση του συνόλου των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων που επιδίωκαν οι μετέχοντες σ' αυτές, στο πλαίσιο ενός συνολικού σχεδίου, το οποίο είχε έναν ενιαίο σκοπό. Η συμπληρωματικότητα αυτή μπορεί να επαληθεύεται από στοιχεία και κριτήρια όπως τα προαναφερθέντα, ιδίως δε αναφέρονται «*το χρονικό διάστημα εφαρμογής, το περιεχόμενο (περιλαμβανομένων των χρησιμοποιούμενων μεθόδων) και, συνακόλουθα, ο σκοπός των διαφορών υπό εξέταση συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών*»²²⁹.

134. Το ζήτημα της χρονικής συνέχειας ή ενότητας των επιμέρους συστατικών της στοιχείων σταθμίζεται επίσης ως ένδειξη για τη διαπίστωση ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως. Προκαταρκτικά, επισημαίνεται σχετικά ότι τόσο η ύπαρξη πρακτικής ή συμφωνίας που θίγει τον ανταγωνισμό, όσο και η διάρκεια μιας αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφοράς, καθώς και το χρονικό διάστημα εφαρμογής μιας συμφωνίας συνομολογηθείσας κατά παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού μπορεί να συνάγεται, σύμφωνα με πάγια νομολογία, και από ορισμένο αριθμό συμπτώσεων και

²²⁶ Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ T-385/06, ό.π., σκ.101-106, επικυρωθείσα από ΔΕΕ C-287/11 P, *Επιτροπή κατά Aalberts Industries κ.λπ.*

²²⁷ Βλ. ΓενΔΕΕ T-259/02, *Raiffeissen Zentralbank Osterreich κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. II-5169, σκ. 121.

²²⁸ Βλ. ΔΕΕ C-239/11 P, C-489/11P και 498/11 P, *Siemens AG, Mitsubishi Electric Corp. and Toshiba Corp. κατά Επιτροπής*, σκ. 247-248.

²²⁹ Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ T-446/05, *Amman & Sohne και Cousin Filterie κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2010, σελ. II-1255, σκ. 92 και ΓενΔΕΕ T- 410/09, ό.π., σκ. 154, με περαιτέρω παραπομπές.

ενδείξεων οι οποίες, συνολικά θεωρούμενες, μπορούν να αποτελέσουν, ελλείψει άλλης εύλογης εξήγησης, απόδειξη περί παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού²³⁰.

135. Υπ' αυτό το πρίσμα ακόμα κι όταν η αρχή ανταγωνισμού ενδεχομένως δεν είναι σε θέση να προσκομίσει αποδείξεις για το αδιάλειπτο μιας συνεχούς παράβασης, μια τέτοια διαπίστωση είναι δυνατόν να στηριχθεί σε αντικειμενικά και συγκλίνοντα στοιχεία. Στο πλαίσιο παραβάσεως που εκτείνεται σε πλείστα όσα έτη, το γεγονός ότι οι εκφάνσεις της συμπράξεως ανάγονται σε διαφορετικές περιόδους, που μπορεί να χωρίζονται μεταξύ τους με κατά το μάλλον ή ήττον μεγάλα χρονικά διαστήματα, δεν έχει σημασία για την ύπαρξη της συμπράξεως αυτής, αρκεί οι διάφορες πράξεις που αποτελούν μέρος της παραβάσεως να έχουν μόνο ένα σκοπό και να εντάσσονται στο πλαίσιο μιας ενιαίας και διαρκούς παράβασης²³¹. Εντούτοις, επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με την αρχή της νομικής ασφάλειας, όταν δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν άμεσα τη διάρκεια μιας παράβασης, η αρχή ανταγωνισμού θα πρέπει να στηρίζεται τουλάχιστον σε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί λογικά να γίνει δεκτό ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών²³². Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις που η χρονική απόσταση μεταξύ δυο αποδεδειγμένων αντιανταγωνιστικών ενεργειών είναι τέτοια ώστε να μπορεί εύλογα να υποστηριχθεί ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών, η διαπιστωθείσα διαρκής παράβαση δεν διακόπτεται για το μεσοδιάστημα κατά το οποίο δεν έχουν βρεθεί αποδεικτικά στοιχεία.

136. Για τη συναγωγή συμπερασμάτων ως προς τη διακοπή ή μη της συνέχειας μίας παράβασης στη βάση του διαρρεύσαντος μεταξύ δύο διαδοχικών εκδηλώσεων της παράβασης αυτής χρόνου, σταθμίζεται το σύνολο των ιδιαίτερων πραγματικών περιστάσεων της κάθε υπόθεσης και ιδίως η ιδιαίτερη φυσιολογία της σύμπραξης και το πλαίσιο της λειτουργίας της²³³.

²³⁰ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C-113/04 P, ό.π., σκ. 165-166 και Γεν ΔΕΕ T-147/09 και T-148/09, ό.π., σκ. 57, με περαιτέρω παραπομπές.

²³¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-113/04 P, ό.π., σκ. 169 και ΓενΔΕΕ T-147/09 και T-148/09, ό.π., σκ. 59 και 61 με περαιτέρω παραπομπές.

²³² Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ T-377/06, *Comap κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2011, σελ. II-1115, σκ. 60 και ΓενΔΕΕ T-147/09 και T-148/09, ό.π., σκ. 53 με περαιτέρω παραπομπές.

²³³ Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ T-18/05, *IMI κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2010, σελ. II-1769, σκ. 89επ και ΓενΔΕΕ T-208/08, *Gosselin Group κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2011, σελ. II-3639, σκ. 165. Συνέκρινε ΔΕΚ C-65/02 P, *ThyssenKrupp κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005, σελ. I-6773, σκ. 30-39 (στην εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο εκτιμώντας τα στοιχεία για τον προσδιορισμό της διάρκειας της υπό εξέταση συμπράξεως θεώρησε μία και μόνη σύσκεψη των εμπλεκόμενων, κατά την οποία αποφάσισαν τη χρήση ταυτόσημων τιμών αναφοράς, ως βάση ενός συνολικού σχεδίου, και συνακόλουθα μίας ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως, τετραετούς διάρκειας, ενόψει του γεγονότος ότι το αντικείμενο της συμφωνίας που συνήφθη σ' αυτή τη μοναδική σύσκεψη καθόρισε τη συμπεριφορά των εμπλεκόμενων στο καρτέλ επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια όλης αυτής της τετραετίας),

137. Προκειμένου να αποδειχθεί η συμμετοχή και να καταλογισθεί η ευθύνη για ενιαία και διαρκή παράβαση, απαιτείται, πέραν της ύπαρξης συνολικού σχεδίου με το οποίο επιδιώκεται κοινός σκοπός, η συνδρομή στο πρόσωπο κάθε εμπλεκόμενης επιχείρησης πρόσθετων υποκειμενικών στοιχείων και συγκεκριμένα απαιτείται να καταδειχθεί ότι η επιχείρηση είχε την πρόθεση να συμβάλει με τη συμπεριφορά της στον κοινό σκοπό (εν γνώσει της συμμετοχή στο κοινό σχέδιο) και ότι γνώριζε τις συγκεκριμένες ενέργειες που σχεδίαζαν ή στις οποίες προέβαιναν άλλες επιχειρήσεις κατά την επιδίωξη του κοινού σκοπού ή τουλάχιστον μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο (αποδεδειγμένη ή τεκμαιρόμενη γνώση παραβατικών συμπεριφορών των λοιπών συμμετεχόντων)²³⁴. Πληρουμένων των προϋποθέσεων αυτών μία επιχείρηση, ακόμη κι αν δεν έχει συμμετάσχει άμεσα παρά σε μέρος μόνο των παραβατικών συμπεριφορών των λοιπών εμπλεκόμενων, ευθύνεται για το σύνολο των συμπεριφορών που συνθέτουν την ενιαία παράβαση²³⁵.

138. Σημειωτέον ότι η συνδρομή του υποκειμενικού στοιχείου της εν γνώσει συμμετοχής της επιχείρησης στο συνολικό σχέδιο των εμπλεκόμενων μπορεί να προκύπτει κι από τη συμμετοχή της επιχείρησης σε ένα τουλάχιστον μέτρο εφαρμογής της συμπραξιακής πρακτικής²³⁶, ενώ η ασύμμετρη συμμετοχή της στα συστατικά στοιχεία της σύμπραξης ή το γεγονός ότι έχει ενδεχομένως διαδραματίσει ή σσονα ρόλο στις πτυχές που έχει συμμετάσχει, συνιστούν στοιχεία που δύναται να συνεκτιμηθούν μόνο κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης στο στάδιο επιμέτρησης του προστίμου, χωρίς να ασκούν επιρροή στη στοιχειοθέτηση της παράβασης²³⁷. Αντιστρόφως, στην περίπτωση που δεν συντρέχει ή δεν αποδεικνύεται το ανωτέρω υποκειμενικό στοιχείο στο πρόσωπο έκαστης των συμμετεχουσών ως προς όλες τις εκφάνσεις της ενιαίας παράβασης, τότε μπορεί να

ΓενΔΕΕ Τ-147/09 και 148/09, ό.π., σκ. 68-70 (στην εν λόγω υπόθεση (Marine Hoses), μία περίοδος δεκαοκτώ (18) μηνών, κατά τη διάρκεια της οποίας δεν προέκυπτε κανένα αντικειμενικό και συγκλίνον στοιχείο συμμετοχής σε επαφές, ήταν επαρκής, ώστε να θεωρηθεί ότι η συνέχεια της παράβασης διεκόπη κι ότι δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως διαρκής) καθώς και ΓενΔΕΕ Τ-439/07, *Coats Holdings κατά Επιτροπής*, [2012], σκ. 152 (όπου έγινε δεκτό ότι ένα χρονικό κενό έντεκα (11) ετών δεν σηματοδοτούσε τη διακοπή της σύμπραξης κατά το διάστημα αυτό, ενόψει των ειδικών περιστάσεων της υπόθεσης και ιδίως ενόψει της φυσιογνωμίας της υπό εξέταση σύμπραξης ως συμφωνίας καταμερισμού αγορών).

²³⁴ Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ Τ-204/08 και Τ-212/08, *Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2011, σελ. Π-3569, σκ. 34-37, με περαιτέρω παραπομπές, επικυρωθείσα με ΔΕΕ C-444/11P, *Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής*, σκ. 49 επ.

²³⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C- 441/11 P, *Επιτροπή κατά Verhuizingen Coppens*, σκ. 43.

²³⁶ Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ Τ-25/95, ό.π., σκ. 4123.

²³⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C- 441/11 P, ό.π., σκ. 45 με περαιτέρω παραπομπές. Βλ. επίσης ΓενΔΕΕ Τ-385/06, ό.π., σκ. 90 και ΓενΔΕΕ Τ- 410/09, ό.π., 155.

καταλογίζεται ευθύνη μόνο για το μέρος της ενιαίας παράβασης, στο οποίο κάθε μία μετείχε και για το οποίο πληρούνται οι υποκειμενικοί όροι του καταλογισμού²³⁸.

139. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως, επιτρέπεται η επιβολή από την αρχή ανταγωνισμού ενός προστίμου για το σύνολο της ληφθείσας υπόψη παραβατικής περιόδου, αντί της επιβολής κύρωσης ανά μία ξεχωριστή μεμονωμένη παράβαση. Ως ημερομηνία ενάρξεως της προθεσμίας παραγραφής της εξουσίας της αρχής ανταγωνισμού να επιβάλει κυρώσεις ορίζεται η ημερομηνία από την οποία έπαυσε η διαρκής παράβαση²³⁹.

9 ΑΝΤΙΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΚΣΣΕ 2009 ΚΑΙ 2010

9.1 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

140. Με την υπ' αριθ. πρωτ. οικ. 30440/8.5.2006 εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας²⁴⁰, ορίζεται ότι στο κείμενο των συμβάσεων που συνάπτουν οι υπηρεσίες του Δημοσίου τόσο με εταιρείες SECURITY, όσο και με τα συνεργεία καθαριότητας για παροχή υπηρεσιών φύλαξης και καθαριότητας των δημοσίων κτιρίων, θα πρέπει να περιλαμβάνεται ως βασικός όρος «*η υποχρέωση της αναδόχου εταιρείας για την απαρύγκλιτη τήρηση των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας, δηλαδή καταβολή των νόμιμων αποδοχών, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι κατώτερες των προβλεπομένων από την οικεία (κλαδική) ΣΣΕ, τήρηση του νόμιμου ωραρίου, ασφαλιστική κάλυψη, όροι υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων κ.λ.π. Σε περίπτωση δε που διαπιστωθεί παράβαση του ανωτέρω όρου θα καταγγέλλεται η σύμβαση με την ανάδοχο εταιρεία*». Σε συμπλήρωση της ανωτέρω εγκυκλίου εκδόθηκε η υπ' αριθ. πρωτ. οικ. 31262/16.11.2006 εγκύκλιος του Υπουργείου Εργασίας, δια της οποίας επισημαίνεται περαιτέρω ότι «*[...] οι οικονομικοί όροι που περιλαμβάνονται στις προκηρύξεις των διαγωνισμών Φορέων του Δημοσίου Τομέα για την ανάδειξη αναδόχου εργολάβου υπηρεσιών φύλαξης, καθαριότητας κλπ, καλύπτουν το πραγματικό κόστος των νόμιμων αποδοχών των εργαζομένων, όπως αυτές ορίζονται από τις οικείες Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας (Σ.Σ.Ε.) ή Διαιτητικές Αποφάσεις (Δ.Α.) [...]*».

²³⁸ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ C- 441/11 P, ό.π., σκ. 44 και ΓενΔΕΕ T-587/08, *Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής*, σκ. 642-647.

²³⁹ Βλ. ΓενΔΕΕ T-147/09 και 148 /09, ό.π., σκ. 62. Βλ. επίσης τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα Κοσμά στην υπόθεση C- 49/92 P, *Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni SpA*, σκ. 80. Βλ. και άρθρο 42 Ν. 3959/2011.

²⁴⁰ Η εν λόγω εγκύκλιος εκδόθηκε προς διασφάλιση των νομίμων δικαιωμάτων των εργαζομένων, με αφορμή καταγγελία της Ομοσπονδίας Υπαλλήλων Προσωπικού Ασφάλειας Ελλάδος ότι οι εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφάλειας και φύλαξης (SECURITY), οι οποίες δραστηριοποιούνται και στον χώρο του Δημοσίου, δεν καταβάλλουν στο προσωπικό τους τις νόμιμες αποδοχές, που προβλέπονται από την οικεία ΣΣΕ.

141. Με την έκδοση του Ν. 3863/2010²⁴¹, προβλέφθηκε νομοθετικά η υποχρέωση συμμόρφωσης με την ισχύουσα κάθε φορά Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (εφεξής και ως «ΣΣΕ») τόσο από πλευράς υποψηφίου αναδόχου όσο και από πλευράς αναθέτουσας αρχής²⁴². Στο άρθρο 68 του ως άνω νόμου, θεσπίζεται ένα πλαίσιο κανόνων προς διασφάλιση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, οι οποίοι απασχολούνται μέσω εταιριών παροχής υπηρεσιών – εργολάβων στο Δημόσιο, Ν.Π.Δ.Δ. ΟΤΑ, καθώς και σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, όπως και σε φυσικά πρόσωπα²⁴³. Ειδικότερα, ορίζεται ότι όταν η εκάστοτε αναθέτουσα δημόσια αρχή προβαίνει σε απευθείας ανάθεση ή προκήρυξη διαγωνισμού για την ανάθεση παροχής υπηρεσιών φύλαξης, υποχρεούται να ζητά από τους υποψήφιους εργολάβους να αναφέρουν στην προσφορά τους, μεταξύ άλλων, τη ΣΣΕ, στην οποία τυχόν υπάγονται οι εργαζόμενοι²⁴⁴. Αντίστοιχα, οι εταιρείες παροχής υπηρεσιών φύλαξης υποχρεούνται, επί ποινή αποκλεισμού, να εξειδικεύουν σε χωριστό κεφάλαιο της προσφοράς τους, μεταξύ άλλων, την αντίστοιχη ΣΣΕ και να επισυνάπτουν αντίγραφο της, ενώ επίσης θα πρέπει να υπολογίζουν εύλογο ποσοστό διοικητικού κόστους παροχής των υπηρεσιών τους, των αναλωσίμων, του εργολαβικού τους κέρδους και των νόμιμων υπέρ Δημοσίου και τρίτων κρατήσεων²⁴⁵. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα στις επιτροπές αξιολόγησης των προσφορών να αξιολογούν με επαρκή στοιχεία τις προσφορές και να μην παρατηρείται το φαινόμενο το συνολικό ποσό της προσφοράς να είναι μικρότερο εκείνου του

²⁴¹ «Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις» (ΦΕΚ Α' 115/15.7.2010).

²⁴² Βλ. και υπ' αριθ. πρωτ. οικ. 31372/9.8.2010 εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας, η οποία εκδόθηκε κατόπιν της εν λόγω νομοθετικής προβλέψεως και σε συνέχεια των ως άνω εγκυκλίων, στην οποία επισημαίνονται τα νέα στοιχεία που σύμφωνα με το νόμο θα αναγράφονται στις σχετικές συμβάσεις του Δημοσίου με εταιρείες SECURITY και συνεργεία καθαριότητας.

²⁴³ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου ««Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις», σελ. 30.

²⁴⁴ Βλ. άρθρο 68 παρ. 1 Ν. 3863/2010, όπως ισχύει: «*Η εκάστοτε αναθέτουσα αρχή, δηλαδή το Δημόσιο, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.), οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), οι φορείς και οι οργανισμοί του δημοσίου τομέα, όπως αυτός προσδιορίζεται από τις οικείες διατάξεις, η οποία (αρχή) αναθέτει απευθείας ή προκηρύσσει διαγωνισμό για την ανάθεση παροχής υπηρεσιών καθαρισμού ή/και φύλαξης, υποχρεούται να ζητά από τις εταιρείες παροχής υπηρεσιών καθαρισμού ή/και φύλαξης (εργολάβοι) να αναφέρουν στην προσφορά τους, εκτός των άλλων, τα εξής:*

α) Τον αριθμό των εργαζομένων που θα ασχοληθούν με το έργο.

β) Τις ημέρες και τις ώρες εργασίας.

γ) Τη συλλογική σύμβαση εργασίας στην οποία τυχόν υπάγονται οι εργαζόμενοι.

δ) Το ύψος του προϋπολογισμένου ποσού που αφορά τις πάσης φύσεως νόμιμες αποδοχές αυτών των εργαζομένων.

ε) Το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών με βάση τα προϋπολογισθέντα ποσά.

στ) Τα τετραγωνικά μέτρα καθαρισμού ανά άτομο, όταν πρόκειται για καθαρισμό χώρων.»

²⁴⁵ Βλ. άρθρο 68 παρ. 1 Ν. 3863/2010, όπως ισχύει: «*...Οι εταιρείες παροχής υπηρεσιών καθαρισμού ή/και φύλαξης (εργολάβοι) υποχρεούνται, με ποινή αποκλεισμού, να εξειδικεύουν σε χωριστό κεφάλαιο της προσφοράς τους τα ως άνω στοιχεία. Στην προσφορά τους πρέπει να υπολογίζουν εύλογο ποσοστό διοικητικού κόστους παροχής των υπηρεσιών τους, των αναλωσίμων, του εργολαβικού τους κέρδους και των νόμιμων υπέρ Δημοσίου και τρίτων κρατήσεων. Επιπροσθέτως, υποχρεούνται να επισυνάπτουν στην προσφορά αντίγραφο της συλλογικής σύμβασης εργασίας στην οποία τυχόν υπάγονται οι εργαζόμενοι.»*

μισθολογικού κόστους²⁴⁶. Περαιτέρω, προβλέπεται ότι στη σύμβαση που συνάπτει η εκάστοτε αναθέτουσα αρχή με τους εργολάβους πρέπει να περιλαμβάνεται, επί ποινή ακυρότητας της σύμβασης και απόρριψης της δαπάνης πληρωμής, αναφορά στη ΣΣΕ στην οποία τυχόν υπάγονται οι εργαζόμενοι καθώς και ειδικός όρος για την εφαρμογή των διατάξεων της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας και της νομοθεσίας περί υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων και πρόληψης επαγγελματικού κινδύνου²⁴⁷. Αντίστοιχες νομοθετικές προβλέψεις ισχύουν και για τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που απασχολούν πάνω από 50 άτομα, εφόσον προβαίνουν σε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος με διακήρυξη. Ακόμα όμως και στην περίπτωση που δεν υποχρεούνται σε δημόσια διακήρυξη αλλά η ανάθεση γίνεται απευθείας, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις οφείλουν να συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, στην υπογραφείσα σύμβαση, ως προϋπόθεση εγκυρότητάς της και έγκρισης της δαπάνης πληρωμής, ρητή αναφορά στη συλλογική σύμβαση εργασίας των εργαζομένων, καθώς και ειδικό όρο για την εφαρμογή των διατάξεων της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας και της νομοθεσίας περί υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων και πρόληψης επαγγελματικού κινδύνου²⁴⁸.

142. Στόχος των ως άνω διατάξεων είναι η διασφάλιση των εργασιακών και των ασφαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων που απασχολούνται μέσω εταιριών παροχής υπηρεσιών - εργολάβων καθαρισμού ή/και φύλαξης, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Αιτιολογική βάση για τη θέσπιση των ως άνω προβλέψεων αποτέλεσε το γεγονός ότι στη συγκεκριμένη αγορά εργασίας, η έλλειψη σχετικού ρυθμιστικού νομοθετικού πλαισίου οδήγησε στην καταπάτηση στοιχειωδών δικαιωμάτων εργασίας, όπως είναι η μη καταβολή νόμιμου μισθού, η παραβίαση του νομίμου ωραρίου και η έξαρση της ανασφάλιστης εργασίας²⁴⁹.

143. Με βάση το ανωτέρω νομοθετικό πλαίσιο, προκύπτει ότι η εκάστοτε ισχύουσα ΣΣΕ ανάγεται σε καθοριστικό παράγοντα της διαδικασίας διεξαγωγής διαγωνισμών για την ανάθεση παροχής υπηρεσιών φύλαξης, καθώς οι προβλεπόμενες σε αυτή νόμιμες αποδοχές

²⁴⁶ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση, ό.π., σελ. 31.

²⁴⁷ Βλ. άρθρο 68 παρ. 3 (πρώην 2) Ν. 3863/2010, όπως ισχύει: «Στη σύμβαση που συνάπτει η εκάστοτε αναθέτουσα αρχή με τους εργολάβους περιλαμβάνονται τα στοιχεία α έως στ της πρώτης παραγράφου, καθώς και ειδικός όρος για την εφαρμογή των διατάξεων της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας και της νομοθεσίας περί υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων και πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου. Όταν δεν αναφέρονται τα ανωτέρω στοιχεία και όροι, η σύμβαση είναι άκυρη και απορρίπτεται η δαπάνη πληρωμής».

²⁴⁸ Βλ. άρθρο 68 παρ. 6 (πρώην 5) Ν. 3863/2010, όπως ισχύει: «Στις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που απασχολούν πάνω από πενήντα (50) άτομα και υποχρεούνται από την κείμενη νομοθεσία, τον οργανισμό ή τον κανονισμό τους να προβαίνουν σε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος με διακήρυξη, εφαρμόζονται οι προηγούμενες παράγραφοι. Όταν δεν έχουν τέτοια υποχρέωση και συνάπτουν σύμβαση εργολαβίας του περιεχομένου της παραγράφου 1, εφαρμόζονται οι παράγραφοι 2, 3 και 4 του παρόντος άρθρου». Βλ. και αιτιολογική έκθεση, ό.π., σελ. 31.

²⁴⁹ Βλ. αιτιολογική έκθεση, ό.π., σελ. 30.

λειτουργούν εκ του νόμου ως κατώτατο μισθολογικό κόστος στο πλαίσιο των υποβαλλόμενων προσφορών των υποψηφίων αναδόχων που τυχόν δεσμεύονται από αυτή.

144. Επιπροσθέτως, με την καθιέρωση της υποχρέωσης των εργολάβων να συνυπολογίζουν στην εκάστοτε προσφορά τους εύλογο ποσοστό διοικητικού κόστους, αναλωσίμων και εργολαβικού οφέλους αποτυπώνεται η βούληση του νομοθέτη να διασφαλίσει ότι το προβλεπόμενο στις σχετικές ΣΣΕ κατώτατο μισθολογικό κόστος δεν θα ταυτίζεται με το τελικό ποσό της προσφοράς, αλλά ότι κάθε υποψήφιος ανάδοχος θα λαμβάνει υπόψη και θα αθροίζει στην προσφορά του τα ως άνω κόστη, κατά την ελεύθερη κρίση του, σύμφωνα με τις επιχειρηματικές του ανάγκες, αναλαμβάνοντας και το βάρος του επιχειρηματικού κινδύνου κατά τη διαμόρφωση της τιμής της προσφοράς της²⁵⁰.

9.2 ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

▪ Γενικό Πλαίσιο

145. Αναφορικά με το θεσμό των ΣΣΕ, σε συνδυασμό του άρθρου 22 παρ. 2 του Συντάγματος και των διατάξεων του Ν. 1876/1990²⁵¹, όπως ισχύει, συνάγονται τα ακόλουθα.

146. Οι ΣΣΕ κατοχυρώνονται συνταγματικά και λειτουργούν συμπληρωματικά στους γενικούς όρους εργασίας, οι οποίοι ρυθμίζονται από τους σχετικούς νόμους²⁵². Συνάπτονται μεταξύ συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και εργοδοτών ή και μεμονωμένου εργοδότη²⁵³, καταρτίζονται εγγράφως κατόπιν διαπραγματεύσεων²⁵⁴, υπόκεινται σε συγκεκριμένους κανόνες δημοσιότητας²⁵⁵ και ρυθμίζουν κατά κύριο λόγο τους όρους, τις συνθήκες και την αμοιβή εργασίας των εργαζομένων²⁵⁶. Κατά τη σύναψη των ΣΣΕ, οι

---

²⁵⁰ Βλ. ενδεικτικά και Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 873/2010 σκ. 7, περαιτέρω παραπομπές σε πάγια νομολογία, σύμφωνα με την οποία: «*δεδομένου ότι, κατά κοινή αντίληψη, λειτουργικό κόστος μιας επιχείρησης δεν αποτελεί μόνο το κόστος αμοιβής των εργαζομένων, στην οικονομική προσφορά των διαγωνιζομένων θα πρέπει, καταρχήν, να ενσωματώνεται ένα ποσό, το οποίο αντιστοιχεί στις λοιπές λειτουργικές δαπάνες της επιχείρησης, ενώ, περαιτέρω, θα πρέπει να συνυπολογίζεται και ένα εύλογο περιθώριο κέρδους*». Κατά την ίδια ως άνω νομολογία αναπόκειται στην αναθέτουσα αρχή να εξετάσει αν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις που καθιστούν δυνατή την υποβολή προσφοράς χωρίς να συνυπολογίζονται οι εν λόγω δαπάνες, βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 1297/2009, σκ. 7 «*Σε περίπτωση, επομένως, υποβολής οικονομικής προσφοράς που καλύπτει μόνον το εργατικό κόστος, οφείλει η αναθέτουσα αρχή να εξετάσει εάν στο πρόσωπο του διαγωνιζόμενου συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις, οι οποίες καθιστούν δυνατή την υποβολή προσφοράς, χωρίς να συνυπολογίζονται οι δαπάνες, οι οποίες αντιστοιχούν στο εν γένει λειτουργικό κόστος της επιχειρήσεως, ούτε να καταλείπεται ένα εύλογο περιθώριο κέρδους*». Βλ. και κατωτέρω ανάλυση παρ. 222επ.

²⁵¹ «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 27/8.3.1990).

²⁵² Βλ. άρθρο 22 παρ. 2 Συντάγματος, όπου ορίζεται: «*Με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με τους κανόνες που θέτει η διαιτησία*».

²⁵³ Βλ. άρθρο 6 παρ. 1 Ν. 1876/1990.

²⁵⁴ Βλ. άρθρο 4 Ν. 1876/1990.

²⁵⁵ Βλ. άρθρο 5 Ν. 1876/1990.

²⁵⁶ Βλ. Γιώργος Λεβέντης, *Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο*, 2^η Έκδοση, Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας, 2007, σελ. 33.

συνδικαλιστικές οργανώσεις ασκούν νομοθετική (κανονιστική) εξουσία κατά παραχώρηση του Κράτους²⁵⁷. Ως εκ τούτου, οι κανονιστικοί όροι των ΣΣΕ έχουν άμεση και αναγκαστική ισχύ ουσιαστικού νόμου και, αφενός υπερσχύουν δυσμενέστερων τυπικών νόμων, αφετέρου υποχωρούν έναντι τυχόν ευνοϊκότερων ρυθμίσεων της ατομικής σύμβασης εργασίας, λόγω της μεγαλύτερης παρεχόμενης προστασίας των εργαζομένων²⁵⁸.

147. Μια από τις βασικές διακρίσεις των ΣΣΕ είναι σε εθνικές γενικές ΣΣΕ (εφεξής και ως «ΕΓΣΣΕ») που αφορούν στους εργαζόμενους όλης της χώρας και σε εθνικές κλαδικές ΣΣΕ (εφεξής και ως «ΕΚΣΣΕ» ή «ΚΣΣΕ») που αφορούν στους εργαζόμενους περισσότερων ομοειδών ή συναφών εκμεταλλεύσεων ή επιχειρήσεων όλης της χώρας²⁵⁹. Οι ΚΣΣΕ συνάπτονται αφενός από πρωτοβάθμιες ή δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις που καλύπτουν εργαζομένους ανεξάρτητα από το επάγγελμα ή την ειδικότητά τους, ομοειδών ή συναφών επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου και αφετέρου από εργοδοτικές οργανώσεις²⁶⁰. Οι μεμονωμένοι εργοδότες συνάπτουν επιχειρησιακές ΣΣΕ με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις ή απλές ενώσεις προσώπων της επιχείρησής τους και εφόσον αυτές ελλείπουν με τις αντίστοιχες πρωτοβάθμιες κλαδικές οργανώσεις²⁶¹. Σε αντίθεση με τις ΕΓΣΣΕ που καθορίζουν τους ελάχιστους όρους εργασίας που ισχύουν για τους εργαζόμενους όλων των ειδικοτήτων όλης της χώρας - ανεξαρτήτως από το εάν είναι μέλη ή όχι σωματείων - οι λοιπές ΣΣΕ, όπως οι ΚΣΣΕ, δεσμεύουν, καταρχήν, μόνο τους εργαζόμενους και εργοδότες που είναι μέλη των συμβαλλόμενων συνδικαλιστικών οργανώσεων, τον εργοδότη που συνάπτει ΣΣΕ ατομικά και τους εργοδότες που συνάπτουν ΣΣΕ με κοινό εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπο ή εκπροσώπους²⁶². Συνδικαλιστικές οργανώσεις και εργοδότες που δεν δεσμεύονται κατά τα ανωτέρω από ΣΣΕ μπορούν να προσχωρήσουν από κοινού σε ΣΣΕ που αφορά την κατηγορία τους²⁶³. Επιπροσθέτως δε, προκειμένου για ΣΣΕ που δεσμεύει ήδη τους εργοδότες που απασχολούν το 51% των εργαζομένων του κλάδου ή του επαγγέλματος, υπάρχει η δυνατότητα ο Υπουργός Εργασίας, μετά από γνώμη του Ανώτατου Συμβουλίου Εργασίας, να επεκτείνει την εν λόγω ΕΚΣΣΕ και να την κηρύξει γενικώς υποχρεωτική για όλους του εργαζόμενους του κλάδου ή του επαγγέλματος. Την επέκταση μπορεί να ζητήσει

²⁵⁷ ΑΠ 56/2012, σκ. 1.

²⁵⁸ Βλ. άρθρο 7 Ν. 1876/1990.

²⁵⁹ Βλ. άρθρο 3 παρ. 1 Ν. 1876/1990.

²⁶⁰ Βλ. άρθρο 3 παρ. 4 Ν. 1876/1990. Ειδικά για τους εργαζόμενους στον κλάδο των τραπεζών οι κλαδικές συμβάσεις δύναται να συνάπτονται και από μεμονωμένους εργοδότες, οι οποίοι εκπροσωπούνται από κοινό εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπο ή εκπροσώπους υπό ορισμένες ειδικά προβλεπόμενες στην εν λόγω διάταξη προϋποθέσεις.

²⁶¹ Βλ. άρθρο 3 παρ. 5 Ν. 1876/1990.

²⁶² Βλ. άρθρο 8 παρ. 1 και 2 Ν. 1876/1990.

²⁶³ Βλ. άρθρο 11 παρ. 1 Ν. 1876/1990, όπου και προβλέπεται αναλυτικά η διαδικασία προσχώρησης και οι κανόνες δημοσιότητας που τη διέπουν.

και αρμόδια συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων ή των εργοδοτών με αίτησή της, που υποβάλλει στον αρμόδιο Υπουργό²⁶⁴.

148. Η ισχύς της ΣΣΕ αρχίζει από την ημέρα κατάθεσής της στην αρμόδια υπηρεσία και λήγει με την πάροδο του χρόνου που συμφωνήθηκε ή με καταγγελία. Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να ορίσουν για τη ΣΣΕ αναδρομική ισχύ έως την ημέρα της λήξης ή της καταγγελίας της προηγούμενης ΣΣΕ, από την οποία αρχίζει να υπολογίζεται η διάρκειά της και, σε περίπτωση που δεν υπάρχει προηγούμενη ΣΣΕ, από την έναρξη των διαπραγματεύσεων²⁶⁵. Οι κανονιστικοί όροι ΣΣΕ που έληξε ή καταγγέλθηκε, εξακολουθούν να ισχύουν επί ένα εξάμηνο και εφαρμόζονται και στους εργαζόμενους που προσλαμβάνονται στο διάστημα αυτό. Μετά την πάροδο του εξαμήνου οι υφιστάμενοι όροι εργασίας εξακολουθούν να ισχύουν μέχρις ότου λυθεί ή τροποποιηθεί η ατομική σχέση εργασίας²⁶⁶.

▪ Περιεχόμενο των ΣΣΕ

149. Το περιεχόμενο των ΣΣΕ διακρίνεται σε κανονιστικό και ενοχικό. Το κανονιστικό μέρος είναι το κρίσιμο περιεχόμενο της ΣΣΕ, αφού αυτό ρυθμίζει κατά τρόπο υποχρεωτικό

²⁶⁴ Βλ. άρθρο 11 παρ. 2 και 3 Ν. 1876/1990, όπως ίσχυε. Σημειωτέον ότι η εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων των παρ. 2 και 3 άρθρου 11 Ν. 1876/1990, όπως ίσχυε, περί επέκτασης της εφαρμογής των ΣΣΕ, ήταν σε αναστολή κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής, σύμφωνα με το άρθρο 37 παρ. 6 Ν. 4024/2011 (ΦΕΚ Α' 226/27.10.2011). Περαιτέρω, σύμφωνα με την ισχύουσα μορφή του άρθρου 11 παρ. 2 Ν. 1876/1990, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από το άρθρο 56 Ν. 4635/2019 (ΦΕΚ Α 167/30.10.2019) προβλέφθηκε πιο αναλυτικά η διαδικασία επέκτασης εφαρμογής των ΣΣΕ: «[...] 2.1. Για την επέκταση συλλογικής σύμβασης εργασίας ή διαιτητικής απόφασης απαιτείται:

α) αίτηση που υποβάλλεται από οποιοδήποτε από τους δεσμευόμενους από αυτή προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

β) τεκμηριωμένη επιπτώσεως της επέκτασης στην ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση και κοινοποίηση αυτής στο Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας.

2.2. Το Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας γνωμοδοτεί αιτιολογημένα προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, λαμβάνοντας υπόψη:

α) την αίτηση για επέκταση,

β) την τεκμηριωμένη βεβαίωση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου ότι η συλλογική ρύθμιση δεσμεύει ήδη εργοδότες, που απασχολούν ποσοστό μεγαλύτερο του 50% των εργαζομένων του κλάδου ή του επαγγέλματος και

γ) το πόρισμα διαβούλευσης των δεσμευόμενων μερών, ενώπιον του Ανωτάτου Συμβουλίου Εργασίας, για την αναγκαιότητα της επέκτασης και τις επιπτώσεις της στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, τη λειτουργία του ανταγωνισμού και την απασχόληση [...]».

²⁶⁵ Βλ. άρθρο 9 παρ. 2 και 3 Ν. 1876/1990.

²⁶⁶ Βλ. άρθρο 9 παρ. 4 και 5 Ν. 1876/1990, όπως ίσχυε, όπου προβλέπεται η μετενέργεια των ΣΣΕ πριν την ψήφιση του Ν. 4046/2012 «Μνημόνιο 2» (ΦΕΚ Α' 28/14.2.2012). Με την ΠΥΣ 6/2012 της 28.2.2012, όπου ρυθμίζονται θέματα εφαρμογής του Ν. 4046/2012 σε σχέση με τη μετενέργεια των ΣΣΕ (ΦΕΚ Α' 38/28.2.2012), προβλέπεται πλέον ότι οι κανονιστικοί όροι ΣΣΕ που θα λήξει ή θα καταγγελθεί, εξακολουθούν να ισχύουν επί ένα τρίμηνο από τη λήξη ή την καταγγελία τους. Κανονιστικοί όροι ΣΣΕ που έχει ήδη λήξει ή καταγγελθεί ισχύουν για ένα τρίμηνο από την ισχύ του Ν. 4046/2012. Με την πάροδο του τριμήνου και εφόσον εν τω μεταξύ δεν έχει συναφθεί νέα ΣΣΕ, εξακολουθούν να ισχύουν από τους κανονιστικούς αυτούς όρους αποκλειστικώς οι όροι εκείνοι που αφορούν α) τον βασικό μισθό ή το βασικό ημερομίσθιο και β) τα επιδόματα ωρίμανσης, τέκνων, σπουδών και επικινδύνου εργασίας, εφόσον τα επιδόματα αυτά προβλέπονταν στις ΣΣΕ που έληξαν ή καταγγέλθηκαν, ενώ παύει αμέσως να ισχύει κάθε άλλο προβλεπόμενο σε αυτές επίδομα.

τους όρους εργασίας των προσώπων που δεσμεύονται από αυτή²⁶⁷, ενώ στο πλαίσιο του ενοχικού της μέρους ρυθμίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων εργοδοτικών και εργατικών συνδικαλιστικών οργανώσεων σχετικά με την τήρηση και την ισχύ του κανονιστικού μέρους²⁶⁸. Το ενοχικό μέρος έχει ευρύτερο περιεχόμενο από το κανονιστικό μέρος και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις κατά τη συνομολόγησή του διαθέτουν συμβατική ελευθερία. Εντούτοις, το ενοχικό μέρος, καίτοι ευρύτερο, δεν μπορεί να περιέχει ρυθμίσεις άσχετες με τις συλλογικές επαγγελματικές σχέσεις των οργανώσεων και των μελών τους και, πολύ περισσότερο, δεν επιτρέπεται να υπονομεύει τις ρυθμίσεις που περιέχει το κανονιστικό μέρος ή να καταστρατηγεί τους νόμιμους περιορισμούς σχετικά με τη ρύθμιση των όρων εργασίας με ΣΣΕ²⁶⁹.

150. Κλασικό περιεχόμενο του κανονιστικού μέρους των ΣΣΕ είναι η ρύθμιση της κάθε είδους αμοιβής της εργασίας. Η ρύθμιση των αποδοχών είναι το παλαιότερο και παραμένει μέχρι σήμερα το συνηθέστερο αντικείμενο των ΣΣΕ. Με τις ΣΣΕ μπορεί να καθορίζεται το ύψος της αμοιβής, το είδος της αμοιβής (χρηματικός μισθός ή μισθός σε είδος), ο χρόνος και ο τόπος πληρωμής της αμοιβής, ο τρόπος υπολογισμού του ύψους της αμοιβής (μισθός κατά χρονική διάρκεια, κατ' αποκοπήν ή κατά μονάδα εργασίας, μισθός με ποσοστά στα κέρδη κ.ο.κ.). Με ΣΣΕ είναι δυνατή και η μεταβολή του ύψους ή του τρόπου υπολογισμού των αποδοχών. Οι ΣΣΕ προβλέπουν συνήθως βασικό μισθό και διάφορα επιδόματα (επίδομα προϋπηρεσίας, ανθυγιεινής εργασίας, οικογενειακών βαρών, παραγωγής, αποδοτικότητας κ.ο.κ.)²⁷⁰.

151. Στο περιεχόμενο του κανονιστικού μέρους των συλλογικών συμβάσεων εργασίας εντάσσονται, επίσης, και ζητήματα σχετικά με την άσκηση της επιχειρηματικής πολιτικής, στο μέτρο που αυτή επηρεάζει άμεσα τις εργασιακές σχέσεις²⁷¹. Ο εργοδότης ως επιχειρηματίας έχει, στο πλαίσιο της οικονομικής και επαγγελματικής του ελευθερίας (άρθρα 5 παρ. 1 και 3 Συντάγματος), την εξουσία να αποφασίζει κάθε μέτρο που είναι κατά την κρίση του αναγκαίο για την αποδοτική λειτουργία της επιχειρήσεως²⁷². Από την άλλη πλευρά στο πλαίσιο της συνδικαλιστικής ελευθερίας (άρθρα 23, 22 παρ. 2 Συντάγματος) προστατεύεται η συνδικαλιστική δράση και η κατάρτιση ΣΣΕ. Η προστασία, ωστόσο, των ανωτέρω δικαιωμάτων δεν μεταβάλλει τις συνδικαλιστικές οργανώσεις σε

²⁶⁷ Βλ. άρθρο 2 παρ. 1-6 Ν. 1876/1990.

²⁶⁸ Βλ. άρθρο 2 παρ. 7-9 Ν. 1876/1990.

²⁶⁹ Βλ. Γιώργος Λεβέντης, *Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο*, 2^η Έκδοση, Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας, 2007, σελ. 387.

²⁷⁰ Βλ. Γιώργος Λεβέντης, *ό.π.*, σελ. 390-391.

²⁷¹ Βλ. άρθρο 2 παρ. 4 Ν. 1876/1990.

²⁷² Βλ. Γιώργος Λεβέντης, *ό.π.*, σελ. 406.

συνεπιχειρηματίες, που αποφασίζουν από κοινού με τον εργοδότη για την πορεία της επιχείρησης. Ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων περιορίζεται στη ρύθμιση των όρων εργασίας, εξ' ου και προκειμένου να αποτελέσει ένα ζήτημα επιχειρηματικής πολιτικής αντικείμενο ΣΣΕ τίθεται από το νόμο ως προϋπόθεση η άμεση επιρροή του στις εργασιακές σχέσεις. Ως εκ τούτου, αντικείμενο των ΣΣΕ δεν είναι τα ζητήματα αυτά καθ' εαυτά της επιχειρηματικής πολιτικής, αλλά οι άμεσες συνέπειες που προκαλούν στις εργασιακές σχέσεις, με αποτέλεσμα στο πεδίο ρύθμισης των ΣΣΕ να εντάσσονται τελικά όροι εργασίας²⁷³. Αντίστοιχες επιχειρηματικές αποφάσεις του εργοδότη που επηρεάζουν άμεσα τις εργασιακές σχέσεις θα ήταν ενδεικτικά η μεταφορά της εκμετάλλευσης, ο περιορισμός των εργασιών της, η εισαγωγή νέας τεχνολογίας, η εκ περιτροπής εργασία, η θέση του προσωπικού σε διαθεσιμότητα, οι επενδύσεις για τα μέτρα ασφάλειας και υγιεινής²⁷⁴.

▪ Δεσμευτικότητα των ΚΣΣΕ στην παρούσα υπόθεση

152. Με βάση τα στοιχεία του αρμόδιου Υπουργείου²⁷⁵, στον κλάδο παροχής υπηρεσιών ασφάλειας και συστημάτων ασφαλείας, οι ΚΣΣΕ που είχαν συναφθεί κατά τα έτη 2002, 2003-2004, 2005-2006, 2007-2008, 2007-2008 (τροποποιητική) είχαν κηρυχθεί γενικώς υποχρεωτικές δυνάμει σχετικών αντίστοιχων ΥΑ²⁷⁶. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η ΥΑ που κήρυττε υποχρεωτική την από 14.2.2007 ΕΚΣΣΕ ετών 2007-2008²⁷⁷ ακυρώθηκε από το ΣτΕ²⁷⁸ καθώς κρίθηκε ότι ως προς τη συνδρομή της προϋποθέσεως του νόμου για την κήρυξη της ως άνω ΕΚΣΣΕ ως γενικώς υποχρεωτικής όσον αφορά στη δέσμευση από τη ρύθμισή της εργοδοτών που απασχολούν το 51% των εργαζομένων στις οικείες επιχειρήσεις, ελήφθησαν υπόψη παρωχημένα²⁷⁹ και επισφαλή²⁸⁰ αριθμητικά δεδομένα, που δεν ήταν ικανά να τεκμηριώσουν την συνδρομή της ανωτέρω αριθμητικής προϋποθέσεως. Η δε προσκομισθείσα στο πλαίσιο εκδίκασης της εν λόγω αίτησης ακύρωσης από 16.1.2007

²⁷³ Ο.π., σελ. 407.

²⁷⁴ Ο.π., σελ. 408.

²⁷⁵ Βλ. υπ' αριθ. πρωτ. 24317/1087/16.6.2015 απαντητική επιστολή του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (υπ' αριθ. ημ. πρωτ. 3973/19.6.2015), όπου και παρατίθενται οι οικείες ΕΚΣΣΕ με αναλυτική αναφορά ως προς το σε ποιες έλαβε χώρα επέκταση ισχύος κατόπιν σχετικής ΥΑ, ενώ παράλληλα διευκρινίζεται ότι για τα έτη 2012, 2013, 2014 και 2015 δεν έχει κατατεθεί σχετική συλλογική ρύθμιση για τον εν λόγω κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

²⁷⁶ Βλ. αντίστοιχως αναφερόμενες στην ως άνω απαντητική επιστολή του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ΥΑ 13208/11.11.2002 (ΦΕΚ 1463/Β'/20.11.2002), ΥΑ 16792/9.12.2003 (ΦΕΚ 1901/Β'/22.12.2003), ΥΑ 10218/18.1.2005 (ΦΕΚ 76/Β'/24.1.2005), ΥΑ 11869/26.6.2007 (ΦΕΚ 1190/Β'/12.7.2007), τροποποιητική ΥΑ 12622/3.9.2007 (ΦΕΚ 1802/Β'/7.9.2007).

²⁷⁷ Υπ' αριθ. πρωτ. 11869/26.6.2007 απόφαση του Υφυπουργού Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας (ΦΕΚ Β' 1190/12.7.2007), όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθ. πρωτ. 12622/3.9.2007 απόφαση του αυτού Υφυπουργού (ΦΕΚ Β' 1802/7.9.2007).

²⁷⁸ Βλ. ΣΤΕ 212/2012 (Τμήμα Δ').

²⁷⁹ Έτους 2000.

²⁸⁰ Καθώς δεν αφορούσαν όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας.

βεβαίωση της εργοδοτικής οργάνωσης ΣΕΕΥΑ, σύμφωνα με την οποία οι αποτελούσες μέλη της εν λόγω οργάνωσης επιχειρήσεις απασχολούν την πλειοψηφία των εργαζομένων στον κλάδο ιδιωτικών υπηρεσιών ασφαλείας, δεν κρίθηκε ικανή να καταστήσει επίκαιρα τα σχετικά αριθμητικά στοιχεία, καθόσον αυτά είχαν ιδιωτικό και όχι δημόσιο χαρακτήρα. Από τα στοιχεία, μάλιστα, που είχε στη διάθεσή του το δικαστήριο προέκυπτε ότι ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο παροχής υπηρεσιών ασφάλειας είναι κατά πολύ υψηλότερος εκείνου που ελήφθη υπόψη για την προσβαλλόμενη πράξη²⁸¹.

153. Ειδικότερα, για τις συναφθείσες ΕΚΣΣΕ των ετών 2009, 2010 και 2011 δεν προκύπτει ότι είχαν κηρυχθεί γενικώς υποχρεωτικές^{282,283}. Βάσει των ανωτέρω, οι ΕΚΣΣΕ ετών 2009, 2010 και 2011 δέσμευαν αποκλειστικά τα συμβαλλόμενα μέρη και τα μέλη τους, ενώ ως προς τους λοιπούς εργοδότες του κλάδου τύγγανε εφαρμογής η εκάστοτε ΕΓΣΣΕ, που καθόριζε τους ελάχιστους όρους εργασίας για τους εργαζόμενους όλης της χώρας.

▪ Περιεχόμενο ΚΣΣΕ 2009 και 2010

154. Από τις Εθνικές Κλαδικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας των ετών 2009 - 2011, αυτές που καταρτίστηκαν τα έτη 2009 και 2010 δεν περιορίζονταν στον καθορισμό του εργατικού κόστους και μόνο²⁸⁴. Αναλυτικότερα, στην ΚΣΣΕ του 2009 εισάγεται για πρώτη φορά προσαύξηση διοικητικού κόστους 3% επί του χαμηλότερου νομίμου εργοδοτικού κόστους, ενώ στους υπολογισμούς του κατώτατου κόστους της ΚΣΣΕ του 2010 περιλαμβάνεται, πέραν της ως άνω προσαύξησης και καθορισμός επί: α) του κόστους ένδυσης, β) της αναλογίας του κόστους ασθενείας, γ) της αναλογίας του κόστους αποζημιώσεων, δ) της αναλογίας του κόστους εποπτείας, καθώς και ε) του κόστους πρόσληψης και ένταξης στην εργασία. Ως εκ τούτου, γίνεται κατανοητό ότι οι εν λόγω κλαδικές συμβάσεις ορίζουν κοστολογικά στοιχεία, τα οποία αφορούν σε έξοδα διοικητικά – λειτουργικά, εξοπλισμού καθώς και λοιπά κόστη που όμως ξεφεύγουν από τον υπολογισμό του κατώτατου μισθολογικού κόστους και καταλήγουν να οριοθετούν την τιμολογιακή πολιτική των εμπλεκόμενων εταιριών. Αναλυτικότερα, οι εν λόγω ΚΣΣΕ παρατίθενται ακολούθως.

155. Οι εν λόγω ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010 υπογράφονται μεταξύ αφενός της Ομοσπονδίας Υπαλλήλων Προσωπικού Ασφαλείας Ελλάδος (εφεξής και ως «ΟΜΥΠΑΕ»)

²⁸¹ Βλ. ΣτΕ 212/2012 (Τμήμα Δ'), ό.π., σκ. 5.

²⁸² [...]

²⁸³ [...] Βλ. ό.π., ΣΤΕ 212/2012 (Τμήμα Δ'), σκ. 5.

²⁸⁴ Κάτι τέτοιο δεν ισχύει για την από 1.9.2011 ΚΣΣΕ 2011 (Πράξη Κατάθεσης 33/7.9.2011), το περιεχόμενο της οποίας δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εισήγησης.

και αφετέρου του ΣΕΕΥΑ, αλλά και εταιριών μη μελών του συνδέσμου, δραστηριοποιούμενων στον ευρύτερο κλάδο παροχής υπηρεσιών ασφαλείας²⁸⁵.

• **Ορισμός ελάχιστου κόστους στην ΚΣΣΕ του έτους 2009**

156. Αναφορικά με την ΚΣΣΕ του 2009²⁸⁶, την οποία υπογράφουν από την πλευρά των εργοδοτών ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επاندρωμένων Υπηρεσιών Ασφαλείας²⁸⁷ καθώς και εταιρείες που συμμετείχαν στη ΔΔΔ και από την πλευρά των εργαζομένων η Ομοσπονδία Υπαλλήλων Προσωπικού Ασφαλείας Ελλάδος²⁸⁸, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

157. Ως περίοδος ισχύος της ΚΣΣΕ ορίζεται το ετήσιο διάστημα 1.1.2009 - 31.12.2009²⁸⁹. Στις διατάξεις της ΚΣΣΕ υπάγεται, μεταξύ άλλων το προσωπικό ασφαλείας (φύλακες-αρχιφύλακες-επόπτες)²⁹⁰. Προβλέπεται ότι : *«Τα δύο μέρη^[291] αναλαμβάνουν την υποχρέωση να απέχουν από κάθε μονομερή παραβίαση των όρων-άρθρων και γενικά της παρούσης Κ.Σ.Σ.Ε. και με μεταξύ τους διαβουλεύσεις να προσπαθούν να επιλύουν οποιαδήποτε διαφορά τυχόν προκύψει. Σε διαφορετική περίπτωση οποιαδήποτε μονομερής παραβίαση που δεν επιλυθεί τότε προκύπτει αιτία καταγγελίας για το σύνολο της παρούσης Κ.Σ.Σ.Ε.»²⁹².*

158. Το περιεχόμενο της ΚΣΣΕ διακρίνεται σε Παράρτημα Α', που αφορά όλες τις σχετικές ειδικότητες, εκτός των χρηματαποστολών, όλης της χώρας και σε Παράρτημα Β' που αφορά τις ειδικότητες υπηρεσιών χρηματαποστολών²⁹³.

159. Στο άρθρο 1 του Παραρτήματος Α' προβλέπεται *«[...]Οι κατώτατες βασικές αποδοχές των εργαζομένων που καλύπτει η παρούσα Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας του Α'*

²⁸⁵ Μεταξύ αυτών και οι εταιρείες του ομίλου BRINKS που υπαχθηκαν στην διαδικασία διευθέτησης διαφορών. Βλ. σχετικά Ενότητα *«Τα Εμπλεκόμενα Μέρη»* της παρούσας

²⁸⁶ Η οποία υπογράφηκε την 8.4.2009 και κατατέθηκε στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας με την Πράξη Κατάθεσης 23/25.5.2009.

²⁸⁷ Πιο συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος [...], ο αντιπρόεδρος [...], και ο Γεν. Γραμματέας [...].

²⁸⁸ Ο Πρόεδρος [...], και ο Γενικός Γραμματέας [...], και το Δ.Σ. αυτής.

²⁸⁹ Βλ. άρθρο 2.1, σελ. 2.

²⁹⁰ Βλ. άρθρο 1 - πεδίο ισχύος, σελ. 2. Στην έννοια του προσωπικού ασφαλείας συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι χαρακτηριζόμενοι ως υπάλληλοι υποδοχής (reception) οι οποίοι ασκούν καθήκοντα πληροφόρησης και καθοδήγησης πελατών, εφόσον απασχολούνται σε εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας. Επίσης, στο πεδίο ισχύος περιλαμβάνονται οι συνοδοί χρηματαποστολών, οι οδηγοί χρηματαποστολών, οι καταμετρητές χρημάτων, το προσωπικό ασφαλείας εποχούμενων περιπολούν φυλάξεων, το προσωπικό ασφαλείας – ελεγκτών ασφαλείας αερομεταφορών λιμανιών και μέσω μαζικής μεταφοράς (screeners), εφοδιαστές και τεχνικοί Α.Τ.Μ., διοικητικό και υπαλληλικό προσωπικό, τεχνικοί εγκαταστάσεων και συντήρησης συστημάτων ασφαλείας και ηλεκτρονικών υπολογιστών, καθαρίστριες και γενικώς όλοι οι υπάλληλοι που φέρουν άδεια εργασίας ως προσωπικό ασφαλείας βάσει του Ν.2518/1997 και εργάζονται σε εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας.

²⁹¹ Κατά τα οριζόμενα στο προοίμιο.

²⁹² Βλ. άρθρο 3.1 – τελικές διατάξεις, σελ. 3.

²⁹³ Βλ. προοίμιο της εν λόγω ΚΣΣΕ *«Τα συμβαλλόμενα μέρη [...] συμφωνούν για λόγους που ανάγονται στη διευκόλυνση των ρυθμίσεων της παρούσης, αλλά και για να αντιμετωπιστούν με ιδιαιτερότητα τα θέματα της ειδικότητας των χρηματαποστολών, η παρούσα να διαχωριστεί σε δύο παραρτήματα (Α & Β) τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της παρούσας Κ.Σ.Σ.Ε.»*.

Παραρτήματος^[294] αυξάνονται σε ποσοστό 5,5% για το έτος 2009 και ο μισθός διαμορφώνεται στο ποσό των 739,56€ στο κλιμάκιο (0-2) χρόνια και ισχύουν σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 1Α3 της ισχύουσας ΕΓΣΣΕ. 1.2. Σε όλα τα μισθολογικά κλιμάκια στα οποία υπάγονται οι εργαζόμενοι πλην των νεοπροσλαμβανόμενων από 01/01/2009 δεν θα επέλθει ουδεμία μισθολογική μεταβολή (βασικός μισθός & επιδόματα) πλην από αυτά που προβλέπει η εργατική νομοθεσία (προσαυξήσεις νυχτερινών, αργιών κλπ) και των όσων ρητά αναφέρονται ανωτέρω (Άρθρο 1 παράγραφος 1.1). 1.3. Με βάση τα παραπάνω οι μισθοί διαμορφώνονται όπως εμφανίζονται στους συνημμένους πίνακες και οι οποίοι αποτελούν **αναπόσπαστο**^[295] τμήμα της παρούσας σύμβασης [...]».

160. Στο άρθρο 2 του Παραρτήματος Α' γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα επιδόματα, μεταξύ των οποίων και το επίδομα επόπτη προσδιοριζόμενο σε ποσοστό 30% επί του μισθολογικού κλιμακίου που υπάγεται ο κάθε εργαζόμενος²⁹⁶. Στο άρθρο 3.1, σε συνέχεια της προσφάτως νομοθετημένης δυνατότητας χρήσης στολής²⁹⁷, κατοχυρώνεται η υποχρέωση χρήσης θερινής και χειμερινής στολής «Κάθε εταιρεία είναι υποχρεωμένη να διαθέτει στο προσωπικό της, ανάλογη κάθε εποχής, δηλαδή θερινή και χειμερινή στολή, όπως ορίζει ο Νόμος 3707/08 που τροποποίησε τον Ν. 2518/97».

161. Στο άρθρο 3.2. του Παραρτήματος Α' περιέχεται πρόβλεψη για την επίσης προσφάτως νομοθετημένη²⁹⁸ υποχρέωση εκπαίδευσης του προσωπικού «Τα εδώ

²⁹⁴ Η έμφαση αποδίδεται κατά το συντάκτη του εγγράφου.

²⁹⁵ Η έμφαση αποδίδεται κατά το συντάκτη του εγγράφου.

²⁹⁶ Άρθρο 2.3 «Το επίδομα Προσωπικό Ασφαλείας (επόπτες) σταθερό 30% επί του μισθολογικού κλιμακίου που υπάγεται ο κάθε εργαζόμενος». Η υπογράμμιση του συντάκτη του εγγράφου.

²⁹⁷ Βλ. Ν. 3707/2008 «Ρύθμιση θεμάτων ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και γραφείων ιδιωτικών ερευνών (ΦΕΚ Α' 209) άρθρο 2 παρ. 5 «Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας μπορούν να χρησιμοποιούν στολή για το απασχολούμενο από αυτές προσωπικό ασφαλείας. Ο τύπος της στολής, που είναι ενιαίος για όλες τις επιχειρήσεις, καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Εθνικής Άμυνας» και άρθρο 4 παρ. 1γ «Οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας υποχρεούνται να χρησιμοποιούν την προβλεπόμενη στολή για το προσωπικό ασφαλείας, εφόσον γίνεται χρήση στολής. Αντίστοιχη υποχρέωση χρησιμοποίησης της προβλεπόμενης ενιαίας στολής, εφόσον γίνεται χρήση της τελευταίας, ορίζεται και για το προσωπικό ασφαλείας στο άρθρο 4 παρ. 2α. Η παράβαση των ανωτέρω υποχρεώσεων των προβλεπόμενων στις διατάξεις του άρθρων 4παρ.1γ και 4 παρ.2α επισύρει ποινικές και διοικητικές κυρώσεις τόσο για την επιχείρηση όσο και για το προσωπικό (άρθρα 8 και 9). Επισημαίνεται ότι στα άρθρα 4 παρ. 1θ και 4 παρ. 2β κατοχυρώνονται αντίστοιχα και οι υποχρεώσεις των σχετικών επιχειρήσεων να εφοδιάζουν το προσωπικό τους στο οποίο ανατίθενται υπηρεσίες φύλαξης με αλεξίσφαιρο γιλέκο καθώς και του ίδιου του προσωπικού να το χρησιμοποιεί, η μη συμμόρφωση με τις οποίες επισύρει διοικητικές και ποινικές κυρώσεις τόσο για τον εργοδότη όσο και για τον εργαζόμενο (άρθρα 8 και 9). Στο δε άρθρο 4 παρ. 3 ορίζεται ότι με ΚΥΑ καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές του αλεξίσφαιρου γιλέκου.

²⁹⁸ Βλ. άρθρο 4 παρ. 1δ Ν. 3707/2008 «Οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας υποχρεούνται να εκπαιδεύουν το απασχολούμενο προσωπικό ασφαλείας, ανάλογα με τα καθήκοντα που του ανατίθενται». Βλ. και άρθρο 5 παρ. 7 του ίδιου νόμου «Για τη χορήγηση της άδειας οπλοφορίας το προσωπικό υποβάλλεται προηγουμένως σε ιατρικές εξετάσεις και εφόσον κριθεί σωματικά και ψυχικά ικανό εκπαιδεύεται θεωρητικά και πρακτικά στις Σχολές της Ελληνικής Αστυνομίας πάνω στη χρήση του όπλου που πρόκειται να φέρει. Επίσης υποβάλλεται σε εκπαίδευση, ανά τριετία τουλάχιστον, στις ίδιες Σχολές προς διατήρηση της φυσικής κατάστασης και ετοιμότητας του. Τα έξοδα εκπαίδευσης βαρύνουν την οικεία ιδιωτική επιχείρηση παροχής υπηρεσιών ασφαλείας. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομίας και Οικονομικών καθορίζεται το

συμβαλλόμενα μέρη κατόπιν της θέσεως σε ισχύ του Νόμου 3707/2008 που τροποποίησε τον 2518/1997 δεσμεύονται να συνεργαστούν ώστε να επιτύχουν η όποια εκπαίδευση και πιστοποίηση του νέου αλλά και του υπάρχοντος σήμερα προσωπικού Εταιριών Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας να μπορεί να γίνει σε ελάχιστο χρόνο και χωρίς οποιαδήποτε επιβάρυνση (κόστος) δεδομένης της υψηλής εμπειρίας αυτού του προσωπικού. Προς τούτο συνιστάται πενταμελής επιτροπή αποτελούμενη από τους [...], με σκοπό την προώθηση σε όλους τους αρμόδιους φορείς και Αρχές της πιο πάνω πρόβλεψης. Παράλληλα τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται ρητά στην πλήρη συνεργασία τους στην οποιαδήποτε δημιουργία σχολών πιστοποίησης με σκοπό την αναβάθμιση του επαγγέλματος σε συνεργασία με τα αρμόδια υπουργεία. Αναφορικά με το προσωπικό που θα απαιτηθεί να εκπαιδευτεί και πιστοποιηθεί στον Κλάδο μετά τη δημοσίευση της σχετικής υπουργικής απόφασης συμφωνείται το κόστος εκπαίδευσης, εάν υπάρχει, να βαρύνει και το προσωπικό. Δύνανται όμως οι Εταιρείες Παροχής Υπηρεσιών ασφαλείας να διευκολύνουν ταμειακά το προσωπικό αυτό για την αντιμετώπιση του κόστους και για χρονικό διάστημα 12 μηνών».

162. Στο άρθρο 3.3 του Παραρτήματος Α' ορίζεται ότι «Τα δύο μέρη συμφωνούν στη δημιουργία κοινής επιτροπής με σκοπό την παρέμβαση σε διαγωνισμούς ώστε να επιβάλλουν την υποχρέωση του κατώτατου εργατικού κόστους δια της παρούσης Κ.Σ.Σ.Ε. προς αποφυγή του αθέμιτου ανταγωνισμού με συνέπεια την παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας, και παράλληλα την υποχρέωση ελέγχου της ανάθεσης σε υπεργολάβους με την προϋπόθεση της κατώτατης τιμής του εργατικού κόστους της παρούσης Κ.Σ.Σ.Ε. που προσδιορίζεται στο παρακάτω (συνημμένο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ) πίνακιο^[299] με την υποχρέωση της εταιρείας και του ανάδοχου υπεργολάβου να προσκομίζουν αντίστοιχα τα συμβόλαια και τις καταστάσεις μισθοδοσίας μετά από σχετικό αίτημα του ΣΕΕΥΑ & της ΟΜΥΠΙΑΕ^[300]».

163. Σύμφωνα με το Παράρτημα Γ' της ΚΣΣΕ, τα δυο μέρη, συμφώνησαν από κοινού και ανέθεσαν στο «Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών (Σ.Ο.Α.)»³⁰¹ να μελετήσει και να προσδιορίσει τις τιμές του κατώτερου εργατικού κόστους των υπηρεσιών παροχής ασφαλείας προς αποφυγή του αθέμιτου ανταγωνισμού και την τήρηση της εργατικής νομοθεσίας. Όπως μάλιστα ρητά αναφέρεται: «Σε δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς κάθε τιμή κάτω του νόμιμου

είδος των ιατρικών εξετάσεων, το περιεχόμενο, η διάρκεια και το κόστος της βασικής και περιοδικής εκπαίδευσης, τα κριτήρια και η διαδικασία πιστοποίησης της ικανότητας του προσωπικού για οπλοφορία και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια».

²⁹⁹ Υπογράμμιση του συντάκτη της παρούσας.

³⁰⁰ Η έμφαση του συντάκτη του εγγράφου.

³⁰¹ Από προφανή παραδρομή αναγράφεται ως Σώμα Ορκωτών Λογιστών αντί του ορθού Συνεργαζόμενοι Ορκωτοί Λογιστές. Βλ. και από [...], σύμφωνα με την οποία «η αναφορά της εντολής ελέγχου στο Παράρτημα Γ στο Σώμα Ορκωτών Λογιστών δεν μπορεί γιατί το Σώμα δεν αναλαμβάνει τέτοιες εργασίες».

εργατικού κόστους (όπως προσδιορίζεται στο παρόν παράρτημα) θα θεωρείται ως μη νόμιμη με συνέπεια εκ του προοιμίου ποινή αποκλεισμού του υποψηφίου»³⁰².

164. Σημειώνεται ότι όπως προκύπτει από στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης³⁰³, η μελέτη για τον προσδιορισμό του χαμηλότερου νόμιμου εργοδοτικού κόστους ανά κατηγορία για την περίοδο 1.1.2009-31.12.2009 ώστε να περιληφθεί στην ΚΣΣΕ ανατέθηκε [...]. Συγκεκριμένα, ο ΣΕΕΥΑ με την από 8.4.2009 επιστολή του προς την εταιρεία [...] αναφέρει σχετικά: «Σας γνωρίζουμε ότι ορίσαμε τον [...] για τη σύνταξη μελέτης σχετικά με τον προσδιορισμό του “χαμηλότερο νόμιμο εργοδοτικό κόστος” ανά κατηγορία για την περίοδο 1/1-31/12/2009 έτσι ώστε τα αποτελέσματά της να περιληφθούν στην Εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας Εργαζομένων στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και συστημάτων ασφαλείας όλης της χώρας των ετών 2009 και 2010. Το κόστος της μελέτης αυτής θα επιβαρύνει τον Σ.Ε.Ε.Υ.Α.».

165. Στην από 7.4.2009 διαβιβαστική επιστολή της εν λόγω μελέτης, η οποία τιτλοφορείται «ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» και απευθύνεται στον ΣΕΕΥΑ και στην ΟΜΥΠΙΑΕ³⁰⁴ αναφέρεται σχετικά: «Με βάση την από 1^η Απριλίου 2009 εντολή συντάξαμε μελέτη σχετικά με τον προσδιορισμό του χαμηλότερου εργοδοτικού κόστους για μισθοδοσία υπηρεσιών ασφαλείας έτσι ώστε η υπολογιζόμενη ανάλυση ανά είδος φύλαξης (π.χ. 24ωρη, 12ωρη κ.λ.π να περιληφθεί στην Εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας Εργαζομένων στις Επιχειρήσεις Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας και Συστημάτων ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2009. Ο σκοπός της αναφοράς, όπως αναγράφεται και την προηγούμενη αντίστοιχη σύμβαση είναι να αποφευχθούν φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών με τιμές προσφοράς χαμηλότερες του νόμιμου εργατικού κόστους της κατηγορίας εργαζομένων “ 0-24 μηνών άγαμος”».

166. Αξίζει να σημειωθεί ότι το συμπέρασμα της διαβιβασθείσας με την ανωτέρω επιστολή μελέτης παρατίθεται αυτούσιο στο Παράρτημα Γ της ΚΣΣΕ του έτους 2009.

167. Αναλυτικότερα, στο συμπέρασμα της ως άνω μελέτης και του ανωτέρω Παραρτήματος της ΚΣΣΕ αντιστοίχως αναφέρεται³⁰⁵:

«Το χαμηλότερο νόμιμο κόστος που προκύπτει από την ανωτέρω κοστολόγηση, ανά ενδεικτική κατηγορία ωραρίων παροχής υπηρεσιών φύλαξης με το αντίστοιχο νόμιμο εργατικό κόστος του

³⁰² Βλ. παράγραφο 1.1. του Παραρτήματος Γ' και συγκεκριμένα σελ. 10 της ΚΣΣΕ του έτους 2009 .

³⁰³ Βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 7907/28.12.2015 υποβολή στοιχείων [...].

³⁰⁴ Βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 7907/28.12.2015 υποβολή στοιχείων [...].

³⁰⁵ Βλ. σχετικά και σκ. 52 της υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφασης ΕΑ.

“0-24μηνών άγαμος”, που όπως μας δηλώθηκε θα συμφωνηθεί, ανά χρονική περίοδο έχει ως εξής:

ΕΙΔΟΣ ΦΥΛΑΞΗΣ	Από 1/5/2009-31/12/2009 (ΜΕ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑ ΑΠΟ 0-24 ΜΗΝΕΣ)	Χαμηλότερο νόμιμο εργοδοτικό κόστος πλέον 3% Διοικητικό Κόστος (*)
24ωρη φύλαξη όλες τις ημέρες της εβδομάδος, συμπεριλαμβανομένου Αργιών	6.350,65	6.541,17
16ωρη νυκτερινή φύλαξη από Δευτέρα έως Παρασκευή και 24ωρη φύλαξη Σάββατα, Κυριακές και Επίσημες Αργίες	5.117,64	5.271,17
8ωρη νυκτερινή φύλαξη (22:00-06:00) όλες τις μέρες της εβδομάδος	2.408,80	2.481,06
8ωρη ημερήσια φύλαξη όλες τις μέρες της εβδομάδος	1.968,97	2.028,04
8ωρη ημερήσια φύλαξη από Δευτέρα έως Παρασκευή	1.229,10	1.265,97
Κόστος ώρας (για πρωινή ή απογευματινή απασχόληση από Δευτέρα έως Παρασκευή)	7,23	7,45

(*) Το χαμηλότερο νόμιμο εργοδοτικό κόστος προσαυξήθηκε με 3%, που αφορά διοικητικό κόστος

Η ανωτέρω κοστολόγηση αφορά το χαμηλότερο νόμιμο εργοδοτικό κόστος για κάθε μια από τις ανωτέρω χρονικές περιόδους. Η εργασία αυτή έχει σκοπό και μόνο να προτείνει στα συμβαλλόμενα μέρη τον προσδιορισμό αυτό για να περιληφθεί στην επικείμενη Εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας Εργαζομένων στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και συστημάτων ασφαλείας όλης της χώρας του έτους 2009».

168. Επισημαίνεται ότι η ανωτέρω μελέτη περιλαμβάνει και αναλυτικό τρόπο υπολογισμού επί της εργατοώρας καθώς και του μηνιαίου εργοδοτικού κόστους, ο οποίος δεν ενσωματώθηκε στην ΚΣΣΕ 2009. Σύμφωνα με τον πίνακα που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Γ της ΚΣΣΕ του 2009, το ελάχιστο κόστος εργατοώρας για πρωινή ή απογευματινή απασχόληση για τις ημέρες της εβδομάδας, πλην Κυριακών και αργιών, υπολογίζεται στο ύψος των 7,23 ευρώ, το οποίο εάν προσαυξηθεί με το προβλεπόμενο διοικητικό κόστος ύψους 3% επί της ανωτέρω αξίας ισούται με 7,45 ευρώ.

• **Ορισμός ελάχιστου κόστους στην ΚΣΣΕ του έτους 2010**

169. Αναφορικά με την ΚΣΣΕ του 2010³⁰⁶, την οποία υπογράφουν από την πλευρά των εργοδοτών ο ΣΕΕΥΑ³⁰⁷, εταιρείες που συμμετείχαν στη ΔΔΔ καθώς και η [...]³⁰⁸, και από την πλευρά των εργαζομένων η Ομοσπονδία Υπαλλήλων Προσωπικού Ασφαλείας Ελλάδος (ΟΜΥΠΑΕ)^{309, 310}.

³⁰⁶ Η οποία υπογράφηκε την 29.6.2010 και κατατέθηκε στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας με την Πράξη Κατάθεσης 13/15.7.2010.

³⁰⁷ Πιο συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος [...] και ο Γεν. Γραμματέας [...].

³⁰⁸ Για λογαριασμό της [...] υπογράφει ο [...].

³⁰⁹ Πιο συγκεκριμένα την υπογράφουν ο Πρόεδρος [...] και ο Γενικός Γραμματέας [...].

³¹⁰ Βλ. Παράρτημα της εν λόγω ΚΣΣΕ.

170. Ως περίοδος ισχύος της εν λόγω ΚΣΣΕ ορίζεται το ετήσιο διάστημα 1.1.2010 - 31.12.2010³¹¹, με ρητή αναφορά ότι οι διατάξεις των προηγούμενων ΚΣΣΕ που δεν τροποποιούνται ρητά, εξακολουθούν να ισχύουν³¹².

171. Στις διατάξεις της ΚΣΣΕ υπάγεται μεταξύ άλλων³¹³ το προσωπικό ασφαλείας (φύλακες-αρχιφύλακες-επόπτες)³¹⁴. Προβλέπεται ότι *«Τα δύο μέρη^[315] αναλαμβάνουν την υποχρέωση να απέχουν από κάθε μονομερή παραβίαση των όρων-άρθρων και γενικά της παρούσης Κ.Σ.Σ.Ε. και με μεταξύ τους διαβουλεύσεις να προσπαθούν να επιλύουν οποιαδήποτε διαφορά τυχόν προκύψει»³¹⁶.*

172. Το περιεχόμενο της ΚΣΣΕ διακρίνεται σε Παράρτημα Α', που αφορά όλες τις σχετικές ειδικότητες, εκτός των χρηματοποστολών, όλης της χώρας και σε Παράρτημα Β' που αφορά τις ειδικότητες υπηρεσιών χρηματοποστολών³¹⁷.

173. Στο άρθρο 1 του Παραρτήματος Α' προβλέπεται *«1.1 Οι κατώτατες αποδοχές όλων των μισθολογικών κλιμακίων που καλύπτει η παρούσα Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας του Α' παραρτήματος καταβάλλονται με τους ίδιους όρους όπως η προϊσχύουσα Κ.Σ.Σ.Ε. όπως είχαν διαμορφωθεί την 31/12/2009 αμετάβλητες, έως ότου συμφωνηθούν και προσαρτηθούν τα νέα κλιμάκια [...]».*

174. Στο άρθρο 2 του Παραρτήματος Α' αναφέρεται *«Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται ρητά στην πλήρη συνεργασία τους, στην οποιαδήποτε δημιουργία σχολών πιστοποίησης και εκπαίδευσης με σκοπό την αναβάθμιση του επαγγέλματος σε συνεργασία με τα αρμόδια υπουργεία».*

175. Σύμφωνα με το άρθρο 1.1 του Παραρτήματος Γ' της ΚΣΣΕ: *«[Τ]α δύο μέρη συμφώνησαν από κοινού με βάση την παρούσα ΚΣΣΕ τις τιμές κόστους των υπηρεσιών παροχής ασφαλείας προς αποφυγή του αθέμιτου ανταγωνισμού και της τήρησης της εργατικής νομοθεσίας. Σε δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς κάθε τιμή κάτω του*

³¹¹ Βλ. άρθρο 2.1, σελ. 3.

³¹² Βλ. άρθρο 2.5, σελ. 4.

³¹³ Στην έννοια του προσωπικού ασφαλείας συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι χαρακτηριζόμενοι ως υπάλληλοι υποδοχής (reception) οι οποίοι ασκούν καθήκοντα πληροφόρησης και καθοδήγησης πελατών, εφόσον απασχολούνται σε εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας. Επίσης, στο πεδίο ισχύος περιλαμβάνονται οι συνοδοί χρηματοποστολών, οι οδηγοί χρηματοποστολών, οι καταμετρητές χρημάτων, το προσωπικό ασφαλείας εποχούμενων περιπολούν φυλάξεων, το προσωπικό ασφαλείας – ελεγκτών ασφαλείας αερομεταφορών λιμανιών και μέσων μαζικής μεταφοράς (screeners), εφοδιαστές και τεχνικοί Α.Τ.Μ., διοικητικό και υπαλληλικό προσωπικό, τεχνικοί εγκαταστάσεων και συντήρησης συστημάτων ασφαλείας και ηλεκτρονικών υπολογιστών, καθαρίστριες και γενικώς όλοι οι υπάλληλοι που φέρουν άδεια εργασίας ως προσωπικό ασφαλείας βάσει του Ν.2518/1997 και εργάζονται σε εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας.

³¹⁴ Βλ. άρθρο 1-πεδίο ισχύος, σελ. 2 της ΚΣΣΕ του 2010.

³¹⁵ Ήτοι αφενός ο ΣΕΕΥΑ, [...] και αφετέρου η ΟΜΥΠΑΕ.

³¹⁶ Βλ. άρθρο 3.1 – τελικές διατάξεις, σελ. 4.

³¹⁷ Βλ. προοίμιο της εν λόγω ΚΣΣΕ όπου προβλέπεται ο διαχωρισμός της σε τρία παραρτήματα (Α' Β' & Γ') τα οποία θα αποτελούν απόλυτα αναπόσπαστο μέρος της.

νόμιμου εργατικού κόστους που προέκυψε μετά από μελέτη που ανατέθηκε σε αρμόδιο ορκωτό λογιστή (όπως προσδιορίζεται στο παρόν παράρτημα και στον συνημμένο πίνακα) θα θεωρείται ως μη νόμιμη με συνέπεια εκ του προοιμίου ποινή αποκλεισμού του υποψηφίου»³¹⁸.

176. Στο άρθρο 1.3 της ΚΣΣΕ προβλέπεται: «*Συμφωνείται ότι με την κατάθεση των νέων κλιμακίων του Παραρτήματος Α' θα επαναυπολογιστεί το ελάχιστο εργατικό κόστος και θα κατατεθούν νέοι πίνακες*» και παρατίθεται ακολούθως ο πίνακας υπό τον τίτλο «Πίνακας ελάχιστου κόστους υπηρεσιών ασφαλείας αναλόγως σύνθεσης και στοιχειώδους προϋπηρεσίας (Ισχύει από 1/1/2010 έως 31/12/2010)³¹⁹, ο οποίος αποτυπώνει τους υπολογισμούς της ανατεθείσας κοστολογικής εργασίας, ως κατωτέρω:

Πίνακας 8: Τιμές φύλαξης της ΚΣΣΕ του έτους 2010

ΕΙΔΟΣ ΦΥΛΑΞΗΣ	ΑΠΕΙΡΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ		ΕΜΠΕΙΡΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΑΠΟ 2-4 ΕΤΗ)	
	100% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	70% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ & 30% ΕΓΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (*)	100% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	70% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ & 30% ΕΓΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (*)
Μηνιαίο κόστος 24ωρης φύλαξης όλες τις ημέρες της εβδομάδος συμπεριλαμβανομένων Αργιών	7.027,00	7.229,03	9.020,91	9.266.86
Κόστος ώρας (για πρωινή ή απογευματινή απασχόληση από Δευτέρα έως Παρασκευή)	8,00	8,23	10,27	10,55

(*) Η σύνθεση αυτής της αναλογίας προσωπικού είναι η στατιστικά ισχύουσα στον κλάδο όπως αποδέχονται τα εδώ συμβαλλόμενα μέρη.

177. Ειδικότερα, αναφορικά με την ανάθεση της κοστολογικής μελέτης και σύμφωνα με την από 5.6.2010 επιστολή του ΣΕΕΥΑ προς [...] ³²⁰ ο πρώτος αναφέρει σχετικά: «*Σας γνωρίζουμε ότι ορίζουμε τον [...] για τη σύνταξη μελέτης σχετικά με τον προσδιορισμό του “εργοδοτικού κόστους” ανά κατηγορία, σύμφωνα με την Εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας Εργαζομένων στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και συστημάτων ασφαλείας όλης της χώρας για το έτος 2010. Για τον υπολογισμό του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν, επιπλέον, και η δαπάνη αντικατάστασης κατά την άδεια αναπληρής, εργοδοτικές –ασφαλιστικές εισφορές, διοικητικά-λειτουργικά έξοδα σε ελάχιστο ποσοστό 3%, δαπάνες εποπτείας, δαπάνες εκπαίδευσης, δαπάνη ένδυσης και εξοπλισμού του προσωπικού ασφαλείας με τα αναγκαία μέσα μεταξύ των οποίων αλεξίσφαιρο γιλέκο, κατά την*

³¹⁸ Βλ. Παράρτημα Γ', σελ. 10 της ΚΣΣΕ του 2010. Η έμφαση του συντάκτη της παρούσας.

³¹⁹ Ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο 1.2. έχει λάβει υπόψη του τις νέες ρυθμίσεις του ν. 3707/2008 και της ΚΥΑ 1016/109/151-α'.

³²⁰ Η εν λόγω επιστολή προσκομίσθηκε στο πλαίσιο της υπ' αριθ. πρωτ. 7907/28.12.2015 υποβολής στοιχείων του [...] σε συνέχεια της από [...]

ΚΥΑ 1016/109/151 – Α/21/09/2009, καθώς και η αναλογία κόστους ασθενοείας. Το κόστος της μελέτης θα επιβαρύνει τον Σ.Ε.Ε.Υ.Α.». Συνεπώς όπως προκύπτει από την ως άνω επιστολή, ο ΣΕΕΥΑ κατά την ανάθεση της κοστολογικής μελέτης προς το σκοπό της διαμόρφωσης του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους που θα ενσωματωθεί στην ΚΣΣΕ του 2010 υποδεικνύει [...] συγκεκριμένες δαπάνες τις οποίες οφείλει να λάβει υπόψη του στους υπολογισμούς του, όπως διοικητικά-λειτουργικά έξοδα, δαπάνη εποπτείας, ένδυσης και εξοπλισμού και εκπαίδευσης. Στην περίπτωση μάλιστα των διοικητικών εξόδων ο ΣΕΕΥΑ αναφέρεται ότι αυτά οφείλουν να υπολογισθούν κατ' ελάχιστο σε ποσοστό ύψους 3%.

178. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, ο ΣΕΕΥΑ με την από 28.6.2010 επιστολή του προς [...] ³²¹ προέβη σε ορθή επανάληψη της ως άνω από 5.6.2010 επιστολής στην οποία παρέχει περαιτέρω διευκρινίσεις επί των παραδοχών που θα χρησιμοποιηθούν κατά τους υπολογισμούς. Συγκεκριμένα, στην από 28.6.2010 ορθή επανάληψη ο ΣΕΕΥΑ προσθέτει τις ακόλουθες διευκρινίσεις:

«Για την ακρίβεια των υπολογισμών σχετικά με το κατώτατο εργοδοτικό κόστος, σας παραθέτουμε στη συνέχεια τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία, που προέκυψαν βάσει πολυετών μετρήσεων στον κλάδο:

- (1) Λαμβάνουμε στον υπολογισμό μόνο άγαμους.
- (2) Κόστος ένδυσης: Στολή (1 ανά έτος προς €120) + Αλεξίσφαιρο γιλέκο (€400 με 24μηνιαία απόσβεση) = $(120 \cdot 2 + 400) / 24 = 26,67$ ανά άτομο/μήνα.
- (3) Το κόστος ασθενοείας έχει μετρηθεί σε 0,02% επί του μισθού.
- (4) Το κόστος αποζημίωσης έχει μετρηθεί σε 1% επί του μισθού.
- (5) Αναλογία κόστους Επόπτη (πολυετής φύλακας, ήτοι 1.627,63 + 30% επίδομα επόπτη - βάσει ΚΣΣΕ - + 20,2% προσαυξήσεις νύκτας & αργίας = 1.947,93€) με την παραδοχή του ενός
  - (1) επόπτη ανά 25 24ωρες φυλάξεις ήτοι 105 φύλακες (25*4,2).
  - (6) Κόστος πρόσληψης 30€ εφάπαξ ανά άτομο (αφορά μόνο το κλιμάκιο 0-2). Για το ετήσιο κόστος εξειδικευμένης εταιρικής ενημέρωσης κλιμακίου 0-2 έχουν υπολογιστεί 75€ ως βασικό κόστος συν τρεις ημέρες ΟJT ³²² (3*7,55*8=181,20), ήτοι €286,2. Για το εφεξής κλιμάκιο 2-4 έχει υπολογιστεί ετησίως 1 ημέρα refreshment training + 1 ημέρα ΟJT (2*8*9,85=157,60), ήτοι €157,6.
  - (7) Το ελάχιστο δυνατό διοικητικό και λειτουργικό κόστος έχει μετρηθεί στα 3%. ³²³.

³²¹ Η εν λόγω επιστολή συλλέχθηκε στο πλαίσιο του επιτόπιου ελέγχου που διεξήχθη στην εταιρεία [...].

³²² Εννοείται On the Job Training.

³²³ Άλλωστε όπως και [...] δηλώνει στην από [...] ανωμοτι κατάθεσή του: «Οι εντολές ήταν ο Σ.Ε.Ε.Υ.Α. (με την 28.6.2010 εντολή για τη σύνταξη της μελέτης) και η ΟΜ.Υ.Π.Α.Ε. Μάλλον ο Σ.Ε.Ε.Υ.Α. έκανε την πληρωμή. Το περιεχόμενο της εντολής ήταν ο προσδιορισμός του χαμηλότερου νόμιμου κόστους μισθοδοσίας των εταιριών

179. Αξίζει να σημειωθεί ότι όπως διευκρινίζει ο [...], οι παραδοχές που αφορούν την αναλογία κόστους ασθένειας, την αναλογία του κόστους αποζημιώσεων και τα διοικητικά και λειτουργικά έξοδα παρασχέθηκαν από το ΣΕΕΥΑ και αφορούν στατιστικό μέσο όρο του κλάδου. Σε σχέση δε με τα διοικητικά-λειτουργικά έξοδα [...] αναφέρει ότι «αυτά προήλθαν από τους λογαριασμούς αποτελεσμάτων χρήσεων του κλάδου και αφορούν τις κατηγορίες δαπανών που υποχρεούνται οι εταιρείες να αναγράφουν σε αυτά, όπως π.χ. αμοιβές διοικήσεως, γραμματειακής υποστήριξης, αναλωσίμων». Η παραδοχή που αναφέρει επί του κόστους ένδυσης διαφοροποιείται ελαφρώς ως προς το κόστος στολής που του υπέδειξε ο ΣΕΕΥΑ, ενώ αναφορικά με τα υπόλοιπα κόστη ο καταθέτων παρ' ότι αναφέρει ότι οι αντίστοιχες παραδοχές βασίζονται σε δικές του εκτιμήσεις, παραθέτει τις ίδιες ως άνω παραδοχές που του είχε υποδείξει ο ΣΕΕΥΑ στην από 28.6.2010 σχετική επιστολή του.

180. Σύμφωνα με την επισυναπτόμενη στην ΚΣΣΕ «ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΕΠΑΝΑΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» [...] ³²⁴ συνταχθείσα κατά τον Ιούνιο του 2010, ο αναλυτικός τρόπος υπολογισμού του μηνιαίου **εργοδοτικού κόστους** και του αντίστοιχου **κόστους εργατοώρας** για τις επιμέρους περιπτώσεις 100% άγαμου προσωπικού και αναλογίας 70%-30% άγαμου-έγγαμου προσωπικού, αποτυπώνεται στους ακόλουθους πίνακες.

Πίνακας 9: Ανάλυση για 100% άγαμο προσωπικό

		Άπειρο προσωπικό		Έμπειρο προσωπικό	
		Κλιμάκιο	0-2	Κλιμάκιο	2-4
Σύνθεση προσωπικού		% συμ.	Μικτές αποδοχές	% συμ.	Μικτές αποδοχές
Άγαμοι		100%	739,56	100%	967,96
Μ.Ο. μικτών αποδοχών 1			739,56		967,96
Κάλυψη κανονικής άδειας	(2)		61,63		80,66
Άδεια αντικαταστάτη	(3)		5,14		6,72

επανδρωμένων υπηρεσιών ασφαλείας. Ως προς τις κατευθυντήριες κατά την σύνταξη της μελέτης [...] δηλώθηκε προφορικά εκ μέρους των εντολέων [...] ότι η Κ.Σ.Σ.Ε. του 2010 (1.1.10-31.12.2010) θα ορίσει μηνιαίο μισθό άγαμου εργαζόμενου το ποσό των 739,56€. Επίσης, εκ μέρους του Σ.Ε.Ε.Υ.Α. [...] δόθηκαν στοιχεία για το στατιστικό μέσο όρο του κλάδου για τα κόστη ασθένειας, αποζημιώσεων, κλπ. Πέραν του μισθού που συμφώνησαν και [...] ανακοίνωσαν οι εντολείς [...] τα υπόλοιπα νόμιμα κόστη της μισθοδοσίας».

³²⁴ Στην από 29.6.2010 διαβιβαστική επιστολή της εν λόγω μελέτης η οποία απευθύνεται στον ΣΕΕΥΑ και στην ΟΜΥΠΙΑΕ αναφέρεται σχετικά: «Με βάση την από 28^η Ιουνίου 2010 εντολή συντάξαμε μελέτη σχετικά με τον προσδιορισμό του χαμηλότερου εργοδοτικού κόστους για μισθοδοσία υπηρεσιών ασφαλείας έτσι ώστε η υπολογιζόμενη ανάλυση ανά είδος φύλαξης (π.χ. 24ωρη, 12ωρη κ.λπ να περιληφθεί στην Εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας Εργαζομένων στις Επιχειρήσεις Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας και Συστημάτων ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2010. Ο σκοπός της αναφοράς, όπως αναγράφεται και την προηγούμενη αντίστοιχη σύμβαση είναι να αποφευχθούν φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών με τιμές προσφοράς χαμηλότερες του νόμιμου εργοδοτικού κόστους της κατηγορίας εργαζομένων "άπειρος 0-24 μηνών άγαμος", "έμπειρος 2-4 ετών άγαμος", "άπειρος 0-24 μηνών με σύνθεση προσωπικού 70% άγαμος και 30% έγγαμος" και "έμπειρος 2-4 ετών με σύνθεση προσωπικού 70% άγαμος και 30% έγγαμος"».

		Άπειρο προσωπικό		Έμπειρο προσωπικό	
		Κλιμάκιο	0-2	Κλιμάκιο	2-4
Μ.Ο. μικτών αποδοχών 2			806,33		1.055,35
Δώρο Πάσχα	(4)	1,04166 ^[325]	35,00	1,04166	45,80
Δώρο Χριστ/νων		1,04166	69,99	1,04166	91,61
Επίδομα αδειας			33,60 ^[326]		43,97
Μ.Ο. μικτών αποδοχών 3			944,91		1.236,73
Εργ. εισφορές		28,06%	265,14	28,06%	347,03
Συνολικό μηνιαίο μισθοδοτικό κόστος			1.210,05		1.583,76
Κόστος ένδυσης	(5)	2,07%	25,00	2,07%	25,00
Αναλογία κόστους ασθενείας	(6)	0,20%	2,42	0,20%	3,17
Αναλογία κόστους αποζημιώσεων	(7)	1,00%	12,10	1,00%	15,84
Αναλογία κόστους εποπτείας	(8)	1,78%	21,52	1,78%	21,52
Κόστος πρόσληψης & ένταξης στην εργασία	(9)	1,97%	23,85	1,97%	12,67
Μηνιαίο εργοδοτικό κόστος			1.294,95		1.661,95
Ώρες εργασίας ανά μήνα		166,67		166,67	
Κόστος ημερήσιας ώρας εργασιμων ημερών			7,77		9,97
Διοικητικά – λειτουργικά έξοδα	(1)	3,00%	0,23	3,00%	0,30
Τελικό μηνιαίο εργοδοτικό κόστος			1.333,79		1.711,81
Τελικό κόστος ανά ημερήσια ώρα			8,00		10,27

Επεξηγήσεις: (1): Στατιστικός μέσος όρος του κλάδου (Στοιχεία Σ.Ε.Ε.Υ.Α. για τον κλάδο), (2): Είναι η κάλυψη της θέσης φύλαξης κατά την ετήσια κανονική άδεια του μόνιμου υπαλλήλου, (3) Είναι η αναλογία της αδειας του επιπλέον υπαλλήλου που θα καλύψει την ανωτέρω κανονική άδεια, (4) 1,04166 = νόμιμη υποχρεωτική προσαύξηση Δώρων εορτών, (5) Κόστος ένδυσης: Στολή (1 ανά έτος) + Αλεξίσφαιρο γιλέκο (400 ευρώ με 24μηνη απόσβεση)=(100*2+400)/24=25,00 ανά άτομο/μήνα, (6) Στατιστικός μέσος όρος του Κλάδου (Στοιχεία Σ.Ε.Ε.Υ.Α. για τον κλάδο), (7) Στατιστικός μέσος όρος του Κλάδου (Στοιχεία Σ.Ε.Ε.Υ.Α. για τον κλάδο), (8) Αναλογία κόστους Επόπτη (1.627,63 + 30% επίδομα επόπτη + 20,2% προσαυξήσεις νύχτας & αργίας = 1.947,93 ευρώ) με την παραδοχή ενός (1) Επόπτη ανά 25 24ωρες φυλάξεις ήτοι 105 φύλακες (25*4,2), (9) Κόστος πρόσληψης 30 ευρώ εφάπαξ ανά άτομο (αφορά μόνο το κλιμάκιο 0-2). Για το ετήσιο κόστος εξειδικευμένης εταιρικής ενημέρωσης κλιμακίου 0-2 έχουν υπολογισθεί 75 ευρώ ως βασικό κόστος συν τρεις ημέρες OJT (On the Job Training) (3*7,55*8=181,20), ήτοι 286,2 ευρώ. Για το εφεξής κλιμάκιο 2-4 έχει υπολογιστεί ετησίως 1 ημέρα refreshment training + 1 ημέρα OJT (2*8*9,85=157,60), ήτοι 157,6 ευρώ.

Πηγή: ΚΣΣΕ 2010

Πίνακας 10: Ανάλυση για 70%-30% άγαμο-έγγαμο προσωπικό

		Άπειρο προσωπικό		Έμπειρο προσωπικό	
		Κλιμάκιο	0-2	Κλιμάκιο	2-4
Σύνθεση προσωπικού		% συμ.	Μικτές αποδοχές	% συμ.	Μικτές αποδοχές
Άγαμοι		70%	739,56	70%	967,96
Έγγαμοι		30%	813,52	30%	1.057,33
Μ.Ο. μικτών αποδοχών 1			761,75		994,77
Κάλυψη κανονικής άδειας	(2)		63,48		82,90
Άδεια αντικαταστάτη	(3)		5,29		6,91
Μ.Ο. μικτών αποδοχών 2			830,52		1.084,58
Δώρο Πάσχα	(4)	1,04166	36,05	1,04166	47,07
Δώρο Χριστ/νων		1,04166	72,09	1,04166	94,15
Επίδομα αδειας			34,60		45,19
Μ.Ο. μικτών αποδοχών 3			973,26		1.270,99

³²⁵ Τα δώρα Χριστ/νων και Πάσχα υπολογίζονται με την υποχρεωτική προσαύξηση **4,1666%**, ήτοι 0,5/12, όπου ο αριθμός 0,5 αντιστοιχεί στο επίδομα αδειας που είναι ο μισός μισθός και ο αριθμός 12 είναι οι μήνες του έτους στους οποίους επιμερίζεται το επίδομα. Για παράδειγμα, για το άπειρο άγαμο προσωπικό η επαύξηση υπολογίζεται ως $806,33 \times 1,04166 = 839,92$ ευρώ. Το δώρο Πάσχα ισούται με μισό μηνιαίο μισθό, ήτοι $839,92 / 12 / 2 = 35$ ευρώ και το δώρο Χριστ/νων ισούται με ένα μηνιαίο μισθό, ήτοι $839,92 / 12 = 69,99$ ευρώ (βλ. ΥΑ 19040, ΦΕΚ Β' 742/9.12.1981)

³²⁶ Ο υπολογισμός είναι $806,33 / 12 / 2 = 33,60$ ευρώ.

Εργ. εισφορές		28,06%	273,10	28,06%	356,64
Συνολικό μηνιαίο μισθοδοτικό κόστος			1.246,36		1.627,63
Κόστος ένδυσης	(5)	2,07%	25,00	2,07%	25,00
Αναλογία κόστους ασθένειας	(6)	0,20%	2,49	0,20%	3,26
Αναλογία κόστους αποζημιώσεων	(7)	1,00%	12,46	1,00%	16,28
Αναλογία κόστους εποπτείας	(8)	1,78%	22,12	1,78%	22,12
Κόστος πρόσληψης & ένταξης στην εργασία	(9)	1,97%	23,85	1,97%	13,02
Μηνιαίο εργοδοτικό κόστος			1.332,28		1.707,29
Ώρες εργασίας ανά μήνα		166,67		166,67	
Κόστος ημερήσιας ώρας εργαζομένων ημερών			7,99		10,24
Διοικητικά – λειτουργικά έξοδα	(1)	3,00%	0,24	3,00%	0,31
Τελικό μηνιαίο εργοδοτικό κόστος			1.372,25		1.758,51
Τελικό κόστος ανά ημερήσια ώρα			8,23		10,55

Επεξηγήσεις: (1): Στατιστικός μέσος όρος του κλάδου, (2): Είναι η κάλυψη της θέσης φύλαξης κατά την ετήσια κανονική άδεια του μόνιμου υπαλλήλου, (3) Είναι η αναλογία της αδειας του επιπλέον υπαλλήλου που θα καλύψει την ανωτέρω κανονική άδεια, (4) $1,04166 = \text{νόμιμη υποχρεωτική προσαύξηση Δώρων εορτών}$, (5) Κόστος ένδυσης: Στολή (1 ανά έτος) + Αλεξίσφαιρο γιλέκο (400 ευρώ με 24μηνη απόσβεση) $= (100*2+400)/24=25,00$ ανά άτομο/μήνα, (6) Στατιστικός μέσος όρος του Κλάδου (Στοιχεία Σ.Ε.Ε.Υ.Α. για τον κλάδο), (7) Στατιστικός μέσος όρος του Κλάδου (Στοιχεία Σ.Ε.Ε.Υ.Α. για τον κλάδο), (8) Αναλογία κόστους Επόπτη ($1.627,63 + 30\%$ επίδομα επόπτη $+ 20,2\%$ προσαυξήσεις νύχτας & αργίας $= 1.947,93$ ευρώ) με την παραδοχή ενός (1) Επόπτη ανά 25 24ωρες φυλάξεις ήτοι 105 φυλάκες ($25*4,2$), (9) Κόστος πρόσληψης 30 ευρώ εφάπαξ ανά άτομο (αφορά μόνο το κλιμάκιο 0-2). Για το ετήσιο κόστος εξειδικευμένης εταιρικής ενημέρωσης κλιμακίου 0-2 έχουν υπολογισθεί 75 ευρώ ως βασικό κόστος συν τρεις ημέρες OJT (On the Job Training) ($3*7,55*8=181,20$), ήτοι 286,2 ευρώ. Για το εφεξής κλιμάκιο 2-4 έχει υπολογιστεί ετησίως 1 ημέρα refreshment training + 1 ημέρα OJT ($2*8*9,85=157,60$), ήτοι 157,6 ευρώ.

Πηγή: ΚΣΣΕ 2010

181. Από τη σύγκριση μεταξύ των «στατιστικών στοιχείων» προκύπτει ότι ο ΣΕΕΥΑ είχε προσδιορίσει επακριβώς *όλες τις κατηγορίες των επιρόσθετων εξόδων*, τις οποίες διαβίβασε [...] ³²⁷, με σκοπό [...] να συμπεριλάβει τα εν λόγω «στατιστικά στοιχεία» του ΣΕΕΥΑ στην ΚΣΣΕ του 2010, όπως και εγένετο.

182. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το συμπέρασμα της εν λόγω μελέτης, το «χαμηλότερο νόμιμο κόστος που προκύπτει από την ανωτέρω κοστολόγηση, ανά ενδεικτική κατηγορία ωραρίων παροχής υπηρεσιών φύλαξης με το αντίστοιχο νόμιμο εργατικό κόστους του “άπειρος 0-24 μηνών άγαμος”, “έμπειρος 2-4 ετών άγαμος”, “άπειρος 0-24 μηνών με σύνθεση προσωπικού 70% άγαμος και 30% έγγαμος” και “έμπειρος 2-4 ετών με σύνθεση προσωπικού 70% άγαμος και 30% έγγαμος”, που όμως μας δηλώθηκε θα συμφωνηθεί, ανά χρονική περίοδο έχει ως εξής». Ακολούθως παρατίθεται ο σχετικός πίνακας που απεικονίζει τους αντίστοιχους ως άνω υπολογισμούς.

Πίνακας 11: Μηνιαίο ελάχιστο εργοδοτικό κόστος της ΚΣΣΕ του 2010

ΕΙΔΟΣ ΦΥΛΑΞΗΣ	ΑΠΕΙΡΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ		ΕΜΠΕΙΡΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΑΠΟ 2-4 ΕΤΗ)	
	100% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	70% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ & 30% ΕΓΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (*)	100% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	70% ΑΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ & 30% ΕΓΓΑΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (*)

³²⁷ [...]

24ωρη φύλαξη όλες τις ημέρες της εβδομάδος συμπεριλαμβανομένων Αργιών	[...]	[...]	[...]	[...]
16ωρη νυχτερινή φύλαξη από Δευτέρα έως Παρασκευή και 24ωρη φύλαξη Σάββατα, Κυριακές και Επίσημες Αργίες	[...]	[...]	[...]	[...]
8ωρη νυχτερινή φύλαξη (22:00-06:00) όλες τις μέρες της εβδομάδας	[...]	[...]	[...]	[...]
8ωρη ημερήσια φύλαξη όλες τις μέρες της εβδομάδας	[...]	[...]	[...]	[...]
8ωρη ημερήσια φύλαξη από Δευτέρα έως Παρασκευή	[...]	[...]	[...]	[...]
Κόστος ώρας (για πρωινή ή απογευματινή απασχόληση από Δευτέρα έως Παρασκευή)	[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: ΚΣΣΕ 2010.

183. Όπως και στην περίπτωση της ΚΣΣΕ του έτους 2009, τα αποτελέσματα της κοστολογικής ανάλυσης [...] συνοδεύονται από σχετική δήλωσή [...]: «*Η ανωτέρω κοστολόγηση αφορά το χαμηλότερο νόμιμο εργοδοτικό κόστος για κάθε μία από τις ανωτέρω περιπτώσεις (άπειρο και έμπειρο προσωπικό). Η εργασία αυτή έχει σκοπό και μόνο να προτείνει στα συμβαλλόμενα μέρη τον προσδιορισμό αυτό για να περιληφθεί στην επικείμενη Εθνική Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας Εργαζομένων στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και συστημάτων ασφαλείας όλης της χώρας του έτους 2010*».

184. Από την μελέτη των πινάκων προκύπτει ότι στους πίνακες υπολογισμού του κόστους της εργατοώρας της ΚΣΣΕ του 2010 υπάρχουν **πέντε είδη κόστους**, τα οποία δεν εμφανίζονταν στην ΚΣΣΕ του 2009, και τα οποία επαυξάνουν το συνολικό μηνιαίο εργοδοτικό κόστος, ήτοι: **α) κόστος ένδυσης, β) αναλογία κόστους ασθένειας, γ) αναλογία κόστους αποζημιώσεων, δ) αναλογία κόστους εποπτείας, ε) κόστος πρόσληψης & ένταξης στην εργασία**. Πιο συγκεκριμένα, το κόστος για άπειρο-άγαμο προσωπικό επαυξάνεται συνολικά κατά **7,02%**, το κόστος για το έμπειρο-άγαμο προσωπικό επαυξάνεται συνολικά κατά **4,82%**, το κόστος για το άπειρο προσωπικό, με αναλογία 70% άγαμους-30% έγγαμους, επαυξάνεται συνολικά κατά **6,89%** και το κόστος για έμπειρο προσωπικό, με αναλογία 70% άγαμους-30% έγγαμους, επαυξάνεται συνολικά κατά **4,78%**. Επιπροσθέτως,

το μηνιαίο κόστος επαυξάνεται κατά **3%** και στις δυο κλαδικές, έτσι ώστε να συμπεριλάβει τα διοικητικά έξοδα³²⁸.

185. Διευκρινίζεται ότι οι βασικοί μισθοί που προβλέπονταν στις ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010, αλλά και στη ΓΣΣΕ των ετών 2008-2009, είναι ακριβώς οι ίδιοι όσον αφορά το άπειρο προσωπικό, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί³²⁹.

Πίνακας 12: Σύγκριση βασικών μισθών

ΒΑΣΙΚΟΣ ΜΙΣΘΟΣ ΚΣΣΕ (από 1.5.2009 έως 31.12.2009)		
	ΑΓΑΜΟΣ	ΕΓΓΑΜΟΣ
Με 0-2 έτη προϋπηρεσίας (για το προσληφθέν προσωπικό από 1.1.2009)	739,56	814
ΒΑΣΙΚΟΣ ΜΙΣΘΟΣ ΚΣΣΕ (από 1.1.2010 έως 31.12.2010) ³³⁰		
	ΑΓΑΜΟΣ	ΕΓΓΑΜΟΣ
Άπειρο προσωπικό (0-24 μήνες προϋπηρεσίας)	739,56	813,52
Έμπειρο προσωπικό (>24 μήνες προϋπηρεσίας)	967,96	1.057,33
ΒΑΣΙΚΟΣ ΜΙΣΘΟΣ ΓΣΣΕ από 1.5.2009 έως 30.6.2011 ³³¹		
	ΑΓΑΜΟΣ	ΕΓΓΑΜΟΣ
Με 0-3 έτη προϋπηρεσίας	739,56	813,52
Με 3-6 έτη προϋπηρεσίας	801,17	875,13

Πηγή: ΓΣΣΕ 2008-2009, ΚΣΣΕ 2009 και ΚΣΣΕ 2010.

186. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει διαφοροποίηση στον τρόπο υπολογισμού του κόστους της εργατοώρας μεταξύ των ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010. Πιο συγκεκριμένα, ο [...] υπολογίζει την εργατοώρα της ΚΣΣΕ του έτους 2009 ως ακολούθως:

- Ετήσιο βασικό εργοδοτικό κόστος: [...] ευρώ ([...])

- Κόστος ώρας: [...] ³³² = [...]

187. Η αντίστοιχη ανάλυση του [...] στην ΚΣΣΕ του 2010 αποτυπώνεται ανωτέρω. Ως εκ τούτου, από τη σύγκριση των δύο εκτιμήσεων προκύπτει ότι στον υπολογισμό του ανά ώρα κόστους της Κ.Σ.Σ.Ε. 2010 [...] περιλαμβάνει αρχικά αύξηση των αποδοχών, η οποία αφορά τις κατηγορίες «*κάλυψη κανονικής άδειας*»³³³, «*άδεια αντικαταστάτη*»³³⁴. Οι εν λόγω

³²⁸ Βλ. και σκ. 64 της υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφασης Διευθέτησης ΕΑ.

³²⁹ Ο.π., σκ. 65.

³³⁰ Σύμφωνα με την σελ. 2 της ΚΣΣΕ του 2010, «[οι] παρούσες οικονομικές συνθήκες στην αγορά εργασίας και κυρίως η αναγκαιότητα διασφάλισης των υφιστάμενων θέσεων εργασίας επιβάλλουν όπως για όλο το διάστημα ισχύος της παρούσης διατηρηθεί αμετάβλητο το μισθοδοτικό καθεστώς και τα μισθοδοτικά κλιμάκια (Παράρτημα Α'), όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί με την προϊσχύουσα έως την 31/12/2009 από 8/4/2009 Κ.Σ.Σ.Ε. των εργαζομένων στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για τους υπαγόμενους στο Παράρτημα Α' της παρούσας» (βλ. επίσης άρθρο 1.1). Οι βασικοί μισθοί που αναφέρονται στον πίνακα περιλαμβάνονται στις σελίδες 3 και 4 της Μελέτης Προσδιορισμού του Χαμηλότερου Νόμιμου Εργοδοτικού Κόστους Μισθοδοσίας των Εταιριών Επاندρωμένων Υπηρεσιών Ασφαλείας η οποία προσαρτάται στην εν λόγω ΚΣΣΕ.

³³¹ Σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΕΓΣΣΕ 2010-11-12 από 1.7.2011 τα κατώτατα όρια μισθών και ημερομισθίων των εργαζομένων της χώρας, όπως είχαν διαμορφωθεί την 31.12.2009 με βάση την ΕΓΣΣΕ των ετών 2008-2009 θα αυξάνονταν από 1.7.2011 κατά ποσοστό ίσο με το ποσοστό της ετήσιας μεταβολής του ευρωπαϊκού πληθωρισμού για το έτος 2010. Το εν λόγω ποσοστό αύξησης ήταν 1,6%, οπότε ο βασικός μισθός του άπειρου-άγαμου προσωπικού διαμορφώθηκε στα 751,39 ευρώ.

³³² Ο επιμερισμός γίνεται σε 11 μήνες διότι 1 μήνας αφορά την κανονική άδεια των εργαζομένων.

³³³ Για παράδειγμα, για το άπειρο άγαμο προσωπικό το κόστος είναι 739,56/12=61,63 ευρώ.

κατηγορίες δεν είχαν συμπεριληφθεί στην Κ.Σ.Σ.Ε. του έτους 2009³³⁵. Συνεπώς, από την σύγκριση των δυο ΚΣΣΕ προκύπτει ότι ακόμη και αν αγνοήσουμε τα επιπρόσθετα κόστη της ΚΣΣΕ 2010 (όπως προαναφέρθηκαν ανωτέρω), η εν λόγω ΚΣΣΕ δίνει υψηλότερη εργατοώρα σε σύγκριση με την ΚΣΣΕ 2009 λόγω της συμπερίληψης της «*κάλυψη κανονικής άδειας*» και της «*άδειας αντικαταστάτη*»³³⁶. Για παράδειγμα, για την κατηγορία του άπειρου-άγαμου προσωπικού το κόστος της ΚΣΣΕ 2010 είναι 1.210,05/166,67=7,26 ευρώ, ενώ το αντίστοιχο κόστος στην ΚΣΣΕ 2009 είναι 7,23 ευρώ.

188. Από την ανάλυση των προηγούμενων ενοτήτων προκύπτει ότι:

- α) το «προτεινόμενο» ελάχιστο νόμιμο κόστος παροχής των υπηρεσιών φύλαξης περιέχει εκτός από το καθαρό εργατικό κόστος και λειτουργικά έξοδα.
- β) κομβικό ρόλο στον προσδιορισμό του ελάχιστου νόμιμου εργοδοτικού κόστους παροχής των υπηρεσιών ασφαλείας, στις ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010, είχαν οι αντίστοιχες μελέτες [...] μετά από σχετικά αιτήματα του ΣΕΕΥΑ³³⁷.

• **Διάρκεια ισχύος των ΚΣΣΕ ετών 2009 και 2010**

189. Όπως προκύπτει από τα προεκτεθέντα, οι ΚΣΣΕ 2009 και 2010 ήταν μονοετείς διαδοχικές συμβάσεις εκτεινόμενες η καθεμία, με βάση τα σχετικά άρθρα τους, καθόλη τη χρονική διάρκεια του αντίστοιχου ημερολογιακού έτους³³⁸, η δε επόμενη ΚΣΣΕ 2011 ήταν τριετής με έναρξη από 1.1.2011³³⁹. Εντούτοις, η υπογραφή και η κατάθεση στην οικεία Υπηρεσία έκαστης εκ των αλληλοδιάδοχων αυτών συμβάσεων, που σηματοδοτεί και τη συνακόλουθη έναρξη της ισχύος τους³⁴⁰ λάμβανε χώρα περί τα μέσα του ίδιου έτους³⁴¹. Ως εκ τούτου, παρότι τους προσδίδεται από τις οικείες διατάξεις τους αναδρομική ισχύς από την αρχή του έτους, είναι ευνόητο ότι εν τοις πράγμασι η διάρκεια της προηγούμενης ΚΣΣΕ

³³⁴ Για παράδειγμα, για το άπειρο άγαμο προσωπικό το κόστος είναι 61,63/12=5,14 ευρώ.

³³⁵ Όπως προκύπτει από την μελέτη προσδιορισμού του χαμηλότερου νόμιμου εργοδοτικού κόστους μισθοδοσίας που έστειλε στην ΓΔΑ [...] με την υπ' αριθ. πρωτ. 7907/28.12.2015 υποβολή συμπληρωματικών στοιχείων.

³³⁶ Ο [...] δήλωσε ότι «[ο] όρος μισθοδοτικό κόστος αναφέρεται στο κόστος που προκύπτει από την Κ.Σ.Σ.Ε. και περιλαμβάνει τον μικτό μισθό συν τις εργοδοτικές εισφορές, συν τα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα, συν την κάλυψη κανονικής άδειας, συν το επίδομα άδειας, συν την άδεια του αντικαταστάτη».

³³⁷ Για τις εντολές ανάθεσης του ΣΕΕΥΑ για την σύνταξη μελετών σχετικά με τις ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010 βλ. αντίστοιχα τις ανωτέρω αναφερθείσες από 8.4.2009 και από 5.6.2010 (ορθή επανάληψη 28.6.2010) επιστολές ΣΕΕΥΑ [...]

³³⁸ Βλ. άρθρα 2.1 και των δύο ως άνω συμβάσεων όπου προβλέπεται διάρκεια ισχύος για τη μεν πρώτη από 1.1.2009 έως 31.12.2009, για τη δε δεύτερη από 1.1.2010 έως 31.12.2010.

³³⁹ Βλ. άρθρο 2.1 της ΚΣΣΕ 2011.

³⁴⁰ Βλ. άρθρο 9 παρ. 2 και 3 Ν. 1876/1990.

³⁴¹ Όπως έχει ήδη εκτεθεί η ΚΣΣΕ 2009 υπογράφηκε την 8.4.2009 και κατατέθηκε στην αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου εργασίας την 25.5.2009 (ΠΚ 23/25.5.2009). Η ΚΣΣΕ 2010 υπογράφηκε την 29.6.2010 με αντίστοιχη ημερομηνία κατάθεσης την 15.7.2010 (ΠΚ 13/15.7.2010). Η ΚΣΣΕ 2011 υπογράφηκε την 1.9.2011 με αντίστοιχη ημερομηνία κατάθεσης την 7.9.2011 (ΠΚ 33/7.9.2011).

παρατεινόταν αναγκαστικά κάθε φορά μέχρι τη θέση σε ισχύ της επόμενης³⁴², ακόμη και για τους περιλαμβανόμενους μη κανονιστικούς όρους³⁴³. Οι διαγωνισμοί που προκηρύττονταν στο ενδιάμεσο αυτό χρονικό διάστημα, προ της υπογραφής της ΚΣΣΕ του τρέχοντος έτους, είναι προφανές ότι διέπονταν από την, ισχύουσα κατά την έκδοση της προκήρυξης, ΚΣΣΕ του προηγούμενου έτους, στην οποία και πολλές φορές παρέπεμπαν ρητά³⁴⁴, με αποτέλεσμα να μην αμφισβητείται η de facto εφαρμογή της κατά το μεσοδιάστημα³⁴⁵. Κρίσιμη, επομένως, είναι η ημερομηνία θέσης σε ισχύ της κάθε ΚΣΣΕ δια της κατάθεσής της στην αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας³⁴⁶. Με αυτά τα δεδομένα εκτιμάται ότι η ισχύς της ΚΣΣΕ 2009 εκκινεί από την 25.5.2009, η ισχύς της ΚΣΣΕ 2010 εκκινεί από την 15.7.2010 και η ισχύς της ΚΣΣΕ 2011 εκκινεί από την 7.9.2011 και άρα η συνολική διάρκεια των υπό εξέταση ΚΣΣΕ 2009 και 2010 εκτείνεται από 25.5.2009 έως 6.9.2011.

▪ Ενέργειες εφαρμογής των ΚΣΣΕ ετών 2009 και 2010

190. Από τη διενεργηθείσα έρευνα της Υπηρεσίας προκύπτουν στοιχεία ότι, σε συνέχεια της υπογραφής των ανωτέρω ΚΣΣΕ, τα μέρη απηύθυναν έγγραφα προς τις αναθέτουσες αρχές αιτούμενα τη συμμόρφωση των τελευταίων με τις ΚΣΣΕ 2009 και 2010, επιδιώκοντας την εφαρμογή τους ως προς όλα τα προβλεπόμενα κόστη και τη συνακόλουθη αναπροσαρμογή του προϋπολογισμού των προκηρυχθέντων διαγωνισμών .

191. Στο πλαίσιο αυτό ο ΣΕΕΥΑ φαίνεται να διαδραματίζει ενεργό ρόλο. Κατά τον επιτόπιο έλεγχο της 10.2.2016 [...] ³⁴⁷ συλλέχθηκε σειρά τέτοιων επιστολών του ΣΕΕΥΑ

³⁴² Βλ. και ΕΑ 663/2018, παρ. 292 και 374, επικυρωθείσα από ΔΕΦΑΘ 1611/2020 καθώς και ΕΑ 676/2018, παρ. 285.

³⁴³ Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 4 και 5 Ν. 1876/1990, όπως ίσχυε κατά το ερευνώμενο χρονικό διάστημα, πριν την ψήφιση του Ν. 4046/2012 «Μνημόνιο 2» (ΦΕΚ Α' 28/14.2.2012), «Οι κανονιστικοί όροι ΣΣΕ που έληξε ή καταγγέλθηκε, εξακολουθούν να ισχύουν επί ένα εξάμηνο και εφαρμόζονται και στους εργαζόμενους που προσλαμβάνονται στο διάστημα αυτό. Μετά την πάροδο του εξαμήνου οι υφιστάμενοι όροι εργασίας εξακολουθούν να ισχύουν μέχρις ότου λυθεί ή τροποποιηθεί η ατομική σχέση εργασίας». Βλ. και ανωτέρω υπό παρ. 148.

³⁴⁴ Βλ. ενδεικτικά διαγωνισμό φύλαξης [...]), ο οποίος διενεργήθηκε την 24.5.2011 και είχε ρητή αναφορά στην εφαρμογή της ΚΣΣΕ 2010 αλλά και στην _επισυναπτόμενη Μελέτη Προσδιορισμού του Χαμηλότερου Νόμιμου Εργοδοτικού Κόστους μισθοδοσίας των εταιριών επανδρωμένων υπηρεσιών ασφαλείας (βλ. άρθρο 7 της Διακήρυξης).

³⁴⁵ Βλ. Πίνακα 13 ης παρούσας, όπου εμφανίζεται ότι σε σειρά διαγωνισμών του 2010 που έλαβαν χώρα πριν την υπογραφή της ΚΣΣΕ 2010 εφαρμόστηκε η ΚΣΣΕ 2009 με αποτέλεσμα μάλιστα την κατάθεση ισότιμων προσφορών, καθώς και την αμέσως κατωτέρω, ενδεικτικά αναφερόμενη, από 27.1.2010 επιστολή του ΣΕΕΥΑ προς το [...], σχετικά με τη υπ' αριθ, [...] Διακήρυξη του εν λόγω φορέα, όπου γίνεται ρητή επίκληση εφαρμογής του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους της ΚΣΣΕ 2009.

³⁴⁶ Ο ίδιος ο ΣΕΕΥΑ στις επιστολές περί εφαρμογής της ΚΣΣΕ 2010 που απηύθυνε προς τις αναθέτουσες αρχές και που παρατίθενται στην επόμενη υποενότητα, αναφέρει ως ημερομηνία έναρξης ισχύος της ΚΣΣΕ 2010 την 29.6.2010 (ημερομηνία υπογραφής), ωστόσο, σύμφωνα με το νόμο απαιτείται η θέση σε ισχύ προϋποθέτει κατάθεση στην οικεία Υπηρεσία.

³⁴⁷ Το τότε στέλεχος της οποίας, [...]

προς αναθέτοντες φορείς με αίτημα την εφαρμογή του νομίμου εργοδοτικού κόστους των ΚΣΣΕ 2009³⁴⁸ και 2010³⁴⁹.

-Το από 27.1.2010 έγγραφο προς το [...] ³⁵⁰, όπου γίνεται ρητή παραπομπή στο ελάχιστο εργατικό κόστος που προβλέπεται στον σχετικό πίνακα τιμών της ΚΣΣΕ 2009.

- Το από 10.9.2010 έγγραφο του ΣΕΕΥΑ προς τη Δ/νση Προμηθειών [...] ³⁵¹, στο οποίο αφενός αναφέρεται ότι ο προϋπολογισμός του έργου, όπως αποτυπώνεται στη διακήρυξη, υπολείπεται των κατωτάτων ορίων, όπως αυτά ορίζονται στην υπογραφείσα από 29.6.2010 ισχύουσα Κλαδική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας του έτους 2010 και αφετέρου επισυνάπτεται ανάλυση του κατώτερου νόμιμου μηνιαίου εργοδοτικού κόστους ανά κτίριο, σύμφωνα με την ΚΣΣΕ 2010³⁵² με αντίστοιχο αίτημα αναπροσαρμογής του προϋπολογισμού του έργου³⁵³.

- Το από 20.9.2010 έγγραφο του ΣΕΕΥΑ προς την Επιτροπή Αξιολόγησης Προσφορών της [...] ³⁵⁴, όπου αρχικώς αναφέρεται ότι σύμφωνα με την ισχύουσα ΕΚΣΣΕ, η οποία ισχύει από 29.6.2010 το ελάχιστο ωριαίο εργοδοτικό κόστος ανέρχεται στα 8€ για πρωινή ή απογευματινή εργασία τις ημέρες Δευτέρα έως Παρασκευή. Εν συνεχεία, παρατίθεται σε πίνακα η ανάλυση του εργοδοτικού κόστους του σχήματος φύλαξης που απαιτείται από τη Διακήρυξη, με βάση το ως άνω ωριαίο κόστος των 8€ με την επισήμανση ότι «Ο ανωτέρω πίνακας περιγράφει μόνο το εργοδοτικό κόστος της φύλαξης τις κρατήσεις υπέρ τρίτων (3,072%) και το ΦΠΑ και δεν περιλαμβάνει το κόστος του οχήματος (leasing, καύσιμα, εξοπλισμός κλπ), εξοπλισμού φύλακα (στολή, αλεξίσφαιρο γιλέκο, εκπαίδευση), διοικητικά έξοδα και όφελος της εταιρείας. Από τα ανωτέρω συμπεραίνεται ότι ο προϋπολογισμός της ως άνω Διακήρυξης είναι κατώτερος του νόμιμου εργοδοτικού κόστους» και με το αίτημα να αναπροσαρμοστεί ο προϋπολογισμός του εν λόγω έργου ώστε να είναι σύμφωνος με την ισχύουσα ελληνική νομοθεσία.

³⁴⁸ Ως προς την εφαρμογή της ΚΣΣΕ του έτους 2009 ανευρέθη ένα έγγραφο απευθυνόμενο προς το [...].

³⁴⁹ Τα περισσότερα έγγραφα αφορούν την εφαρμογή της ΚΣΣΕ 2010 και απευθύνονται προς τους φορείς [...].

³⁵⁰ Πρόκειται για το έγγραφο [...].

³⁵¹ Πρόκειται για το έγγραφο [...] Αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω διακήρυξη είχε προηγηθεί της [...] διακήρυξης (η οποία αφορούσε το ίδιο έργο αλλά με αναπροσαρμοσμένο προϋπολογισθέν ποσό.

³⁵² Σύμφωνα με την οποία ο ορθός συνυπολογισμός του έργου ανέρχεται σε [...]€.

³⁵³ Το ίδιο έγγραφο απεστάλη από τον ΣΕΕΥΑ την 16.9.2010 και στο [...] με κοινοποίηση στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και συνελέγη κατά τον ίδιο έλεγχο (βλ. συλλεχθέν έγγραφο με α/α 8 ΓΑ). Επίσης με το υπ' αριθ. πρωτ. ομ/1764/εξ/14.9.2010 έγγραφό της εμφανίζεται και [...] να απευθύνει αίτημα στην αρμόδια Δ/νση [...] προς διόρθωση του προϋπολογισμού του έργου σε 5.440.000€ «[...]», επισυνάπτοντας τις σχετικές εγκυκλίους του Υπουργείου Εργασίας 30440/8.5.2006 και 31372/9.8.2010 που θέτουν ως κατώτατο όριο των νομίμων αποδοχών, τις οριζόμενες στις ΚΣΣΕ (βλ. έγγραφο [...]).

³⁵⁴ Πρόκειται για το [...].

- Το από 5.10.2010 έγγραφο του ΣΕΕΥΑ προς τον [...] ³⁵⁵, όπου επίσης αναφέρεται ότι με βάση την ΚΣΣΕ 2010, η οποία ισχύει από 29.6.2010, το ελάχιστο ωριαίο εργοδοτικό κόστος ανέρχεται στα 8€ για πρωινή ή απογευματινή εργασία τις ημέρες Δευτέρα έως Παρασκευή, και αφού παρατίθεται ανάλυση του εργοδοτικού κόστους του σχήματος φύλαξης που απαιτείται από τη διακήρυξη με βάση το εν λόγω κόστος, ακολουθεί συμπέρασμα ότι ο προϋπολογισμός είναι κατώτερος του νόμιμου εργοδοτικού κόστους και αίτημα στο φορέα για αντίστοιχη αναπροσαρμογή του προϋπολογισμού του έργου.
  - Το από 17.8.2010 έγγραφο του ΣΕΕΥΑ προς το [...] ³⁵⁶ αντιστοίχου περιεχομένου με το προηγούμενο έγγραφο.
  - Το από 17.8.2010 έγγραφο του ΣΕΕΥΑ [...] ³⁵⁷. Στην περίπτωση αυτή ο ΣΕΕΥΑ αφού επικαλείται ότι το ελάχιστο μηνιαίο εργοδοτικό κόστος, όπως προβλέπεται στην ισχύουσα από 29.6.2010 ΚΣΣΕ 2010, ανέρχεται σε 7.027,00 ευρώ για την 24ωρη φύλαξη και σε 2.178,67 ευρώ για την 8ωρη ημερήσια φύλαξη για όλες τις ημέρες της εβδομάδας, εγκαλεί τον εν λόγω φορέα διότι έκανε δεκτή προσφορά κατώτερη του νόμιμου εργοδοτικού κόστους.
  - Το από 17.8.2010 έγγραφο του ΣΕΕΥΑ ³⁵⁸ δια του οποίου αναφέρει στην ομοσπονδία εργαζομένων ΟΜΥΠΑΕ, ότι έχει διαπιστώσει μη εφαρμογή του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους της ισχύουσας από 29.6.2010 ΚΣΣΕ 2010 σχετικά με τους δύο τελευταίους διαγωνισμούς ³⁵⁹ και ότι έχει ενημερώσει τους αρμόδιους φορείς, καλώντας και την ίδια για τις δικές της ενέργειες.
192. Στο σημείο αυτό χρήζει επισήμανσης το γεγονός ότι το ελάχιστο ωριαίο εργοδοτικό κόστος (ύψους 8 ευρώ ³⁶⁰) και το αντίστοιχο ελάχιστο μηνιαίο εργοδοτικό κόστος (ύψους 7.027,00 ευρώ ³⁶¹) -που επικαλείται στις ως άνω επιστολές του ο ΣΕΕΥΑ και λαμβάνει υπόψη κατά τους σχετικούς υπολογισμούς του ενόψει του αιτήματος αναπροσαρμογής προϋπολογισμού των σχετικών έργων- συμπεριλαμβάνει τόσο το διοικητικό κόστος 3% όσο και τα λοιπά προβλεπόμενα στην ΚΣΣΕ 2010 κόστη (ήτοι 2,07% κόστος ένδυσης, 0,20% αναλογία κόστους ασθένειας, 1,00% αναλογία κόστους αποζημιώσεων, 1,78% αναλογία

---

³⁵⁵ Πρόκειται για το έγγραφο [...].

³⁵⁶ Πρόκειται για το έγγραφο [...].

³⁵⁷ Πρόκειται για το έγγραφο [...].

³⁵⁸ Πρόκειται για το έγγραφο [...].

³⁵⁹ [...].

³⁶⁰ Για πρωινή ή απογευματινή απασχόληση από Δευτέρα έως Παρασκευή.

³⁶¹ Για 24ωρη φύλαξη όλες τις ημέρες της εβδομάδας (και τις αργίες).

κόστους εποπτείας και 1,97% κόστος πρόσληψης και ένταξης στην εργασία)³⁶². Τούτο δε παρά τα περί του αντιθέτου ισχυρισθέντα από τον ΣΕΕΥΑ στην ανωτέρω από 20.9.2010 επιστολή του προς [...] ³⁶³.

▪ **Απόψεις των εμπλεκόμενων μερών για την υποχρεωτικότητα των ΚΣΣΕ ετών 2009 και 2010**

193. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, δεν υπήρξε σχετική υπουργική απόφαση που να καθιστά υποχρεωτική την εφαρμογή των εθνικών κλαδικών συμβάσεων εργασίας των ετών 2009 και 2010, με αποτέλεσμα η δεσμευτικότητα των ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010 να περιορίζεται στα μέλη του ΣΕΕΥΑ και στα λοιπά αντισυμβαλλόμενα μέρη των εν λόγω κλαδικών συμβάσεων. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από τα διαθέσιμα στοιχεία των εταιριών, όπως ενδεικτικώς εκτίθενται κάτωθι.
194. Ο [...] η οποία υπήρξε μέλος του ΣΕΕΥΑ, ανέφερε στην από 21.3.2012 ανωμοτί κατάθεση του ³⁶⁴ ότι οι προσφορές της εταιρείας προσδιορίζονταν με βάση την ισχύουσα κλαδική συλλογική σύμβαση εργασίας. Συγκεκριμένα ο καταθέτων αναφέρει: «Οι τιμές δίνονταν με βάση την κλαδική όσο ίσχυε και πάντοτε σε όλες τις προσφορές οι νόμιμες κρατήσεις, και επιπλέον το εκάστοτε διοικητικό κόστος».
195. Αντιστοίχως, η [...] η οποία υπήρξε επίσης μέλος του ΣΕΕΥΑ μέσω του [...] της κατέθεσε στις 21.3.2012 ³⁶⁵ ότι για όσο διάστημα η εταιρεία δεσμευόταν από την ΚΣΣΕ ³⁶⁶, αυτή αποτελούσε τη βάση για τις οικονομικές της προσφορές, ενώ από τη στιγμή που η εταιρεία έπαψε να δεσμεύεται από την ΚΣΣΕ, την χρησιμοποιούσε ως βάση υπολογισμού κόστους μόνο σε όσες περιπτώσεις αυτό απαιτείτο από τη διακήρυξη. Στην ανωμοτί κατάθεση του, στις 18.12.2015, [...] δήλωσε ότι οι εν λόγω κλαδικές συμβάσεις των ετών 2009 και 2010 δεν είχαν κηρυχθεί υποχρεωτικές υπό την έννοια της κύρωσης τους από τον αρμόδιο υπουργό. Ήταν υποχρεωτικές για τα μέλη του ΣΕΕΥΑ και για όσες εταιρείες μη μέλη του ΣΕΕΥΑ οι οποίες την είχαν συνυπογράψει ³⁶⁷.

³⁶² Όπως αυτό προκύπτει αβίαστα από τον πίνακα του Παραρτήματος Γ' της ΚΣΣΕ 2010 σε συνδυασμό με τη συνημμένη στην ΚΣΣΕ 2010 ανάλυση κόστους της από 29.6.2010 μελέτης [...] (σελ. 3 και 10).

³⁶³ [...].

³⁶⁴ Βλ. ανωμοτί κατάθεση του [...] με την ιδιότητα [...].

³⁶⁵ Βλ. ανωμοτί κατάθεση του [...] με την ιδιότητα [...].

³⁶⁶ Το στέλεχος διευκρινίζει ότι η εταιρεία δεσμευόταν από την ΚΣΣΕ έως την 30.6.2011.

³⁶⁷ Η εταιρεία [...] επισήμανε ότι παρά το γεγονός ότι η ΚΣΣΕ του 2010 δεν είχε κηρυχθεί υποχρεωτική, το σύνολο των διακηρύξεων, καθώς και των συμβάσεων των φορέων του Δημοσίου, περιελάμβαναν ως βασικό όρο (επί ποινή απόρριψης) την υποχρέωση να υπολογίζεται το μηνιαίο εργοδοτικό κόστος παροχής υπηρεσιών σύμφωνα με την οικεία (κλαδική) ΣΣΕ και συγκεκριμένα σύμφωνα με την από 29.6.2010 ΚΣΣΕ. Συνεπώς, η [...] υποστηρίζει ότι υπολόγιζε την οικονομική της προσφορά βάσει των τιμών που περιέχονταν σε αυτή, σε πλήρη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις των διακηρύξεων. Βλ. σχετ. την αριθ. πρωτ. [...] απαντητική επιστολή της [...].

▪ **Απόψεις των εμπλεκόμενων μερών για τα μη εργατικά κόστη των ΚΣΣΕ ετών 2009 και 2010**

196. Αναφορικά με τη δεσμευτικότητα των μη μισθολογικών κοστολογικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στις ΚΣΣΕ των ετών 2009 και 2010 (ήτοι του διοικητικού κόστους 3% που περιλαμβάνεται και στις δύο ως άνω συλλογικές συμβάσεις αλλά και των επιπλέον δαπανών που προβλέπονται μόνο στην τελευταία), με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, δεν φαίνεται να υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση από τις εταιρείες του κλάδου. Εντοπίζονται αναφορές εταιριών παροχής υπηρεσιών φύλαξης τόσο προς την κατεύθυνση της συμμόρφωσης τους προς τα εν λόγω κόστη όσο και προς την κατεύθυνση της μη αναγνώρισής τους ως υποχρεωτικών ή έστω αντιπροσωπευτικών για τον κλάδο. Και τούτο, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για μέλη ή όχι του ΣΕΕΥΑ. Είναι δε αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η ίδια εταιρεία μπορεί να εμφανίζεται να ακολουθεί διαφορετική επιχειρηματολογία στο πλαίσιο διαφορετικών διαγωνισμών, είτε υπέρ είτε κατά της δεσμευτικότητας των εν λόγω μη μισθολογικών δαπανών, ανάλογα με την περίπτωση και το συμφέρον της με στόχο την ανάθεση του έργου. Ακολουθεί ενδεικτική αναφορά.
197. Η [...] η οποία ως αναφέρθηκε υπήρξε μέλος του ΣΕΕΥΑ σίγουρα κατά τα έτη 2009 και 2010, υποστήριξε [...] ³⁶⁸ [...]ότι το ύψος του διοικητικού κόστους που περιλαμβάνονταν στις εν λόγω συμβάσεις υπήρξε κατά την εκτίμησή του αντιπροσωπευτικό για όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου κατά το χρονικό διάστημα, στο οποίο αφορούσε, ήτοι τα έτη 2009-2010³⁶⁹. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι σε διαγωνισμό της [...] το 2009³⁷⁰ η [...] εμφανίζεται να εφαρμόζει την ΚΣΣΕ του 2009 και ως προς το διοικητικό κόστος ενώ στην από [...] επιστολή της προς τον φορέα³⁷¹ αναφέρει σχετικά: «[ό]πως έχει συμφωνηθεί από εταιρείες του κλάδου, για να αντιμετωπισθούν προβλήματα αθέμιτου ανταγωνισμού, η κατώτερη δυνατή τιμή προσφοράς πρέπει να περιλαμβάνει το κατώτερο εργατικό κόστος με το διοικητικό κόστος 3%, αλλιώς η προσφορά είναι μη νόμιμη, κατώτερη από τα προβλεπόμενα της Κ.Σ.Σ.Ε.»³⁷².

³⁶⁸ [...]

³⁶⁹ Ειδικότερα υποστήριξε «Ο ΣΕΕΥΑ είχε αναθέσει σε ορκωτό λογιστή την εκπόνηση μελέτης η οποία στηρίχθηκε σε στοιχεία ισολογισμών των εταιριών-μελών του Σ.Ε.Ε.Υ.Α. Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή προσδιορίστηκε το εργοδοτικό κόστος αλλά και κάποια επιπλέον κόστη που προβλέπονται από το νόμο, όπως στολή, αλεξίσφαιρο γιλέκο, σύμφωνα με τον Ν. 3707/2008. Το ποσοστό του 3% προσδιορίστηκε βάσει της μελέτης που συνέταξε ο ορκωτός λογιστής. Κατά την εκτίμησή μου είναι αντιπροσωπευτικό για όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου κατά το χρονικό διάστημα στο οποίο αφορούσε 2009-2010. Δεν γνωρίζω αν υπήρξαν περιπτώσεις που η ΙΣΣ δεν εφάρμοσε το διοικητικό κόστος για το 2009 διότι δεν εργαζόμουν στην εταιρεία».

³⁷⁰ Βλ. διαγωνισμό με αρ. διακήρυξης ΔΠΩΛ-19/2009.

³⁷¹ Η επιστολή που φέρει ημερομηνία [...] έχει λάβει αριθμό πρωτοκόλλου [...] (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. [...] επιστολή παροχής στοιχείων της εν λόγω αναθέτουσας αρχής).

³⁷² Προς επίρρωση του ισχυρισμού της ότι οι προσφορές πρέπει να περιλαμβάνουν 3% διοικητικό κόστος σύμφωνα με την Κ.Σ.Σ.Ε., [...] στην εν λόγω επιστολή επικαλέστηκε την υπ' αρ. 1255/2009 απόφαση της ΕΑ του ΣΤΕ [...].

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία η [...] κατά την υποβολή προσφοράς σε διαγωνισμό της [...] το 2010³⁷³ δεν εφάρμοσε τα οριζόμενα στην ΚΣΣΕ του 2010 ως προς τα λοιπά πλην του εργατικού κόστη. Όπως η εταιρεία διευκρινίζει στην από [...] προσφυγή της στο φορέα³⁷⁴, τα επιπρόσθετα στοιχεία κόστους που προσδιορίζονταν στην ΚΣΣΕ του 2010 δεν είχαν καμία σχέση με τη δαπάνη μισθοδοσίας του προσωπικού και τις συναφείς εργοδοτικές εισφορές³⁷⁵, ενώ όπως η εταιρεία ανέφερε το «κόστος παροχής υπηρεσιών ασφαλείας (πέραν του κόστους μισθοδοσίας και ασφαλιστικών εισφορών) λαμβάνεται υπόψη όταν στις διαγωνιστικές διαδικασίες αναπτύσσεται ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων που υπάγονται όλες ανεξαιρέτως στην εν λόγω κλαδική συλλογική σύμβαση, όχι όμως και όταν μετέχουν στο διαγωνισμό επιχειρήσεις που δεν δεσμεύονται από την κλαδική σύμβαση, διότι στην περίπτωση αυτή θα αναπτυσσόταν, προδήλως, άνισος ανταγωνισμός υπέρ των τελευταίων»³⁷⁶. Άλλωστε όπως η εταιρεία διευκρινίζει, ο ΣΕΕΥΑ δεν πρόσθεσε τα πρόσθετα στοιχεία κόστους με σκοπό να καταστρέψει τα μέλη του αλλά για να «εξασφαλίσει ένα ελάχιστο επίπεδο για τις υποβαλλόμενες οικονομικές προσφορές, όταν ο ανταγωνισμός αναπτύσσεται αποκλειστικά μεταξύ επιχειρήσεων που δεσμεύονται από την εν λόγω σύμβαση»^{377, 378}.

198. Η εταιρεία [...] η οποία επίσης υπήρξε μέλος του ΣΕΕΥΑ εμφανίζεται με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία να υποβάλει προσφορές σε διαγωνιστικές διαδικασίες χωρίς να εφαρμόζει το ελάχιστο διοικητικό κόστος ύψους 3%. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο διαγωνισμό του [...] ³⁷⁹, το Μάιο του 2010, η [...] δεν συμπεριέλαβε καθόλου διοικητικό κόστος στην οικονομική της προσφορά με την αιτιολογία της γενικότερης προσπάθειας συγκράτησης των τιμών εκ μέρους της εταιρείας, ενώ στον επόμενο χρονικά διαγωνισμό του [...] ³⁸⁰, τον Μάιο του 2010, η εταιρεία υπέβαλλε προσφορά με διοικητικό κόστος 0,7%.

³⁷³ Με [...] (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. [...] επιστολή παροχής στοιχείων της εν λόγω αναθέτουσας αρχής).

³⁷⁴ Κατά της υπ' αριθ. [...] απόφασης της [...] περί απορρίψεως της οικονομικής προσφοράς της προσφεύγουσας στο πλαίσιο της διαγωνιστικής διαδικασίας με αριθ. διακήρυξης [...] (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. [...] επιστολή παροχής στοιχείων της εν λόγω αναθέτουσας αρχής).

³⁷⁵ Η δήλωση ήταν: [...]

³⁷⁶ Υπογράμμιση του συντάκτη του εγγράφου.

³⁷⁷ Υπογράμμιση του συντάκτη του εγγράφου.

³⁷⁸ Βλ. και από 11.1.11 πρακτικό ΔΣ [...]

³⁷⁹ Με αρ. διακήρυξης [...] (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 4501/13.7.2015 επιστολή παροχής στοιχείων της εν λόγω αναθέτουσας αρχής).

³⁸⁰ [...] (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 4578/15.7.2015 επιστολή παροχής στοιχείων της εν λόγω αναθέτουσας αρχής).

199. Η καταγγέλλουσα, παρότι μέλος του ΣΕΕΥΑ³⁸¹ στην από 16.10.2009 επιστολή της προς φορέα αναφορικά με το διοικητικό κόστος 3%³⁸², υποστήριξε ότι το διοικητικό κόστος της ΚΣΣΕ του έτους 2009 δεν ήταν υποχρεωτικό, καθότι αποτελούσε πρόταση και όχι νομοθετική ρύθμιση. Συγκεκριμένα, η εταιρεία βασίζει το συλλογισμό της στη σχετική δήλωση του ορκωτού ελεγκτή λογιστή που ανέβαλε την εργασία κοστολόγησης στο πλαίσιο της κατάρτισης της ΚΣΣΕ του 2009 όπου αναφέρεται ο προτεινόμενος χαρακτήρας των υπολογισμών του.

▪ **Εφαρμογή των κλαδικών συμβάσεων εργασίας των ετών 2009 και 2010**

200. Από την ανάλυση των συλλεχθέντων στοιχείων αναφορικά με διενεργηθέντες διαγωνισμούς παροχής υπηρεσιών φύλαξης των ετών 2009-2011, προκύπτει ότι σε 22 διαγωνιστικές διαδικασίες υπήρξε ταύτιση προσφορών εκ μέρους κάποιων εκ των συμμετεχουσών εταιριών, η οποία ερείδεται στην εφαρμογή κλαδικών συλλογικών συμβάσεων των ετών 2009 και 2010 ως προς τα μη εργατικά κόστη. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά τα στοιχεία των εν λόγω διαγωνιστικών διαδικασιών τα οποία αντλήθηκαν από τις αναθέτουσες αρχές και τις ίδιες εταιρείες:

Πίνακας 13: Διαγωνισμοί με ισότιμες προσφορές

α/α	Φορέας (αρ. διακήρυξης)	Εταιρείες που έδωσαν ίδια τιμή ³⁸³	Απαίτηση Διακήρυξης για Κ.Σ.Σ.Ε.	Αιτιολογία ισότιμων προσφορών
Κ.Σ.Σ.Ε. 2009 (Πράξη Κατάθεσης 23/25.5.2009)				
1	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος ³⁸⁴
2	[...]	[...]	Δεν αναφέρεται	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
3	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
4	[...]	[...]	μ.δ.	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
5	[...] ³⁸⁵ [...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
6	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
7	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ με 3% διοικητικό κόστος	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος ³⁸⁶
8	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ με 3% διοικητικό κόστος	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
9	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
10	[...]	[...] ³⁸⁷	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος

³⁸¹ Σύμφωνα με τις υπ' αριθ. πρωτ. 4259/19.5.2020 και 127/12.1.2015 επιστολές παροχής στοιχείων της εταιρείας.

³⁸² Πιο συγκεκριμένα, προς [...] (βλ. την υπ' αρ. πρωτ. 5490/15.9.2015 απαντητική επιστολή [...]).

³⁸³ [...]

³⁸⁴ [...]

³⁸⁵ [...]

³⁸⁶ [...]

³⁸⁷ [...]

α/α	Φορέας (αρ. διακήρυξης)	Εταιρείες που έδωσαν ίδια τιμή ³⁸³	Απαιτηση Διακήρυξης για Κ.Σ.Σ.Ε.	Αιτιολογία ισότιμων προσφορών
11	[...] ³⁸⁸ [...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ με 3% διοικητικό κόστος	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
12	[...]	[...]	Οικεία Κ.Σ.Σ.Ε.	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
13	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
14	[...] ³⁸⁹ [...]	[...] ³⁹⁰	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2009 με/χωρίς 3% διοικητικό κόστος
15	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ με 3% διοικητικό κόστος	ΚΣΣΕ 2009 με 3% διοικητικό κόστος
Κ.Σ.Σ.Ε. 2010 (Πράξη Κατάθεσης 13/15.7.2010)				
16	[...] ³⁹¹ [...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2010 με όλα τα Μ.Ε.Κ. ³⁹²
17	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2010 με όλα τα Μ.Ε.Κ.
18	[...]	[...] ³⁹³	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2010 με όλα τα Μ.Ε.Κ.
19	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2010 με όλα τα Μ.Ε.Κ.
20	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2010 με όλα τα Μ.Ε.Κ.
21	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ	ΚΣΣΕ 2010 με όλα τα Μ.Ε.Κ.
22	[...]	[...]	Οικεία ΚΣΣΕ με όλα τα Μ.Ε.Κ	Οικεία ΚΣΣΕ με όλα τα Μ.Ε.Κ. ³⁹⁴

Επεξηγήσεις: [...]

9.3 ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

▪ Εφαρμογή Ν.3959/2011 και Ν. 703/1977

201. Δεδομένου ότι οι προεκτεθείσες συμφωνίες καθορισμού κόστους, συνήφθησαν στο πλαίσιο κλαδικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας, δέον πρωτίστως εξεταστεί αν το δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα υπόθεση.
202. Κατά πάγια ενωσιακή νομολογία, παρότι ορισμένοι περιορισμοί του ανταγωνισμού είναι σύμφυτοι με τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, που συνάπτονται μεταξύ των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των εργοδοτών και των εργαζομένων, οι στόχοι κοινωνικής πολιτικής που επιδιώκουν οι συμβάσεις αυτές θα διακυβεύονταν σοβαρά αν οι κοινωνικοί εταίροι υπέκειντο στο άρθρο 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ κατά την από κοινού αναζήτηση μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης και εργασίας³⁹⁵. Έτσι, οι συμφωνίες που συνάπτονται στο πλαίσιο συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ κοινωνικών εταίρων

³⁸⁸ [...]

³⁸⁹ [...]

³⁹⁰ [...]

³⁹¹ [...]

³⁹² [...]

³⁹³ [...]

³⁹⁴ [...]

³⁹⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C 67/96, Albany, Συλλ. 1999, σελ. I-5751, σκ. 59, C 438/05, *The International Transport Workers' Federation και The Finnish Seamen's Union*, Συλλ. 2007, σελ. I-10779, σκ. 49, ΔΕΚ C-319/07 P, 3F κατά Επιτροπής, Συλλ. 2009, σελ. I-5963, σκ. 50 και ΔΕΕ C-413/13, *FNV Kunsten Informatie en Media*, Ψηφιακή Συλλογή (Γενική Συλλογή), σκ. 22.

για τους σκοπούς αυτούς πρέπει να θεωρηθεί ότι, ως εκ της φύσεως και του αντικειμένου τους, δεν εμπίπτουν στην ανωτέρω διάταξη³⁹⁶.

203. Συνεπώς, πρέπει να εξετάζεται κάθε φορά αν η φύση και το αντικείμενο της εκάστοτε συμφωνίας δικαιολογούν την εξαίρεση της συμφωνίας αυτής από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ³⁹⁷.
204. Με βάση τα ανωτέρω νομολογιακά δεδομένα, προκειμένου οι υπό εξέταση συμφωνίες να τύχουν ενδεχόμενης ασυλίας από τις οικείες περί ανταγωνισμού διατάξεις, θα πρέπει να πληρούν σωρευτικά τις κάτωθι προϋποθέσεις:
- α) να είναι απόρροια συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ οργανώσεων που αντιπροσωπεύουν εργαζόμενους και εργοδότες και
- β) να έχουν σαν στόχο τη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης και εργασίας των εργαζομένων.
205. Εν προκειμένω, η πλήρωση του πρώτου ως άνω κριτηρίου, αναφορικά με τη φύση των ερευνώμενων συμφωνιών, δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση, δεδομένου ότι αυτές συνήφθησαν υπό τη μορφή κλαδικής συλλογικής σύμβασης εργασίας και συνιστούν, κατ' επέκταση, αποτέλεσμα συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ των αντίστοιχων συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργοδοτών και των εργαζομένων-υπαλλήλων του κλάδου, σύμφωνα με τους όρους του Ν. 1876/90³⁹⁸.
206. Επομένως, εξεταστέο είναι εάν πληρούνται και το δεύτερο νομολογιακό κριτήριο, ήτοι εάν - πέραν της φύσεώς τους - οι εν λόγω ΣΣΕ διαθέτουν και αντικείμενο ικανό να τις θέσει εκποδών του Ν. 3959/2011, υπό την έννοια της διακρίβωσης ότι οι διατάξεις τους συμβάλλουν στη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης και εργασίας των υπαλλήλων προσωπικού ασφαλείας.
207. Οι ΚΣΣΕ 2009 και 2010 δεν περιορίζονται στον καθορισμό της ελάχιστης νόμιμης αμοιβής των εργαζομένων υπαλλήλων στις υπηρεσίες ασφαλείας, η οποία σε κάθε περίπτωση ταυτίζεται με τα αντίστοιχα κατώτατα όρια αποδοχών, όπως προσδιορίζονται στην ΕΓΣΣΕ³⁹⁹. Στο πλαίσιο των ως άνω ΚΣΣΕ καθορίζονται περαιτέρω και κόστη που

³⁹⁶ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C 67/96, ό.π., σκ. 60, ΔΕΕ C-437/09, *AG2R Prévoyance*, Συλλ. 2011, σελ. I-973, σκ. 29 και ΔΕΕ C-413/13, ό.π., σκ. 23.

³⁹⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C 67/96, ό.π., σκ. 61, ΔΕΕ C-413/13, ό.π., σκ. 25.

³⁹⁸ Βλ. κατωτέρω ανάλυση υπό παρ. 227, καθώς και *a contrario* ΔΕΕ C-413/13, ό.π., σκ. 28επ (και την εκεί αναφερόμενη νομολογία). Στην υπό κρίση υπόθεση δεν αμφισβητείται η φύση της εργασιακής σχέσης των απώτερων μελών της συμβληθείσας Ομοσπονδίας ως υπαλλήλων και όχι ως ελευθέρων επαγγελματιών - αυτοαπασχολούμενων.

³⁹⁹ Όπως έχει ήδη αναλυθεί στην οικεία ως άνω Ενότητα, ο βασικός μισθός των 739,56€ που χρησιμοποιείται ως βάση για τον υπολογισμό του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους στις ΚΣΣΕ 2009 και 2010, κατοχυρώνεται στις αντίστοιχες ΕΓΣΣΕ ετών 2008-2009 και 2010 των εργαζομένων όλης της χώρας.

αφορούν στον εργοδότη και δεν ανάγονται σε αμοιβές ή επιδόματα του εργαζόμενου. Ειδικότερα στην ΚΣΣΕ 2009 περιλαμβάνεται πέραν του νόμιμου μισθολογικού κόστους⁴⁰⁰ και επιπλέον διοικητικό κόστος 3%, στη δε ΚΣΣΕ 2010 πέραν του αντίστοιχου προσδιορισμού των διοικητικών εξόδων σε 3%, προστίθενται επί του νόμιμου μισθολογικού κόστους και μια σειρά από επιπλέον κόστη που αφορούν σε λειτουργικά έξοδα του εργοδότη (κόστος ένδυσης, αναλογία κόστους ασθένειας, αναλογία κόστους αποζημιώσεων, αναλογία κόστους εποπτείας, κόστος πρόσληψης και ένταξης στην εργασία).

208. Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι πρόκειται για έξοδα που καταρχήν εκτιμάται ότι δεν εντάσσονται στο προβλεπόμενο, κανονιστικό περιεχόμενο ΣΣΕ σύμφωνα με το νόμο, καθώς φαίνεται ότι δεν σχετίζονται με ζητήματα επιχειρηματικής πολιτικής, που μπορούν να ασκήσουν άμεση επιρροή στις εργασιακές σχέσεις⁴⁰¹. Σε κάθε δε περίπτωση, ανεξαρτήτως του αν ο καθορισμός των ανωτέρω εξόδων, υπό τη μορφή ποσοτώσεων, δύναται να αποτελέσει ή όχι στοιχείο των κανονιστικών ρυθμίσεων των ΣΣΕ, γεγονός που αποτελεί νομικό ζήτημα που ανάγεται στη σφαίρα του εργατικού δικαίου⁴⁰², εξ απόψεως δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού εξετάζεται εάν οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις συμβάλλουν στη βελτίωση των όρων απασχόλησης και εργασίας των υπαλλήλων προσωπικού ασφαλείας, έτσι ώστε να κριθούν ως μη δυνάμενες εκ του αντικειμένου τους να υπάγονται στο πλαίσιο εξέτασης των διατάξεων των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ .

⁴⁰⁰ 7, 23 Ευρώ για άγαμο με προϋπηρεσία 0-2 έτη.

⁴⁰¹ Βλ. άρθρο 2 παρ. 4 Ν. 1876/1990. Βλ. και ανωτέρω παρ. 151, όπου αναφέρονται ενδεικτικά αντίστοιχες επιχειρηματικές αποφάσεις του εργοδότη που θα μπορούσαν να επηρεάσουν άμεσα τις εργασιακές σχέσεις (η μεταφορά της εκμετάλλευσης, ο περιορισμός των εργασιών της, η εισαγωγή νέας τεχνολογίας, η εκ περιτροπής εργασία, η θέση του προσωπικού σε διαθεσιμότητα, οι επενδύσεις για τα μέτρα ασφαλείας και υγιεινής). Βλ. επίσης αμέσως κατωτέρω αναφερόμενη ΣτΕ 315/2012, τμήμα Δ', σκ. 7, όπου κρίθηκε ότι το περιλαμβανόμενο στην ΚΣΣΕ 2009 διοικητικό κόστος 3% δεν συγκαταλέγεται στους κανονιστικούς όρους της σχετικής ΣΣΕ.

⁴⁰² Βλ. ενδεικτικά και Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 873/2010, σκ. 7, με περαιτέρω εκτενείς παραπομπές σε πάγια νομολογία, όπου το δικαστήριο δεν εκφέρει κρίση περί του αν το η ρήτρα καθορισμού του διοικητικού κόστους σε ποσοστό 3 %, όπως περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Γ' της ΚΣΣΕ 2009, έχει περιληφθεί εγκύρως στην εν λόγω ΚΣΣΕ, αν δηλαδή εμπίπτει στους ρυθμιζόμενους με συλλογικές διαπραγματεύσεις γενικούς όρους εργασίας («[...]αδιαφόρως αν εγκύρως περιελήφθη στην οικεία ΕΚΣΣΕ Εργαζομένων στις Επιχειρήσεις Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας και Συστημάτων Ασφαλείας όλης της Χώρας του νόμου 2518/1997 η ρήτρα περί προσαυξήσεως του ελάχιστου εργατικού κόστους με ποσοστό 3%, το οποίο αντιστοιχεί στο διοικητικό κόστος των επιχειρήσεων, εάν δηλαδή η ως άνω ρήτρα εμπίπτει στους ρυθμιζόμενους με συλλογικές διαπραγματεύσεις γενικούς όρους εργασίας [...]»). Βλ. επίσης ΣτΕ 315/2012, τμήμα Δ', σκ. 7, όπου το δικαστήριο έκρινε παρεμπιπτόντως ότι η ως άνω ρήτρα της ΚΣΣΕ 2009 δεν αποτελεί κανονιστικό όρο της σχετικής ΣΣΕ (« [...] κατά το χρόνο διενέργειας του επίδικου διαγωνισμού [15.4.2010], ίσχυαν μεν οι κανονιστικές ρυθμίσεις της εκσσε του έτους 2009, δεν ίσχυε, όμως, το Παράρτημα Γ' αυτής, που προέβλεπε τα περί διοικητικού κόστους 3%, αφού αυτό δεν αποτελούσε κανονιστικό όρο της σχετικής συλλογικής σύμβασης εργασίας και η ισχύς του δεν μπορούσε, σε κάθε περίπτωση, να θεωρηθεί παραταθείσα επί εξάμηνο»), αντίθετη η Επ. Αναστ. ΣτΕ 16/2011 σκ. 8-9.

209. Σύμφωνα με την ενωσιακή νομολογία, ο όρος «συνθήκες απασχόλησης και εργασίας» στο πλαίσιο της ως άνω αξιολόγησης τυγχάνει ευρείας ερμηνείας⁴⁰³. Ειδικότερα, έχει κριθεί ότι πέραν της αμοιβής και του ωραρίου εργασίας που αποτελούν τις βασικές παραμέτρους ρύθμισης στο πλαίσιο μιας ΣΣΕ, ο σχετικός όρος θα μπορούσε να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και ζητήματα όπως η ασφάλεια, το εργασιακό περιβάλλον, η χορήγηση άδειας, η εκπαίδευση και η δια βίου μάθηση καθώς και η ανταλλαγή απόψεων και η συναπόφαση μεταξύ εργαζομένων και διοίκησης⁴⁰⁴.
210. Κατά την εξέταση της πλήρωσης του εν λόγω κριτηρίου θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το περιεχόμενο της συμφωνίας, καθώς και των περιστάσεων, υπό τις οποίες έγιναν οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψή της. Σημασία μπορεί, επίσης, να έχει η μετέπειτα συμπεριφορά των μερών της συμφωνίας, καθώς και το αποτέλεσμα των προβλέψεων της στην πράξη. Δεν αρκεί η επιδίωξη βελτίωσης των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης να αναγνωρίζεται ως ευρύτερος στόχος της ΣΣΕ, καθώς ειδικότεροι συμβατικοί όροι ενδέχεται να εξυπηρετούν άλλους σκοπούς⁴⁰⁵. Περαιτέρω, όσο πιο περίπλοκες λεπτομέρειες περιλαμβάνονται σε έναν όρο ΣΣΕ, τόσο πιο πολύ μπορεί αυτή να παρεκκλίνει από την επιδίωξη του στόχου της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης⁴⁰⁶. Αναγνωρίζεται, ωστόσο, μια σχετική διακριτική ευχέρεια στα μέρη της ΣΣΕ, υπό την έννοια ότι εφόσον είναι ξεκάθαρο ότι το άμεσο πρακτικό αποτέλεσμα ενός όρου είναι η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης, τυχόν εγγενείς περιορισμοί του ανταγωνισμού θα πρέπει να γίνονται αποδεκτοί⁴⁰⁷.
211. Η καλή πίστη των μερών κατά τη σύναψη και την εφαρμογή της ΣΣΕ θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη. Όταν ένα στοιχείο μιας ΣΣΕ επιδιώκει, κατ' επίφαση, τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης αλλά η πρακτική εφαρμογή του στην

⁴⁰³ Βλ. ΔΕΚ C-222/98, *van der Woude*, Συλλ. 2000, σελ. I-7111, σκ. 25-26, ΔΕΕ C-437/09, *AG2R Prévoyance*, Συλλ. 2011, σελ. I-973, σκ. 32-35. Βλ. επίσης Δικαστήριο ΕΤΦΑ E-14/15, *Holship Norge AS*, σκ. 44 και E-8/00, *Norwegian Federation of Trade Unions*, σκ. 53.

⁴⁰⁴ Βλ. Δικαστήριο ΕΤΦΑ E-14/15, *Holship Norge AS*, σκ. 44 και E-8/00, *Norwegian Federation of Trade Unions*, σκ. 53. Βλ. και απόφαση S/0197/09 *Convenio de seguridad* (Security agreement) της Εθνικής Αρχής Ανταγωνισμού της Ισπανίας όπου όρος σε ΣΣΕ που επέβαλε πολύ υψηλό κόστος αντικατάστασης προσωπικού στην αγορά υπηρεσιών ασφαλείας κρίθηκε παραβατικός, ως εμπόδιο εισόδου στη σχετική αγορά. Η εν λόγω απόφαση, ωστόσο, ανατράπηκε από το Ανώτερο Δικαστήριο της Ισπανίας με την αιτιολογία ότι ο υπό κρίση όρος αφενός συμφωνήθηκε στο πλαίσιο σύναψης ΣΣΕ και αφετέρου το περιεχόμενό του αφορά στις συνθήκες εργασίας (αντικατάσταση), που έχουν σαν στόχο την εγγύηση της εργασιακής σταθερότητας των απασχολούμενων εργαζομένων, με αποτέλεσμα να εξαιρείται από το πεδίο αρμοδιοτήτων της Αρχής Ανταγωνισμού και να εμπίπτει στο πεδίο ελέγχου νομιμότητας με βάση την εργατική νομοθεσία (OECD, *Competition Issues in Labour Markets – Note by Spain*, DAF/COMP/WD(2019)48, σελ. 8-9, υπό 3.4., [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2019\)48/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2019)48/en/pdf)).

⁴⁰⁵ Βλ. Δικαστήριο ΕΤΦΑ E-14/15, *Holship Norge AS*, σκ. 45 και E-8/00, *Norwegian Federation of Trade Unions*, σκ. 51-52.

⁴⁰⁶ Βλ. Δικαστήριο ΕΤΦΑ E-8/00, *Norwegian Federation of Trade Unions*, σκ. 55.

⁴⁰⁷ Ο.π.

πραγματικότητα στοχεύει στην προώθηση άλλων συμφερόντων, δεν μπορεί να γίνει δεκτή προστασία της συμφωνίας από την εφαρμογή των οικείων περί ανταγωνισμού διατάξεων⁴⁰⁸.

212. Με βάση τα προεκτεθέντα, η κοστολόγηση των πάσης φύσεως διοικητικών/λειτουργικών εξόδων των επιχειρήσεων υπηρεσιών ασφαλείας, συνολικά θεωρούμενη, δεν δύναται να θεωρηθεί ως κατάλληλη, ικανή και πρόσφορη να οδηγήσει στη βελτίωση των όρων εργασίας και απασχόλησης των υπαλλήλων τους. Και τούτο διότι καταρχάς δεν πρόκειται για κόστη που ενσωματώνονται ή μετακυλίνονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στη μισθοδοσία των υπαλλήλων, υπό την έννοια της εξασφάλισης υψηλότερων γι' αυτούς αποδοχών οιασδήποτε φύσεως, ώστε να μπορεί να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για ευεργετικές γι αυτούς ρυθμίσεις, ως αποτέλεσμα της ελεύθερης διαπραγμάτευσης, με στόχο τη διασφάλιση των εργασιακών συνθηκών τους, ως προς την ειδικότερη έκφραση των οικονομικών απολαβών τους. Τουναντίον, παρά των προσδιορισμό των σχετικών δαπανών, ο μισθός των εργαζομένων, όπως προσδιορίζεται στις ως άνω υπό εξέταση ΚΣΣΕ, παραμένει αμετάβλητος, ανερχόμενος στο ίδιο ύψος που, σε κάθε περίπτωση, καθορίζεται και στο πλαίσιο της εφαρμοστέας ΕΓΣΣΕ, με αποτέλεσμα αυτοί να μην καρπώνονται κανένα όφελος από την ενδεχόμενη συμπίεση του διοικητικού-λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων ασφαλείας. Τα δε διάφορα επιδόματα των οικείων ειδικοτήτων εργαζομένων υπηρεσιών ασφαλείας κατοχυρώνονται στο κύριο σώμα των σχετικών ΚΣΣΕ⁴⁰⁹ και ουδεμία σύνδεση παρουσιάζουν με τα καθοριζόμενα στο Παράρτημα Γ' διοικητικά/λειτουργικά κόστη.
213. Περαιτέρω, στο πλαίσιο της διερεύνησης της σύνδεσής των λειτουργικών αυτών εξόδων με άλλες, πλην των αποδοχών, παραμέτρους απασχόλησης, όπως το ωράριο, η εργασιακή ασφάλεια, οι άδειες, η εκπαίδευση, που θα μπορούσαν ενδεχομένως να ενταχθούν στο πεδίο προστασίας από τις διατάξεις περί ελεύθερου ανταγωνισμού ως προάγουσες τη βελτίωση των εργασιακών τους συνθηκών, κατά την προαναφερθείσα ενωσιακή νομολογία, λεκτέα είναι τα ακόλουθα.
214. Εκκινώντας από το **διοικητικό κόστος**, που καθορίζεται σε 3% και στις δύο ερευνώμενες ΚΣΣΕ, εκτιμάται ότι αυτό συνιστά μια δαπάνη παντελώς ασύνδετη με τις εργασιακές συνθήκες του προσωπικού, που περιλαμβάνει α) διοικητικά κόστη με τη στενή έννοια, όπως έξοδα προετοιμασίας φακέλου κατάθεσης προσφοράς (τυχόν έξοδα δημοσίευσης που απαιτούνται από την προκήρυξη⁴¹⁰, κόστος φωτοτυπιών, κόστος διατήρησης εγγυητικών επιστολών, γραμματειακή υποστήριξη) και έξοδα για αναλώσιμα,

⁴⁰⁸ Βλ. Δικαστήριο ΕΤΦΑ Ε-8/00, *Norwegian Federation of Trade Unions*, σκ. 56.

⁴⁰⁹ Βλ. διατάξεις άρθρου 2.3 Παραρτήματος Α' ΚΣΣΕ 2009 που εξακολουθούν να ισχύουν και στο πλαίσιο της ΚΣΣΕ 2010 δυνάμει του άρθρου 2.5, σελ.3.

⁴¹⁰ Βλ. από 21.3.2012 ανωμοτί κατάθεση [...] της MONDIALPOL.

και β) πάγια λειτουργικά κόστη, όπως έξοδα χρηματοδοτικής μίσθωσης αυτοκινήτου, έξοδα καυσίμων, έξοδα τηλεφώνου⁴¹¹. Πρόκειται για κόστη που βαρύνουν αποκλειστικά τον εργοδότη ως επιχειρηματία και που εκ της φύσεώς τους δεν δύναται να ιδωθούν υπό το πρίσμα της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας του προσωπικού.

215. Ωστόσο, ως προς **τα λοιπά κόστη** που προβλέπονται από την ΚΣΣΕ 2010, η εξέταση της πλήρωσης του ερευνώμενου νομολογιακού κριτηρίου δεν οδηγεί σε τόσο ξεκάθαρα συμπεράσματα. Συνεπώς, κατά τα κατωτέρω, κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση των λοιπών προβλεπόμενων δαπανών υπό το πρίσμα της ένταξής τους ή μη στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, κατωτέρω εξετάζεται α) το κόστος ένδυσης, που περιλαμβάνει κόστος στολής και κόστος προμήθειας αλεξίσφαιρου γιλέκου, β) το κόστος πρόσληψης και ένταξης στην εργασία (συμπεριλαμβανομένου κόστους εκπαίδευσης) και γ) τα κόστη ασθένειας, αποζημιώσεων και εποπτείας,
216. Το **κόστος ένδυσης** αφορά στην υποχρεωτική χρήση (ενιαίου τύπου) στολής⁴¹² και αλεξίσφαιρου γιλέκου συγκεκριμένων προδιαγραφών⁴¹³, μια υποχρέωση που θεσπίζει ο νόμος τόσο για τον εργοδότη όσο και τον εργαζόμενο, υπό την απειλή διοικητικών και ποινικών κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης⁴¹⁴. Πρόκειται για δαπάνη που σαφώς αφορά στην ασφάλεια του εργαζόμενου υπό την έννοια της προστασίας της ζωής και της σωματικής του ακεραιότητας, ιδίως στο βαθμό που σχετίζεται με το αλεξίσφαιρο γιλέκο.
217. Ειδικότερα, για το **κόστος προμήθειας αλεξίσφαιρου γιλέκου**, επί της αναγκαιότητας καθορισμού της δαπάνης αυτής στην ΚΣΣΕ ως πρόσθετο διοικητικό κόστος, διατυπώνεται η άποψη ότι μια εταιρεία που έχει προβεί σε αγορά αλεξίσφαιρων γιλέκων με εγγύηση

⁴¹¹ Βλ. από 5.6.2010 (ορθή επανάληψη 28.6.2010) επιστολές ΣΕΕΥΑ προς [...] για τη ανάθεση σύνταξης κοστολογικής μελέτης όπου γίνεται λόγος για διοικητικά-λειτουργικά έξοδα σε ελάχιστο ποσοστό 3%. Ειδικότερα δε βλ. από 16.12.2015 ανωμοτί [...] «[...] όταν λέμε διοικητικό κόστος εννοούμε την εποπτεία ενός εκάστου φύλακα και τον επιμερισμό από διάφορα διοικητικά κόστη που αφορούν στον συγκεκριμένο φύλακα (δηλαδή η σύνδεση και χρήση του τηλεφώνου, τα καύσιμα του επόπτη, το ενοίκιο του αυτοκινήτου του επόπτη κ.α.)», καθώς και από 20.9.2010 έγγραφο ΣΕΕΥΑ προς [...] όπου στα πρόσθετα κόστη (που δήθεν κατά τον ΣΕΕΥΑ δεν συγκαταλέγονται στον υπολογισμό της ΚΣΣΕ 2010) περιλαμβάνει και το κόστος οχήματος. Τέτοια κόστη, ωστόσο, όπως το κόστος αυτοκινήτου και τηλεφώνου, διαφέρουν ανά επιχείρηση ανάλογα με το μέγεθός της, την ήδη υπάρχουσα διαθεσιμότητά της σε οχήματα, το εύρος της συνεργασίας της με την εταιρεία χρηματοδοτικής μίσθωσης, τον αριθμό των συμβάσεων που συνάπτει με τους τηλεπικοινωνιακούς παρόχους, τις συνακόλουθες εκπτώσεις τους στα προσφερόμενα πακέτα κ.ο.κ.

⁴¹² Σημειώνεται ότι η αντίστοιχη ΚΥΑ Φ.456/38/505989/Σ. 4746 (ΦΕΚ Β' 3435/4.10.2017) που εξειδίκευε τον ενιαίο τύπο στολής του προσωπικού ασφαλείας των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, εκδόθηκε σε συνέχεια της παρ. 5 του άρθρου 2 Ν.3707/2008, μόλις το 2017 και δεν ήταν σε ισχύ κατά το κρίσιμο διάστημα. Ωστόσο η υποχρέωση χρήσης στολής προβλεπόταν στο Ν. 3707/2008 και κατοχυρωνόταν και στις υπό εξέταση ΚΣΣΕ.

⁴¹³ Βλ. ΚΥΑ 1016/109/151-α (ΦΕΚ Β 2039/22.9.2009), όπως τροποποιήθηκε ως προς την έναρξη ισχύος της με την ΚΥΑ 1016/109/151-ε ((ΦΕΚ Β 2617/31.12.2009), που εκδόθηκε σε συνέχεια της παρ. 3 του άρθρου 4 Ν. 3707/2008, όπου στο άρθρο 2 καθορίζονται με λεπτομέρεια ο τύπος, τα χαρακτηριστικά και οι προδιαγραφές των αλεξίσφαιρων γιλέκων.

⁴¹⁴ Βλ. άρθρα 4 παρ. 1γ, 4 παρ. 1θ, 4 παρ. 2α, 4 παρ. 2β, 8 και 9 Ν. 3707/2008.

κατασκευαστή 10 έτη⁴¹⁵ μπορεί να αποσβέσει το κόστος αγοράς τους σε βάθος δεκαετίας και να μην επιβαρύνει την εκάστοτε υποβαλλόμενη οικονομική προσφορά της σε διαγωνισμούς⁴¹⁶. Περαιτέρω είναι προφανές ότι εφόσον προσδιορίζονται νομοθετικά τα απαιτούμενα ποιοτικά και τεχνικά χαρακτηριστικά του εν λόγω εξοπλισμού επαφίεται σε κάθε επιχείρηση η προμήθειά του υπό συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και η περαιτέρω απόφαση περί κοστολόγησής του ενόψει του εκάστοτε διαγωνισμού, με βάση τα συνολικά κάθε φορά οικονομικά και κοστολογικά της δεδομένα.

218. Από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί να παραγνωριστεί το γεγονός ότι ως δαπάνη, η προμήθεια αλεξίσφαιρου γιλέκου εντάσσεται εξ ορισμού στο πλαίσιο της διασφάλισης της ασφάλειας του προσωπικού και ως εκ τούτου θέτει υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητα εξέτασης του καθορισμού της εν λόγω δαπάνης υπό το πρίσμα των περί ανταγωνισμού διατάξεων. Διερευνητέο είναι εάν στην πράξη το κόστος αυτό - όπως προϋπολογίζεται ενιαία για όλο τον κλάδο στις εξεταζόμενες ΚΣΣΕ - δαπανάται πράγματι υπέρ της αποτελεσματικής προστασίας του εργαζομένου, με την πιστή τήρηση όλων των ποιοτικών και τεχνικών προδιαγραφών που θέτει ο νομοθέτης, την τακτική ανανέωση του σχετικού εξοπλισμού, τη σωστή συντήρησή του και τον έλεγχο της κατάστασής του και δεν εξαργυρώνεται, αντιθέτως, ως κέρδος από τον εργοδότη. Υπό τις παρούσες περιστάσεις και για τις ανάγκες της υπό κρίση υπόθεσης, δεν είναι δυνατή η εξαγωγή οριστικών συμπερασμάτων, εντούτοις, κατόπιν γενικής συνεκτίμησης των ως άνω παρατηρήσεων, προκύπτει ότι η παράμετρος του εργοδοτικού κόστους, όπως συμπεριλήφθηκε στην ΚΣΣΕ 2010, λειτουργεί ως εγγύηση της εργασιακής ασφάλειας του απασχολούμενου προσωπικού και ως τέτοια δεν εμπίπτει στον έλεγχο υπό το πρίσμα των περί ανταγωνισμού διατάξεων. Προς την κατεύθυνση αυτή, ως ένδειξη καλής πίστης των κοινωνικών εταίρων, συνηγορεί και το γεγονός ότι τέθηκε από αυτούς στο πλαίσιο της διασφάλισης της εφαρμογής της προσφάτως εξειδικευθείσας υποχρέωσης υπέρ της ασφάλειας των εργαζομένων του κλάδου⁴¹⁷.

⁴¹⁵ Βλ. σχετικά ΚΥΑ 1016/109/151-α (ΦΕΚ Β 2039/22.9.2009), ό.π., άρθρο 2 παρ. 3 «*Το αλεξίσφαιρο γιλέκο συνοδεύεται από έγγραφη εγγύηση του κατασκευαστή για την καλή ποιότητα σε χρήση του μεν αντιβαλλιστικού υλικού για δέκα (10) χρόνια από την ημερομηνία κατασκευής, του δε φορέα για τρία (3) χρόνια*»

⁴¹⁶ Βλ. υπ' αριθ. πρωτ. [...] απάντηση [...] η οποία συνεχίζει την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας της αναφέροντας «[...]».

⁴¹⁷ Βλ. άρθρο 1.2 Παραρτήματος Γ' ΚΣΣΕ 2010 «*Για τον προσδιορισμό του κατωτέρου εργοδοτικού κόστους έχουν ληφθεί υπόψη οι νέες ρυθμίσεις του Νόμου 3707/2008 καθώς και της ΚΥΑ 1016/109/151-α*». Επισημαίνεται ότι η σχετική ΚΥΑ εκδόθηκε την 22.9.2009 και άρχισε να ισχύει από 23.6.2010, οπότε είναι αναμενόμενο το εν λόγω κόστος να απασχολεί τους κοινωνικούς εταίρους για πρώτη φορά στο πλαίσιο της σύναψης της αμέσως επόμενης ΚΣΣΕ 2010, γεγονός που πρέπει πιθανώς να προσμετρηθεί υπέρ της ενδεχόμενης καλής πίστης των συμβαλλόμενων μερών κατά τη συνομολόγηση της αναλογίας του συγκεκριμένου κόστους στην ΚΣΣΕ 2010. Βλ. υπ' αριθ. πρωτ. [...] «*μέχρι την 23.6.2010 δεν υπήρχε νομοθετημένη υποχρέωση παροχής των εν λόγω προστατευτικών μέσων*». Βλ. και υπ' αριθ. πρωτ. [...] όπου αναφέρεται «*Το κόστος των αλεξίσφαιρων γιλέκων ήταν μια υποχρέωση που ψηφίστηκε περίπου τον Σεπτέμβριο*

219. Στο κόστος πρόσληψης και ένταξης στην εργασία, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, πέρα από ένα πάγιο ποσό 30€, που έχει τεθεί ως βάση υπολογισμού για την αναλογία κόστους πρόσληψης, το οποίο φαίνεται να συνιστά καθαρά διοικητική δαπάνη, εμπεριέχεται επιπλέον μια σειρά από υπολογισμούς για δαπάνες που αφορούν στην εκπαίδευση του απασχολούμενου προσωπικού⁴¹⁸. Συνυπολογίζοντας μάλιστα το γεγονός ότι οι υπάλληλοι των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, που τους αναθέτονται καθήκοντα φύλαξης, δύνανται υπό προϋποθέσεις να οπλοφορούν⁴¹⁹, καθίσταται προφανές ότι η εκπαίδευσή τους επιβάλλεται πρωτίστως για λόγους ασφαλείας⁴²⁰. Συνεπώς και στην περίπτωση αυτή εκτιμάται ότι, σε αντιστοιχία με την ανωτέρω αναφερόμενη νομολογία, ο καθορισμός κόστους εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής των οικείων περί ανταγωνισμού διατάξεων ως άρρηκτα συνδεδεμένος με τη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών, τόσο σε επίπεδο εκπαίδευσης όσο και σε επίπεδο ασφάλειας.
220. Ως προς τα **κόστη ασθένειας, αποζημιώσεων και εποπτείας**, πρόκειται για κόστη που εκ του νόμου οφείλουν να προϋπολογίσουν και να διαθέσουν οι επιχειρήσεις υπέρ των υπαλλήλων τους, άμα τη γενέσει των παραγωγικών αιτίων τους, με βάση την εργατική νομοθεσία⁴²¹. Η συμπερίληψή τους συνεπώς εν είδει ποσοστού αναλογίας⁴²² ή βάσει παραδοχών⁴²³ κατά τον προσδιορισμό του εργοδοτικού κόστους, μόνο προς όφελος του εργαζόμενου θα μπορούσε να εκληφθεί καθώς είναι άμεσα συνυφασμένα με τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού και δη με το σύστημα χορήγησης αδειών, με την εργασιακή τους ασφάλεια και με την εν γένει εργασιακή τους σταθερότητα, με αποτέλεσμα να εξαιρούνται

του 2009 και μάλιστα λίγο πριν τις εθνικές εκλογές [...] Στους διαγωνισμούς που ακολούθησαν το κόστος των αλεξίσφαιρων γιλέκων το συμπεριλαμβάναμε στο σχετικό διοικητικό και λειτουργικό κόστος».

⁴¹⁸ OJT (On the Job Training) και refreshment training.

⁴¹⁹ Βλ. άρθρο 5 παρ. 2α Ν.3707/2008 «Εφόσον συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι ασφαλείας επιτρέπεται να χορηγείται άδεια οπλοφορίας με περίστροφο ή πιστόλι σύμφωνα με τη διαδικασία της παραγράφου 6 του παρόντος α. Στο προσωπικό ασφαλείας των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, στο οποίο έχει ανατεθεί η φύλαξη δημόσιων καταστημάτων, τραπεζών, μουσείων, οικημάτων που έχουν ανάγκη ειδικής προστασίας, επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας ή άλλων μεγάλης αξίας και σπουδαιότητας εγκαταστάσεων, με την προϋπόθεση ότι το προσωπικό αυτό φέρει όπλο νομίμως κατεχόμενο από τους φορείς, στους οποίους παρέχεται η φύλαξη». Βλ. και άρθρο 5 παρ. 7 του ίδιου νόμου όπου θεσπίζεται η υποχρέωση βασικής και περιοδικής εκπαίδευσης αναφορικά με τη χρήση όπλου.

⁴²⁰ Επισημαίνεται ότι η σχετική ΚΥΑ 1016/109/169-γ' (ΦΕΚ Β' 2457/03.11.2011) σχετικά με την εξειδίκευση του περιεχομένου, της διάρκειας και του κόστους της βασικής και περιοδικής εκπαίδευσης, των κριτηρίων και της διαδικασίας πιστοποίησης της ικανότητας του προσωπικού για οπλοφορία εκδόθηκε την 3.11.2011 μετά τη λήξη ισχύος των υπό εξέταση ΚΣΣΕ, ωστόσο η υποχρέωση εκπαίδευσης προβλεπόταν στο Ν. 3707/2008 αλλά και στις υπό εξέταση ΚΣΣΕ.

⁴²¹ Για την κατοχύρωση του σταθερού επιδόματος εποπτείας ύψους 30€ βλ. άρθρο 2.3 Παραρτήματος Α' ΚΣΣΕ 2009 ισχύον και στο πλαίσιο της ΚΣΣΕ 2010 δυνάμει του άρθρου 2.5, σελ.3

⁴²² Ασθένεια, αποζημίωση.

⁴²³ Κόστος επόπτη.

από το πεδίο αρμοδιοτήτων των Αρχών Ανταγωνισμού με βάση τη νομολογία σε ενωσιακό αλλά και σε εθνικό⁴²⁴ επίπεδο.

221. Συνοψίζοντας, με βάση την ως άνω ανάλυση, τα κόστη ένδυσης, ασθένειας, αποξήμωσης, εποπτείας, πρόσληψης και ένταξης στην εργασία που περιελήφθησαν στην ΚΣΣΕ 2010 εκτιμάται ότι πληρούν τις προϋποθέσεις μη υπαγωγής στην εξέταση υπό το πρίσμα των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν.703/1977 και 101 ΣΛΕΕ.
222. Εντούτοις, **δεν είναι δυνατή η εξαγωγή του ίδιου συμπεράσματος για το αμιγώς διοικητικό κόστος ύψους 3%**, ο οριζόντιος καθορισμός του οποίου για όλο τον κλάδο δεν δύναται να αιτιολογηθεί με βάση τις αρχές προστασίας του θεσμού των ΣΣΕ. Άλλωστε, η πρόθεση του νομοθέτη όταν θέσπιζε την υποχρέωση των επιχειρήσεων ασφαλείας να υπολογίζουν στην προσφορά τους ένα εύλογο ποσό διοικητικού κόστους και αναλωσίμων δεν ήταν να ευθυγραμμιστεί το κόστος αυτό εις βάρος του ελεύθερου ανταγωνισμού, κατά τη συμμετοχή σε διαγωνιστικές διαδικασίες, αλλά να θέσει μια ασφαλιστική δικλίδα, ώστε οι επιχειρήσεις να προϋπολογίζουν τα εν λόγω κόστη στην προσφορά τους κατά την ελεύθερη επιχειρηματική τους κρίση, σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες των επιχειρήσεών τους, αναλαμβάνοντας το βάρος του επιχειρηματικού κινδύνου και πάντως σε όχι ασυνήθιστα χαμηλά επίπεδα, στο πνεύμα και του ευρύτερου νομοθετικού πλαισίου περί κρατικών προμηθειών⁴²⁵. Η αόριστη νομική έννοια «εύλογο» που χρησιμοποιήθηκε από το νομοθέτη στον προσδιορισμό του διοικητικού κόστους, ενδεχομένως να δημιουργήσει μια ανασφάλεια στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις ως προς την ερμηνεία της από τις αναθέτουσες αρχές, τούτο όμως δεν δικαιολογεί τη λήψη απόφασης περί καθορισμού του περιεχομένου της για όλο τον κλάδο και μάλιστα εις βάρος και επιχειρήσεων που δεν ήταν μέλη του συλλόγου⁴²⁶.

⁴²⁴ Βλ. κατ' αναλογία ως άνω αναφερόμενη στην υποσ. 404 απόφαση του Ανώτερου Δικαστηρίου της Ισπανίας (High Court) που ακύρωσε το επιβληθέν από την Ισπανική Αρχή Ανταγωνισμού πρόστιμο σε διάφορες ενώσεις επιχειρήσεων υπηρεσιών ασφάλειας για τη συμπερίληψη σε ΣΣΕ όρου σχετιζόμενου με τον καθορισμό πολύ υψηλού κόστους αντικατάστασης των απασχολούμενων εργαζομένων, κρίνοντας ότι ένας τέτοιος όρος εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του δικαίου προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και υπόκειται σε έλεγχο νομιμότητας με βάση την εργατική νομοθεσία.

⁴²⁵ Βλ. και ΠΔ 60/2007 «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ "περί συντονισμού διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών", όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2005/51/ΕΚ της Επιτροπής και την Οδηγία 2005/75/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16^{ης} Νοεμβρίου 2005» (ΦΕΚ Α' 64/16.3.2007), ως ίσχυε, αναφορικά με τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών αξίας 211.000 ΕΥΡΩ και άνω (άρθρο 6 παρ. 1 εδ. β), όπου στο άρθρο 55 παρ. 1 προβλέπεται «Εάν, για δεδομένη σύμβαση, οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με το αντικείμενό της, η αναθέτουσα αρχή, πριν να απορρίψει τις προσφορές αυτές, ζητά γραπτώς τις διευκρινίσεις για τη σύνθεση της προσφοράς τις οποίες τυχόν κρίνει σκόπιμες».

⁴²⁶ Βλ. ενδεικτικά ΕΣ 4/2012, ΣτΕ 628/2010, σκ. 5, ΣτΕ 16/2011 σκ. 7επ, ΣτΕ 17/2011, σκ. 6επ., όπου κρίνεται ότι εφόσον η τήρησή των επίδικων ΚΣΣΕ συμπεριλαμβάνεται στους όρους της διακήρυξης, συναποτελεί το κανονιστικό πλαίσιο του διαγωνισμού και ως εκ τούτου δεσμεύει ως προς το επιπλέον ορισθέν διοικητικό κόστος και εταιρείες μη μέλη της συμβληθείσας εργοδοτικής οργάνωσης κατά τη διαμόρφωση της οικονομικής προσφοράς τους.

223. Συναφώς, η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΑΔΗΣΥ) έχει καταστήσει σαφές ότι αφενός δεν υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη εξειδίκευσης σε συγκεκριμένο αριθμητικό ποσοστό της αόριστης νομικής έννοιας του εύλογου διοικητικού κόστους φύλαξης και αφετέρου η συμμετέχουσα στην διαγωνιστική διαδικασία επιχείρηση είναι αυτή που υποχρεούται να περιλάβει στην προσφορά της ένα εύλογο ποσοστό διοικητικού κόστους, αναλωσίμων και εργολαβικού κέρδους, το οποίο θα κρίνεται από την κοινή πείρα και λογική. Η δε αναθέτουσα αρχή από την πλευρά της, εφόσον διαπιστώσει ότι η προσφορά είναι ασυνήθιστα χαμηλή, οφείλει να καλέσει εγγράφως τον διαγωνιζόμενο να αιτιολογήσει το ασυνήθιστα χαμηλό της προσφοράς του, και αν κρίνει, ενόψει των υποβληθεισών εξηγήσεων και υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες της διενεργούμενης διαδικασίας, ότι οι εξηγήσεις αυτές είναι ανεπαρκείς, να την απορρίψει ως απαράδεκτη⁴²⁷.
224. Σύμφωνα με την ΕΑΑΔΗΣΥ «*Με δεδομένο ότι ο νόμος δεν καθορίζει σε κάποια διάταξη του το διοικητικό κόστος που θεωρείται εύλογο στους σχετικούς διαγωνισμούς, δεν κρίνεται σκόπιμο και οι αναθέτουσες αρχές στις διακηρύξεις που συντάσσουν για διαγωνισμούς υπηρεσιών φύλαξης ή/και καθαριότητας να αναγράφουν ως εύλογο συγκεκριμένο ποσοστό διοικητικού κόστους. Και τούτο και λόγω του ότι με τον τρόπο αυτό καθοδηγείται ο ανταγωνισμός, αλλά και διότι «ο προσδιορισμός εύλογου διοικητικού και εργολαβικού κέρδους για την παροχή των ζητούμενων υπηρεσιών ανάγεται στον τρόπο άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας της παρεμβαίνουσας, η οποία διαμόρφωσε την οικονομική προσφορά της κατά την ελεύθερη κρίση της, αναλαμβάνοντας και το βάρος του επιχειρηματικού κινδύνου κατά τη διαμόρφωση της τιμής της προσφοράς της⁴²⁸». Τα κόστη δηλαδή αυτά εξαρτώνται από τη φύση και το μέγεθος της συγκεκριμένης σύμβασης, το μέγεθος, τις συνθήκες οργάνωσης και της δυνατότητες εκάστου προσφέροντος κλπ. Επιπλέον, με δεδομένο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των διαγωνισμών για υπηρεσίες καθαριότητας ή φύλαξης διενεργείται επί τη βάση του κριτηρίου ανάθεσης αυτού της χαμηλότερης τιμής, οι διαγωνιζόμενες εταιρείες (εργολάβοι) καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια συμπίεσης του λειτουργικού κόστους εκτέλεσης του έργου που αναλαμβάνουν. Φυσικά κατά τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης κατά το άρθρο 8 του ΠΔ 60/07, έχουν εκτιμηθεί από την Αναθέτουσα Αρχή όλες οι σχετικές παράμετροι (εργατικό κόστος, εκτιμώμενο διοικητικό κόστος, αναλώσιμα, εργολαβικό κέρδος κλπ)»⁴²⁹.*
225. Δεν καταλείπεται, συνεπώς, αμφιβολία περί του περιεχομένου και της ερμηνείας της ως άνω έννοιας του εύλογου διοικητικού κόστους υπό το πρίσμα της διασφάλισης συνθηκών

⁴²⁷ Βλ. απόφαση 6/2016 ΕΑΑΔΗΣΥ, σελ. 8, υπό III. Συμπεράσματα, με εκτενείς περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία στο σκεπτικό της.

⁴²⁸ ΔΕφΛ 19/2011.

⁴²⁹ Βλ. απόφαση 6/2016 ΕΑΑΔΗΣΥ, σελ. 3, υπό II.3, η έμφαση του συντάκτη του εγγράφου.

υγιούς ανταγωνισμού κατά τη διεξαγωγή διαγωνιστικών διαδικασιών, τόσο από πλευράς αναθετουσών αρχών τόσο και από πλευράς συμμετεχουσών επιχειρήσεων.

226. Συμπερασματικά, η υπό εξέταση συμφωνία με αντικείμενο τον καθορισμό του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους, τουλάχιστον σε σχέση με τα αμιγώς διοικητικά κόστη δεν αφορά σε μέτρα προς βελτίωση των όρων εργασίας και απασχόλησης, αλλά αποτελεί εκδήλωση βούλησης συντονισμού της τιμολόγησης ορισμένων λειτουργικών/διοικητικών εξόδων των μετεχουσών επιχειρήσεων κατά τη συμμετοχή τους σε μειοδοτικούς διαγωνισμούς προς στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού⁴³⁰, όπως θα καταδειχθεί αναλυτικά κατωτέρω. Ως εκ τούτου οι υπό εξέταση πρακτικές, στο βαθμό που αφορούν τα εν λόγω κόστη, παρότι συμφωνηθείσες στο πλαίσιο ΣΣΕ, δεν εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν.703/1977 και 101 ΣΛΕΕ.

▪ **Υπαγωγή στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ**

• **Υπαγωγή στην έννοια της «επιχείρησης»**

227. Εν προκειμένω, οι εταιρείες παροχής επανδρωμένων υπηρεσιών ασφαλείας που αποτελούν τα εμπλεκόμενα μέρη στην παρούσα υπόθεση παρέχουν αυτόνομα τις υπηρεσίες τους στη συγκεκριμένη σχετική αγορά έναντι αμοιβής και ως εκ τούτου ασκούν οικονομική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα να λογίζονται ως επιχειρήσεις κατά την έννοια των διατάξεων περί ελεύθερου ανταγωνισμού. Τούτο δε ισχύει και στην περίπτωση που μετέχουν σε συλλογικές διαπραγματεύσεις εν όψει της κατάρτισης ΣΣΕ με τους εργαζόμενους του

⁴³⁰ Βλ. σχετικά και ΠΕΚ Τ-217/03, *FNCBV and Others v Commission*, Συλλ. 2006, σελ. ΙΙ-4987, σκ. 100, που αφορούσε διεπαγγελματική συμφωνία μεταξύ σφαγέων και μικρών κτηνοτρόφων και η οποία έκρινε ότι «η συμφωνία δεν αφορά μέτρα προς βελτίωση των όρων εργασίας και απασχόλησης, αλλά την αναστολή των εισαγωγών βοείου κρέατος και τον καθορισμό ελάχιστων τιμών για ορισμένες κατηγορίες αγελάδων», με σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Βλ. επίσης απόφαση S/0077/08 (Security agreement) της Εθνικής Αρχής Ανταγωνισμού της Ισπανίας (διαθέσιμη σε https://www.cnmc.es/sites/default/files/25243_7.pdf), η οποία έληξε με δεσμεύσεις και αφορούσε την κατάρτιση ΣΣΕ μεταξύ αφενός εργοδοτικών οργανώσεων του κλάδου των εταιριών παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και αφετέρου συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων σε αυτές. Στην υπόθεση αυτή η ΣΣΕ περιελάμβανε κεφάλαιο υπό τον τίτλο «Συμφωνία για τις επιπτώσεις των τιμών και τον αθέμιτο ανταγωνισμό» όπου αναφερόταν: «[...] εμπορικές προσφορές που λαμβάνουν χώρα στην Ισπανία από εταιρείες και είναι κάτω από τα κόστη, όπως αυτά προσδιορίζονται σε αυτή τη συμφωνία θα θεωρούνται αθέμιτος ανταγωνισμός, με τις συνέπειες που προβλέπονται από τις ισχύουσες διατάξεις [...]», ενώ εν συνεχεία προσδιορίζονταν υπό μορφή πίνακα τα ελάχιστα συμφωνηθέντα κόστη για τις ακόλουθες υπηρεσίες α) κόστη ΣΣΕ, β) κόστος νυχτερινής ώρας, γ) κόστος ώρας συμβατοκτύριου και αργίας, δ) κόστος τριετίας, ε) κόστος πενταετίας. Οι προβλέψεις αυτές δεν αντιμετωπίστηκαν ως μισθολογικές ρυθμίσεις των εργαζομένων, εκφεύγουσες του πεδίου εφαρμογής των οικείων περί ανταγωνισμού διατάξεων, αλλά ως καθορισμός των τιμών που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας στους πελάτες τους πέρα από τα όρια του θεσμού των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Εκτιμήθηκε ακολούθως ότι τα μέρη της ΣΣΕ είχαν ως στόχο τον καθορισμό της τιμής των παρεχόμενων υπηρεσιών ασφαλείας, ρυθμίζοντας το κέρδος των εργοδοτικών εταιριών και προκαλώντας στρέβλωση του ανταγωνισμού επί των τιμών.

κλάδου τους, στο πλαίσιο των οποίων προασπίζονται τα οικονομικά συμφέροντά τους μέσα από τη διαπραγμάτευση μισθών και εν γένει όρων εργασίας των υπαλλήλων τους⁴³¹.

228. Από την άλλη πλευρά, τα άτομα που απασχολούνται στις εν λόγω επιχειρήσεις τελούν σε υπαλληλική σχέση με τους εργοδότες τους και άρα δεν λογίζονται ως «επιχειρήσεις» για τους σκοπούς του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού. Άλλωστε, το νομικό πλαίσιο που διέπει τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και τις ΣΣΕ αφορά σε εργαζόμενους που είτε εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου είτε παρέχουν εργασία υπό συνθήκες εξάρτησης και εμφανίζουν ανάγκες προστασίας αντίστοιχη με αυτή των εργαζομένων⁴³². Ως εκ τούτου, δεν καταλείπεται αμφιβολία ότι οι οικείες απαγορευτικές διατάξεις δεν τυγχάνουν εφαρμογής ως προς τα πρόσωπα αυτά αλλά ούτε και ως προς τα πρωτοβάθμια σωματεία στα οποία ανήκουν.
229. Συναφώς, η ΟΜΥΠΑΕ, ως δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση απαρτιζόμενη από τα αντίστοιχα σωματεία στα οποία ανήκει το ανωτέρω υπαλληλικό προσωπικό⁴³³, δεν

⁴³¹ Βλ. Απόψεις Γενικού Εισαγγελέα Jacobs σε ΔΕΚ C 67/96, *Albany*, ό.π., παρ. 231-235. Πρβλ. Δικαστήριο ΕFTA E-8/00, *Norwegian Federation of Trade Unions*, σκ. 66.

⁴³² Βλ. άρθρο 1 παρ. 1 και 2 Ν. 1876/1990, σύμφωνα με το οποίο «1. Ο νόμος αυτός αφορά όλους όσους εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου σε οποιοδήποτε ημεδαπό ή αλλοδαπό εργοδότη, επιχείρηση, εκμετάλλευση ή υπηρεσία του ιδιωτικού ή δημόσιου τομέα της οικονομίας, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι στη γεωργία, κτηνοτροφία και συναφείς εργασίες, καθώς και οι κατ' οίκον εργαζόμενοι. 2. Εφαρμόζεται επίσης και σε φυσικά πρόσωπα τα οποία αν και δεν συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας παρέχουν εργασία υπό συνθήκες εξάρτησης και εμφανίζουν ανάγκη προστασίας αντίστοιχη με αυτή των εργαζομένων» καθώς και άρθρο 1 Ν. 1264/1982 «Εκδημοκρατισμός Συνδικαλιστικού Κινήματος - Συνδικαλιστικές Ελευθερίες» (ΦΕΚ Α' 79/30.6.1982), όπου προβλέπεται ότι: «[...] ο νόμος αυτός κατοχυρώνει τα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων και ρυθμίζει την ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία και δράση των συνδικαλιστικών οργανώσεών τους. Για την εφαρμογή αυτού του νόμου εργαζόμενοι είναι όσοι απασχολούνται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου (μισθωτοί) [...]».

⁴³³ Βλ. άρθρο 4 παρ. 2 του – συλλεγέντος από το αρμόδιο Πρωτοδικείο Πειραιώς - καταστατικού της ΟΜΥΠΑΕ σύμφωνα με το οποίο «Μέλη της Ομοσπονδίας γίνονται τα Σωματεία όλης της Χώρας, τα οποία περιλαμβάνουν στη δύναμή τους φυσικά πρόσωπα απασχολούμενα σε Εταιρείες Παροχής Υπηρεσιών Ασφαλείας και φέρουν την ειδική Άδεια Προσωπικού Ασφαλείας, οδηγούς Χρηματοποστολών, συνοδούς Χρηματοποστολών, Καταμετρητών, και Τεχνικών Εγκαταστάσεων και Συντήρησης Συστημάτων Ασφαλείας, καθώς και όποιου Διοικητικού-Υπαλληλικού Προσωπικού – Φυσικό Μέλος των Πρωτοβάθμιων Σωματείων – μελών μας [...]». Βλ. και άρθρο 3 του καταστατικού της ΟΜΥΠΑΕ, όπου προβλέπεται πιο λεπτομερώς «Την πραγματοποίηση των σκοπών του προηγούμενου άρθρου η Ομοσπονδία μπορεί να επιδιώξει: 1) Με την οργάνωση όλων των εργαζομένων που απασχολούνται στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και στις επιχειρήσεις συστημάτων ασφαλείας όλης της χώρας και έχουν τις ακόλουθες ειδικότητες:

-Προσωπικό ασφαλείας (Φύλακες – Αρχιφύλακες – Επόπτες). Στην έννοια του προσωπικού ασφαλείας συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι χαρακτηρισμένοι ως υπάλληλοι υποδοχής (*reception*), οι οποίοι ασκούν και καθήκοντα πληροφόρησης και καθοδήγησης πελατών, εφόσον απασχολούνται σε εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και συστημάτων ασφαλείας.

-Συνοδοί Χρηματοποστολών.

-Οδηγοί Χρηματοποστολών, Καταμετρητών.

-Τεχνικοί εγκαταστάσεων και συντήρησης συστημάτων ασφαλείας και ηλεκτρονικοί τεχνικοί τεχνικού εξοπλισμού, καθώς και όποιου Διοικητικού-Υπαλληλικού Προσωπικού – Φυσικό Μέλος των Πρωτοβάθμιων Σωματείων – Μελών μας.

-Και γενικότερα Υπάλληλοι που φέρουν Άδεια Εργασίας Προσωπικού Ασφαλείας.

Και την ανάπτυξη σ' αυτούς συνειδήσεως επαγγελματικής, ασφαλιστικής, παραγωγικής και συνεταιριστικής. Σε κάθε εταιρεία Παροχής Ασφαλείας θα επιχειρείται η ίδρυση χωριστού Σωματείου [...]».

συνιστά επιχείρηση. Τούτο δε έτι περαιτέρω, δεδομένου ότι στην παρούσα η εν λόγω συνδικαλιστική οργάνωση δεν αυτενεργεί διαχειριζόμενη οικονομικά κονδύλια, αλλά συμμετέχει ως εκπρόσωπος των μελών της στην υπογραφή μιας ΣΣΕ κατόπιν συλλογικών διαπραγματεύσεων με τους εργοδότες του κλάδου σχετικά με το μισθολογικό καθεστώς και τους όρους εργασίας των εργαζομένων του κλάδου⁴³⁴. Ενδεχόμενες αντιανταγωνιστικές ενέργειες των εργοδοτών προς όφελος των δικών τους συμφερόντων κατά τη διαδικασία και υπό το περίβλημα σύναψης της ΣΣΕ, οι οποίες δεν σχετίζονται με τις συνθήκες εργασίας και τα συμφέροντα των εργαζομένων, δεν δύναται να αποδοθούν στο έτερο συνδικαλιστικό μέρος της ΣΣΕ άνευ ετέρου. Άλλωστε, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η εργοδοτική οργάνωση ΣΕΕΥΑ προκάλεσε την έκδοση της ενσωματωθείσας στις υπό κρίση ΣΣΕ κοστολογικής μελέτης προσδιορισμού λειτουργικών εξόδων, ανέλαβε το κόστος της και παρείχε προς τον αρμόδιο ορκωτό ελεγκτή αναλυτικά τα εργοδοτικά – μη μισθολογικά κόστη, μεταξύ των οποίων και αμιγώς διοικητικά κόστη, προκειμένου ο τελευταίος να τα λάβει υπόψη του κατά την εκτέλεση του έργου του. Επομένως, δεδομένου ότι από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ένδειξη ότι η ΟΜΥΠΑΕ έδρασε ως οικονομικός παράγων, ανεξάρτητα από τη βούληση των μελών της, υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης η εν λόγω συνδικαλιστική οργάνωση δεν αποτελεί επιχείρηση για τους σκοπούς της εφαρμογής των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και αντίστοιχα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

• **Υπαγωγή στην έννοια της «ένωσης επιχειρήσεων»**

230. Εν προκειμένω, ο ΣΕΕΥΑ αποτελεί εργοδοτική επαγγελματική οργάνωση που έχει συσταθεί και λειτουργεί με βάση το Ν. 1712/1987, όπως ισχύει⁴³⁵. Πρόκειται, δηλαδή, για σωματείο που δεν ασκεί κερδοσκοπική δραστηριότητα και έχει ως γενικό σκοπό, μεταξύ άλλων, τη διαφύλαξη και προαγωγή των κοινών συμφερόντων των μελών αυτού και γενικότερα του κλάδου των υπηρεσιών ασφάλειας στο σύνολό τους από νομικής, οικονομικής, κοινωνικής και ηθικής άποψης, με ειδικότερη αναφορά, μεταξύ άλλων, στην εκπροσώπηση των μελών του κατά την διαπραγμάτευση, κατάρτιση και υπογραφή συλλογικών συμβάσεων εργασίας με τους μισθωτούς τους⁴³⁶.

⁴³⁴ Πρβλ. Απόψεις Γενικού Εισαγγελέα Jacobs σε ΔΕΚ C 67/96, *Albany*, ό.π., παρ. 227.

⁴³⁵ «Εκσυγχρονισμός επαγγελματικών οργανώσεων των εμπόρων, βιοτεχνών και λοιπών επαγγελματιών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 115).

⁴³⁶ Άρθρο 1 παρ. 2 & 3 Ν. 1712/1987. Βλ. επίσης άρθρο 2^ο του καταστατικού του εν λόγω σωματείου που περιγράφει τους σκοπούς του, όπου προβλέπεται «Ι. Γενικοί σκοποί του Σωματείου είναι η διαφύλαξη και προαγωγή των κοινών συμφερόντων των μελών αυτού και γενικότερα του κλάδου των υπηρεσιών ασφάλειας στο σύνολό τους από νομικής, οικονομικής, κοινωνικής και ηθικής άποψης. α. Να προάγει, ενθαρρύνει, αναπτύσσει, συντονίζει και προστατεύει τα οποιαδήποτε φύσης συμφέροντα των μελών του, δηλαδή των εταιριών παροχής

231. Συνεπώς, το υπό εξέταση εργοδοτικό σωματείο συνιστά ένωση επιχειρήσεων για τους σκοπούς του δικαίου προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, καθότι, πέραν του ότι απαρτίζεται από επιχειρήσεις, ασκεί και το ίδιο οικονομική δραστηριότητα, ιδίως στο πλαίσιο της παρούσας υπόθεσης, όπου ενεργεί ως μέρος σε συλλογικές διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση ΣΣΕ με τους εργαζόμενους του κλάδου, στο πλαίσιο των οποίων προασπίζεται τα οικονομικά συμφέροντά των μελών του μέσα από τη διαπραγμάτευση των μισθών και εν γένει των όρων εργασίας του προσωπικού του κλάδου⁴³⁷.
232. Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, η ΟΜΥΠΙΑΕ, συνιστά δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση με απώτερα μέλη υπαλλήλους που δεν συνιστούν οι ίδιοι επιχειρήσεις και ως εκ τούτου δεν δύναται να αποτελέσει ένωση επιχειρήσεων.

• **Υπαγωγή στην έννοια της «οριζόντιας σύμπραξης»**

233. Στην παρούσα υπόθεση, η δεσμευτικότητα των αποφάσεων των οργάνων του ΣΕΕΥΑ έναντι των μελών του απορρέει από το καταστατικό του. Ειδικότερα, στο άρθρο 14^ο του καταστατικού του ΣΕΕΥΑ προβλέπονται πειθαρχικές κυρώσεις σε βάρος των μελών του συλλόγου σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις ΔΣ και ΓΣ⁴³⁸. Ως εκ τούτου, δε χωρεί αμφιβολία ότι οι επίσημες ενέργειες του ΣΕΕΥΑ που έλαβαν χώρα εν προκειμένω στο πλαίσιο κατάρτισης των ΚΣΣΕ και δη η απόφαση περί ανάθεσης [...] εκπόνησης κοστολογικής μελέτης ως προς επιμέρους εργοδοτικά/διοικητικά κόστη - μη συνδεδεμένα με τη βελτίωση των απολαβών και την προαγωγή των εν γένει συνθηκών εργασίας των εργαζομένων - και η περαιτέρω ενσωμάτωση της μελέτης αυτής στις νομίμως υπογεγραμμένες από μέρους του και εφαρμοστέες ΚΣΣΕ 2009 και 2010, συνιστά απόφαση ένωσης επιχειρήσεων, για τους σκοπούς του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού⁴³⁹.
234. Παραλλήλως, σημειώνεται ότι οι υπό εξέταση ΚΣΣΕ υπογράφονται από εργοδοτικής πλευράς, πέραν του ΣΕΕΥΑ και από μεμονωμένες εργοδοτικές επιχειρήσεις που συμμετείχαν στη ΔΔΔ και οι οποίες δεν συνιστούν μέλη του⁴⁴⁰. Η σχετική προσυπογραφή των ΚΣΣΕ,

---

υπηρεσιών επανδρωμένων φυλάξεων. [...] η. Να διαπραγματεύεται και συμβάλλεται από κοινού μετά των δημοσίων αρχών και οργανώσεων των εργαζομένων προκειμένου να αναζητούνται και να εξευρίσκονται λύσεις επί των θεμάτων που απασχολούν τον κλάδο. θ. Να εκπροσωπεί στα πλαίσια του νόμου, τα μέλη του για την διαπραγμάτευση, κατάρτιση και υπογραφή συλλογικών συμβάσεων εργασίας που θα καλύπτουν τους μισθωτούς τους ακόμα και ενώπιον των αρμοδίων Δικαστηρίων [...]».

⁴³⁷ Βλ. Απόψεις Γενικού Εισαγγελέα Jacobs σε ΔΕΚ C 67/96, Albany, ό.π., παρ. 236.

⁴³⁸ Βλ. άρθρο 14^ο του καταστατικού, όπου ορίζεται ότι: «I. Κάθε μέλος του Σωματείου, τακτικό ή επίτιμο που αντιτίθεται στις επιδιώξεις και τους σκοπούς του, ή παρεμβάλει εμπόδια στην εκτέλεση των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνελεύσεως, ή επιδεικνύει διαγωγή ανάρμοστη και ασυμβίβαστη σε άλλα μέλη του Σωματείου ή στην άσκηση του επαγγέλματός του και γενικά διαγωγή που δεν ταιριάζει στην αξιοπρέπεια και τα συμφέροντα του Σωματείου του Κλάδου και των μελών του τιμωρείται πειθαρχικά [...]

⁴³⁹ Πρβλ. Δικαστήριο ΕΦΤΑ E-8/00, ό.π., σκ. 68-70.

⁴⁴⁰ [...].

ανεξαρτήτως του αν πληροί τις τυπικές προϋποθέσεις σύναψης των κλαδικών συμβάσεων εργασίας εν γένει⁴⁴¹, αποτελεί σε κάθε περίπτωση εκδήλωση της βούλησης των υπογραφουσών επιχειρήσεων να καταστούν μέρη των ΣΣΕ του κλάδου και να δεσμευθούν από τις προβλέψεις τους. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι το κρίσιμο Παράρτημα Γ' των υπό εξέταση ΚΣΣΕ, όπου καθορίζεται το κατώτατο νόμιμο εργοδοτικό κόστος, αφορά σε υπηρεσίες φύλαξης και δεν καταλαμβάνει [...] ⁴⁴². Συνεπώς η [...], δεν συνιστά μέρος της ερευνώμενης αντιανταγωνιστικής δράσης.

235. Συνεπώς, υπό τις ανωτέρω περιστάσεις, καταλογίζεται λόγω της απόφασης του ΣΕΕΥΑ, αντιανταγωνιστική δράση, υπό το πρίσμα των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ. Σε κάθε περίπτωση, όπως έχει ήδη εκτεθεί, ο ακριβής ορισμός της αντιανταγωνιστικής πρακτικής δεν ασκεί επιρροή στη στοιχειοθέτηση παράβασης των σχετικών διατάξεων. Μια σύμπραξη μπορεί να αποτελείται από στοιχεία απόφασης, συμφωνίας ή/και εναρμονισμένης πρακτικής που συνιστούν μία και την αυτή παράβαση, ανεξαρτήτως του επιμέρους χαρακτηρισμού τους.
236. Αναφορικά δε με τα επιμέρους μέλη του ΣΕΕΥΑ, αυτά δεσμεύονται από τις αποφάσεις του με βάση του καταστατικού του, η δε εφαρμογή από μέρους τους των υπό του συλλόγου αποφασισθέντων δεν προϋποθέτει τη συμμετοχή τους στη λήψη της σχετικής απόφασης. **Από τη συνολική θεώρηση των στοιχείων του φακέλου δεν προέκυψαν ενδείξεις περί ατομικής εμπλοκής τους στη διαπιστωθείσα παράβαση.** Πράγματι από κανένα στοιχείο δεν συνάγεται η ατομική δράση και βούληση του κάθε μέλους ξεχωριστά, ή έστω ορισμένων εξ αυτών, υπό την έννοια της προσωπικής συμμετοχής στη λήψη/σύναψη της κρινόμενης απόφασης/συμφωνίας περί τιμολόγησης των διοικητικών εξόδων μέσω της υπογραφής των υπό εξέταση ΣΣΕ⁴⁴³. Μόνες οι αποσπασματικές ανωμοτί καταθέσεις [...] δεν αρκούν για να καταλογιστεί ευθύνη σε τυχόν μεμονωμένες επιχειρήσεις μέλη του ΣΕΕΥΑ, ελλείψει

⁴⁴¹ Όπως προεκτέθηκε, με βάση τη σχετική νομοθεσία συμβαλλόμενοι από εργοδοτικής πλευράς στις ΚΣΣΕ αποτελούν οι εργοδοτικές οργανώσεις (με εξαίρεση τον τραπεζικό τομέα, όπου υφίσταται ρητή πρόβλεψη της δυνατότητας σύναψης ΚΣΣΕ και από μεμονωμένους εργοδότες υπό προϋποθέσεις), ενώ οι μεμονωμένοι εργοδότες συνάπτουν επιχειρησιακές ΣΣΕ.

⁴⁴² [...]

⁴⁴³ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-5/00, ό.π., σκ. 355. Διάφορο είναι το ζήτημα της δυνατότητας της Αρχής Ανταγωνισμού να λάβει υπόψη το συνολικό κύκλο εργασιών των μελών της ένωσης επιχειρήσεων κατά τον προσδιορισμό του ανώτατου δυνατού ύψους του επιβλητέου προστίμου στην τελευταία. Το γεγονός αυτό ουδόλως σημαίνει ότι επιβάλλεται πρόστιμο στα ίδια τα μέλη ή ότι η ένωση υποχρεούται να μετακυλήσει στα μέλη της την επιβάρυνση του προστίμου (βλ. ΠΕΚ Τ-39/92 και Τ-40/92, *Groupement des cartes bancaires "CB" and Europay International v Commission*, Συλλ. 1994, σελ. ΙΙ-49, σκ. 139).

εγγράφων στοιχείων ή έστω και ενδείξεων περί συναντήσεων και συναποφάσεων επί της εξεταστέας παράβασης⁴⁴⁴.

• **Περιορισμός του ανταγωνισμού στην υπό εξέταση υπόθεση**

237. Στην παρούσα, μόνη η δράση του ΣΕΕΥΑ προς την κατεύθυνση της σύνταξης κοστολογικής μελέτης από ανεξάρτητο [...] αναφορικά με το διοικητικό και εν γένει λειτουργικό κόστος των μελών του και η κυκλοφορία αυτής στα μέλη του, ενδεχομένως δεν θα επαρκούσε αφ' εαυτής για τη στοιχειοθέτηση παράβασης καθορισμού τιμών, σύμφωνα με τις διατάξεις για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού, δεδομένου ότι αντίστοιχες ενέργειες θα μπορούσαν υπό προϋποθέσεις να λογιστούν ως θεμιτές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της άσκησης του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της συνδικαλιστικής ελευθερίας από πλευράς του εν λόγω σωματείου - συνδικαλιστικού φορέα⁴⁴⁵.
238. Εντούτοις, υπό το φως των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών της παρούσας, η δράση του ΣΕΕΥΑ εκφεύγει των ορίων της απλής συνδικαλιστικής δράσης, αναφορικά με τα αμιγώς διοικητικά κόστη. Η οποιαδήποτε ένωση επιχειρήσεων μπορεί, βεβαίως, να διαδραματίσει νομίμως ρόλο υπεράσπισης των συμφερόντων των μελών της. Δεν μπορεί, ωστόσο, κατά τρόπο γενικό να επικαλείται τη συνδικαλιστική ελευθερία για να δικαιολογήσει δράσεις αντίθετες προς τις εθνικές (και ενωσιακές) διατάξεις περί προστασίας του ανταγωνισμού⁴⁴⁶, πολλώ δε μάλλον όταν ως όχημα επιβολής της αντιανταγωνιστικής δράσης χρησιμοποιείται ο θεσμός της ΣΣΕ. Άλλωστε, ακόμα και στην υποθετική περίπτωση που γινόταν δεκτό ότι οι εξεταζόμενες ενέργειες του ΣΕΕΥΑ εξυπηρετούν σκοπούς γενικότερου συμφέροντος ή κάποια πάγια διεκδίκηση για τροποποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου προς όφελος των μελών του (κάτι που δεν αποδεικνύεται εν προκειμένω), μπορεί αυτές να έχουν παράλληλα, και ανάλογα με το ειδικότερο αντικείμενό τους, περιοριστική του ανταγωνισμού αντικειμενική διάσταση, κατά τρόπο που να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού. Άλλωστε, κατά πάγια νομολογία, μια σύμπραξη δύναται να συνιστά εξ αντικειμένου περιορισμό του

⁴⁴⁴ Πράγματι, από τη συνολική θεώρηση των διαθέσιμων στοιχείων δεν προέκυψαν στοιχεία ή έστω ενδείξεις συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής από μέρους συγκεκριμένων επιχειρήσεων, που να επιβεβαιώνουν έστω κατ' ελάχιστο τον ενεργό ρόλο συγκεκριμένων εταιριών – μελών του ΣΕΕΥΑ στον καθορισμό του διοικητικού κόστους, ει μη μόνο οι ως άνω γενικόλογες και ανεπιβεβαίωτες αναφορές που αναφέρονται στην προηγούμενη υποσημείωση.

⁴⁴⁵ Πρβλ. ΕΑ 571/VI/2013, σκ. 707.

⁴⁴⁶ Βλ. ΕΑ 561/VII/2013, σκ. 115 με περαιτέρω παραπομπές σε ενωσιακή και εθνική νομολογία.

ανταγωνισμού, ακόμη και στην περίπτωση που εξυπηρετεί και άλλους (ενδεχομένως ακόμη και θεμιτούς) σκοπούς⁴⁴⁷.

239. Εν προκειμένω, η απόφαση περί ανάθεσης [...] εκπόνησης κοστολογικής μελέτης ως προς επιμέρους διοικητικά εργοδοτικά κόστη δεν λήφθηκε γενικώς προς την κατεύθυνση της ενδεχόμενης διεκδίκησης ενός πάγιου νόμιμου αιτήματος του κλάδου ενώπιον των αρμόδιων φορέων, αλλά λήφθηκε ειδικώς, προκειμένου να ενσωματωθεί το σχετικό πόρισμα στις ΚΣΣΕ 2009 και 2010⁴⁴⁸, η τήρηση των οποίων προβλέπεται ρητά στο οικείο νομοθετικό πλαίσιο περί διαγωνιστικών διαδικασιών ανάθεσης υπηρεσιών φύλαξης⁴⁴⁹. Πρόκειται, δηλαδή, για απόφαση άμεσα συνυφασμένη με τη σύναψη των εν λόγω ΚΣΣΕ, με προφανή στόχο να καταστεί η εν λόγω κοστολόγηση, μέσω της περιβολής του τύπου της ΣΣΕ, δεσμευτική τόσο για τα μέλη του ΣΕΕΥΑ κατά την υποβολή των οικονομικών προσφορών τους όσο και για τις αναθέτουσες αρχές, κατά την σύνταξη των σχετικών προκηρύξεων και την συνακόλουθη αξιολόγηση των υποβληθεισών προσφορών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων στο πλαίσιο διενέργειας δημόσιων και ιδιωτικών (μειοδοτικών) διαγωνισμών.
240. Δεδομένου, μάλιστα, ότι το ελάχιστο μισθολογικό κόστος καθορίζεται θεσμικά από τις σχετικές ΣΣΕ (είτε σε επίπεδο κλαδικής είτε σε κάθε περίπτωση σε επίπεδο εθνικής γενικής ΣΣΕ), το δε κέρδος (εύλογο εργολαβικό όφελος) που πρέπει να περιλαμβάνεται εκ του νόμου στις υποβαλλόμενες οικονομικές προσφορές και το οποίο ενδεχομένως θα τις διαφοροποιούσε, έχει κριθεί νομολογιακά ότι θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι αμελητέο ή ακόμα και μηδαμινό εφόσον αιτιολογείται νομίμως και επαρκώς⁴⁵⁰, καθίσταται προφανές ότι ο καθορισμός του κόστους των διοικητικών εξόδων των εταιριών με την ενσωμάτωση της εν λόγω κοστολογικής μελέτης στις ΚΣΣΕ, στην ουσία ισοδυναμεί με καθορισμό τιμών, καθώς έχει σαν στόχο την τιμολογιακή εναρμόνιση των δεσμευόμενων από τις ΚΣΣΕ επιχειρήσεων δια της εκμηδένισης του ελεύθερου ανταγωνισμού στο δεκτικό ανταγωνισμού τμήμα των υπό διαμόρφωση οικονομικών προσφορών⁴⁵¹.

⁴⁴⁷ Βλ. ενδεικτικά ΕΑ 561/VI/2013, σκ. 116 με περαιτέρω παραπομπές σε ενωσιακή και εθνική νομολογία. Βλ. επίσης ΣτΕ 2007/2013, σκ. 17.

⁴⁴⁸ Αυτό προκύπτει ευθέως από τα διαλαμβανόμενα στο Παράρτημα Γ' των εν λόγω ΚΣΣΕ αλλά και από τις εισαγωγικές παρατηρήσεις της ίδιας της κοστολογικής μελέτης. Βλ. επίσης υπ' αριθ. πρωτ. [...] /8.4.2009, υπ' αριθ. πρωτ. [...] /5.6.2010 και από 28.6.2010 επιστολές του ΣΕΕΥΑ προς [...], καθώς και από [...].

⁴⁴⁹ Άρθρο 68 παρ. 1 Ν. 3863/2010,

⁴⁵⁰ Βλ. σχετικά ΔΕφΑθ 787/2011, ΔΕφΛαρ. 19/2011, ΔΕφΘεσ. 344/2012, ΔΕφΑθ 1528/2014, ΣτΕ 328/2013, ΣτΕ 108/2014..

⁴⁵¹ Βλ. αναφορά της εκ των καταγγελλομένων εταιριών [...] στην από [...] αίτηση ασφαλιστικών μέτρων που κατέθεσε ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, σχετικά με διαγωνισμό [...], με βάση την οποία ο ΣΕΕΥΑ δεν πρόσθεσε τα πρόσθετα στοιχεία κόστους με σκοπό να καταστρέψει τα μέλη του αλλά για να: «[...] εξασφαλίσει ένα ελάχιστο επίπεδο για τις υποβαλλόμενες οικονομικές προσφορές, όταν ο ανταγωνισμός αναπτύσσεται αποκλειστικά μεταξύ επιχειρήσεων που δεσμεύονται από την εν λόγω σύμβαση». Βλ. επίσης από [...] ανωμοτί κατάθεση [...] σε ερώτηση της ΓΔΑ σχετικά με τις κοστολογικές μελέτες αναφέρει «[...] Στόχος

241. Έτσι, ο ΣΕΕΥΑ, εξομοιώνοντας τις ουσιαστικές παραμέτρους διαφοροποίησης των οικονομικών προσφορών, αποσκοπούσε ευθέως στο συντονισμό της επιχειρηματικής συμπεριφοράς των μελών του κατά τη διαδικασία κατάθεσης προσφορών σε φορείς διεξαγωγής διαγωνισμών ανάθεσης παροχής υπηρεσιών φύλαξης, αφενός μεν επιτρέποντας στα μέλη του να αναγνωρίζουν την πολιτική των ανταγωνιστών τους, αφετέρου δε και ιδίως περιορίζοντάς τα ως προς το να ορίσουν ανεξάρτητα και στο πλαίσιο της αυτόνομης επιχειρηματικής πολιτικής ενός εκάστου εξ αυτών (με βάση τα επιμέρους κατ' ιδίαν κριτήρια που τυχόν χρησιμοποιεί κάθε μέλος ανά περιοχή ή διάρθρωση κόστους κ.α.) το ύψος των υποβαλλόμενων οικονομικών προσφορών. Στην ουσία, δηλαδή, ο ΣΕΕΥΑ με αυτή τη συμπεριφορά του αντικατέστησε τους κινδύνους της επιχειρηματικής δραστηριότητας κάθε μέλους του, με μια πρακτική η οποία είχε σαν απώτερο στόχο τη διατήρηση των οικονομικών προσφορών σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο, ανεξάρτητα από το κόστος κάθε επιχείρησης, προς όφελος των μελών του και εις βάρος των φορέων των διαγωνισμών, που έπαψαν να απολαύουν τα οφέλη του ανταγωνισμού ως προς τις τιμές. Επομένως, δεν χωρεί αμφιβολία ότι η κρινόμενη συμπεριφορά δεν αφορά καθαυτή στη διεκδίκηση κάποιου νόμιμου αιτήματος του ΣΕΕΥΑ υπό τη συνδικαλιστική του ιδιότητα, μέσω της σύναψης ΚΣΣΕ, αλλά στον καθορισμό του κόστους των υπηρεσιών των μελών του κατά παράβαση της κείμενης εθνικής νομοθεσίας των οικείων περί ανταγωνισμού διατάξεων (και καθ' υπέρβαση των ορίων της όποιας τυχόν συνδικαλιστικής δράσης).
242. Σε αυτή του την δράση ο ΣΕΕΥΑ είχε και τη συνδρομή των έτερων υπογραφουσών εταιριών φύλαξης – μη μελών του – που συμμετείχαν στη ΔΔΔ, οι οποίες, συνυπογράφοντας τις ΚΣΣΕ αποδέχθηκαν πλήρως και ανεπιφυλάκτως το περιεχόμενό τους και εξέφρασαν απερίφραστα τη βούλησή τους να συμμετέχουν στην κρινόμενη αντιανταγωνιστική πρακτική.
243. Επομένως, στην πράξη οι αναθέτουσες αρχές, που ήταν εκ του νόμου υποχρεωμένες να περιλαμβάνουν ως όρο στις σχετικές διακηρύξεις την προσκόμιση της οικείας ΣΣΕ και τη συμμόρφωση των συμμετεχουσών με αυτή, σε πολλές περιπτώσεις έκαναν ρητή αναφορά στην εφαρμογή των ΚΣΣΕ 2009 και 2010, στις οποίες συμπεριλήφθηκε από την εργοδοτική πλευρά ελάχιστο διοικητικό κόστος. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής ήταν να λειτουργήσει το ελάχιστο αυτό διοικητικό κόστος σε ένα βαθμό ως εστιακό σημείο για τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως αν ήταν μέλη του συλλόγου ή όχι, οδηγώντας σε αρκετές περιπτώσεις σε υποβολή ισότιμων προσφορών. Ειδικότερα, από την έρευνα της

της «αντικειμενικής κοστολογικής μελέτης ήταν να υπάρχει ένα «fair play», ένα «limit down» ένα ελάχιστο όριο τιμολόγησης, σεβαστό από όλα τα μέλη [...]».

Υπηρεσίας σε διενεργηθέντες διαγωνισμούς παροχής υπηρεσιών φύλαξης της χρονικής περιόδου 2009-2012, προέκυψε ότι σε 22 εξ αυτών είχαν καταλήξει να υποβάλουν ισότιμες οικονομικές προσφορές λόγω της εφαρμογής των κλαδικών συμβάσεων των ετών 2009 και 2010 ως προς τα συμφωνηθέντα μη εργατικά κόστη. Ως εκ τούτου υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, και παρότι δεν απαιτείται για τη στοιχειοθέτηση της παράβασης, διαπιστώνεται η ύπαρξη αποτελεσμάτων στην αγορά από την εν μέρει έμπρακτη εφαρμογή των συμφωνηθέντων.

244. Περαιτέρω, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο Παράρτημα Γ' των εν λόγω ΚΣΣΕ αλλά και στις εισαγωγικές παρατηρήσεις των ίδιων των κοστολογικών μελετών, σκοπός της σύνταξής τους είναι η καταπολέμηση των φαινομένων «αθέμιτου» ανταγωνισμού που παρατηρούνται στον κλάδο των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφάλειας και συστημάτων ασφαλείας και η εν γένει τήρηση της εργατικής νομοθεσίας. Με τον όρο δε «αθέμιτος ανταγωνισμός» νοείται από τα εμπλεκόμενα μέρη η πολύ χαμηλή, χαρακτηριζόμενη ως κάτω του «νόμιμου εργοδοτικού κόστους» ή του «νόμιμου εργατικού κόστους» τιμολόγηση στην οποία προβαίνουν κάποιες εταιρείες του κλάδου κατά την υποβολή οικονομικών προσφορών σε δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς.
245. Ακόμη, όμως, και εάν είχαν διαπιστωθεί εν προκειμένω αθέμιτες πρακτικές παροχής των σχετικών υπηρεσιών (γεγονός που σε κάθε περίπτωση εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού), ο επικαλούμενος λόγος αποτροπής αθέμιτων πρακτικών δεν δύναται να δικαιολογήσει τυχόν συμφωνίες, εναρμονισμένες πρακτικές ή αποφάσεις που ενέχουν τέτοιους σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην εθνική και ενωσιακή νομοθεσία περί ανταγωνισμού, η προστασία των συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού αποτελεί καθήκον του νομοθέτη και όχι των επιχειρήσεων να προβαίνουν σε αυτορρύθμιση⁴⁵². Συναφώς, δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η παράβαση κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού, εξαιτίας τυχόν κινδύνου τέλεσης πράξεων αθέμιτου ανταγωνισμού ή διάπραξης κάποιας άλλης παράβασης της εργατικής νομοθεσίας, είτε αυτή είναι εξίσου σοβαρή, είτε είναι ηπιότερη. Άλλωστε, σε διαφορετική περίπτωση θα ενθαρρύνονταν οι επιχειρήσεις και οι ενώσεις επιχειρήσεων να προβαίνουν σε αυτορρύθμιση και να αποφασίζουν μόνες τους την καταστολή ενεργειών τυχόν παράνομων ή/και αντίθετων προς τα συναλλακτικά ή τα χρηστά ήθη, συνάπτοντας συμφωνίες και λαμβάνοντας

⁴⁵² Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης, ό.π., παρ. 46, 47, 49 και 79. Βλ. επίσης ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-29/92, *Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid (SPO) κατά της Επιτροπής*, Συλλ. 1995, σελ. ΙΙ-289, σκ 294.

αποφάσεις αντίστοιχα, που περιλαμβάνουν ιδιαίτερα σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού⁴⁵³.

246. Σε κάθε περίπτωση, οι κοστολογικές μελέτες, στο βαθμό που εξετάζονται στην παρούσα, ρυθμίζουν ζητήματα οικονομικής φύσης (διοικητικά κόστη) που αφορούν αποκλειστικά και μόνο στον εργοδότη και ουδεμία επίδραση ασκούν στον μισθό των εργαζομένων. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για κόστη που ενσωματώνονται ή μετακυλίσονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στη μισθοδοσία των υπαλλήλων, μέσω της ΣΣΕ, υπό την έννοια της εξασφάλισης υψηλότερων γι' αυτούς αποδοχών - ούτε και άπτονται κάποιου άλλου πεδίου άμεσα συνυφασμένου με τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων - γεγονός που θα οδηγούσε ενδεχομένως στην εξαίρεση της κρινόμενης συμπεριφοράς από την εν γένει εφαρμογή των διατάξεων περί ελεύθερου ανταγωνισμού. Η αμοιβή των εργαζομένων, όπως προσδιορίζεται στις ως άνω υπό εξέταση ΚΣΣΕ, παραμένει η ίδια, όπως άλλωστε καθορίζεται και στο πλαίσιο της ΕΓΣΣΕ, με αποτέλεσμα αυτοί να μην καρπώνονται κανένα όφελος από την ενδεχόμενη συμπίεση του λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων φύλαξης. Τουναντίον, ο προσδιορισμός των δαπανών αυτών είχε σαν στόχο την άνοδο ή/και διατήρηση του επιπέδου των τιμών σε ένα ορισμένο επίπεδο, εις βάρος των πελατών, ήτοι των φορέων των (μειοδοτικών) διαγωνισμών, οι οποίοι αδυνατούσαν υπό αυτές τις συνθήκες να επωφεληθούν της ενδεχόμενης προσφοράς των αιτούμενων υπηρεσιών στη χαμηλότερη δυνατή τιμή, όπως θα συνέβαινε εάν ο ανταγωνισμός λειτουργούσε κανονικά στην εν λόγω σχετική αγορά. Είχε επίσης ως αποτέλεσμα να καταστεί το ελάχιστο διοικητικό κόστος εστιακό σημείο για τη διαμόρφωση της τελικής προσφοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, είτε αυτές ήταν μέλη του ΣΕΕΥΑ είτε όχι, οδηγώντας σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και σε υποβολή ισότιμων προσφορών, σε βάρος πάντοτε του φορέα και της εν γένει διαγωνιστικής διαδικασίας,
247. Συμπερασματικά, με αυτή του τη συμπεριφορά, ο ΣΕΕΥΑ, μέσω των υπό κρίση ΚΣΣΕ 2009 και 2010 αποσκοπούσε στον καθορισμό της τιμής των παρεχόμενων υπηρεσιών ασφαλείας, ρυθμίζοντας το κέρδος των εργοδοτικών επιχειρήσεων-μελών του συλλόγου και προκαλώντας στρέβλωση του ανταγωνισμού επί των τιμών στην αγορά των διαγωνισμών παροχής υπηρεσιών φύλαξης⁴⁵⁴.
248. Με βάση τα ανωτέρω, καθίσταται προφανές ότι η κρινόμενη αντιανταγωνιστική δράση είχε ως αντικείμενο τη νόθευση του ανταγωνισμού κατά παράβαση των άρθρων 1 παρ. 1 Ν.

⁴⁵³ Βλ. ΕΑ 492/VI/2010, σκ. 121 (επικυρωθείσα από ΔΕφΑθ 2785/2012 και ΔΕφΑθ 3529/2013), με περαιτέρω παραπομπές σε σχετική ενωσιακή και εγχώρια νομολογία, καθώς και ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 166-167.

⁴⁵⁴ Βλ. σχετικά σκ. 90 της υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφασης Διευθέτησης ΕΑ.

3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ. Η δε διάρκειά της καταλαμβάνει το χρονικό διάστημα ισχύος των δύο διαδοχικών υπό εξέταση ΚΣΣΕ 2009 και 2010, ήτοι από 25.5.2009, ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ η ΚΣΣΕ 2009 έως 6.9.2011, ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε η ισχύς της ΚΣΣΕ 2010, δυνάμει της επίσημης κατάθεσης της επόμενης ΚΣΣΕ έτους 2011.

10 ΝΟΘΕΥΣΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ

10.1 ΕΝΙΑΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ (ΕΤΑΑ)

249. Στη διαγωνιστική διαδικασία της απευθείας ανάθεσης υπηρεσιών φύλαξης του κτιρίου του Τομέα Υγείας Δικηγόρων Επαρχιών του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων επί της οδού Ηπείρου 64, για το έτος 2011, με περίοδο συναφθείσας σύμβασης 3.1.2011-2.1.2012, έλαβαν μέρος δύο (2) εταιρείες που συμμετείχαν στη ΔΔΔ⁴⁵⁵ καθώς και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.
250. Από προηγούμενα έτη προκύπτει ότι οι εν λόγω εταιρείες διατηρούσαν σχέσεις υπεργολαβίας. Ωστόσο, με βάση την έρευνα της Υπηρεσίας, προκύπτει ότι στον υπό εξέταση διαγωνισμό υπηρεσιών φύλαξης του κτιρίου ΕΤΑΑ έτους 2011 οι τρεις προαναφερόμενες εταιρείες συμμετείχαν αυτοτελώς. Ειδικότερα, στα ηλεκτρονικά αρχεία της εταιρείας [...], εντοπίστηκαν αρχεία word, με περιεχόμενο τις οικονομικές προσφορές εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ και της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, τα οποία δεν φέρουν υπογραφές και σφραγίδες και συνάγεται ότι συνιστούν ηλεκτρονικά πρότυπα οικονομικών προσφορών.
251. Συγκεκριμένα, βρέθηκαν, *μεταξύ άλλων*, τα ακόλουθα ηλεκτρονικά αρχεία (σε μορφή word) στην εταιρεία [...]:
- α) Έγγραφο οικονομικής προσφοράς [...], του έτους 2010, [...].
- β) Έγγραφο οικονομικής προσφοράς άνευ ημερομηνίας και σφραγίδας, [...]⁴⁵⁶, [...].
252. Σε συνέχεια των ανωτέρω ευρημάτων, η ΓΔΑ απευθύνθηκε στο ΕΤΑΑ⁴⁵⁷ με σκοπό τη συλλογή στοιχείων σχετικά με τις διαγωνιστικές διαδικασίες για την παροχή υπηρεσιών φύλαξης των ετών 2009-2012. Σε απάντησή του, αναφορικά με την παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών φύλαξης από ιδιωτικές εταιρείες για το έτος 2011⁴⁵⁸, το ΕΤΑΑ διευκρίνισε ότι «[η] σύναψη των συμβάσεων έγινε με τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης με κριτήριο τη

⁴⁵⁵ Βλ. σχετικά Απόφαση ΕΑ ΔΔΔ 721/2020, Ενότητα VIII.

⁴⁵⁶ [...].

⁴⁵⁷ Βλ. υπ' αριθ. πρωτ. 4955/3.9.2015 επιστολή παροχής στοιχείων.

⁴⁵⁸ Αφορά σε περίοδο συναφθείσας σύμβασης 3.1.2011-2.1.2012.

χαμηλότερη προσφορά και όχι με τη διαδικασία διενέργειας διαγωνισμού». Μάλιστα, όπως επισήμανε ο φορέας, τα προηγούμενα έτη 2009 και 2010 «δεν υπήρχε φύλαξη των εγκαταστάσεων του Τομέα Υγείας Δικηγόρων Επαρχιών»⁴⁵⁹.

253. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, η τελικώς υποβληθείσα προσφορά εκ μέρους της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, **συμπίπτει** με τις αντίστοιχες που περιλαμβάνονται στα προαναφερόμενα ηλεκτρονικά αρχεία προσφορών. Επισημαίνεται δε ότι οι ημερομηνίες τελευταίας μορφοποίησης (editing) των αντίστοιχων ηλεκτρονικών αρχείων⁴⁶⁰ είναι προγενέστερες της ημερομηνίας κατά την οποία εξετάστηκαν οι υποβληθείσες προσφορές από την αρμόδια επιτροπή του φορέα⁴⁶¹.
254. Κατόπιν των ανωτέρω προσφορών, το Δ.Σ. του ΕΤΑΑ αποφάσισε ομοφώνως την ανάθεση του έργου της φύλαξης του κτιρίου του Τομέα Υγείας Δικηγόρων Επαρχιών, καθημερινώς, τις εργάσιμες ημέρες από 07:00-15:00, για ένα χρόνο και με δυνατότητα ανανέωσης της σχετικής σύμβασης στην εταιρεία [...].

10.2 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΟΑΕΔ) ΕΤΩΝ 2010 - 2011⁴⁶²

255. Στα γραφεία [...], βρέθηκαν αντίγραφα υπογεγραμμένων οικονομικών προσφορών (χωρίς ημερομηνία) της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY σχετικά με διαγωνισμούς του ΟΑΕΔ για τη φύλαξη των κτιρίων των ΚΕΤΕΚ (Κέντρων Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης) - ΕΠΑΣ (Επαγγελματικές Σχολές) ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ των περιοχών Καβάλας, Σερρών, Ξάνθης και Δράμας⁴⁶³. Από τα εν λόγω αντίγραφα οικονομικών προσφορών, αυτά που αφορούν την περιοχή της Καβάλας, ταυτίζονται απόλυτα σε τρόπο σύνταξης, περιεχόμενο και ποσό με αυτά που υποβλήθηκαν στον φορέα κατά τον 1^ο διαγωνισμό του ΟΑΕΔ για το ΚΕΤΕΚ Καβάλας έτους 2010, κατά τρόπο που καθίσταται οφθαλμοφανές ότι πρόκειται για φωτοτυπίες⁴⁶⁴. Οι δε λοιπές προσφορές που αφορούν τα ΚΕΤΕΚ Σερρών, Ξάνθης και Δράμας δεν επιβεβαιώνονται από κανένα από τα προσκομισθέντα από τον φορέα στοιχεία του φορέα.

⁴⁵⁹ Βλ. υπ' αριθ. πρωτ. 5175/25.8.2015 απαντητική επιστολή ΕΤΑΑ.

⁴⁶⁰ [...] 11.11.2010 για το αρχείο [...] 9.10.2010 για το αρχείο [...] και 12.11.2010 για το αρχείο [...]

⁴⁶¹ Ητοι 3.12.2010, όπως προκύπτει από το υπ' αριθ. 108/3.12.2010 πρακτικό φορέα.

⁴⁶² Στον εν λόγω διαγωνισμό συμμετείχε και η επιχείρηση [...]. Η εν λόγω εταιρεία υπάχθηκε στη διαδικασία διευθέτησης διαφορών. Βλ. σχετικά και υπ' αριθ. 721/2020 Απόφαση Διευθέτησης ΕΑ.

⁴⁶³ [...].

⁴⁶⁴ Βλ. υπ' αριθ. 3/20.7.2010 πρακτικό κατακύρωσης της Επιτροπής διενέργειας πρόχειρου μειοδοτικού διαγωνισμού για την ανάθεση φύλαξης και προστασίας των κτιρίων του ΚΕΤΕΚ Καβάλας για (3) τρεις μήνες, σε εκτέλεση της υπ' αριθ. 2849/25/30-6-2010 απόφασης του Δ.Σ. του ΟΑΕΔ και τις συνημμένες προσφορές, ως παρατίθενται στην υπ' αριθ. πρωτ. 6415/3.11.2015 απαντητική επιστολή του ΟΑΕΔ. Η κατακύρωση του αποτελέσματος του εν λόγω πρόχειρου διαγωνισμού στη [...], η οποία συμμετείχε στη ΔΔΔ, εγκρίθηκε δια της υπ' αριθ. 3150/30/27.7.2010 απόφασης Δ.Σ. του ΟΑΕΔ.

256. Επίσης, κατά τον επιτόπιο έλεγχο στην εταιρεία [...] συλλέχθηκαν ηλεκτρονικά αρχεία word, τα οποία περιείχαν δώδεκα (12) οικονομικές προσφορές της εταιρείας ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY. Ακολούθως παρατίθενται τα ηλεκτρονικά αρχεία που εντοπίστηκαν για την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.

Πίνακας 14: Ηλεκτρονικά αρχεία WORD με οικονομικές προσφορές ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY

Όνομασία αρχείου	Σχετικός διαγωνισμός
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]
[...]	[...]

Πηγή: Ηλεκτρονικά αρχεία [...]

257. Ειδικότερα τα αρχεία [...] συμπίπτουν απόλυτα σε τρόπο σύνταξης, περιεχόμενο και ποσό με τα έγγραφα προσφορών που η εν λόγω εταιρεία υπέβαλε στο πλαίσιο του 1^{ου} διαγωνισμού φύλαξης ΚΕΤΕΚ Σερρών για το έτος 2011⁴⁶⁵ και του 1^ο διαγωνισμού φύλαξης ΚΕΤΕΚ Καβάλας για το έτος 2011⁴⁶⁶ σύμφωνα με στοιχεία που υπέβαλε στην υπηρεσία ο ΟΑΕΔ⁴⁶⁷. Περαιτέρω δε οι ημερομηνίες τελευταίας μορφοποίησης (editing) των δύο ως άνω ηλεκτρονικών αρχείων⁴⁶⁸ τα οποία εντοπίστηκαν στην [...] είναι προγενέστερες της ημερομηνίας κατά την οποία εξετάστηκαν οι υποβληθείσες προσφορές από την αρμόδια επιτροπή του φορέα⁴⁶⁹, γεγονός που αποκλείει το ενδεχόμενο τα ως άνω ηλεκτρονικά αρχεία να αναπαράγουν υποβληθείσες προσφορές της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, λαμβάνοντας υπόψη τη δυνατότητα πρόσβασης που έχουν οι συμμετέχουσες σε διαγωνιστικές δημοσίων φορέων διαδικασίες στις υποβληθείσες προσφορές των λοιπών συμμετεχουσών εταιριών.

⁴⁶⁵ Βλ. το από 23.3.2011 πρακτικό κατακύρωσης της Επιτροπής διενέργειας πρόχειρου μειοδοτικού διαγωνισμού για την 3μηνη φύλαξη του ΚΕΤΕΚ Σερρών, σε εκτέλεση της υπ' αριθ. 944/15.3.2011 απόφασης του Δ.Σ. του ΟΑΕΔ και τις συνημμένες προσφορές.

⁴⁶⁶ Βλ. το υπ' αριθ. 6/31.3.2011 πρακτικό κατακύρωσης της Επιτροπής διενέργειας πρόχειρου μειοδοτικού διαγωνισμού για την ανάθεση φύλαξης και προστασίας των κτιρίων του ΚΕΤΕΚ Καβάλας για (3) τρεις μήνες, σε εκτέλεση της υπ' αριθ. 937/14/15.3.2011 απόφασης του Δ.Σ. του ΟΑΕΔ και τις συνημμένες προσφορές. Η κατακύρωση του αποτελέσματος του εν λόγω πρόχειρου διαγωνισμού στη [...] εγκρίθηκε δια της υπ' αριθ. 1382/18/12.4.2011 απόφασης Δ.Σ. του ΟΑΕΔ.

⁴⁶⁷ Βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 6415/3.11.2015 απαντητική επιστολή του ΟΑΕΔ.

⁴⁶⁸ Ήτοι 22.3.2011 και για τα δύο αρχεία.

⁴⁶⁹ Ήτοι 23.3.2011 και 31.3.2011.

258. Κατόπιν των ανωτέρω, λήφθηκε ανωμοτί κατάθεση και του εκπροσώπου της εταιρίας που συμμετείχε στη ΔΔΔ, [...] ⁴⁷⁰ ενώπιον στελεχών της ΓΔΑ [...], δόθηκαν διευκρινίσεις εκ μέρους της εν λόγω εταιρίας και αποτυπώθηκαν οι θέσεις της επί των ζητημάτων, για τα οποία ερωτήθηκε ⁴⁷¹.

10.3 ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΕΤΟΥΣ 2011

259. Κατά τον επιτόπιο έλεγχο στην εταιρεία [...], συλλέχθηκαν φάκελοι και ηλεκτρονικά αρχεία που αφορούν σε προσφορά της εταιρείας ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY στον πρόχειρο μειοδοτικό διαγωνισμό του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, με κριτήριο κατακύρωσης τη χαμηλότερη τιμή και σκοπό την ανάδειξη αναδόχου για τη φύλαξη κτιρίων του Πανεπιστημίου Πειραιώς για ένα εξάμηνο ⁴⁷².
260. Συγκεκριμένα, εντοπίστηκαν τέσσερις φάκελοι που αφορούσαν στα επιμέρους στοιχεία της προσφοράς της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, σύμφωνα με τα οριζόμενα ως προς τον τρόπο υποβολής της προσφοράς από τον ίδιο τον αναθέτοντα φορέα ⁴⁷³. Ειδικότερα, στο άρθρο 4 της ως άνω διακήρυξης του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς προβλεπόταν ότι οι προσφορές όφειλαν να κατατεθούν σε σφραγισμένο φάκελο, δακτυλογραφημένες, σε ένα πρωτότυπο και ένα αντίγραφο, ενώ στον ενιαίο φάκελο προσφοράς έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται τέσσερις επιμέρους φάκελοι, ήτοι α) φάκελος με τα απαιτούμενα στοιχεία βάσει του άρθρου 68 του ν. 3863/2010 ⁴⁷⁴, β) φάκελος με τις τεχνικές προδιαγραφές της προσφοράς με τίτλο «*ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ*» ⁴⁷⁵, γ) φάκελος με τα οικονομικά στοιχεία της προσφοράς με τίτλο «*ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ*» και δ) φάκελος με υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/1986 του υποψηφίου αναδόχου στην οποία

⁴⁷⁰ [...]

⁴⁷¹ [...].

⁴⁷²Ο διαγωνισμός του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς με αριθμό διακήρυξης 201100726/26.1.2011 διενεργήθηκε στις 10.2.2011 (βλ. την υπ' αριθ. πρωτ. 6947/20.11.2015 υποβολή στοιχείων εκ μέρους του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς).

⁴⁷³Η εν λόγω διακήρυξη προσκομίστηκε στο πλαίσιο της υπ' αριθ. πρωτ. 6947/20.11.2015 υποβολής στοιχείων εκ μέρους του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

⁴⁷⁴Ητοι τα επιμέρους στοιχεία όφειλαν να περιλαμβάνουν τον αριθμό των εργαζομένων, τις ημέρες και ώρες εργασίας, τη συλλογική σύμβαση εργασίας στην οποία υπάγονται οι εργαζόμενοι, το ύψος του προϋπολογισμένου ποσού που αφορά τις πάσης φύσεως νόμιμες αποδοχές αυτών των εργαζομένων και το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών με βάση τα προϋπολογισθέντα ποσά.

⁴⁷⁵Σύμφωνα με τη διακήρυξη στο πλαίσιο των τεχνικών προδιαγραφών ορίζονταν ως ελάχιστα επίπεδα απαιτούμενων ικανοτήτων υποψηφίων αναδόχων: «*Ο υποψήφιος ανάδοχος στο φάκελο της τεχνικής προσφοράς του θα πρέπει να τεκμηριώνει επαρκώς με την προσκόμιση των σχετικών επίσημων/δημόσιων εγγράφων και με πειστήρια αποκλεισμού, ότι πληροί τις παρακάτω ελάχιστες προϋποθέσεις συμμετοχής στο Διαγωνισμό: Πιστοποιητικό από Διαπιστευμένο Φορέα που να βεβαιώνει τη συμμόρφωση του συστήματος ποιότητας της εταιρείας ή του φυσικού προσώπου με προδιαγραφές: ISO:9001 για την παραγωγή υπηρεσιών Ασφάλειας και Φύλαξης χώρων και κτιρίων*» (βλ. σχετ. Παράρτημα Α της διακήρυξης).

ο ίδιος θα βεβαιώνει ότι συμμορφώνεται με συγκεκριμένες προϋποθέσεις συμμετοχής επί ποινή αποκλεισμού⁴⁷⁶.

261. Εν προκειμένω, στους τρεις από τους τέσσερις συλλεχθέντες, κατά τον επιτόπιο έλεγχο, φακέλους υπάρχει εμπροσθόφυλλο, όπου αναφέρεται το είδος των υποβαλλόμενων στοιχείων, κατά τα ως άνω οριζόμενα και τα σχετικά στοιχεία της διακήρυξης.

α) Ένας φάκελος, όπου στο εμπροσθόφυλλο αναφέρεται ότι αφορά σε δικαιολογητικά βάσει του άρθρου 68 του ν. 3863/2010⁴⁷⁷. Στον εν λόγω φάκελο, παρατίθενται η ανάλυση και τα σχετικά στοιχεία κατά τις απαιτήσεις της διακήρυξης στο πλαίσιο του εν λόγω νομοθετικού πλαισίου. Το σύνολο των εγγράφων να είναι πρωτότυπα και αντίγραφα, κατά τις σχετικές απαιτήσεις της διακήρυξης, με διακριτή αναφορά επί των εγγράφων.

β) Έτερος δεύτερος φάκελος, όπου στο εμπροσθόφυλλο αναφέρεται ότι αφορά στις τεχνικές προδιαγραφές⁴⁷⁸. Ο φάκελος περιέχει την από 9.2.2011 υπεύθυνη δήλωση, πρωτότυπη και σε αντίγραφο, του Εμμανουήλ Καλογεράκη προς το Πανεπιστήμιο Πειραιώς στην οποία βεβαιώνεται η εγκυρότητα του υποβληθέντος πιστοποιητικού ISO 9001-2008, καθώς σύμφωνα με τα οριζόμενα στη διακήρυξη απαιτούνται κατά ελάχιστο η προσκόμιση πιστοποιητικού από Διαπιστευμένο Φορέα που να βεβαιώνει τη συμμόρφωση του συστήματος ποιότητας της εταιρείας ή του φυσικού προσώπου με προδιαγραφές: ISO:9001 για την παροχή υπηρεσιών Ασφάλειας και Φύλαξης χώρων και κτιρίων.

γ) Τρίτος φάκελος, όπου στο εμπροσθόφυλλο αναφέρεται ότι αφορά στην οικονομική προσφορά της εταιρείας⁴⁷⁹. Στον εν λόγω φάκελο περιλαμβάνεται η ανάλυση της οικονομικής προσφοράς της εταιρείας, ενώ όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις τα σχετικά έγγραφα παρατίθενται σε πρωτότυπη μορφή και σε αντίγραφο κατά τα σχετικώς οριζόμενα στη διακήρυξη.

δ) Τέταρτος φάκελος χωρίς εμπροσθόφυλλο που περιλαμβάνει σε πρωτότυπο και αντίγραφο την από 9.2.2011 υπεύθυνη δήλωση του Εμμανουήλ Καλογεράκη⁴⁸⁰ στην οποία παρέχονται

---

⁴⁷⁶Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την διακήρυξη «*απαιτείται η υποβολή υπεύθυνης δήλωσης του Ν. 1599/1986 στην οποία θα αναφέρεται, επί ποινή αποκλεισμού σε περίπτωση μη συμμόρφωσης: - ότι η προσφορά συντάχθηκε σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στην παρούσα διακήρυξη, την οποία ο προσφέρων έλαβε γνώση και αποδέχεται ανεπιφύλακτα, - ότι δεν έχει αποκλεισθεί από διαγωνισμούς του Δημοσίου για οποιοδήποτε λόγο, - ότι παραιτείται από κάθε δικαίωμα αποζημίωσης, για οποιαδήποτε απόφαση του Πανεπιστημίου Πειραιώς, ιδίως της αναβολής, της ακύρωσης ή ματαίωσης του διαγωνισμού ή της υπαναχώρησης του Πανεπιστημίου Πειραιώς ή της κρίσης της Επιτροπής Διενέργειας και Αξιολόγησης*» βλ. άρθρο 5 της διακήρυξης.

⁴⁷⁷[...].

⁴⁷⁸[...].

⁴⁷⁹[...].

⁴⁸⁰[...].

οι απαιτούμενες από τον φορέα ανάθεσης βεβαιώσεις συμμόρφωσης σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις συμμετοχής επί ποινή αποκλεισμού⁴⁸¹ κατά τα ανωτέρω λεχθέντα.

262. Το σύνολο των ανωτέρω εγγράφων φέρει τη σφραγίδα της εταιρείας ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY και την υπογραφή του Εμμανουήλ Καλογεράκη. Συνεπώς, εκ των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι τα ως άνω συλλεχθέντα στοιχεία αφορούν σε φάκελο προσφοράς της εταιρείας ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY στο συγκεκριμένο διαγωνισμό του Κέντρου Ερευνών Πανεπιστημίου Πειραιώς.
263. Περαιτέρω, στα ηλεκτρονικά αρχεία της εταιρείας [...] ευρέθησαν και δύο ηλεκτρονικά αρχεία (σε μορφή word), α) ένα με τίτλο [...] το οποίο περιέχει τη μονοσέλιδη ανάλυση κατά άρθρο 68 του ν. 3863/2010 που περιλαμβάνεται στον ως άνω υπό α) φάκελο δικαιολογητικών και β) δεύτερο αρχείο με τίτλο [...] το οποίο περιέχει την οικονομική προσφορά της εταιρείας που περιλαμβάνεται στον ως άνω υπό γ) φάκελο δικαιολογητικών.
264. [...] της [...] στην [...], δήλωσε ότι «[π]ιθανολογώ ότι πρόκειται για φωτοαντίγραφο που λάβαμε από τον φορέα. Η φωτοτύπηση του εξωφύλλου του φακέλου δικαιολογείται εκ του γεγονότος ότι θέλαμε να ελέγξουμε την ακρίβεια των εξωτερικών τυπικών στοιχείων του φακέλου για την τυχόν υποβολή ένστασης. Αναφορικά με το ηλεκτρονικό αρχείο μπορεί να πρόκειται για αναπαραγωγή του σχετικού εγγράφου της προσφοράς ηλεκτρονικά από υπάλληλο της εταιρείας».
265. Ωστόσο, σύμφωνα με στοιχεία που υποβλήθηκαν στην υπηρεσία από την ίδια την αναθέτουσα αρχή, ήτοι το Κέντρο Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς⁴⁸², στον εν λόγω διαγωνισμό δεν συμμετείχε η ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.

10.4 ΛΟΙΠΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

▪ Κενά επιστολόχαρτα

266. Πέραν των ανωτέρω, στα γραφεία της εταιρείας [...] ⁴⁸³ βρέθηκαν **κενά ενυπόγραφα επιστολόχαρτα**, άνευ ημερομηνίας και άνευ απευθυνόμενου φορέα, της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY και των εταιρειών [...] ⁴⁸⁴ [...] ⁴⁸⁵, [...]. Αναφορικά

⁴⁸¹Συγκεκριμένα στην εν λόγω υπεύθυνη δήλωση ο Εμμανουήλ Καλογεράκης βεβαιώνει ότι: «η προσφορά συντάχθηκε σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στην παρούσα διακήρυξη την οποία ο προσφέρων έλαβε γνώση και αποδέχεται ανεπιφύλακτα. Οτι δεν έχει αποκλειστεί από διαγωνισμούς του δημόσιου για οποιαδήποτε λόγο. Οτι παραιτείται από κάθε δικαίωμα αποζημίωσης για οποιαδήποτε απόφαση του πανεπιστημίου Πειραιώς, ιδίως της αναβολής, της ακύρωσης ή ματαίωσης του διαγωνισμού ή της υπαναχώρησης του Πανεπιστημίου Πειραιώς ή της κρίσης της επιτροπής διενέργειας και αξιολόγησης. Η προσφορά μου ισχύει και με δεσμεύει για 120 ημέρες».

⁴⁸²Βλ. την υπ. αριθ. πρωτ. 6947/18.11.2015 υποβολή στοιχείων.

⁴⁸³ [...].

⁴⁸⁴ Πρόκειται για την εταιρεία με επωνυμία [...] Η εν λόγω εταιρεία αναφέρεται στην κατάσταση [...].

⁴⁸⁵ Πρόκειται για την εταιρεία με επωνυμία [...] στην ανωμοτί κατάθεση [...] στην ΓΔΑ δήλωσε ότι οι δύο εταιρείες [...] Από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η [...]

με την εύρεσή τους ο [...]δεν έδωσε σαφή εξήγηση, καθώς δήλωσε: «Δεν μπορώ να καταλάβω για ποιο λόγο βρέθηκαν αυτά τα κενά επιστολόχαρτα των ως άνω εταιριών στην εταιρεία [...]. Δεν θυμάμαι κάτι σχετικό»⁴⁸⁶.

▪ **Εσωτερικό έγγραφο MEGA SPRINT**

267. Κατά τον επιτόπιο έλεγχο στα γραφεία της [...], ανευρέθη επίσης ανυπόγραφο εσωτερικό χειρόγραφο έγγραφο της εταιρείας, άνευ ημερομηνίας, το οποίο έχει συνταχθεί από [...] και από το οποίο αναδεικνύεται η πρόθεση συνεννόησης μεταξύ της εν λόγω εταιρείας και τριών άλλων εταιριών του κλάδου, χωρίς όμως αυτές να κατονομάζονται.
268. [...]
269. [...] ⁴⁸⁷:
[...] ⁴⁸⁸ / [...]
270. [...]

10.5 ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

▪ **Υπαγωγή στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 Ν. 3959/2011, 1 παρ. 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ**

271. Στην παρούσα υπόθεση προκύπτει η ανταλλαγή στοιχείων και δη οικονομικών προσφορών μεταξύ εταιριών που συμμετείχαν στη ΔΔΔ και της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, στο πλαίσιο της συμμετοχής τους σε διαγωνιστικές διαδικασίες που προκηρύχθηκαν κατά τα έτη 2010 και 2011. Οι ως άνω προσφορές, που αποτέλεσαν και το αντικείμενο της υπό εξέταση ανταλλαγής, κατ' αντιπαραβολή με τα στοιχεία κατακύρωσης του εκάστοτε φορέα, συμπίπτουν απόλυτα αριθμητικά με τις τελικώς κατατεθειμένες. Στα εν λόγω έργα, δεν ήταν μειοδοτούσα η ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, η οποία αποτελεί μικρότερη, ατομική επιχείρηση, με έδρα την επαρχία.
272. Η υπαγωγή των εν λόγω συμπραττουσών στην έννοια της «επιχείρησης» κατά την έννοια των οικείων περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού διατάξεων δεν αμφισβητείται εν προκειμένω, δεδομένου ότι πρόκειται για εταιρείες ή ατομικές επιχειρήσεις που διεξάγουν (ή διεξήγαν κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα) οικονομική δραστηριότητα στη σχετική αγορά παροχής υπηρεσιών φύλαξης, συμμετέχοντας σε διαγωνιστικές διαδικασίες για την ανάληψη έργων φύλαξης.
273. Ειδικότερα, στην περίπτωση του έργου ΕΤΑΑ 2011⁴⁸⁹, ως συμπράττουσα επιχείρηση με εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ εντοπίζεται και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ

⁴⁸⁶ [...]

⁴⁸⁷ [...]

⁴⁸⁸ Από τη διαίρεση προκύπτει ότι ο αριθμός των εταιριών στις οποίες απευθύνεται το έγγραφο είναι τέσσερις.

SECURITY⁴⁹⁰, οι οικονομικές προσφορές της οποίας βρέθηκαν στην κατοχή της. Για την ακρίβεια, στην κατοχή εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ, εκτός από ηλεκτρονικό αρχείο (σε μορφή word) δικής της προσφοράς⁴⁹¹ που φέρει και τη χρονολογία 2010 στον τίτλο, γεγονός που συνιστά οπωσδήποτε ένδειξη ότι αναφέρεται στην εν λόγω διαδικασία, βρέθηκαν ηλεκτρονικά αρχεία, οικονομικής προσφοράς της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY προς το ΕΤΑΑ, χωρίς ωστόσο να φέρει οιαδήποτε ημερομηνία είτε στον τίτλο του αρχείου είτε στο σώμα του κειμένου, ώστε να μπορέσει ευχερώς να ταυτοποιηθεί ότι αφορούν το συγκεκριμένο έργο⁴⁹². Τα εν λόγω αρχεία πέρα από έλλειψη ημερομηνίας, δεν φέρουν, ως αρχεία word, ούτε τη σφραγίδα ή την υπογραφή του συντάκτη. Θα μπορούσε συνεπώς να υποστηριχθεί, ενδεχομένως, ότι τα εν λόγω αρχεία δεν αποτελούν προϊόν ανταλλαγής οικονομικών στοιχείων, με στόχο τη νόθευση της διαγωνιστικής διαδικασίας, αλλά ότι δημιουργήθηκε από την ίδια την εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ στο πλαίσιο της παρακολούθησης και της καταγραφής των υπό των ανταγωνιστών της υποβληθεισών προσφορών, για λόγους τήρησης αρχείου ή ενόψει ενδεχόμενης υποβολής ενστάσεως. Μία τέτοια προσέγγιση, εντούτοις, δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί βασίμως, για τους ακόλουθους λόγους.

274. Πρώτον, πρόκειται για αρχείο/προσφορά που δεν έχει την ίδια μορφή σύνταξης με αντίστοιχο αρχείο ανταγωνιστών, αλλά και σε σχέση με την προσφορά εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ. Αν είχε συνταχθεί από την ίδια για λόγους παρακολούθησης του ανταγωνισμού, διερεύνησης της δυνατότητας υποβολής ένστασης ή/και τήρησης αρχείου, θα αναμένετο να έχει συνταχθεί με τον ίδιο τρόπο και ενδεχομένως με μια συγκριτική μεταξύ τους μορφή, προς άντληση και αξιοποίηση των συμπερασμάτων, με στόχο τον εντοπισμό ενδεχόμενων παρατυπιών εκ μέρους των ανταγωνιστών της.
275. Δεύτερον, κατόπιν εξέτασης των ημερομηνιών τελευταίας μορφοποίησης (editing) των εντοπισθέντων σε εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ ηλεκτρονικών αρχείων⁴⁹³, προκύπτει ότι τα αρχεία αυτά καταρτίστηκαν ή άλλως τροποποιήθηκαν σε χρόνο προγενέστερο της ημερομηνίας 3.12.2010, κατά την οποία εξετάστηκαν οι υποβληθείσες προσφορές από την

⁴⁸⁹ Σύμφωνα με τα στοιχεία του φορέα, πρόκειται για σύναψη σύμβασης με τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης με κριτήριο τη χαμηλότερη προσφορά και όχι μέσω διενέργειας διαγωνισμού. Η εν λόγω διαδικασία εκκίνησε με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία την 3.12.2010 (βλ. υπ' αριθ. 108/3.12.2010 πρακτικό Δ.Σ. ΕΤΑΑ), η δε σύμβαση υπογράφηκε την 3.1.2011 και ήταν ετήσιας διάρκειας. Βλ. σχετικά Ενότητα «ΕΝΛΙΑΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ (ΕΤΑΑ)» ανωτέρω.

⁴⁹⁰ Υπενθυμίζεται ότι στον εν λόγω διαγωνισμό συμμετείχε και άλλη εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ. Βλ. σχετικά και υπ' αριθ. 721/2020 Απόφαση Διευθέτησης ΕΑ.

⁴⁹¹ Όνομα αρχείου [...]

⁴⁹² Όνομα Αρχείου [...]

⁴⁹³ [...]

αρμόδια επιτροπή του φορέα και ανατέθηκε το έργο σε εταιρεία η οποία συμμετείχε στη ΔΔΔ⁴⁹⁴. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι ως προς την τελικώς υποβληθείσα προσφορά της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, η ημερομηνία τελευταίας τροποποίησης ανατρέχει σε ένα μήνα πριν την ανάθεση του έργου, ήτοι 12.11.2010. Συνεπώς αποδυναμώνεται και εκ του λόγου αυτού η ενδεχόμενη ερμηνεία της υπό εξέταση πρακτικής υπό το πρίσμα τυχόν παρακολούθησης ανταγωνιστικών προσφορών, δια της ηλεκτρονικής αναπαραγωγής τους.

276. Τέλος, εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ ουδόλως προβάλλει μια τέτοια εξήγηση, αλλά αντιθέτως, όπως παρατίθεται αναλυτικά κατωτέρω, συνομολογεί ότι προχώρησε στη συνδιαμόρφωση ή έστω ότι είχε εκ των προτέρων γνώση της κρινόμενης προσφοράς, επιφυλασσόμενη, απλώς, ότι αυτό έγινε υπό την έγκριση και προτροπή του φορέα για την κάλυψη κατεπειγουσών αναγκών φύλαξης του κτιρίου του, στο πλαίσιο της διαδικασίας απευθείας ανάθεσης.
277. Όλα τα ανωτέρω συντείνουν στο γεγονός ότι εν προκειμένω έλαβε χώρα νόθευση της διαγωνιστικής διαδικασίας από τις συμμετέχουσες σε αυτή επιχειρήσεις, δια της, μέσω της ανταλλαγής στοιχείων, υποβολής εικονικών προσφορών από μέρους της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, με στόχο την εκ των προτέρων συμφωνημένη ανάθεση του έργου σε εταιρεία η οποία συμμετείχε στη ΔΔΔ υπό συνθήκες κατ' επίφαση υγιούς ανταγωνισμού.
278. Αντιστοίχως με τα ανωτέρω, στο πλαίσιο των διαγωνισμών ΟΑΕΔ 2011⁴⁹⁵, βρέθηκαν στην κατοχή εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ ηλεκτρονικά αρχεία word με προσφορά της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY⁴⁹⁶ για επιμέρους έργα ανά περιοχή. Η εν λόγω προσφορά, σε ορισμένες περιπτώσεις, συμπίπτει απόλυτα σε τρόπο σύνταξης, περιεχόμενο και ποσό με τις τελικώς κατατεθείσες, ενώ διαφέρει συντακτικά με αντίστοιχη προσφορά συμμετέχουσας στο διαγωνισμό ανταγωνίστριας εταιρείας⁴⁹⁷, αλλά και σε σχέση με τις αντίστοιχες προσφορές της ίδιας της εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ. Το γεγονός αυτό συνηγορεί υπέρ του ότι αποτελεί προϊόν ανταλλαγής οικονομικών δεδομένων με στόχο τη νόθευση της διαγωνιστικής διαδικασίας και ότι δεν δημιουργήθηκε από την εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ στο πλαίσιο της παρακολούθησης του ανταγωνισμού. Σε μια τέτοια

---

⁴⁹⁴Βλ. υπ' αριθ. 108/3.12.2010 πρακτικό φορέα για την αξιολόγηση προσφορών και την ανάθεση εκτέλεσης του έργου.

⁴⁹⁵ Πρόκειται για σειρά πρόχειρων διαγωνισμών τρίμηνης διάρκειας που αφορούν τη φύλαξη των ΚΕΤΕΚ-ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Βλ. Ενότητα «*ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΟΑΕΔ) ΕΤΩΝ 2010 - 2011*» ανωτέρω.

⁴⁹⁶ Υπενθυμίζεται ότι στον εν λόγω διαγωνισμό συμμετείχε και εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ. Βλ. σχετικά και υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφαση Διευθέτησης ΕΑ.

⁴⁹⁷ Ο.π.

περίπτωση, θα ήταν αναμενόμενος ένας κοινός τρόπος καταγραφής προς σύγκριση των κατατεθειμένων προσφορών και όχι η κατοχή σχεδίου προσφορών πανομοιότυπου με αυτό που τελικά κατατέθηκε. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι και σε πέντε (5) διαγωνισμούς η χαμηλότερη προσφορά κατατέθηκε από την MEGA SPRINT, η οποία και αναδείχθηκε μειοδότη στους τέσσερις (4) εξ αυτών⁴⁹⁸.

279. Επιπλέον, αυξημένη αποδεικτική αξία αποδίδεται στην ημερομηνία τελευταίας τροποποίησης των εν λόγω ηλεκτρονικών αρχείων, η οποία είναι σε όλες τις περιπτώσεις προγενέστερη της ημερομηνίας που φέρουν τα αντίστοιχα πρακτικά παραλαβής προσφορών και ανάθεσης φύλαξης σε μειοδότη της αρμόδιας κάθε φορά επιτροπής διενέργειας διαγωνισμού, γεγονός που ισχυροποιεί έτι περαιτέρω το συμπέρασμα ότι τα αρχεία αυτά αντηλλάγησαν, ή έστω καταρτίστηκαν εν πλήρει γνώσει των ενδιαφερομένων, ενόψει του συντονισμού στις δράσεις των εμπλεκόμενων μερών στους σχετικούς διαγωνισμούς.
280. Συνεπώς και στην περίπτωση του διαγωνισμού ΟΑΕΔ 2011 προκύπτει η συνεννόηση μεταξύ των φερόμενων ως ανταγωνιστών, μέσω της ανταλλαγής οικονομικών στοιχείων, με σκοπό την ανάληψη των έργων από εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ. Το δε γεγονός ότι τα υπόλοιπα από τα ανευρεθέντα ηλεκτρονικά αρχεία δεν συμπίπτουν με τα στοιχεία του φορέα δεν αναιρεί τα ανωτέρω συμπεράσματα. Προφανώς στις περιπτώσεις αυτές δεν υλοποιήθηκαν τα συμφωνηθέντα ή τροποποιήθηκαν στην πορεία ως τις προσφερόμενες τιμές. Εντούτοις, όπως έχει ήδη επισημανθεί, για τη διαπίστωση εξ αντικειμένου παράβασης, όπως εν προκειμένω, δεν είναι απαραίτητη η έμπρακτη εφαρμογή των συμφωνηθέντων.
281. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, πέραν των ανωτέρω, εντοπίστηκαν στην κατοχή εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ κενά ενυπόγραφα επιστολόχαρτα ανταγωνιστών της, μεταξύ των οποίων και επιστολόχαρτα της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY⁴⁹⁹, για τα οποία μάλιστα η ίδια δεν παρείχε καμία εξήγηση. Το γεγονός αυτό αποτελεί οπωσδήποτε ένδειξη συναντίληψης ως προς την εκ μέρους της εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ εν λευκώ κατάρτιση εικονικών προσφορών, για λογαριασμό της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY. Η εν λόγω πρακτική, σε συνδυασμό με τα λοιπά στοιχεία, ενισχύει το ως άνω συμπέρασμα ότι η εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ, σε σύμπραξη με της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY,

⁴⁹⁸ Εξαιρέση αποτελεί ο 3^{ος} διαγωνισμός ΚΕΤΕΚ Σερρών έτους 2011, όπου αν και υπέβαλε τη χαμηλότερη προσφορά εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ αποκλείστηκε από την ανάθεση του έργου επειδή η προσφορά της κρίθηκε ότι δεν κάλυπτε το ελάχιστο ασφαλιστικό και εργατικό κόστος.

⁴⁹⁹ Υπενθυμίζεται ότι οι εταιρείες που υπογράφουν τα επιστολόχαρτα έχουν συνεργαστεί με την εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ σε συγκεκριμένα έργα [...], χωρίς ωστόσο αυτό να αρκεί για να αιτιολογήσει την από μέρους της κατοχή των κενών ενυπόγραφων επιστολόχαρτων, ή έστω να αποκλείει άλλη ερμηνεία, δεδομένης της μεταξύ τους υφιστάμενης ανταγωνιστικής σχέσης σε διαγωνιστικές διαδικασίες, όπως οι εν προκειμένω εξεταζόμενες.

προέβη στη νόθευση των ανωτέρω, τουλάχιστον, διαγωνισμών χρησιμοποιώντας πρακτικές υποβολής προσφορών κάλυψης ούτως ώστε να διασφαλίζει κάθε φορά την ανάληψη του έργου δια της υποβολής της χαμηλότερης προσφοράς. Η διαπίστωση αυτή ισχυροποιείται από τους ισχυρισμούς της εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ περί άτυπης συντονισμένης κατάθεσης προσφορών στο πλαίσιο διαγωνιστικών διαδικασιών, με την προτροπή και προς εξυπηρέτηση του φορέα, κάτι που, ωστόσο, όπως προεκτέθηκε, ακόμα κι αν αποδειχθεί ότι πράγματι λάμβανε χώρα, δεν δύναται σε καμία περίπτωση να νομιμοποιήσει οιοσδήποτε αντανταγωνιστικές συμπεριφορές.

282. Από τη συνδυαστική ανάγνωση και αξιολόγηση των ανωτέρω ευρημάτων, ήτοι των προσφορών που προσκόμισαν οι φορείς, των ηλεκτρονικών αρχείων σε μορφή word και των κενών ενυπόγραφων επιστολόχαρτων των ανταγωνιστών, εξάγεται με ασφάλεια το συμπέρασμα ότι σε συνεννόηση και για λογαριασμό του ανταγωνιστή της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ προετοίμαζε τις οικονομικές τους προσφορές, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι η ίδια θα καταθέσει τη χαμηλότερη προσφορά και άρα θα αναδειχθεί σε τελικό ανάδοχο των σχετικών έργων.
283. Προς την κατεύθυνση αυτή, δέον αξιολογηθεί και η ανεύρεση στην κατοχή εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ υπογεγραμμένων άνευ ημερομηνίας προσφορών των εν λόγω ανταγωνιστών της αναφορικά με συγκεκριμένα έργα του ΟΑΕΔ στη Βόρεια Ελλάδα, για τις οποίες η εν λόγω εταιρεία [...] πιθανολογεί ότι δεδομένης και της μικρής (τρίμηνης) διάρκειάς τους συνιστούν είτε απόρροια της πρακτικής που προεκτέθηκε σε συνεννόηση με το φορέα είτε αντίγραφα που έχουν λάβει από το φορέα. Από την αντιπαραβολή με τα προσκομισθέντα από τον ΟΑΕΔ στοιχεία, προκύπτει ότι αναφορικά με το έργο της Καβάλας η ανευρεθείσα οικονομική προσφορά της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, αλλά και της ίδιας της εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ, αποτελούν φωτοαντίγραφα των προσφορών που πράγματι κατατέθηκαν στο φορέα και δη στο πλαίσιο του 1^{ου} διαγωνισμού Καβάλας έτους 2010⁵⁰⁰, και ως τέτοια θα μπορούσαν ενδεχομένως να αιτιολογηθούν. Εντύπωση, ωστόσο, προκαλεί το γεγονός ότι οι οικονομικές προσφορές που αφορούν τα υπόλοιπα τρία έργα, ήτοι των Σερρών, της Ξάνθης και της Δράμας, δεν ταυτίζονται σε κανένα επίπεδο με τις τελικώς κατατεθείσες, με αποτέλεσμα να μη μπορεί να δοθεί κάποια λογική εξήγηση περί της κατοχής τους, πέρα από το ότι, για οιοδήποτε λόγο, δεν κατατέθηκαν εντέλει στο φορέα. Τούτο, βέβαια, δεν ασκεί ουδεμία επιρροή στη διαπίστωση της παράβασης εν προκειμένω,

---

⁵⁰⁰ Βλ. υπ' αριθ. 3/20.7.2010 πρακτικό κατακύρωσης του φορέα και τις συνημμένες προσφορές.

διότι, όπως προεκτέθηκε, μόνη η ανταλλαγή οικονομικών στοιχείων αρκεί, χωρίς να απαιτείται η έμπρακτη εφαρμογή των συμφωνηθέντων.

284. Αντιστοίχως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι βρέθηκε στα γραφεία της εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ σειρά έτοιμων προς κατάθεση σε διαγωνισμό του Πανεπιστημίου Πειραιώς της 10.2.2011 φακέλων της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, με τα απαιτούμενα έγγραφα σφραγισμένα και υπογεγραμμένα από τον Καλογεράκη Εμμανουήλ, για την κατοχή των οποίων η εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ δεν κατάφερε να προβάλει κάποια πειστική ερμηνεία. Η επίκληση της φωτοτύπησης των εγγράφων από τον φορέα καθίσταται εξαρχής άνευ αντικειμένου, δεδομένου ότι, σύμφωνα με στοιχεία που υποβλήθηκαν στην Υπηρεσία από την ίδια την αναθέτουσα αρχή⁵⁰¹, στον εν λόγω διαγωνισμό, ο οποίος και κατακυρώθηκε στην εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ, δεν συμμετείχε καν η ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY. Πρόκειται, συνεπώς, και στην περίπτωση αυτή για ενδεχόμενη ανταλλαγή οικονομικών στοιχείων ενόψει νόθευσης διαγωνισμού, που εντέλει δεν αξιοποιούνται προς κατάθεση στο φορέα, γεγονός που ωστόσο δεν αίρει τον παραβατικό χαρακτήρα της κατοχής τους, ιδίως δε υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης και στο πλαίσιο της συνεκτίμησής τους με τα λοιπά στοιχεία που καταδεικνύουν συνεννόηση τουλάχιστον μεταξύ των δύο ως άνω εταιριών.
285. Συμπερασματικά και συνεκτιμώντας όλα τα διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι η εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ συμπράττοντας με την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY μετήλθε αντανταγωνιστικών πρακτικών, κατά παράβαση των άρθρων 1 Ν. 703/1977 και 1 Ν. 3959/2011 στο πλαίσιο των ανωτέρω διαγωνιστικών διαδικασιών και δη για το χρονικό διάστημα τουλάχιστον από 11/12.11.2010, οπότε και διαπιστώνεται η πρώτη συνεννόηση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών αναφορικά με τον διαγωνισμό ΕΤΑΑ 2011⁵⁰² - έως 15.7.2011, οπότε και κατακυρώθηκε σε αυτή ο τελευταίος χρονικά εκ των ανωτέρω διαγωνισμών ΟΑΕΔ 2011 που αποτέλεσαν αντικείμενο νόθευσης του εν λόγω συμπραξιακού σχήματος με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία^{503,504}.
286. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται εκ νέου ότι η ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY στο πλαίσιο της ανωτέρω οριζόντιας σύμπραξης συνιστά μικρή, ατομική επιχείρηση, με έδρα την επαρχία που ενεργούσε ενίοτε ως υπεργολάβος ή συνεργάτης της σε περιφερειακά έργα του δημοσίου που αναλάμβανε η ίδια στις αντίστοιχες περιοχές. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα επιπλέον

⁵⁰¹Βλ. την υπ. αριθ. πρωτ. 6947/18.11.2015 υποβολή στοιχείων του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

⁵⁰²Όπως προκύπτει από την ημερομηνία τελευταίας τροποποίησης που φέρουν τα ανευρεθέντα [...] ηλεκτρονικά αρχεία προσφορών και δη 12.12.2010 για την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.

⁵⁰³Βλ. από 15.7.2011 πρακτικό κατακύρωσης στην εταιρεία που συμμετείχε στη ΔΔΔ του 4^{ου} διαγωνισμού φύλαξης ΚΕΤΕΚ Σερρών του 2011.

⁵⁰⁴Ως προς τη διάρκεια της παράβασης του εν λόγω συμπραξιακού σχήματος βλ. αναλυτικά κατωτέρω.

στοιχείο που χρήζει συνεκτίμησης κατά τη στοιχειοθέτηση των κρινόμενων παραβάσεων, υπό την έννοια ότι θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο βοηθητικός ρόλος της εν λόγω επιχείρησης στο πλαίσιο της νόθευσης των κρινόμενων διαγωνισμών, ενδεχομένως να εξαργυρώνεται με την ανάθεση υπεργολαβιών ή άλλου τύπου συνεργασιών στις περιφέρειες που έχουν την έδρα τους..

287. Με βάση τα παραπάνω εκτεθέντα, καθίσταται σαφές η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY συμμετείχε σε σύμπραξη με επιχείρηση που συμμετείχε στη ΔΔΔ σε σειρά διαγωνιστικών διαδικασιών για χρονικό διάστημα εκτεινόμενο κατά τα ανωτέρω από 11/12.11.2010 έως 15.7.2011.

11 ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

288. Στο πλαίσιο της υπο κρίση υπόθεσης, πέραν των πρακτικών νόθευσης διαγωνισμών που διαπιστώθηκαν ανωτέρω, διερευνήθηκαν επίσης, ως προς τη συμβατότητά τους με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 703/1977 και του Ν.3959/2011, οι πρακτικές των εταιριών ISS, εταιρείας που συμμετείχε στη ΔΔΔ και MONDIALPOL, ως προς δύο (2) διαγωνισμούς για ισάριθμα δημόσια έργα που δημοπρατήθηκαν την περίοδο 2009-2010⁵⁰⁵.

11.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

289. Κατά την κρίση της Επιτροπής, δεν αποδείχθηκε επαρκώς κατά νόμο ότι οι ανωτέρω διακανονισμοί αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 ή/και Ν. 3959/2011. Συγκεκριμένα, σημειώνεται ότι από την έρευνα της Υπηρεσίας δεν προέκυψαν στοιχεία συνεννόησης για την κατάθεση ισότιμων προσφορών στους καταγγελλόμενους διαγωνισμούς.
290. Εν προκειμένω, όπως έχει ήδη αναλυθεί ανωτέρω, οι αναθέτουσες αρχές ήταν εκ του νόμου υποχρεωμένες να περιλαμβάνουν ως όρο στις σχετικές διακηρύξεις τους την προσκόμιση της οικείας ΣΣΕ. Σε πολλές δε περιπτώσεις έκαναν ρητή αναφορά στην εφαρμογή των ΚΣΣΕ 2009 και 2010, στις οποίες κατά παράβαση των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ συμπεριλήφθηκε από την εργοδοτική πλευρά ελάχιστο διοικητικό κόστος. Περαιτέρω, το κέρδος (εύλογο εργολαβικό όφελος) που εκ του νόμου επίσης όφειλαν να συνυπολογίζουν οι συμμετέχουσες στις υποβαλλόμενες οικονομικές τους προσφορές έχει κριθεί νομολογιακά ότι θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι

---

⁵⁰⁵ Πρόκειται [...].

αμελητέο ή ακόμα και μηδαμινό, εφόσον αιτιολογείται νομίμως και επαρκώς⁵⁰⁶. Απόρροια των ανωτέρω ήταν να λειτουργήσει ο καθορισμός ελάχιστου διοικητικού κόστους σε ένα βαθμό ως εστιακό σημείο για τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως αν ήταν μέλη του ΣΕΕΥΑ ή όχι, οδηγώντας σε αρκετές περιπτώσεις σε υποβολή ισότιμων προσφορών. Περαιτέρω, από τα στοιχεία του φακέλου δεν προέκυψε κανένα σχέδιο δράσης μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων (π.χ. γραπτή ή προφορική συμφωνία), ως προς το συντονισμό της επιχειρηματικής τους συμπεριφοράς, ούτε και στοιχεία που να κατατείνουν σε ενδεχόμενη συμφωνία ή συμφωνία κυρίων μεταξύ τους. Σε κάθε περίπτωση, το ισότιμο ύψος των προσφορών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων μπορεί ευλόγως να εξηγηθεί από άλλους παράγοντες που δεν σχετίζονται με (τυχόν) απαγορευμένη σύμπραξη κατά την έννοια των κείμενων διατάξεων. Και τούτο διότι, ο καθορισμός ελάχιστου διοικητικού κόστους φαινόταν να λειτουργεί σε ένα βαθμό ως εστιακό σημείο για τις συμμετέχουσες.

291. Στο πνεύμα αυτό εξηγούνται βασίμως και οι ισότιμες προσφορές που κατατέθηκαν στο πλαίσιο των καταγγελλόμενων διαγωνισμών. Η απλή και μόνο διαπίστωση παράλληλων συμπεριφορών των επιχειρήσεων στην αγορά δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει εναρμονισμένη πρακτική παρά μόνο όταν η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής αποτελεί τη μόνη βάσιμη εξήγηση για τη συμπεριφορά αυτή, ενόψει της φύσεως των προϊόντων, του μεγέθους και του αριθμού των δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων, του όγκου της σχετικής αγοράς αλλά και λαμβανομένων υπόψη των εναλλακτικών εξηγήσεων που παρέχουν τα εμπλεκόμενα μέρη⁵⁰⁷. Με άλλα λόγια, ενδείξεις για τη διάπραξη παράβασης μπορούν να συναχθούν, εμμέσως, από την ύπαρξη παράλληλης συμπεριφοράς επιχειρήσεων όταν, συνδυαζόμενη με τις λοιπές συνθήκες και τα στοιχεία της συγκεκριμένης υπόθεσης, δεν μπορεί να εξηγηθεί με άλλο εύλογο τρόπο παρά μόνον ως απόδειξη εναρμονισμένης πρακτικής⁵⁰⁸. Συνεπώς, υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, η κατάθεση ισότιμων προσφορών στο πλαίσιο του εν λόγω διαγωνισμού, ελλείψει στοιχείων συνεννόησης και ανταλλαγής οικονομικών δεδομένων, συνιστά παράλληλη συμπεριφορά που δύναται να εξηγηθεί ευλόγως υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης και δεν αρκεί προς στοιχειοθέτηση μεταξύ τους εναρμόνισης κατά τα

⁵⁰⁶ Βλ. σχετικά ΔΕφαθ 787/2011, ΔΕφΛαρ. 19/2011, ΔΕφΘεσ. 344/2012, ΔΕφαθ 1528/2014, ΣτΕ 328/2013, ΣτΕ 108/2014. Βλ. και απόφαση ΕΑΑΔΗΣΥ 6/2016 καθώς και σχετικές αναφορές εταιριών (βλ. παρ. 464επ. Εισήγησης).

⁵⁰⁷ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-89/85, *Ahlström Osakeyhtiö and Others κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1994, σελ. I-99, σκ. 71-72, Γεν ΔΕΕ T-442/08, *CISAC κατά Επιτροπής*, σκ. 99 καθώς και ΣτΕ 1036/2016 σκ. 6, ΣτΕ 1934/2013 σκ. 12, ΣτΕ 2780/2012, σκ. 6.

⁵⁰⁸ Βλ. ΣτΕ 1036/2016, σκ. 6, με περαιτέρω παραπομπές σε πάγια εθνική και ενωσιακή νομολογία.

άρθρα 1 Ν. 3959/2011 και 1 Ν. 703/1977. Συναφώς, καθίσταται σαφές ότι δεν συντρέχει λόγος περαιτέρω δράσης, κατά το άρθρο 101 ΣΛΕΕ^{509, 510}.

12 ΑΡΘΡΟ 101 ΣΛΕΕ - ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ ΕΝΔΟΕΝΩΣΙΑΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

292. Αντίστοιχη με τις διατάξεις των άρθρων 1 Ν. 703/1977 και 1 Ν. 3959/2011 είναι και η διάταξη του άρθρου 101 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 81 ΣυνθΕΚ)⁵¹¹. Ουσιαστικά, μοναδική επιπλέον προϋπόθεση για την παράλληλη εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 3 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003⁵¹², σε σχέση με τη διάταξη του εθνικού δικαίου, αποτελεί αυτή της «δυνατότητας σοβαρής επίδρασης στο ενδοκοινοτικό εμπόριο»^{513,514}. Κατά συνέπεια, για την παράλληλη εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ θα πρέπει να εξεταστεί εάν στην κρινόμενη υπόθεση συντρέχει το κριτήριο του επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου.
293. Το εν λόγω κριτήριο είναι αυτόνομο και πρέπει να εκτιμάται χωριστά σε κάθε περίπτωση⁵¹⁵. Για να διαπιστωθεί αν εφαρμόζεται το ενωσιακό δίκαιο σε συγκεκριμένη υπόθεση δεν είναι αναγκαίο η συμφωνία ή η πρακτική να έχει ή να είχε επηρεάσει πραγματικά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Αρκεί να «δύναται» να έχει αυτό το αποτέλεσμα⁵¹⁶.
294. Για την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, οι συμφωνίες και πρακτικές πρέπει να δύνανται να έχουν ένα ελάχιστο επίπεδο διασυνοριακών επιπτώσεων στο εσωτερικό της Ένωσης και, ως εκ τούτου, να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών⁵¹⁷.
295. Ειδικότερα, είναι αδιάφορο εάν, εξεταζόμενο μεμονωμένα κάθε μέρος της συμφωνίας και κάθε περιορισμός του ανταγωνισμού, που ενδέχεται να απορρέει από τη συμφωνία αυτή, δύναται να έχει το αποτέλεσμα αυτό. Εάν η συμφωνία μπορεί στο σύνολό της να επηρεάσει

⁵⁰⁹ Βλ. ΔΕΕ C-375/09, *Tele2 Polska* Συλλ. 2011, σελ. I-3055, σκ. 19επ.

⁵¹⁰ Βλ. ΔΕΕ C-375/09, ό.π., σκ. 19επ., βλ. ανωτέρω υπό παρ. 305.

⁵¹¹ Κατόπιν της από 1.12.2009 θέσης σε ισχύ της Σύμβασης της Λισσαβόνας. Τα άρθρα 85 της ΣυνθΕΟΚ, 81 της ΣυνθΕΚ και 101 της ΣΛΕΕ είναι πανομοιότυπα ως προς τα ουσιαστικά ζητήματα που εξετάζονται από την παρούσα εισήγηση. Ως εκ τούτου, από εδώ και στο εξής η αναφορά στο άρθρο 101 της ΣΛΕΕ ισχύει και ως προς τα άρθρα 85 της ΣυνθΕΟΚ και 81 της ΣυνθΕΚ αντίστοιχα για την περίοδο ισχύος του κάθε άρθρου.

⁵¹² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης, ΕΕ L 1 της 4.1.2003, σελ. 1.

⁵¹³ Βλ. ΣτΕ 1731/2001, Επισκ.Εμπ.Δικ., 2003, σελ. 1053.

⁵¹⁴ Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, ΕΕ L 101 της 27.4.2004, σελ. 81 (εφεξής και «Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης»), παρ. 9.

⁵¹⁵ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, ό.π., παρ. 12.

⁵¹⁶ Ό.π., παρ. 23 επ. και σχετική νομολογία στην οποία παραπέμπει.

⁵¹⁷ Ό.π., παρ. 12-13 και 44 επ., όπου και παραπομπές σε σχετική νομολογία .

το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, το ενωσιακό δίκαιο εφαρμόζεται στο σύνολο της συμφωνίας, περιλαμβανομένων και των τμημάτων της που, μεμονωμένα, δεν επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών⁵¹⁸. Είναι, επίσης, αδιάφορο, εάν η συμμετοχή δεδομένης επιχείρησης επηρεάζει ή όχι αισθητά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Μία επιχείρηση δεν μπορεί να αποφύγει την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου για το λόγο ότι η συμμετοχή της σε σύμπραξη που επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών είναι τυχόν αμελητέα⁵¹⁹.

296. Ο αισθητός χαρακτήρας του επηρεασμού μπορεί ιδίως να εκτιμηθεί κατ' αναφορά προς την θέση και τη σημασία των μερών στην αγορά των σχετικών προϊόντων⁵²⁰. Η εκτίμηση του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού εξαρτάται από τις περιστάσεις κάθε μεμονωμένης περίπτωσης, και ιδίως από τη φύση της συμφωνίας ή της πρακτικής, από τη φύση των καλυπτόμενων προϊόντων και από τη θέση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά. Εάν από την ίδια τη φύση της η συμφωνία ή πρακτική δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, το όριο του αισθητού επηρεασμού είναι χαμηλότερο από ό,τι στην περίπτωση συμφωνιών ή πρακτικών που δεν δύνανται από τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Ομοίως, όσο σημαντικότερη είναι η θέση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων στην αγορά, τόσο πιο πιθανό είναι ότι μία συμφωνία ή πρακτική δύναται να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών⁵²¹.
297. Η απαίτηση να επηρεάζεται το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών συνεπάγεται την ύπαρξη συνεπειών στις διασυνοριακές οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ δύο τουλάχιστον κρατών μελών, εντούτοις, το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί και στις περιπτώσεις στις οποίες που η οικεία αγορά είναι η εθνική αγορά και η συμφωνία καλύπτει ένα μόνο κράτος μέλος⁵²². Οι οριζόντιες συμπράξεις που καλύπτουν το σύνολο ενός κράτους μέλους δύνανται κατά κανόνα να επηρεάσουν το ενδοενωσιακό εμπόριο. Είναι πάγια η νομολογία ότι οι συμπράξεις, που εκτείνονται στο σύνολο του εδάφους κράτους μέλους έχουν από την ίδια τους τη φύση ως αποτέλεσμα την παγίωση εθνικών στεγανοποιήσεων των αγορών και εμποδίζουν έτσι την οικονομική αλληλοδιείσδυση που επιδιώκεται με τη Συνθήκη⁵²³. Καταρχήν, οι συμφωνίες αυτές δύνανται επίσης, από την ίδια

⁵¹⁸ Ο.π., παρ. 14.

⁵¹⁹ Ο.π., παρ. 15.

⁵²⁰ Ο.π., παρ. 44.

⁵²¹ Ο.π., παρ. 45.

⁵²² Βλ. ενδεικτικά ΕΑ 657/2018, παρ. 33επ., ΕΑ 647/2017, παρ. 178 και ΕΑ 612/2015, παρ. 82 με περαιτέρω παραπομπές.

⁵²³ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, ό.π., παρ. 22 και 78. Βλ. επίσης ΣτΕ 1324/2013 σκ. 6 «[...] Το ότι μια σύμπραξη στοχεύει απλώς στη διάθεση προϊόντων στο εμπόριο ενός μόνο κράτους μέλους δεν αρκεί για να αποκλειστεί η ύπαρξη

τη φύση τους, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών κατά τον τρόπο αισθητό, λαμβανομένου υπόψη του βαθμού κάλυψης της αγοράς που απαιτείται για την αποτελεσματικότητα των συμπράξεων⁵²⁴. Συναφώς, για την περίπτωση αντίστοιχων συμφωνιών που από την ίδια τους τη φύση δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, καθιερώνεται ένα μαχητό θετικό τεκμήριο ότι η επίδραση είναι αισθητή εάν το συνολικό μερίδιο αγοράς των μερών υπερβαίνει το 5% στη σχετική αγορά που επηρεάζεται από τη συμφωνία και εφόσον η συμφωνία δεν καλύπτει μέρος μόνο κράτους μέλους⁵²⁵.

298. Αντιστρόφως, καθιερώνεται και ένα μαχητό αρνητικό τεκμήριο αισθητού επηρεασμού ενδοενοσιακού εμπορίου, ανεξάρτητο μάλιστα της φύσης των περιλαμβανόμενων στη συμφωνία περιορισμών⁵²⁶, υπό την προϋπόθεση της σωρευτικής πλήρωσης των κάτωθι κριτηρίων:

α) το συνολικό μερίδιο αγοράς σε οποιαδήποτε σχετική αγορά της Κοινότητας που επηρεάζεται από τη συμφωνία δεν υπερβαίνει το 5% και

β) στην περίπτωση των οριζόντιων συμφωνιών, ο συνολικός κοινοτικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις στα σχετικά προϊόντα που καλύπτονται από τη συμφωνία δεν υπερβαίνει τα 40 εκατ. ευρώ⁵²⁷.

299. Δεν συντρέχει, επομένως, αισθητός επηρεασμός του διακοινοτικού εμπορίου εφόσον πληρούνται οι σωρευτικές προϋποθέσεις του ως άνω αρνητικού τεκμηρίου, ακόμη και στην περίπτωση συμφωνιών και πρακτικών που χαρακτηρίζονται ως από τη φύση τους ικανές να επηρεάζουν το διακοινοτικό εμπόριο - όπως είναι οι συμπράξεις που καλύπτουν το σύνολο κράτους μέλους.

300. Εξάλλου, κάποιες φορές η ίδια η φύση των προϊόντων διευκολύνει τις διασυνοριακές συναλλαγές ή τα καθιστά ιδιαίτερα σημαντικά για επιχειρήσεις που επιθυμούν να εγκατασταθούν ή να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε άλλα κράτη μέλη. Στις περιπτώσεις αυτές, το εφαρμοστέο του ενοσιακού δικαίου προσδιορίζεται ευκολότερα από ό,

---

επιπτώσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, υπό την έννοια ότι η σύμπραξη, η οποία εκτείνεται στο σύνολο του εδάφους κράτους μέλους συνεπάγεται, ως εκ της φύσεώς της, την εδραίωση στεγανοποιήσεων εθνικού χαρακτήρα, εμποδίζοντας με τον τρόπο αυτό την αλληλοδιείσδυση που επιδιώκει η Συνθήκη», με περαιτέρω παραπομπές σε εκτενή ενοσιακή νομολογία.

⁵²⁴ Ο.π., παρ. 79.

⁵²⁵ Ο.π., παρ. 53.

⁵²⁶ Ο.π., παρ. 51, όπου αναφέρεται σχετικά «[...] Κατά την εφαρμογή του άρθρου 81, η Επιτροπή θα θεωρεί το πρότυπο αυτό ως μαχητό αρνητικό τεκμήριο που εφαρμόζεται σε όλες τις συμφωνίες κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1, ανεξάρτητα από τη φύση των περιορισμών που περιέχει η συμφωνία, περιλαμβανομένων των περιορισμών που έχουν χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα σοβαροί στους κανονισμούς απαλλαγής κατά κατηγορίες και στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής [...]».

⁵²⁷ Ο.π., παρ. 52.

τι σε περιπτώσεις στις οποίες η ζήτηση για προϊόντα προμηθευτών από άλλα κράτη μέλη είναι, λόγω της φύσης τους, πιο περιορισμένη, ή στις οποίες τα προϊόντα παρουσιάζουν μικρότερο ενδιαφέρον από την άποψη της διασυνοριακής εγκατάστασης ή της επέκτασης της οικονομικής δραστηριότητας που ασκείται μέσω παρόμοιας εγκατάστασης. Η εγκατάσταση περιλαμβάνει τη σύσταση, από επιχείρηση εγκατεστημένη σε ένα κράτος μέλος, γραφείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών σε άλλο κράτος μέλος.

301. Ενόψει των ανωτέρω και σε ότι αφορά την αντιανταγωνιστική πρακτική του καθορισμού του ελάχιστου εργοδοτικού κόστους στις ΚΣΣΕ του 2009 και 2010, προκύπτει ότι ο ΣΕΕΥΑ, με βάση το καταστατικό του, εκπροσωπεί επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών επανδρωμένων φυλάξεων σε κάθε περιοχή της Ελλάδας⁵²⁸, ενώ για την πραγμάτωση των σκοπών του επιτρέπεται στο ΔΣ να αποφασίζει την ίδρυση και εγκατάσταση παραρτημάτων, γραφείων και Υπηρεσιών του σε άλλες, εκτός έδρας του, πόλεις Ελλάδος ή εξωτερικού⁵²⁹. Ως εκ τούτου, καταρχάς, ο σύνδεσμος διαθέτει εκπροσώπηση σε εθνικό επίπεδο και οι δραστηριότητές του περιλαμβάνουν και υπηρεσίες δεκτικές διασυνοριακών συναλλαγών. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις-μέλη του, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, αντιπροσώπευαν, κατά το κρίσιμο τουλάχιστον διάστημα, ένα μεγάλο μέρος των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών φύλαξης που δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά της παρούσας, με το συνολικό μερίδιό τους στην εν λόγω αγορά να ανέρχεται σε περίπου 35% για το έτος 2009 και 32% για τα έτη 2010 και 2011⁵³⁰, ενώ παράλληλα μπορούσαν να ασκούν τις δραστηριότητές τους σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια⁵³¹. Συνεπώς, η ερευνώμενη πρακτική αφορά στο σύνολο της εγχώριας αγοράς παροχής υπηρεσιών φύλαξης και ως τέτοια δύναται εξ ορισμού να επηρεάσει το ενδοενοσιακό εμπόριο, πολλώ δε μάλλον ένεκα της κατοχής από τον ΣΕΕΥΑ συνολικού μεριδίου αγοράς άνω του 5% που οδηγεί στην πλήρωση του ως άνω θετικού τεκμηρίου αισθητού επηρεασμού⁵³².
302. Σχετικά με την συμμετοχή της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY στη νόθευση διαγωνιστικών διαδικασιών τα έτη 2010 και 2011 προκύπτει ότι η εν λόγω εταιρεία συνιστά ατομική επιχείρηση με μηδαμινό μερίδιο αγοράς. Σημειώνεται ότι το αθροιστικό μερίδιο

⁵²⁸ Βλ. άρθρο 4^ο καταστατικού ΣΕΕΥΑ, ανωτέρω υπό παρ. 27.

⁵²⁹ Βλ. άρθρο 1^ο καταστατικού ΣΕΕΥΑ, ανωτέρω υπό παρ. 26.

⁵³⁰ Βλ. Ενότητα «Μερίδια αγοράς εταιριών» της παρούσας.

⁵³¹ Βλ. Ν. 3707/2008 «Ρύθμιση θεμάτων ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας και γραφείων ιδιωτικών ερευνών» (ΦΕΚ Α 209), όπου στο άρθρο 2 παρ. 6 προβλέπεται «Οι επιχειρήσεις που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας επιτρέπεται να ασκούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα σε ολόκληρη την επικράτεια».

⁵³² Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, ό.π., παρ. 53.

αγοράς των λοιπών επιχειρήσεων που συμμετείχαν στη ΔΔΔ υπολείπεται του [...] % για τα έτη 2009 και 2010⁵³³.

303. Περαιτέρω, σύμφωνα με στοιχεία της Ενότητας «*ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ*» της παρούσας, η ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY παρουσιάζει οφειλές τόσο ως προς το δημόσιο, όσο και ως προς πιστωτικό ίδρυμα, ενώ δεν υφίστανται διαθέσιμα στοιχεία για τον κύκλο εργασιών της εταιρείας. Σε κάθε περίπτωση, με βάση τα οικονομικά στοιχεία της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY στην ανωτέρω ενότητα, σε συνδυασμό με τα οικονομικά στοιχεία των άλλων μελών της σύμπραξης⁵³⁴, δεν υπερβαίνουν το κατώφλι των 40 εκατ. ευρώ για τους σκοπούς πλήρωσης της σχετικής προϋπόθεσης⁵³⁵.
304. Ενόψει των ανωτέρω, πληρούνται εν προκειμένω σωρευτικά και οι δύο προϋποθέσεις εφαρμογής του αρνητικού τεκμηρίου περί μη αισθητού επηρεασμού του ενδοενοσιακού εμπορίου.
305. Συνοψίζοντας, στην παρούσα υπόθεση κατά το σκέλος που αφορά στην ανταγωνιστική πρακτική του ΣΕΕΥΑ, λόγω του εύρους της γεωγραφικής αγοράς (ολόκληρη η ελληνική επικράτεια, και άρα σημαντικό τμήμα της εσωτερικής αγοράς), του μεριδίου αγοράς του ΣΕΕΥΑ στη σχετική αγορά, αλλά και της ίδιας της φύσης της υπό εξέταση πρακτικής, υφίσταται αισθητός επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών κατά την έννοια των ενωσιακών διατάξεων και, κατά συνέπεια, το άρθρο 101 ΣΛΕΕ (πρώην 81 ΣυνθΕΚ) τυγχάνει εφαρμογής παράλληλα με την εθνική νομοθεσία. Αντιθέτως, αναφορικά με με την συμμετοχή της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY στη νόθευση ανταγωνιστικών διαδικασιών τα έτη 2010 και 2011, εκτιμάται ότι, ένεκα της πλήρωσης του ως άνω αρνητικού τεκμηρίου, δεν στοιχειοθετείται επηρεασμός του ενδοενοσιακού εμπορίου με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζονται ως προς αυτές οι σχετικές ενωσιακές διατάξεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ (πρώην 81 ΣυνθΕΚ).
306. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι αναφορικά με τους καταγγελλόμενους διαγωνισμούς της υπό εξέταση υπόθεσης, παρέλκει η ανάλυση περί του ενδεχόμενου επηρεασμού ενδοενοσιακού εμπορίου, δεδομένου ότι δεν συντρέχει λόγος περαιτέρω δράσης της Υπηρεσίας⁵³⁶.

⁵³³ Βλ. σχετικά σκ. 127-128 της υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφασης ΕΑ και Ενότητα «*Μερίδια αγοράς εταιριών*» της παρούσας.

⁵³⁴ Βλ. σχετικά σκ. 129 της υπ' αριθμ. 721/2020 Απόφασης ΕΑ.

⁵³⁵ [...].

⁵³⁶ Βλ. ΔΕΕ C-375/09, *Tele2 Polska* Συλλ. 2011, σελ. I-3055, σκ. 19επ. και ανάλυση των καταγγελλόμενων διαγωνισμών στην οικεία Ενότητα.

13 ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΥΡΩΣΕΩΝ

13.1 ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

307. Βάσει των αρχών που διέπουν τη διαχρονική εφαρμογή του δικαίου καθώς και βάσει των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των διοικουμένων, ισχύει ως γενικός κανόνας ότι εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις ουσιαστικού δικαίου, οι οποίες ίσχυαν κατά το χρόνο επελεύσεως των γεγονότων που συνιστούν την παράβαση, χωρίς να έχει σημασία ο χρόνος κατά τον οποίο εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις⁵³⁷. Θεωρείται δε ότι στους κανόνες ουσιαστικού δικαίου συγκαταλέγονται και οι διατάξεις που προβλέπουν τις επιβλητέες κυρώσεις⁵³⁸. Έτσι, κάθε συμπεριφορά η οποία έλαβε χώρα και έληξε μέχρι την 20.4.2011 (ημερομηνία κατάργησης του Ν. 703/1977 και θέσης σε ισχύ του Ν. 3959/2011) και η οποία πιθανολογείται ότι πληροί την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση των προβλεπομένων στο άρθρο 1 του Ν. 703/1977 παραβάσεων, αξιολογείται βάσει του προαναφερόμενου άρθρου.
308. Ειδικά, ως προς το ζήτημα των προβλεπόμενων κυρώσεων, γίνεται δεκτό ότι η αρχή της μη αναδρομικότητας των ποινικών νόμων, την οποία καθιερώνει το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ ως θεμελιώδες δικαίωμα, συνιστά γενική αρχή του ενωσιακού δικαίου, η οποία τυγχάνει εφαρμογής όταν επιβάλλονται πρόστιμα για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, και βάσει της αρχής αυτής, οι επιβαλλόμενες κυρώσεις πρέπει να αντιστοιχούν σε εκείνες που είχαν καθοριστεί κατά τον χρόνο της διαπράξεως της παραβάσεως⁵³⁹. Ωστόσο, ο γενικός αυτός κανόνας κάμπτεται σε περίπτωση ευνοϊκότερων νέων διατάξεων. Στις περιπτώσεις αυτές, επομένως, οι νέες αυτές (ευνοϊκότερες) διατάξεις ισχύουν και για τις προ της ισχύος τους παραβάσεις⁵⁴⁰.
309. Στην παρούσα υπόθεση, η σχετική διάταξη του άρθρου 25 παρ. 2α του Ν. 3959/2011 προβλέποντας χαμηλότερο ανώτατο όριο προστίμου, ήτοι το 10% αντί του 15% του κύκλου εργασιών που προέβλεπε η προϊσχύουσα αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 Ν.

⁵³⁷ Βλ. ΔΕΕ C-201/09 και C-216/09, ό.π., σκ. 67-71.

⁵³⁸ Βλ. ΔΕΕ C-201/09 και C-216/09, ό.π., σκ. 69 και 77.

⁵³⁹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ C-189/02 Ρ, ό.π., σκ. 202-209 και ΔΕΚ C-397/03 Ρ, *Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. I-4429, σκ. 18-19, καθώς και ΠΕΚ T-23/99, *LR AF 1998 κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002, σελ. II-1705, σκ. 219-221 και ΠΕΚ T-329/01, *Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. II-3255, σκ. 38.

⁵⁴⁰ Βλ. απόφαση ΕΔΔΑ της 17.9.2009, *Scoppola κατά Ιταλίας*, ό.π., σκ. 109, που έκρινε ότι συνιστά παραβίαση του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ η μη εφαρμογή μεταγενέστερης ευνοϊκότερης διάταξης, με αναφορά, μεταξύ άλλων, και στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (άρθ. 15), στην Αμερικανική Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (άρθ. 9), στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (άρθ. 49) και στη νομολογία του ΔΕΕ C-387/02, 391/02 και 403/02, *Berlusconi κ.α.*, Συλλ. 2005, σελ. I-3565, σκ. 66-69· πρβλ. και ΣτΕ 2233/2009, σκ. 5 και νομολογία στην οποία παραπέμπει, ιδίως ΣτΕ 886/2000, σκ. 5, καθώς και ΔΕφΑθ 292/2009, σκ. 6, και αποφάσεις ΔΕΕ C-201/09 και C-216/09, ό.π., σκ. 72, ΔΕΚ C-189/02 Ρ, ό.π., σκ. 217-233, και ΔΕΚ C-397/03 Ρ, ό.π., σκ. 21-26.

703/1977, φαίνεται να είναι ευνοϊκότερη για την ερευνώμενη εταιρία και ως εκ τούτου κρίνεται εφαρμοστέα εν προκειμένω⁵⁴¹.

310. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι οι διαδικαστικοί κανόνες έχουν κατά κανόνα εφαρμογή κατά τον χρόνο έναρξης της ισχύος τους, η έκδοση δε μιας πράξης από τη Διοίκηση ερείδεται στη νομική εκείνη βάση που είναι εν ισχύ κατά το χρόνο έκδοσης της πράξης⁵⁴². Διευκρινίζεται, σχετικά, ότι η αρμοδιότητα της ΕΑ για την επιβολή κυρώσεων εν προκειμένω απορρέει από το 14 παρ. 1 του Ν. 3959/2011 και συνακόλουθα η διαδικασία επιβολής και είσπραξης των τυχόν επιβληθησομένων προστίμων διεξάγεται σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ως άνω ισχύοντος νόμου.

13.2 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΥΨΟΥΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ

311. Σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο περί της εξουσίας επιβολής κυρώσεων, εάν η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπιστώσει παράβαση των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 ή/και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ μπορεί με απόφασή της να επιβάλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις και στις ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση ή να απευθύνει σύσταση σε αυτές⁵⁴³. Για τον καθορισμό του προστίμου λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, η σοβαρότητα και η διάρκεια της παράβασης, ενώ το επιβαλλόμενο πρόστιμο μπορεί να φτάσει μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση, ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της

⁵⁴¹ Βλ. ΔΕφαθ 527/2016, σκ. 45, όπου και παραπομπή σε ΣτΕ 3368/2015, σκ. 10 και ΣτΕ 722/2014, σκ. 5. Βλ. και 580/VI/2013, σκ. 164, υποσ. 175, όπου σημειώνεται ότι οι εν λόγω διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 2α Ν. 3959/2011 προβλέπουν ρητώς δύο επιπλέον υπο-κριτήρια υπολογισμού του προστίμου σε σχέση με τις προγενέστερες αντίστοιχες διατάξεις του Ν. 703/1977. Ωστόσο, η ΕΑ λάμβανε ούτως ή άλλως υπόψη της τα εν λόγω κριτήρια και υπό το καθεστώς του Ν. 703/1977, βάσει της κατ' εξουσιοδότησης νόμου Ανακοίνωσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 12.5.2006 αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων (εφεξής και «Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων»), που αντανακλά πάγια πρακτική σε ενωσιακό επίπεδο.

⁵⁴² Βλ. ΔΕΕ C-201/09 και C-216/09, ό.π., σκ. 75 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Βλ. επίσης ενδεικτικά ΣτΕ 463/2011, σκ. 5 (και εκεί παραπεμπόμενη νομολογία), ΣτΕ 3662/2000, ΔΕφαθ 119/2010, σκ. 3.

⁵⁴³ Βλ. άρθρο 25 παρ. 1 Ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 1 Ν. 703/1977).

απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης⁵⁴⁴. Ανάλογες διατάξεις ισχύουν και στο ενωσιακό δίκαιο⁵⁴⁵.

312. Περαιτέρω, όταν η παράβαση που διέπραξε η ένωση επιχειρήσεων συνδέεται με τις δραστηριότητες των μελών της, το πρόστιμο που επιβάλλεται ή επιβάλλεται μπορεί να ανέρχεται μέχρι ποσοστού 10% του συνολικού κύκλου εργασιών των μελών αυτής, της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση, ή αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης. Σε περίπτωση που επιβάλλεται πρόστιμο σε ένωση επιχειρήσεων, λαμβανομένου υπόψη του συνολικού κύκλου εργασιών των μελών της, και η ένωση δεν είναι αξιόχρηη, η ένωση είναι υποχρεωμένη να ζητήσει εισφορές από τα μέλη της προκειμένου να καλύψει το ποσό του προστίμου. Εάν δεν πραγματοποιηθούν οι συνεισφορές αυτές μέσα στην προθεσμία που έχει ορίσει η Επιτροπή Ανταγωνισμού, η Επιτροπή Ανταγωνισμού μπορεί να απαιτήσει την καταβολή του προστίμου απευθείας από καθεμία από τις επιχειρήσεις, οι εκπρόσωποι των οποίων ανήκαν στα εμπλεκόμενα όργανα λήψης αποφάσεων της ένωσης. Όταν η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει απαιτήσει πληρωμή κατά τα ανωτέρω, μπορεί, στην περίπτωση που είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της ολοσχερούς πληρωμής του προστίμου, να απαιτήσει πληρωμή του υπολοίπου από οποιοδήποτε μέλος της ένωσης που είχε ενεργή δράση στην αγορά στην οποία συνέβη η παράβαση. Ωστόσο, η Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν απαιτεί πληρωμή βάσει των ως άνω αναφερομένων από επιχειρήσεις που αποδεικνύουν ότι δεν είχαν αντιληφθεί την ύπαρξη της παράνομης απόφασης της ένωσης ή ότι δεν την εφάρμοσαν ή ότι αποστασιοποιήθηκαν ενεργά από αυτήν πριν αρχίσει η Επιτροπή Ανταγωνισμού να διερευνά την υπόθεση. Σε κάθε δε περίπτωση, η οικονομική ευθύνη κάθε επιχείρησης όσον αφορά την καταβολή του προστίμου δεν υπερβαίνει το 10% του συνολικού κύκλου εργασιών της

⁵⁴⁴ Βλ. άρθρο 25 παρ. 2α) Ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 2 εδ. α και β Ν. 703/1977) και Κατευθυντήριες Γραμμές για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 6 επ. Βλ. σχετικά και ΣτΕ 2007/2013, σκ. 28 (όπου και παραπομπές σε αντίστοιχη ενωσιακή νομολογία): το μέγιστο του επιβαλλόμενου προστίμου, το οποίο σκοπεί όχι μόνο να κολάσει τις παράνομες πράξεις των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, αλλά και να αποτρέψει τόσο τις εν λόγω επιχειρήσεις, όσο και άλλους επιχειρηματίες, από τη μελλοντική παράβαση των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού, ορίζεται με βάση τα συνολικά ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης. Ο συνολικός αυτός κύκλος εργασιών αποτελεί ένδειξη, έστω κατά προσέγγιση και ατελή, του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της επιχείρησης, στοιχείων που νομίμως λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης. Επιπλέον, τα εν λόγω στοιχεία σχετίζονται με την ανάγκη διασφάλισης της αποτελεσματικότητας και της επαρκούς αποτρεπτικότητας του προστίμου, η οποία λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό του ύψους αυτού.

⁵⁴⁵ Βλ. Κανονισμό (ΕΚ) 1/2003, ό.π., άρθρο 5 αναφορικά με τις εξουσίες των αρχών ανταγωνισμού των κρατών – μελών για την επιβολή προστίμων, καθώς και άρθρο 23 αναφορικά με τις αντίστοιχες εξουσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

επιχείρησης της τρέχουσας ή της προηγούμενης της παράβασης χρήσης⁵⁴⁶. Ανάλογες διατάξεις ισχύουν και στο ενωσιακό δίκαιο⁵⁴⁷.

313. Σύμφωνα με την Ανακοίνωση ΕΑ της 12.5.2006 αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, η ΕΑ καθορίζει το βασικό ποσό του προστίμου για κάθε επιχείρηση σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. Εν συνεχεία, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, προσαυξάνει ή μειώνει το βασικό ποσό, ανάλογα με το εάν συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις⁵⁴⁸. Ειδικότερα, το βασικό ποσό του προστίμου προκύπτει ως εξής:

α) ορίζεται ποσοστό ύψους μέχρι 30% επί των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα που αφορούν στην παράβαση, με κριτήριο τη σοβαρότητα αυτής, και

β) το ποσό αυτό υπολογίζεται επί των ετήσιων ως άνω εσόδων για κάθε έτος της παράβασης αθροιστικά⁵⁴⁹. Σε περίπτωση που η παράβαση ένωσης επιχειρήσεων συνδέεται με τις δραστηριότητες των μελών της, το ανωτέρω ποσοστό υπολογίζεται επί του αθροίσματος των ακαθάριστων εσόδων των επιχειρήσεων-μελών τους⁵⁵⁰.

314. Εάν η Υπηρεσία δεν έχει στη διάθεσή της τα ετήσια ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης από προϊόντα και υπηρεσίες που αφορούν στην παράβαση, θα χρησιμοποιεί τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης της τρέχουσας ή της προηγούμενης της παράβασης χρήσης για τον υπολογισμό του προστίμου⁵⁵¹.

315. Προκειμένου να αξιολογηθεί η σοβαρότητα μιας παράβασης, η ΕΑ λαμβάνει υπόψη της ιδίως το είδος της παράβασης, τα αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα που προκλήθηκαν ή απειλήθηκε να προκληθούν στην αγορά, το ειδικό βάρος της κάθε επιχείρησης στη σχετική αγορά, το οικονομικό όφελος που αποκόμισε ο παραβάτης εφόσον είναι δυνατό να

⁵⁴⁶ Βλ. άρθρο 25 παρ. 3 του Ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 2 εδ. γ του Ν. 703/1977).

⁵⁴⁷ Βλ. Κανονισμό (ΕΚ) 1/2003, ό.π., άρθρο 23.

⁵⁴⁸ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 6-7.

⁵⁴⁹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 8. Η βάση για τον υπολογισμό του προστίμου είναι ο συνολικός κύκλος εργασιών της επιχείρησης από προϊόντα ή υπηρεσίες που αφορούν στην παράβαση. Παρομοίως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιεί ως βάση υπολογισμού την αξία των πωλήσεων των προϊόντων ή υπηρεσιών που πραγματοποιήθηκαν από την επιχείρηση, με τις οποίες η παράβαση σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα. Ο συνδυασμός της αξίας των πωλήσεων με τις οποίες σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα η παράβαση, καθώς και της διάρκειας της παράβασης, θεωρείται ως κατάλληλη βάση υπολογισμού για να προσδιοριστεί η οικονομική σημασία της παράβασης, καθώς και το σχετικό βάρος της συμμετοχής κάθε επιχείρησης σε αυτήν (βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 παράγραφος 2 σημείο α) του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003, ΕΕ C 210 της 1.9.2006, σελ. 2 επ., παρ. 6, 13-15) (εφεξής και «Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΕπ για τα πρόστιμα»).

⁵⁵⁰ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 9.

⁵⁵¹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 18.

υπολογιστεί το ύψος του, την οικονομική δύναμη της επιχείρησης που παραβιάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά και την έκταση της γεωγραφικής αγοράς⁵⁵².

316. Η ΕΑ δύναται να αποκλίνει από τη γενική μέθοδο υπολογισμού του προστίμου που προβλέπεται στη σχετική Ανακοίνωση της 12.5.2006, όταν οι ιδιαιτερότητες ορισμένης υπόθεσης το υπαγορεύουν⁵⁵³.
317. Συναφώς, είναι επιτρεπτός ο κατ' αυτοδέσμευση της διοίκησης προσδιορισμός από αυτή των κριτηρίων που σκοπεύει να εφαρμόσει στο πλαίσιο άσκησης της διακριτικής της εξουσίας. Στην ΕΑ εναπόκειται να ακολουθήσει τη μέθοδο υπολογισμού του ύψους του προστίμου, με την οποία αυτοδεσμεύτηκε, ενώ επιτρέπεται η απόκλιση από τα ούτως τεθέντα κριτήρια, λόγω συντρεχουσών ιδιαίτερων περιστάσεων σε συγκεκριμένη περίπτωση (είτε προς αυστηρότερη είτε προς ηπιότερη κατεύθυνση) – απόκλιση, ωστόσο, που θα πρέπει να δικαιολογείται ειδικώς⁵⁵⁴.
318. Κατά την άσκηση της ανωτέρω αρμοδιότητάς της, η ΕΑ έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια (εντός του κατά το νόμο ανώτατου ορίου) για τη συγκεκριμενοποίηση του εκάστοτε επιβληθησομένου προστίμου, προκειμένου να διασφαλίζεται με επάρκεια το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Πράγματι, η αποτελεσματική εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων ανταγωνισμού προϋποθέτει ότι η εκάστοτε αρχή ανταγωνισμού μπορεί οποτεδήποτε να προσαρμόζει το ύψος των προστίμων στις ανάγκες της πολιτικής αυτής⁵⁵⁵.

13.3 Ο ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ ΕΠΙ ΕΝΩΣΕΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

319. Σε αντιστοιχία με την ανωτέρω αναφερόμενη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 3 του ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 2 εδ. γ του ν. 703/1977), κατά πάγια ενωσιακή νομολογία, το ανώτατο όριο του 10% του κύκλου εργασιών μπορεί να υπολογίζεται σε σχέση με τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησε το σύνολο των επιχειρήσεων που είναι μέλη των ενώσεων επιχειρήσεων, τουλάχιστον όταν, κατά τους εσωτερικούς κανόνες λειτουργίας της, η ένωση μπορεί να δεσμεύει τα μέλη της. Το βάσιμο της αναλύσεως αυτής επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι κατά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων μπορούν να λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, η επιρροή που μπορεί να ασκήσει η επιχείρηση επί της αγοράς, λόγω κυρίως του μεγέθους της και της οικονομικής ισχύος της, σχετικά με την οποία παρέχει ενδείξεις ο κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως καθώς και η αποτρεπτική

⁵⁵² Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 10-11. Ανάλογα προβλέπονται και στις Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΕπ για τα πρόστιμα, ό.π., παρ. 19επ.

⁵⁵³ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 21.

⁵⁵⁴ Βλ. ΕΑ 580/VI/2013, σκ. 168 και ΕΑ 622/2015, σκ. 365, με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία. Βλ. και ΣτΕ 2007/2013, σκ. 29.

⁵⁵⁵ Βλ. ΕΑ 580/VII/2013, σκ. 169 και ΕΑ 622/2015, σκ. 366, με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία.

ενέργεια που πρέπει να έχουν τα πρόστιμα αυτά. Πράγματι, η επιρροή που μπορεί να άσκησε μια ένωση επιχειρήσεων στην αγορά δεν εξαρτάται από τον δικό της κύκλο εργασιών, ο οποίος δεν αποτελεί συνάρτηση ούτε του μεγέθους ούτε της οικονομικής ισχύος της, αλλά από τον κύκλο εργασιών των μελών της, ο οποίος αποτελεί ένδειξη περί του μεγέθους και της οικονομικής της ισχύος⁵⁵⁶.

320. Η νομολογία αυτή, ωστόσο, δεν αποκλείει να μπορεί να ληφθεί, σε ειδικές περιπτώσεις, υπόψη ο κύκλος εργασιών των μελών μιας ενώσεως, έστω και αν αυτή δεν διαθέτει τυπικά την εξουσία να δεσμεύει τα μέλη της, λόγω ελλείψεως εσωτερικών κανόνων που της αναγνωρίζουν μια τέτοια ικανότητα. Σε διαφορετική περίπτωση, θα μπορούσε να διακυβευθεί η δυνατότητα επιβολής προστίμων κατάλληλου ποσού για τις επίμαχες παραβάσεις, στο βαθμό που σε ενώσεις με πολύ μικρό κύκλο εργασιών, οι οποίες όμως έχουν ως μέλη, έστω και εάν δεν μπορούν να τις δεσμεύσουν τυπικώς, μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, οι οποίες συνολικά πραγματοποιούν σημαντικό κύκλο εργασιών, θα μπορούσαν να επιβληθούν ως κυρώσεις μόνο μικρά πρόστιμα, έστω και εάν οι διαπραχθείσες από αυτές παραβάσεις μπορούσαν να ασκήσουν σημαντική επιρροή στη σχετική αγορά. Το γεγονός αυτό άλλωστε θα ήταν επιπλέον αντίθετο προς την ανάγκη διασφάλισης του αποτρεπτικού αποτελέσματος των κυρώσεων κατά των παραβάσεων των κανόνων ανταγωνισμού⁵⁵⁷.

321. Η συνεκτίμηση του αθροίσματος των κύκλων εργασιών των μελών της ένωσης μπορεί να δικαιολογηθεί από άλλες ειδικές περιστάσεις πέραν της ύπαρξης εσωτερικών κανόνων που επιτρέπουν στην ένωση αυτή να δεσμεύει τα μέλη της. Πρόκειται ιδίως για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η παράβαση, την οποία διέπραξε η ένωση αφορά στις δραστηριότητες των μελών της και οι αντίθετες με τον ανταγωνισμό επίμαχες πρακτικές εκτελούνται προς όφελος των μελών της και σε συνεργασία με αυτά, καθώς η ένωση δεν έχει αυτοτελή συμφέροντα σε σχέση με αυτά των μελών της. Έχει θεωρηθεί ότι, εφόσον η ένωση αποσκοπεί βάσει των καταστατικών της προβλέψεων στην υπεράσπιση των συμφερόντων του εν λόγω επαγγέλματος και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μελών της και ταυτόχρονα οι επίμαχες ενέργειές της αφορούν στη δραστηριότητα των μελών της και όχι της ίδιας, τότε το

⁵⁵⁶ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-39/92, *Groupement des cartes bancaires "CB" και Europay International κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1994, σελ. ΙΙ-49, σκ. 136-137, ΠΕΚ Τ-213/95, *SCK και FNK κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1997, σελ. ΙΙ-1739, σκ. 252, ΠΕΚ Τ-217/03, *FNCBV κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. ΙΙ-4987, σκ. 317.

⁵⁵⁷ Βλ. ΠΕΚ Τ-217/03, *FNCBV κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. ΙΙ-4987, σκ. 318.

πρόστιμο μπορεί να υπολογίζεται κατά τα ως άνω (επί του αθροίσματος δηλαδή του κύκλου εργασιών των μελών της ένωσης)⁵⁵⁸..

322. Έχει, εξάλλου, κριθεί ότι η λήψη υπόψη του κύκλου εργασιών των μελών μιας ένωσης για τον καθορισμό του ανώτατου δυνατού ποσού του προστίμου ουδόλως σημαίνει ότι επιβάλλεται στα μέλη πρόστιμο ούτε, καθαυτό, ότι η εκάστοτε ένωση υποχρεούται να μετακυλίσει σε αυτά την επιβάρυνση του προστίμου. Αν μια τέτοια υποχρέωση απορρέει από τυχόν εσωτερικούς κανόνες της συγκεκριμένης ένωσης, αυτό είναι αδιάφορο εξ απόψεως δικαίου προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού⁵⁵⁹.

13.4 Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ

323. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η βάση για τον υπολογισμό του προστίμου είναι τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης από προϊόντα ή υπηρεσίες που αφορούν στην παράβαση. Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της ΕΑ της 17.07.2009 αναφορικά με το εύρος των ακαθαρίστων εσόδων που χρησιμοποιούνται ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου, η ΕΑ λαμβάνει κάθε φορά υπόψη το σύνολο των ακαθαρίστων εσόδων της επιχείρησης στη σχετική/-ές αγορά/-ές προϊόντων που αφορά η διαπιστωθείσα παράβαση. Και τούτο, διότι η σχετική αγορά προϊόντων αποτελεί συνήθως ασφαλές κριτήριο για τον προσδιορισμό της αξίας πωλήσεων των προϊόντων που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την παράβαση, ενώ παράλληλα διασφαλίζεται με τον τρόπο αυτό και ο επιδιωκόμενος αποτρεπτικός χαρακτήρας του προστίμου.
324. Στην παρούσα υπόθεση, ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου λεκτέα είναι τα ακόλουθα ανά ερευνώμενη παράβαση:
- Ως προς την αντιανταγωνιστική πρακτική που συμμετέχει ο ΣΕΕΥΑ, η οποία εκτείνεται στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας και συνεπώς επηρεάζει, άμεσα ή έμμεσα, την αγορά παροχής υπηρεσιών φύλαξης, λαμβάνεται υπόψη το ύψος των εσόδων που πραγματοποίησε κατ' έτος κατά τη διάρκεια της παράβασης.
  - Ως προς την αντιανταγωνιστική πρακτική που συμμετείχε η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, η οποία αφορά σε σχέδιο νόθευσης συγκεκριμένων διαγωνιστικών διαδικασιών, λαμβάνεται υπόψη ο κύκλος εργασιών που πραγματοποίησε

⁵⁵⁸ Βλ. ΠΕΚ Τ-217/03, *FNCBV κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006, σελ. ΙΙ-4987, σκ. 316-325, καθώς και ΔΕφαΘ 1001/06, ΔΔΙΚΗ 2008/1545, σκ. 23-25. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, ο κύκλος εργασιών που λήφθηκε υπόψη για τον υπολογισμό του προστίμου στην ένωση ήταν το άθροισμα των κύκλων εργασιών των μελών της ένωσης ανεξάρτητα από το εάν υπήρχαν εσωτερικοί κανόνες, εκ των οποίων να προκύπτει ικανότητα της ένωσης να δεσμεύει τα μέλη της.

⁵⁵⁹ Βλ. ΠΕΚ Τ-39/92, *Groupement des cartes bancaires "CB" και Europay International κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1994, σελ. ΙΙ-49, σκ. 139.

κατ' έτος η εν λόγω εταιρεία στη σχετική αγορά των υπηρεσιών φύλαξης κατά τη διάρκεια της παράβασης, ως αντιπροσωπευτικό κριτήριο για τον προσδιορισμό του κύκλου εργασιών που επηρεάζεται άμεσα από την εν λόγω αντιανταγωνιστική πρακτική.

13.5 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ

325. Για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, η ΕΑ συνεκτιμά μια σειρά από παράγοντες που σχετίζονται, πρωτίστως, με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. Εν προκειμένω, με βάση τα στοιχεία του φακέλου, προκύπτουν τα ακόλουθα:

▪ Σοβαρότητα των παραβάσεων

326. **Είδος της παράβασης:** Όπως καταδείχθηκε εκτενώς ανωτέρω ο ΣΕΕΥΑ και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY συμμετείχαν σε αντιανταγωνιστικές πρακτικές με αντικείμενο τον καθορισμό τιμών και τη χειραγώγηση διαγωνιστικών διαδικασιών ανάθεσης έργων παροχής υπηρεσιών φύλαξης. Κατά πάγια νομολογία και πρακτική οι εν λόγω συμπράξεις έχουν από τη φύση τους πρόδηλα περιοριστικό του ανταγωνισμού περιεχόμενο και συνιστούν κατάφωρη παραβίαση των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ.

327. **Πραγματικός (ή δυνητικός) αντίκτυπος στην αγορά:** Το είδος των παραβάσεων που προεκτέθηκαν συνιστούν εξ αντικειμένου περιορισμούς του ανταγωνισμού ιδιαίτερης σοβαρότητας, που από τη φύση τους θεωρείται ότι έχουν αντίκτυπο στην αγορά. Συνάπτοντας ευθέως συμφωνίες και λαμβάνοντας αποφάσεις με περιοριστικό του ανταγωνισμού αντικείμενο ή/και αντικαθιστώντας ηθελημένα τους κινδύνους που ενέχει ο ανταγωνισμός με την έμπρακτη συνεργασία μεταξύ τους, οι συμπράττουσες εταιρείες ενεργούσαν κατά τρόπο ώστε να διατηρείται ένα υψηλότερο επίπεδο τιμών και να αυξάνονται τα κέρδη τους, διατηρώντας την ψευδαίσθηση της ύπαρξης ανταγωνισμού στην αναθέτουσα αρχή.

328. **Βάρος επιχειρήσεων στην αγορά:** Σύμφωνα με τα εκτεθέντα στην οικεία Ενότητα «Μερίδια αγοράς εταιρειών» της παρούσας, ο ΣΕΕΥΑ, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα είχε ως μέλη εταιρίες που αντιπροσώπευαν ένα σημαντικό τμήμα της σχετικής αγοράς παροχής υπηρεσιών φύλαξης, και δη περί το [...] % για το έτος 2009 και περί το [...] % για τα έτη 2010-2011. Η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY συνιστά μικρή έως πολύ μικρή επιχείρηση που το μερίδιό της δεν ξεπερνά το [...] %.

329. **Οικονομική δύναμη των παραβαινουσών:** Η οικονομική δύναμη του ΣΕΕΥΑ και της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, όπως αντανακλάται στον συνολικό

κύκλο εργασιών τους στη σχετικά αγορά παροχής υπηρεσιών φύλαξης, βάσει των προσκομισθέντων οικονομικών στοιχείων, εκτίθεται αναλυτικά στην Ενότητα «Τα εμπλεκόμενα μέρη» της παρούσας.

330. **Έκταση της γεωγραφικής αγοράς:** Οι εξεταζόμενες παραβάσεις εκτείνονται στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας δεδομένου ότι τόσο ο σύλλογος και τα μέλη του όσο και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY δραστηριοποιούνται πανελλαδικά.
331. **Οικονομικό όφελος των παραβαιουσών:** Από τα στοιχεία του φακέλου δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί το εύρος του οικονομικού οφέλους που αποκόμισε ή επιδίωξε να αποκομίσει ο ΣΕΕΥΑ και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.
332. **Είδος συμμετοχής στην παράβαση:** ο ΣΕΕΥΑ και η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY αποτελούν τους αυτουργούς της παράβασης.

▪ **Διάρκεια των παραβάσεων**

333. Για να υπολογισθεί η διάρκεια της παράβασης που έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, πρέπει να εξακριβώνεται η περίοδος υπάρξεως της αντιανταγωνιστικής πρακτικής / η περίοδος που διέρρευσε από την ημερομηνία συνάψεώς της μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε να ισχύει⁵⁶⁰. Επισημαίνεται ότι για τον υπολογισμό της διάρκειας της παράβασης λαμβάνεται υπόψη το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο η αντιανταγωνιστική συμπεριφορά έχει εκδηλωθεί στην πράξη⁵⁶¹.
334. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στις οικείες ενότητες της παρούσας, η παράβαση που αφορά τον ΣΕΕΥΑ εκκινεί την 25.5.2009 οπότε και συνήφθη η ΚΣΣΕ 2009 και διαρκεί έως την 6.9.2011 οπότε και οριοθετείται η λήξη της ΚΣΣΕ 2010.
335. Αναφορικά με την αντιανταγωνιστική παρακτική που συμμετέχει η ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία αποδεικνύεται ότι αυτή έλαβε χώρα στο πλαίσιο σειράς διαγωνιστικών διαδικασιών που διενεργήθηκαν από τα τέλη του έτους 2010 και μέχρι τα μέσα περίπου του έτους 2011 και δη
- (α) από 11/12.11.2010 έως 3.12.2010⁵⁶² (ΕΤΑΑ 2011)
- (β) από 22.3.2011 έως 23.3.2011⁵⁶³ (1ος διαγωνισμός ΚΕΤΕΚ Σερρών 2011)
- (γ) από 22.3.2011 έως 12.4.2011⁵⁶⁴ (1ος διαγωνισμός ΚΕΤΕΚ Καβάλας 2011)
336. Οι ανωτέρω αντιανταγωνιστικές πρακτικές της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY συναποτελούν μια ενιαία και διαρκή παράβαση των άρθρων 1 παρ. 1 Ν.

⁵⁶⁰ Βλ. ενδεικτικά ΠΕΚ Τ-49/02 έως Τ-51/02, ό.π., σκ. 185.

⁵⁶¹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 12.

⁵⁶² Ημερομηνία πρακτικού ανάθεσης.

⁵⁶³ Ημερομηνία πρακτικού ανάθεσης.

⁵⁶⁴ Ημερομηνία έγκρισης της κατακύρωσης αποτελέσματος από το Δ.Σ. του ΟΑΕΔ.

3959/2011 και 1 παρ. 1 Ν. 703/1977, συνιστώμενη από επιμέρους παραβάσεις των προαναφερόμενων άρθρων που συνδέονται μεταξύ τους λόγω ταυτότητας υποκειμένων και αντικειμένου, στόχου, μεθοδολογίας, γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής και χρονικής εμβέλειας και πιο συγκεκριμένα:

α) αποτελούν ως σύνολο απαγορευμένες συμπράξεις-παραβάσεις που εμπίπτουν στα άρθρα 1 Ν. 3959/2011 και 1 Ν. 703/1977.

β) ακολουθούν τους ίδιους μηχανισμούς και μεθοδολογία χειραγώγησης διαγωνισμών, ήτοι την, μέσω της εκ των προτέρων συνεννόησης και ανταλλαγής οικονομικών δεδομένων, κατάθεση προσφορών κάλυψης από την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY.

γ) αφορούν τις ίδιες παρεχόμενες υπηρεσίες φύλαξης,

δ) εκδηλώνονται στην ίδια γεωγραφική αγορά.

δ) συμπληρώνουν η μία την άλλη περιορίζοντας τον ανταγωνισμό ως προς τις προσφερόμενες τιμές κατακύρωσης των έργων στη σχετική αγορά παροχής υπηρεσιών φύλαξης.

ε) συμπίπτει η εμβέλεια και η χρονική τους αλληλουχία, δεδομένης της μεσολάβησης πολύ μικρών χρονικών διαστημάτων μεταξύ των εξεταζόμενων διαγωνισμών αλλά και της χρονικής αλληλεπικάλυψης ορισμένων εξ αυτών.

337. Αναλυτικότερα, καθεμία εκ των αντιανταγωνιστικών πρακτικών από την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, όπως περιγράφηκε ανωτέρω, παρότι αφορούν σε διαφορετικά έργα, πρέπει να ιδωθούν τόσο η καθεμία μεμονωμένα όσο και ως δέσμη όλων μαζί, υπό το πρίσμα του συνολικότερου σχεδίου της εν λόγω ατομικής επιχείρησης να νοθεύσει τις διαδικαστικές διαδικασίες με στόχο την ανάθεση των συγκεκριμένων έργων παροχής υπηρεσιών φύλαξης στη [...]. Πρόκειται για πρακτικές που παρουσιάζουν σχέση συμπληρωματικότητας, υπό την έννοια ότι έκαστη εξ αυτών αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των συνεπειών της κανονικής λειτουργίας του ανταγωνισμού, αναφορικά με προσφερόμενες τιμές κατακύρωσης των συγκεκριμένων έργων παροχής υπηρεσιών φύλαξης και συντείνουν μέσω της αλληλεπίδρασής τους στην επέλευση του συνόλου των επιδιωκόμενων αντιανταγωνιστικών αποτελεσμάτων στο πλαίσιο ενός σφαιρικού σχεδίου με κοινό στόχο . Υπό το πρίσμα αυτό κάθε επιμέρους πρακτική αποτελεί έκφραση ενιαίας και συνολικής στρατηγικής των συμπραττουσών να χειραγωγούν τις διαγωνιστικές διαδικασίες με στόχο την ανάδειξη της [...] ως τελικής μειοδότης, μέσω ενός μηχανισμού κατάθεσης προσφορών κάλυψης εκ μέρους της ατομικής επιχείρησης ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, ώστε να δημιουργείται στην αναθέτουσα αρχή η ψευδαίσθηση υγιούς ανταγωνισμού, κατά την αξιολόγηση των προσφορών και την ανάθεση του εκάστοτε έργου. Με αυτό το δεδομένο θα

ήταν πλασματικό να καταταμηθεί η συμπεριφορά αυτή, την οποία χαρακτηρίζει ένας κοινός σκοπός, σε πολλές διακριτές επιμέρους παραβάσεις.

338. Σε σχέση με τη χρονική συνέχεια των ως πρακτικών, ακόμα κι όταν η ΕΑ ενδεχομένως δεν είναι σε θέση να προσκομίσει αποδείξεις για το αδιάλειπτο μιας συνεχούς παράβασης, μια τέτοια διαπίστωση είναι δυνατόν να στηριχθεί σε αντικειμενικά και συγκλίνοντα στοιχεία. Όταν δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν άμεσα τη διάρκεια μιας παράβασης, η ΕΑ θα πρέπει να στηρίζεται τουλάχιστον σε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί λογικά να γίνει δεκτό ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών⁵⁶⁵.
339. Εν προκειμένω, τα χρονικά διαστήματα που μεσολαβούν μεταξύ των επιμέρους διαγωνιστικών διαδικασιών, κάποιες από τις οποίες αλληλεπικαλύπτονται χρονικά⁵⁶⁶, προσδιορίζονται σε τέσσερις⁵⁶⁷ μήνες. Πρόκειται για χρονική απόσταση που με βάση τη νομολογία και τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης δεν κρίνονται ικανά για να αναιρέσουν τη διαπίστωση ενιαίας και διαρκούς παράβασης. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει συνεκτιμηθούν τα επικουρικά στοιχεία, υπό μορφή ενδείξεων, που ανευρέθησαν [...] σε σχέση με την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, ήτοι τα κενά ενυπόγραφα επιστολόχαρτα της εν λόγω επιχείρησης, οι υπογεγραμμένες προσφορές της προς τον ΟΑΕΔ που δεν προέκυψε ότι αποτελούν αντίγραφα που έλαβαν από το φορέα, τα λοιπά ηλεκτρονικά αρχεία προσφορών της προς τον ΟΑΕΔ που δεν ταυτίστηκαν με τα στοιχεία του φορέα αλλά ούτε και εξηγήθηκε η κατοχή τους καθ' οιονδήποτε τρόπο⁵⁶⁸, καθώς και η [...] ότι πρόκειται για πρακτικές συντονισμένης κατάθεσης προσφορών που συνηθίζονται στις απευθείας αναθέσεις ή στους μικρής διάρκειας διαγωνισμούς, προκειμένου να μη μείνει το κτίριο χωρίς φύλαξη⁵⁶⁹.
340. Με βάση όλα τα ανωτέρω, εκτιμάται ότι η χρονική απόσταση μεταξύ των ως άνω αποδεδειγμένων αντανταγωνιστικών πρακτικών είναι τέτοια, ώστε πράγματι μπορεί εύλογα να υποστηριχθεί ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα και κατ' επέκταση η διαπιστωθείσα

⁵⁶⁵Βλ. ενδεικτικά ΓενΔΕΕ Τ-147/09 και Τ-148/09, ό.π., σκ. 53 καθώς και ΕΑ 571/VII/2013, σκ. 820, με περαιτέρω παραπομπές σε ενωσιακή νομολογία.

⁵⁶⁶ [...].

⁵⁶⁷ [...].

⁵⁶⁸ [...].

⁵⁶⁹ Βλ. κατ' αναλογία απόφαση της Επιτροπής 2003/675/ΕΚ, (Υποθέσεις COMP/35.587, COMP/35.706, και COMP/36.321), ό.π., σκ. 272, όπου λαμβάνεται υπόψη η ομολογία των εμπλεκόμενων μερών για τον προσδιορισμό της διάρκειας της παράβασης σε κάθετη σύμπραξη, πέραν της λήξης της ισχύος των επίσημων συμβάσεων διανομής.

διαρκής παράβαση δεν διακόπτεται για το μεσοδιάστημα κατά το οποίο δεν έχουν βρεθεί συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία.

341. Συνεπώς, η ενιαία και διαρκής παράβαση που διαπράχθηκε από την ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ SECURITY, με βάση τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, εκτείνεται χρονικά από 11/12.11.2010 έως 12.4.2011.

▪ **Επιβαρυντικές και ελαφρυντικές περιστάσεις**

342. **Επιβαρυντικές περιστάσεις:** Το βασικό ποσό του προστίμου μπορεί να προσαυξάνεται, στην περίπτωση που η επιχείρηση έχει διαπράξει στο παρελθόν διαπιστωμένη παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, ή αν αρνήθηκε να συνεργαστεί ή αποπειράθηκε να παρεμποδίσει την Υπηρεσία κατά την διεξαγωγή της έρευνάς της επί της συγκεκριμένης υπόθεσης, ή αν η εμπλεκόμενη επιχείρηση είχε ηγετικό ρόλο στην παράνομη συμπεριφορά ή είχε προτρέψει άλλες επιχειρήσεις να την υιοθετήσουν (αξιολογείται ιδίως αν είχε εξαναγκάσει άλλη επιχείρηση να συμμετάσχει στην πραγματοποίηση της παράβασης ή αν είχε επιβάλει αντίποινα σε άλλες επιχειρήσεις για να θέσουν τις παράνομες πρακτικές σε εφαρμογή)⁵⁷⁰. Στην παρούσα υπόθεση, από το σύνολο των διαθέσιμων στοιχείων, δεν προκύπτει η συνδρομή κάποιας επιβαρυντικής περίπτωσης.
343. **Ελαφρυντικές περιστάσεις:** Το βασικό ποσό του προστίμου μπορεί να μειώνεται εάν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις, όπως όταν η επιχείρηση παρέχει αποδείξεις ότι έχει παύσει την παράβαση ύστερα από την πρώτη παρέμβαση της ΓΔΑ, όταν αποδεικνύει ότι από αμέλεια οδηγήθηκε στην παράβαση, όταν παρέχει αποδείξεις ότι η εμπλοκή της στην παράβαση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη ή όταν συνεργάστηκε αποτελεσματικά με την Επιτροπή, πέραν του πεδίου εφαρμογής του Προγράμματος Επιείκειας και πέραν των νομίμων υποχρεώσεών της να συνεργαστεί⁵⁷¹. Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι δεν προκύπτει η συνδρομή κάποιας ελαφρυντικής περίπτωσης.

13.6 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ

▪ **ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

• **Υπολογισμός Βασικού Προστίμου**

344. Με βάση τα προεκτεθέντα, ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου στην παρούσα λαμβάνονται τα έσοδα του ΣΕΕΥΑ κατά τη διάρκεια της παράβασης, ήτοι κατά την περίοδο από 25.5.2009 μέχρι 6.9.2011. Λαμβάνοντας δε υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης

⁵⁷⁰ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 14 και Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΕπ για τα πρόστιμα, ό.π., παρ. 28.

⁵⁷¹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΑ για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ό.π., παρ. 15 και Κατευθυντήριες Γραμμές ΕΕπ για τα πρόστιμα, ό.π., παρ. 29.

και τα προεκτεθέντα κριτήρια, ως βασικό ποσοστό προστίμου για τη διαπιστωθείσα κατά τα ανωτέρω παράβαση προσδιορίζεται ποσοστό [...]%, σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

	ΑΞΙΑ ΕΣΟΔΩΝ ΣΕ €	ΒΑΣΙΚΟ ΠΟΣΟ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ ΣΕ €
2009 ⁵⁷²	[...] ⁵⁷³	[...]
2010	[...] ⁵⁷⁴	[...]
2011 ⁵⁷⁵	[...] ⁵⁷⁶	[...]
ΣΥΝΟΛΟ	[...]	[...]

• **Εφαρμογή Ανώτατου Ορίου 10%**

345. Βάσει του άρθρου 25 παρ. 2 περ. α του ν. 3959/2011 το τελικώς επιβαλλόμενο πρόστιμο δεν μπορεί να υπερβεί ποσοστό 10% του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης. Επομένως, **εφόσον το υπολογισθέν με βάση τα προεκτεθέντα κριτήρια πρόστιμο υπερβαίνει το ανώτατο κατά νόμο όριο, θα πρέπει να περιορίζεται βάσει αυτού.**
346. Εν προκειμένω, το υπολογισθέν πρόστιμο του ΣΕΕΥΑ υπερβαίνει το ανώτατο κατά νόμο όριο, ήτοι 10% του συνολικού κύκλου εργασιών της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση, ήτοι του 2011. Συνεπώς, δεδομένου ότι η αξία εσόδων του ΣΕΕΥΑ κατά το έτος 2011 ήταν μηδενική, η ΕΑ, στην υπ' αριθμ. 30 Συνεδρίαση της την 26^η Μαρτίου 2021, αποφάσισε, δυνάμει του άρθρου 25 παρ. 2 περ. α του ν. 3959/2011, ότι το τελικώς επιβαλλόμενο πρόστιμο στον ΣΕΕΥΑ είναι μηδενικό.

▪ **ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ**

347. Με βάση τα προεκτεθέντα ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου στην παρούσα λαμβάνονται η αξία του πραγματοποιηθέντος κύκλου εργασιών της ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ κατά τη διάρκεια της παράβασης, ήτοι κατά την περίοδο από 11.11.2010 μέχρι 12.4.2011. Λαμβάνοντας, ωστόσο, τις ιδιαίτερες περιστάσεις που συντρέχουν για την συγκεκριμένη επιχείρηση, όπως αναλυτικά αναφέρονται στην Ενότητα «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ» ανωτέρω (βλ. [...] της παρούσας), η ΕΑ, στην υπ' αριθμ. 30 Συνεδρίαση της την 26^η Μαρτίου 2021, αποφάσισε να μην επιβάλει πρόστιμο στην ατομική επιχείρηση ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

⁵⁷² Υπολογίζονται 8 μήνες παράβασης επί των εσόδων του ΣΕΕΥΑ κατά το 2009.

⁵⁷³ Βλ. σχετικά την υπ' αριθ. πρωτ. 174/18.03.2021 απάντηση της ΔΟΥ Χολαργού και [...] ανωτέρω.

⁵⁷⁴ Βλ. σχετικά την υπ' αριθ. πρωτ. 178/24.03.2021 απάντηση της ΔΟΥ Ψυχικού και [...] ανωτέρω.

⁵⁷⁵ Υπολογίζονται 9 μήνες παράβασης επί των εσόδων του ΣΕΕΥΑ κατά το 2011.

⁵⁷⁶ Βλ. σχετικά την υπ' αριθ. πρωτ. 178/24.03.2021 απάντηση της ΔΟΥ Ψυχικού και [...] ανωτέρω.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Ολομέλεια, αποφάσισε ομόφωνα και σε φανερή ψηφοφορία, τα ακόλουθα:

Α. Διαπιστώνει παράβαση, σύμφωνα με τα όσα εκτίθενται στο σκεπτικό, των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977 και 101 ΣΛΕΕ από την ένωση επιχειρήσεων «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» (ΣΕΕΥΑ), για το χρονικό διάστημα από 25.5.2009 μέχρι 06.09.2011.

Β. Διαπιστώνει ότι λόγω εφαρμογής του άρθρου 25 παρ. 2 του ν. 3959/2011 περί ανώτατου επιτρεπόμενου κατά νόμο ποσού επιβαλλόμενου προστίμου, το πρόστιμο για τη συμμετοχή της ένωσης επιχειρήσεων «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» (ΣΕΕΥΑ) είναι μηδενικό.

Γ. Διαπιστώνει ότι η ατομική επιχείρηση «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ», παραβίασε τα άρθρα 1 Ν. 3959/2011 και 1 Ν. 703/1977, για το χρονικό διάστημα από 11.11.2010 μέχρι 12.4.2011.

Δ. Δεν επιβάλλει στην ατομική επιχείρηση «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ», κατά το ως άνω σκεπτικό, πρόστιμο.

Ε. Υποχρεώνει την ένωση επιχειρήσεων «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» και την ατομική επιχείρηση «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ» να παραλείπουν στο μέλλον τις διαπιστωθείσες στο ως άνω σκεπτικό παραβάσεις.

ΣΤ. Επαπειλεί την ένωση επιχειρήσεων «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» και την ατομική επιχείρηση «ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ» με πρόστιμο και χρηματική ποινή, εάν με απόφαση της Επιτροπής βεβαιώνεται η επανάληψη των διαπιστωθεισών παραβάσεων στο μέλλον.

Ζ. Δεν διαπιστώνει παράβαση των άρθρων 1 Ν. 3959/2011, 1 Ν. 703/1977, κατά το ως άνω σκεπτικό, από τις εταιρίες «MONDIALPOL HELLAS SECURITY SERVICES ΑΝΩΝΥΜΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» και «ESA SECURITY SOLUTIONS ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ» (νυν επωνυμία της ISS ASPIS SECURITY ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΕ).

Η απόφαση εκδόθηκε την 26η Μαρτίου 2021.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΙΑΝΟΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Το Εθνικό Τυπογραφείο αποτελεί δημόσια υπηρεσία υπαγόμενη στην Προεδρία της Κυβέρνησης και έχει την ευθύνη τόσο για τη σύνταξη, διαχείριση, εκτύπωση και κυκλοφορία των Φύλλων της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ), όσο και για την κάλυψη των εκτυπωτικών - εκδοτικών αναγκών του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα (ν. 3469/2006/Α' 131 και π.δ. 29/2018/Α' 58).

1. ΦΥΛΛΟ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΦΕΚ)

- Τα **ΦΕΚ σε ηλεκτρονική μορφή** διατίθενται δωρεάν στο **www.et.gr**, την επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Τυπογραφείου. Όσα ΦΕΚ δεν έχουν ψηφιοποιηθεί και καταχωριστεί στην ανωτέρω ιστοσελίδα, ψηφιοποιούνται και αποστέλλονται επίσης δωρεάν με την υποβολή αίτησης, για την οποία αρκεί η συμπλήρωση των αναγκαίων στοιχείων σε ειδική φόρμα στον ιστότοπο **www.et.gr**.
- Τα **ΦΕΚ σε έντυπη μορφή** διατίθενται σε μεμονωμένα φύλλα είτε απευθείας από το Τμήμα Πωλήσεων και Συνδρομητών, είτε ταχυδρομικά με την αποστολή αιτήματος παραγγελίας μέσω των ΚΕΠ, είτε με ετήσια συνδρομή μέσω του Τμήματος Πωλήσεων και Συνδρομητών. Το κόστος ενός ασπρόμαυρου ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1,00 €, αλλά για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο (ή μέρος αυτού) προσαυξάνεται κατά 0,20 €. Το κόστος ενός έγχρωμου ΦΕΚ από 1 έως 16 σελίδες είναι 1,50 €, αλλά για κάθε επιπλέον οκτασέλιδο (ή μέρος αυτού) προσαυξάνεται κατά 0,30 €. Το τεύχος Α.Σ.Ε.Π. διατίθεται δωρεάν.

• Τρόποι αποστολής κειμένων προς δημοσίευση:

- A. Τα κείμενα προς δημοσίευση στο ΦΕΚ, από τις υπηρεσίες και τους φορείς του δημοσίου, αποστέλλονται ηλεκτρονικά στη διεύθυνση **webmaster.et@et.gr** με χρήση προηγμένης ψηφιακής υπογραφής και χρονοσήμανσης.
- B. Κατ' εξαίρεση, όσοι πολίτες δεν διαθέτουν προηγμένη ψηφιακή υπογραφή μπορούν είτε να αποστέλλουν ταχυδρομικά, είτε να καταθέτουν με εκπρόσωπό τους κείμενα προς δημοσίευση εκτυπωμένα σε χαρτί στο Τμήμα Παραλαβής και Καταχώρισης Δημοσιευμάτων.

- Πληροφορίες, σχετικά με την αποστολή/κατάθεση εγγράφων προς δημοσίευση, την ημερήσια κυκλοφορία των Φ.Ε.Κ., με την πώληση των τευχών και με τους ισχύοντες τιμοκαταλόγους για όλες τις υπηρεσίες μας, περιλαμβάνονται στον ιστότοπο (**www.et.gr**). Επίσης μέσω του ιστότοπου δίδονται πληροφορίες σχετικά με την πορεία δημοσίευσης των εγγράφων, με βάση τον Κωδικό Αριθμό Δημοσιεύματος (ΚΑΔ). Πρόκειται για τον αριθμό που εκδίδει το Εθνικό Τυπογραφείο για όλα τα κείμενα που πληρούν τις προϋποθέσεις δημοσίευσης.

2. ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ - ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Το Εθνικό Τυπογραφείο ανταποκρινόμενο σε αιτήματα υπηρεσιών και φορέων του δημοσίου αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να εκτυπώσει έντυπα, φυλλάδια, βιβλία, αφίσες, μπλοκ, μηχανογραφικά έντυπα, φακέλους για κάθε χρήση, κ.ά.

Επίσης σχεδιάζει ψηφιακές εκδόσεις, λογότυπα και παράγει οπτικοακουστικό υλικό.

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Καποδιστρίου 34, τ.κ. 10432, Αθήνα

Ιστότοπος: **www.et.gr**

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ: 210 5279000 - fax: 210 5279054

Πληροφορίες σχετικά με την λειτουργία του ιστότοπου: **helpdesk.et@et.gr**

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ

Πωλήσεις - Συνδρομές: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279178 - 180)

Πληροφορίες: (Ισόγειο, Γρ. 3 και τηλεφ. κέντρο 210 5279000)

Παραλαβή Δημ. Ύλης: (Ισόγειο, τηλ. 210 5279167, 210 5279139)

Αποστολή ψηφιακά υπογεγραμμένων εγγράφων προς δημοσίευση στο ΦΕΚ: **webmaster.et@et.gr**

Ωράριο για το κοινό: Δευτέρα ως Παρασκευή: 8:00 - 13:30

Πληροφορίες για γενικό πρωτόκολλο και αλληλογραφία: **grammateia@et.gr**

Πείτε μας τη γνώμη σας,

για να βελτιώσουμε τις υπηρεσίες μας, συμπληρώνοντας την ειδική φόρμα στον ιστότοπό μας.

